

*Kristin Henriksen, Lars Østby og
Dag Ellingsen (red.)*

Innvandring og innvandrere 2010

Korrigert versjon

Statistiske analyser

I denne serien publiseres analyser av statistikk om sosiale, demografiske og økonomiske forhold til en bredere leserkrets. Fremstillingsformen er slik at publikasjonene kan leses også av personer uten spesialkunnskaper om statistikk eller bearbeidingsmetoder.

© Statistisk sentralbyrå, desember 2010
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-8011-5 Trykt versjon
ISBN 978-82-537-8012-2 Elektronisk versjon
ISSN 0804-3321

Emnegruppe

02

Design: Siri Boquist
Trykk: Statistisk sentralbyrå

Standardtegn i tabeller

Symbol

Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	

Forord

Hensikten med publikasjonen er å samle ulike statistikk som handler om innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Det er lagt vekt på å presentere tidsserier som sier noe om utviklingen innenfor forskjellige levekårsområder, og å oppdatere disse med så ferske tall som mulig. Publikasjonen oppdateres annethvert år. Forrige publikasjon var SA 103 (Daugstad 2008). Publikasjonene foreligger også som pdf-filer på Statistisk sentralbyrås (SSB) hjemmeside, <http://www.ssb.no/innvandring>.

Hvilke datakilder som benyttes, kommer fram under hvert enkelt område. Data er hentet fra administrative registre og fra utvalgsundersøkelser. Statistikken blir produsert av ulike fagseksjoner i SSB.

Kristin Henriksen er koordinator for innvandrerrelatert statistikk, og har redigert denne publikasjonen om innvandring og innvandrere fram til hun gikk ut i permisjon. Lars Østby har vært medredaktør hele veien. Dag Ellingsen overtok ansvaret i slutfasen. Kristina Kvarv Andreassen og Minja Tea Dzamarija har skrevet kapitlet om innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Geir Nygård har skrevet kapitlet om utdanning. Bjørn Olsen har skrevet kapitlet om arbeidsmarked, Anette Enes kapitlet om inntekt. Svein Blom har skrevet to kapitler om holdninger til innvandrere. Kapitlet om datagrunnlaget er skrevet av Kåre Vassenden. Deler av tekstene er hentet fra tidligere utgaver av samlepublikasjoner om innvandrere og innvandring, og fra tekster som er publisert tidligere på www.ssb.no. Resten av publikasjonen er skrevet og/eller tilrettelagt av redaktørene. Kirsten Aanerud har tilrettelagt figurene og redigert publikasjonen og Gunn Bredevang har lest korrektur.

Det er lagt vekt på å presentere innholdet ved å sette søkelyset på noen nøkkeltall og at innholdet skal være lett tilgjengelig med oversiktige tabeller og figurer.

Publikasjonen er gitt ut med støtte fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Statistisk sentralbyrå
Oslo/Kongsvinger, 10. desember 2010

Olav Ljones

Sammendrag

Denne publikasjonen handler om omfanget av innvandringen til Norge, og om levekårene til innvandrerne og de norskfødte med innvandrerforeldre. Ved å sammenlikne levekårene for innvandrere og dem som ikke er det, og se på utviklingen over tid for innvandrerne, får vi også fram et bilde av integrasjonen og hvordan den utvikler seg. Publikasjonen bygger i stor grad på tilsvarende publikasjoner i 2002, 2004, 2006 og 2008. Når vi lager en slik samlepublikasjon om innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, er det viktig å huske på at det i personstatistikken neppe er noen gruppe som er mer heterogen eller sammensatt enn denne gruppa. Ved inngangen til 2010 bodde det personer med bakgrunn fra hele 215 land og selvstyrte regioner i Norge. Levekår varierer med alder, kjønn, utdanningsnivå og sosial bakgrunn. Men for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er levekårene i tillegg påvirket av en rekke andre forhold. Det betyr mye hvilket land de eller deres foreldre har kommet fra, og særlig hvorfor de har innvandret til Norge. Videre er det viktig hvor gamle de var da de innvandret, og hvor lenge de har bodd i Norge.

I analysen beskrives først befolkningsstrukturen etter landbakgrunn, kjønn, alder, og så videre. Deretter beskrives befolkningsendringer med inn- og utvandring og annen befolkningsvekst. Til slutt beskriver vi innvandring etter innvandringsgrunn. Et viktig trekk er den kraftige økningen i arbeidsinnvandringen som har skjedd de siste årene, og som bare i begrenset grad har vært påvirket av finanskrisen. Det er et åpent og interessant spørsmål hvor lenge den store tilstrømmingen fra Sentral- og Øst-Europa, og Sverige, vil fortsette, og hva som eventuelt vil skje med tilbakeflyttingen og familieinnvandringen.

Videre ser vi på innvandreres og norskfødte med innvandrerforeldres vei gjennom utdannings-systemet. Vi ser på omfang av språkstimulerende tiltak som gis i barnehagen, språkopplæring i grunnskolen og innvandreres deltakelse og gjennomføring av videregående opplæring og høyere utdanning. Innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn har gjennomgående dårligere resultater i grunnskolen enn andre elever, samtidig skal man merke seg at norskfødte med innvandrerforeldre blir stadig bedre representert i høyere utdanning, og at disse nå i gjennomsnitt har klart høyere deltakelse enn andre ungdommer i Norge.

Arbeidsmarkedet er, sammen med utdanning, trolig den viktigste arenaen for innvandreres integrasjon. Vi beskriver forskjeller i sysselsettingsnivået blant menn og kvinner etter landbakgrunn og botid. Videre ser vi på hvordan sysselsettingen er blant norskfødte med innvandrerforeldre. Vi finner blant annet en sterk økning i innvandreres sysselsetting fram til 2008, deretter en viss nedgang. Men avstanden i forhold til resten av befolkningen er mindre enn i årene før 2005. Økningen i arbeidsledighet i forbindelse med finanskrisen rammet særlig innvandrere fra de nye medlemslandene i EØS (som Polen), og var kanskje like mye uttrykk for problemene med sysselsettingen i bygge- og anleggsvirksomhet som uttrykk for innvandrerne problemer i arbeidsmarkedet.

Vi ser også på inntekt og andel i lavinntektsgruppen i ulike innvandrergrupper, og særlig på vedvarende lavinntekt. Mange innvandrerbarn vokser opp i familier med lav inntekt, og i mange tilfeller varer situasjonen over lang tid.

Norske holdninger til innvandring og innvandrere i perioden 2001-2009 er relativt stabile, men lar seg delvis påvirke av konjunkturenderinger. Vi har også sammenliknende data for europeiske holdninger til innvandrere. Nordmenn tilhører Europas mer liberale gruppe, men svenskene er langt mer innvandringsliberale enn oss på nesten alle punkter.

Til slutt gir vi en oversikt over datagrunnlaget for innvandrerrelatert statistikk, samt presenterer en fyldig oversikt over hva som ellers finnes av innvandrerrelatert statistikk og analyser publisert av Statistisk sentralbyrå.

Innhold

1. Et viktig statistikkfelt	9
2. Befolkning	15
3. Utdanning	47
4. Arbeid	79
5. Inntekt	105
6. Holdninger til innvandrere og innvandring	133
7. Sammenlikning av holdninger i Norge og andre europeiske land	149
8. Datagrunnlaget.....	159
Publiseringsliste	165
Figurregister	181
Tabellregister	184

Dag Ellingsen

1. Et viktig statistikkfelt

Kunnskap om innvandrernes og norskfødte med innvandrerforeldres situasjon i Norge er viktig av flere grunner. Et godt faktagrunnlag er viktig informasjon for politikere når de skal treffe viktige avgjørelser som berører omfanget av innvandringen og innvandrernes situasjon i Norge. Manglende kunnskap kan gi grobunn for løse antagelser i offentlig debatt om innvandrere og innvandring. Med økt kunnskap om innvandreres bakgrunn og levekår kan det skapes større forståelse mellom innvandrere og andre nordmenn. De siste års høye innvandringstall, der arbeidsinnvandringen er den store «motoren» i utviklingen, minner oss også om at dette er et levekårsfelt i rask endring, og som derfor må følges nøye.

Denne publikasjonen handler om omfanget av innvandringen og om levekårene til innvandrerne og de norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Publikasjonen bygger i stor grad på tilsvarende publikasjoner i 2008 og 2006 (Daugstad), 2004 (Tronstad) og 2002 (Lie). Når vi lager en slik samlepublikasjon om innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, er det viktig å huske på at det i personstatistikken neppe er noen gruppe som er mer heterogen eller sammensatt enn denne gruppen. Ved inngangen til 2010 bodde det personer med bakgrunn fra hele 215 land og selvstyrte regioner i Norge. Levekår varierer med alder, kjønn, utdanningsnivå og sosial bakgrunn. Men for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er levekårene i tillegg påvirket av en rekke andre forhold. For innvandrerne har forhold som for eksempel hvilket land de eller deres foreldre har kommet fra, og hvorfor de har innvandret til Norge, betydning. Videre er det viktig hvor gamle de var da de innvandret, og hvor lenge de har bodd

i Norge. Det er derfor vi må tydeliggjøre slike forskjeller i statistikken så langt det lar seg gjøre.

Statistikk om innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre kan gi oss et bilde av om denne gruppen skiller seg ut fra resten av befolkningen på viktige samfunnsområder. Statistisk sentralbyrå (SSB) mener det er viktig å beskrive og forstå utviklingen i levekår og ulikheter mellom relevante gruppers levekår (Østby 2006). Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra ulike deler av verden har levekår som varierer mellom de ulike gruppene, og som også avviker fra gjennomsnittet i Norge (Østby 2004b). Statistikk om innvandrergrupper sammenliknet med hele befolkningen kan således gi oss en pekepinn på innvandreres situasjon i det norske samfunnet og hvorvidt situasjonen endrer seg over tid.

1.1. Statistikk om innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre – hver for seg

I denne publikasjonen ser vi på gruppen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Innvandrere er, slik SSB definerer det, personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Vi presenterer også egne tall for norskfødte med innvandrerforeldre, det vil si personer som er født i Norge med to foreldre som selv har innvandret. Ofte er det mest relevant å se på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre hver for seg. Det er bare innvandrere som har innvandret til Norge. Norskfødte barn med flyktningforeldre har ikke selv opplevd flukt, og barn av analfabeter har fått skolegang. Men samtidig har de en kulturell kapital som er annerledes enn den er i den øvrige befolkningen, ved at de har foreldre som har innvandret.

Der hvor det er hensiktsmessig og mulig å se på disse gruppene for seg, har vi forsøkt å gjøre det. Norskfødte med innvandrerforeldre er fremdeles unge, og det er ikke like relevant (eller mulig) å se på denne gruppen i alle sammenhenger. Per 1. januar 2010 var litt under 85 prosent (77 600) i denne gruppen fremdeles under 20 år. Det er et sentralt spørsmål hvorvidt norskfødte med innvandrerforeldre følger

et mønster som likner innvandrere på ulike levekårsområder, eller om de i økende grad likner befolkningen for øvrig.

1.2. Hvor mange innvandrere er det?

Ved inngangen til 2010 bodde det 460 000 innvandrere i Norge, som er nær 9,5 prosent av hele befolkningen. I tillegg bodde det 93 000 norskfødte med innvandrerforeldre her (tabell 1.1). Til sammen utgjorde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre over 550 000 personer, eller over 11 prosent av hele befolkningen. Tabell 1.1 viser befolkningen etter ulike avgrensninger i forhold til statsborgerskap og innvandringsbakgrunn.

Om vi tar utgangspunkt i utenlandsk statsborgerskap heller enn innvandringsbakgrunn, var det per 1. januar 2010 omtrent 332 000 utenlandske statsborgere i Norge. Om vi velger statsborgerskap som utgangspunkt, får vi imidlertid ikke med de innvandrerne som etter hvert har blitt norske statsborgere. Ved inngangen til 2010 var det 35 prosent av innvandrerne som var norske statsborgere.

Vi kan også ta utgangspunkt i antall utenlandsfødte. Per 1. januar 2010 var det nær 527 000 som var født i utlandet og bodde

Tabell 1.1. Ulike avgrensninger av personer, etter innvandringsbakgrunn og statsborgerskap. 1. januar 2010

	Innvandrings- bakgrunn i alt	Utenlandske statsborgere	Utenlands- fødte
Befolkningen i alt: 4 858 199			
Personer med innvandringsbakgrunn i alt	826 394	332 307	526 800
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	552 313	319 737	459 346
Innvandrere	459 346	299 088	459 346
Norskfødte med innvandrerforeldre	92 967	20 649	0
Personer med annen innvandringsbakgrunn i alt	274 081	12 570	67 454
Utenlandsfødte med én norsk forelder	30 766	3 830	30 766
Norskfødte med én utenlandsfødt forelder	206 627	8 250	0
Utenlandsfødte med to norskfødte foreldre	36 688	490	36 688

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

i Norge, men nær 37 000 av disse var født i utlandet med norskfødte foreldre. Denne gruppen inneholder også utenlandsadopterte barn, siden det er deres sosiale og ikke biologiske foreldre som teller. I tillegg kommer nesten 31 000 barn født i utlandet med en norskfødt forelder med i denne gruppen. Se også Østby 2006 for en grundigere drøfting av ulike avgrensninger.

1.3. Endringer i begreper og betegnelser

Samfunnet og befolknings sammensetningen endrer seg over tid. Det samme gjør språkbruk, begrepenes meningsinnhold og behovet for statistikk om ulike grupper. Med jevne mellomrom foretas det en større gjennomgang av definisjoner og betegnelser. SSB streber etter å presentere statistikkene og analysene på en mest mulig nøytralt beskrivende måte. SSBs innvandrersdefinisjon ble innført i 1994 (Statistisk sentralbyrå 1994).

Innvandrersdefinisjonen ble noe revidert i år 2000, og senest i 2008. Revisjonen i 2008 førte blant annet til at SSB erstattet betegnelsen «førstegenerasjonsinnvandrere» med «innvandrere», og «personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre» (ofte omtalt som etterkommere) erstattes med «norskfødte med innvandrersforeldre». Videre har SSB gått bort fra betegnelsen «innvandrersbefolkningen», som omfatter begge gruppene (Dzamarija 2008). «Innvandrersbefolkningen» er erstattet med betegnelsen «innvandrere og norskfødte med innvandrersforeldre». Revisjonen har i første omgang handlet om hvilke betegnelser som skal benyttes, og i liten grad rørt ved avgrensningen.

1.4. Landbakgrunn

Når en ser på grupper med forskjellig landbakgrunn, finner en ofte at det er betydelige forskjeller i levekår fra gruppe til gruppe. Dette forklares ofte med at det er

store forskjeller i innvandringsgrunn, bosted, at personene kommer fra til dels svært forskjellige samfunn under forskjellige omstendigheter, og er rustet med forskjellige forutsetninger for å orientere seg i det norske samfunnet.

SSB registrerer ikke i noen sammenheng etnisitet, rase, hudfarge eller om personer på noen måte er utseendemessig annerledes enn majoritetsbefolkningen. Vi lager derfor heller ikke statistikk på bakgrunn av slike kategoriseringer.

For en del formål slås landene også sammen i større grupper. SSB har i 2008 gått bort fra å bruke begrepene vestlig og ikke-vestlig bakgrunn, fordi landene i den tidligere Warsawapakten som ble medlemmer i EU i 2004 ikke lenger var underlagt de samme innvandringsrestriksjoner som tidligere, og derfor måtte flyttes ut av gruppen «ikke-vestlig». Dermed kunne ikke de gjenværende landene i denne gruppen beholde samme betegnelse med et så forandret innhold. Nå vil vi så langt som mulig gruppere etter verdensdel: Europa, Nord-Amerika og Oseania, Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika (Høydahl 2008).

Hva som er den mest hensiktsmessige inndelingen, kommer an på hvilke problemstillinger som skal belyses. I noen sammenhenger vil de med bakgrunn fra Norden bli skilt ut som en egen gruppe. Innvandringen fra Norden er ikke underlagt noen innvandringsrestriksjoner. Noen ganger vil vi skille mellom Vest-Europa og Øst-Europa, slik det tidligere politiske skillet var. I denne sammenhengen er de østeuropeiske landene Albania, Bosnia-Hercegovina, Bulgaria, Estland, Hviterussland, Kroatia, Latvia, Litauen, Makedonia, Moldova, Montenegro, Polen, Romania, Russland, Serbia, Slovakia, Tsjekkia, Ukraina og Ungarn. I perioden fram til

2004, da åtte østeuropeiske land ble medlemmer av EU, var dette et relevant skille, sett fra et innvandringsperspektiv. Migrasjonen fra det gamle Vest- og Øst-Europa var fram til da underlagt svært ulike innvandringsrestriksjoner. Fra 2004 har det i noen sammenhenger vært behov for å se på EU/EØS-landene under ett, og i andre sammenhenger EU-landene i Øst-Europa for seg og Øst-Europa ellers for seg. Innledningen vil variere fra kapittel til kapittel.

Noen steder i denne publikasjonen har vi valgt todelingen «EØS etc.» og «Asia, Afrika etc.». Den første gruppen består av Europa minus de østlige statene som ikke er medlem av EU/EØS, samt Nord-Amerika (USA og Canada) og Australia og New Zealand. Den andre gruppen består av Asia (inkludert Tyrkia), Afrika, Latin-Amerika og Oseania.

USA og Canada utgjør en gruppering, og i noen tilfeller er Australia og New Zealand slått sammen med Nord-Amerika.

1.5. Hva du kan finne i denne publikasjonen

I denne publikasjonen har vi lagt vekt på muligheten for å sammenlikne informasjon om innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra år til år, for å vise endringer i antall og sammensetning. Dette for å kunne følge utviklingen på de forskjellige levekårsområdene over tid. Så langt det er mulig, har vi forsøkt å ta med de ferskeste tallene under de ulike emnene. Hyppigheten og tidspunktet for datainnsamlingene varierer imidlertid. Arbeidsmarkedsstatistikk produseres kvartalsvis, og andre områder, som utdanning og inntekt, oppdateres årlig. Norskfødte med innvandrerforeldre er så unge at det

Definisjoner og betegnelser

Denne statistikken omfatter bare personer som er registrert som bosatt i Norge, slike som er gitt et personnummer og ført inn i Det sentrale folkeregister.

Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Innvandrere har på et tidspunkt innvandret til Norge.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Følgende inndelinger blir benyttet for **gruppering av personer etter innvandringsbakgrunn**:

- Innvandrere
- Norskfødte med innvandrerforeldre
- Utenlandsfødte med én norskfødt forelder
- Norskfødte med én utenlandsfødt forelder
- Utenlandsfødte med to norskfødte foreldre (inkluderer utenlandsadopterte)

Personer med flyktningbakgrunn er personer med utenlandsk fødeland som er bosatt i Norge, som en gang har kommet til landet av fluktgrunner, og som har fått innvilget opphold i landet som overføringsflyktning, eller har fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag. Familiegjeforerte til disse personene blir også regnet som flyktninger. Asylsøkere telles ikke før de får en oppholdstillatelse og blir bosatt i Norge.

Fødeland er hovedsakelig mors bosted ved personens fødsel.

Landbakgrunn for innvandrere er i hovedsak eget fødeland. For norskfødte er dette foreldrenes eventuelle utenlandske fødeland. I tilfellene der foreldrene har ulikt utenlandsk fødeland, er det mors fødeland som blir valgt.

ikke er grunnlag for å ta disse med i alle statistikkområdene som en egen gruppe.

I kapittel 2 beskrives først befolkningsstrukturen etter landbakgrunn, alder, innvandringskategori og kjønn. Deretter beskrives befolkningsendringer med inn- og utvandring og annen befolkningsvekst. Til slutt beskriver vi innvandring etter innvandringsgrunn. Et viktig trekk er den kraftige økningen i arbeidsinnvandringen som har skjedd de siste årene, og som bare i begrenset grad har vært påvirket av finanskrisen. Det er et åpent og interessant spørsmål hvor lenge den store tilstrømmingen fra Øst-Europa og Sverige vil fortsette, og hva som eventuelt vil skje med tilbakeflyttingen og familieinnvandringen.

I kapittel 3 ser vi på innvandreres og norskfødte med innvandrerforeldres vei gjennom utdanningssystemet. Vi ser på språkstimulerende tiltak som gis i barnehagen, språkopplæring i grunnskolen og innvandreres deltagelse og gjennomføring av videregående opplæring og høyere utdanning. Innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn har gjennomgående dårligere resultater i grunnskolen enn andre elver, samtidig skal man merke seg at norskfødte med innvandrerforeldre blir stadig bedre representert i høyere utdanning.

I kapittel 4 beskrives sysselsetting og arbeidsledighet. Arbeidsmarkedet er, sammen med utdanning, trolig den viktigste arenaen for innvandreres integrasjon. Kapitlet beskriver forskjeller i sysselsettingsnivået blant menn og kvinner etter landbakgrunn og botid. Videre ser vi her på hvordan sysselsettingen er blant norskfødte med innvandrerforeldre. Vi finner blant annet en sterk økning i innvandreres sysselsetting fram til 2008, deretter en viss nedgang. Men avstanden i forhold til

resten av befolkningen er mindre enn i årene før 2005.

I kapittel 5 ser vi på inntekt og andel i lavinntektsgruppen i ulike innvandrergrupper. Vi ser også på vedvarende lavinntekt. Mange innvandrerbarn vokser opp i familier med lav inntekt, og i mange tilfeller varer situasjonen over lengre tid.

Videre beskriver vi i kapittel 6 norske holdninger til innvandring og innvandrere i perioden 2001-2007. Disse holdningene er relativt stabile, men lar seg delvis påvirke av konjunkturendringer. I kapittel 7 beskrives europeiske holdninger til innvandrere. Nordmenn tilhører Europas mer liberale gruppe, men svenskene er langt mer innvandringsliberale enn oss på nesten alle punkter.

I kapittel 8 gir vi en oversikt over datagrunnlaget for innvandrerrelatert statistikk. For en fylldig oversikt over hva som ellers finnes av innvandrerrelatert statistikk og analyser i Statistisk sentralbyrå, se publiseringslista.

Kristina Kvarv Andreassen og Minja Tea Dzamarija

2. Befolkning

Etter EU-utvidelsen i 2004 har vi sett store endringer i innvandringsstrømmene til Norge. Innvandringen har satt nye rekorder nesten hvert år, med den foreløpig høyeste nettoinnvandringen i 2008. I alt flyttet 43 300 flere personer inn i Norge enn ut av Norge dette året. I 2009 var nettoinnvandringen noe lavere, 38 600, men fortsatt en av de høyeste målt noen gang. Siden 2006 har antall innvandrere bosatt i Norge økt med 141 000, hele en av fire av disse kommer fra Polen.¹

2.1. Hvem er innvandrerne i Norge?

- Ved inngangen til 2010 var det 460 000 innvandrere og 93 000 norskfødte med innvandrerforeldre i Norge.
- Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde 11,4 prosent av hele befolkningen.
- De største gruppene av innvandrere har landbakgrunn fra Polen, Sverige, Tyskland og Irak. Blant norskfødte med innvandrerforeldre er det flest som har bakgrunn fra Pakistan, Vietnam, Somalia og Irak.
- Mer enn hver fjerde innbygger i Oslo (27 prosent) er enten selv innvandrer eller født i Norge med innvandrerforeldre, og nesten tre av ti innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (29 prosent) i Norge bor i Oslo. Inkluderes Akershus bor 42 prosent i området.
- Det er store forskjeller i botid mellom landgruppene. Kortest botid i de største gruppene finner man blant innvandrere fra Polen og Litauen hvorav om lag ni av ti har bodd i Norge i mindre enn fem år. Flest med lang botid finner man blant innvandrere fra Pakistan og Danmark hvorav over halvparten har bodd i Norge i mer enn 20 år.
- Over åtte av ti norskfødte med innvandrerforeldre har bakgrunn fra land utenom EU etc. (86 prosent).
- Når man inkluderer personer med annen tilknytning til utlandet, det vil si dem med minst en norskfødt forelder eller dem som er født i utlandet av norskfødte foreldre, kommer man opp i 826 000 personer med en viss bakgrunn fra innvandring, noe som utgjør 17 prosent av hele befolkningen.

I dette kapitlet beskrives innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, og disse gruppene sammensetning. Avsnitt 2.1 omhandler *befolkningsstruktur*, her beskriver vi hvem de med innvandrerbakgrunn i Norge er når det gjelder kjønn, alder, landbakgrunn, botid i Norge, hvor i Norge de bor, og så videre.

¹Tallene er rettet opp siden 1. utgave.

Videre beskrives *demografiske endringer* (avsnitt 2.2) blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. I denne delen presenteres tall for inn- og utvandring, overgang til norsk statsborgerskap, fruktbarhet og sivilstandsendringer. I den siste delen av kapitlet presenterer vi innvandrernes *innvandringsgrunn*, som kan være arbeid, flukt, familie eller utdanning (avsnitt 2.3).

En av ni har innvandrerbakgrunn

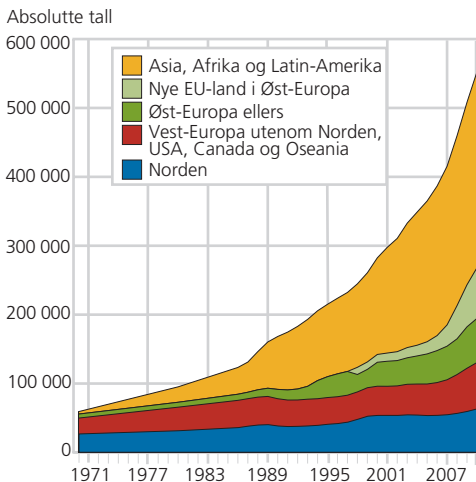
Ved inngangen til 1970 talte innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge 59 200 personer, og tilsvarte 1,5 prosent av Norges befolkning. Ved inngangen til 2010 hadde denne gruppen økt til 552 000 personer, og stod for 11,4 prosent av folkemengden.

De siste årene har det vært en eksplosiv vekst i innvandring fra nye EU-land i Øst-Europa etter EU-utvidelsen i 2004, særlig fra Polen. I alt 74 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre har bakgrunn fra det området. Denne gruppen teller omtrent like mange som de andre

områdene man kan dele Europa inn i: Norden (63 000), Vest-Europa (56 000) og Øst-Europa utenom EU-land (64 000). Totalt er det 257 000 med bakgrunn fra Europa.

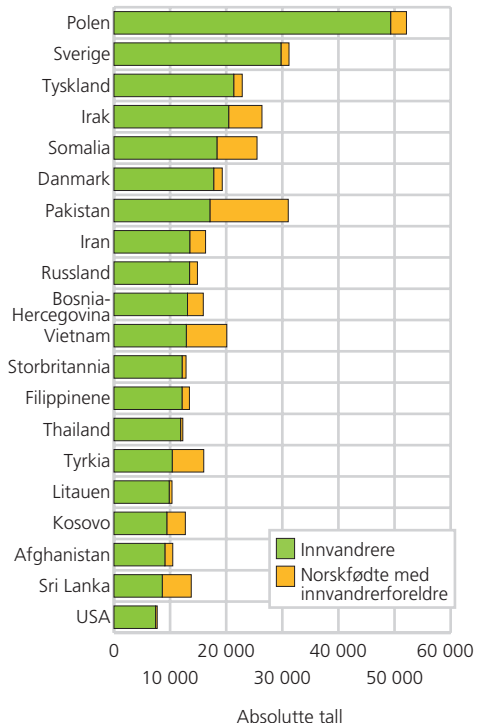
Antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Asia, Afrika og Latin-Amerika er fordoblet siden år 2000. De utgjør nå 284 000 personer, mot 140 000 i 2000. Andelen som kommer fra disse landene, har samtidig økt fra 6 prosent i 1970 til å utgjøre halvparten av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre ved inngangen til 2010. Etter Europa er Asia den verdensdelen flest har bakgrunn fra, det er i alt 199 000 med asiatisk bakgrunn, videre følger personer fra Afrika med 67 000.

Figur 2.1.1. **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 1970-2010. Absolutte tall**

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.1.2. **De 20 største gruppene blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. 1. januar 2010. Absolutte tall**

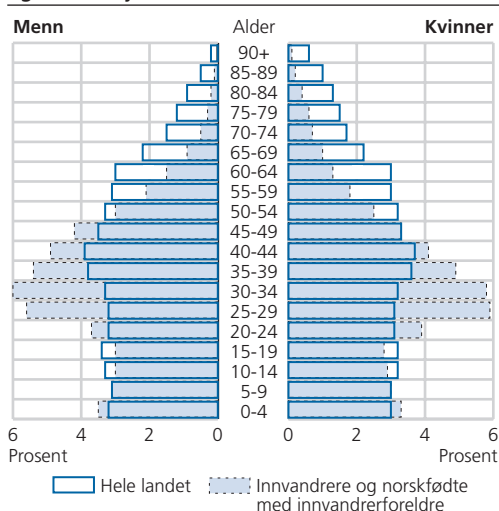
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

93 000 norskfødte med innvandrerforeldre

Det bodde 459 000 innvandrere i Norge per 1. januar 2010. I tillegg var 93 000 norskfødte med innvandrerforeldre bosatt i Norge. Ved inngangen til 2010 var det flest innvandrere fra Polen (49 000), Sverige (30 000), Tyskland (21 000) og Irak (20 000).

Blant norskfødte med innvandrerforeldre var det flest som hadde bakgrunn fra Pakistan, i alt 14 000. Det var også mange norskfødte med vietnamesiske foreldre (7 200), etterfulgt av dem med foreldre fra Somalia (7 100), Irak (5 900) og Tyrkia (5 600). Norskfødte med danske og svenske foreldre utgjorde bare 1 500 og 1 400 personer. At det er så få personer født i Norge av danske og svenske innvandrerforeldre sammenlignet med de andre store innvandrergruppene, skyldes blant annet at nordiske innvandrere i langt større grad får barn med en uten innvandrerbakgrunn. Når de stifter familie med en fra samme land, flytter de oftere tilbake til opprinnelseslandet. Fra Thailand og Filip-

Figur 2.1.3. Hele befolkningen og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og alder. 1. januar 2010. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

pinene innvandrer det flest kvinner som gifter seg med en norsk mann, deres barn blir heller ikke regnet inn under denne gruppen. Ulik aldersfordeling og botid i Norge i de forskjellige landgruppene kan også forklare forskjeller i hvor mange barn innvandrerne har fått i Norge. Mange av innvandrerne fra Pakistan og Vietnam har lang botid i Norge, mens polakker og afghanere er blant de nyere gruppene.

Av de største gruppene er det personer med bakgrunn fra Pakistan som har høyest andel norskfødte med innvandrerforeldre, 45 prosent av dem med pakistansk bakgrunn er født i Norge. Blant personer med bakgrunn fra Sri Lanka, Tyrkia og Vietnam er andelen rundt 36 prosent. Blant personer med bakgrunn fra Thailand, USA og Sverige er mindre enn 5 prosent født i Norge.

Høy andel unge voksne

Blant innvandrere, og særlig blant norskfødte med innvandrerforeldre, er det relativt mange unge voksne sammenlignet med befolkningen som helhet (se figur 2.1.3). Ved inngangen til 2010 var 54 prosent av alle innvandrere i alderen 20-44 år, mens tilsvarende aldersgruppe i hele befolkningen var 34 prosent. For aldersgruppen yngre enn 20 år var det like andeler blant innvandrere, norskfødte og befolkningen som helhet.

Ved inngangen til 2010 var 33 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre under fem år, og hele 71 prosent var yngre enn 15 år. 15 prosent var i alderen 20-44 år, mens det knapt finnes noen norskfødte med innvandrerforeldre som har fylt 60 år.

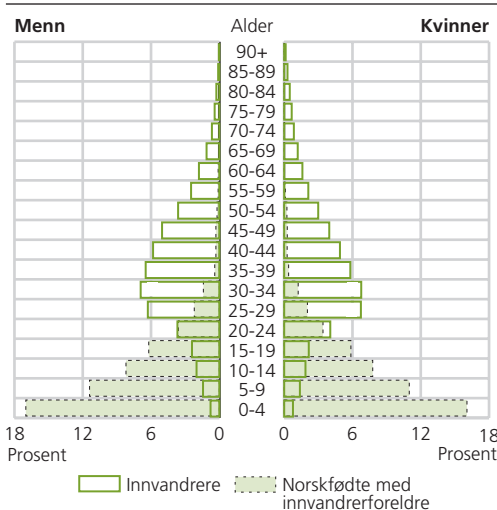
Blant innvandrerne var 2 prosent under fem år; ser man på alle under 15 år, var det i alt 8 prosent. Over halvparten, 57 prosent, var i alderen 20-44 år, mens en av ti innvandrere har nådd 60 år.

Forskjellene mellom de to gruppene skyldes at de fleste som innvandrer til Norge, er unge voksne. Det er forholdsvis få barn og eldre som kommer til landet, mens mange av dem som har innvandret, har fått barn etter at de kom hit. I løpet av noen tiår vil aldersfordelingen utjevnes noe, ettersom flere av de norskfødte med innvandrerforeldre blir eldre. Hvor sterk utjevningen blir, avhenger av hvor stor innvandring vi får i årene som kommer, og fruktbarhetsmønsteret i de forskjellige gruppene.

Aldersforskjeller avhengig av landbakgrunn

Det er store forskjeller i alderssammensetningen mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre avhengig av landbakgrunn (figur 2.1.5). I denne figuren er det laget en todeling hvor personer med landbakgrunn fra EU etc. er én gruppe, og personer fra Asia, Afrika etc. utgjør den andre gruppen. Det kan være et nyttig skille, fordi det er – og har vært – ulike muligheter for innvandring til Norge knyttet til hvor man kommer fra.

Figur 2.1.4. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og alder. 1. januar 2010. Prosent

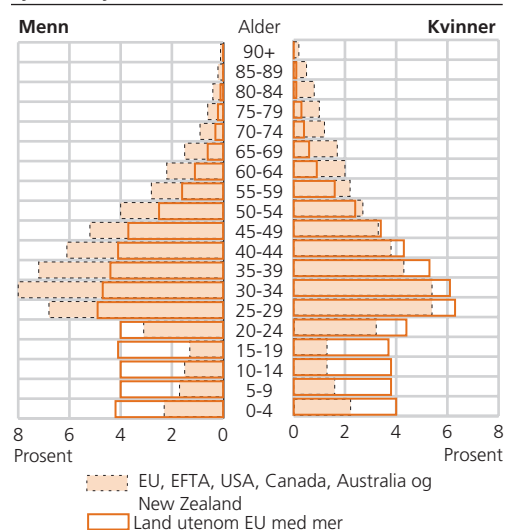

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Om lag 13 prosent av personer med landbakgrunn fra EU etc. var yngre enn 20 år, mens det tilsvarende tallet for gruppen fra Asia, Afrika etc. var 32 prosent. Denne forskjellen skyldes langt på vei at det er flere personer født i Norge blant de sistnevnte. De fra EU etc. gifter seg i større grad med personer i den øvrige befolkningen, og barna de får, blir ikke regnet som norskfødte med innvandrerforeldre, siden det kun gjelder barn med foreldre som begge er utenlandsfødte.

For aldersgruppen 20-60 år var det ikke store forskjeller mellom de nevnte gruppene, men vi finner en større andel i alderen over 60 år blant dem med landbakgrunn fra EU etc. enn den andre gruppen (henholdsvis 13 og 5 prosent). Dette må sees i sammenheng med at de fleste innvandrer til Norge i yrkesaktiv alder. Mange av dem fra EU etc. har lang botid i Norge, og en del av dem var også eldre enn de vanlige gruppene da de innvandret, for eksempel bosnierne. Andelen over 60 år blant bos-

Figur 2.1.5. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn, alder og kjønn. 1. januar 2010. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

niere er 15 prosent og blant pakistanere 12 prosent.

Siden innvandringen til Norge fra Asia, Afrika etc. egentlig først startet i 1970, er det få av disse innvandrerne som har rukket å bli 60 år gamle. På sikt kan det forventes at aldersfordelingen i de eldste aldersgruppene blir mer lik, men at forskjellene blant de yngre norskfødte med innvandrerforeldre kan vedvare. Dette fordi tendensen så langt har vært at personer med bakgrunn fra en rekke asiatiske, afrikanske og øst-europeiske land finner ektefelle med samme bakgrunn som seg selv, og dermed blir denne gruppen, norskfødte med innvandrerforeldre, større. Fordi personer som har bakgrunn fra EU etc. ofte får barn med personer i den øvrige befolkningen, kan man forvente at gruppen av personer med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. også på sikt vil være gjennomsnittlig yngre enn den andre gruppen.

Menn i flertall blant arbeidsinnvandrere

Kjønnsfordelingen blant innvandrere er ganske jevn, 236 000 menn og 224 000 kvinner. Men ser man på enkeltland, er det store forskjeller. Menn er i flertall blant arbeidsinnvandrere og nyankomne flyktninger. I fluktsituasjoner reiser menn ofte i forveien, mens eventuell familie kommer etter, og også blant arbeidsinnvandrere er menn «pionerer». Det gjelder Polen med 66 prosent menn, Storbritannia med 62 prosent, samt Afghanistan, Litauen og Irak med 61, 59 og 57 prosent. Kvinner dominerer fra land som Thailand (84 prosent kvinner), Filippinene (81 prosent) og Russland (66 prosent). Fra Thailand og Filippinene har innvandringen vært preget av familieinnvandring, primært kvinner som kommer for å gifte seg med menn i den øvrige befolkningen. Fra Russland var det lenge denne typen innvandring som dominerte, men det er de seinere årene

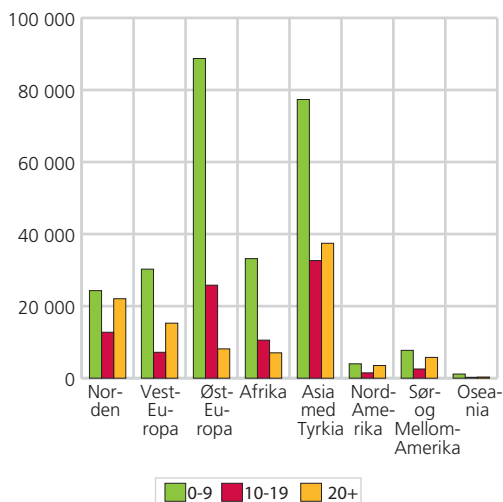
også kommet mange flyktninger (fra Tsjetsjenia).

Stor variasjon i botid mellom landgrupper

En følge av den høye innvandringen de siste årene er at en større andel av innvandrerne har kort botid. Mens om lag 40 prosent av alle innvandrere har bodd i Norge i mindre enn fem år i 2010, hadde 33 prosent så kort botid i 2005. I alt 29 prosent har botid mellom 5-14 år, og 31 prosent har bodd her i mer enn 15 år.

Det er store forskjeller mellom landgruppene i botid. Kortest botid i de største gruppene finner vi blant innvandrere fra Polen og Litauen, hvorav om lag ni av ti innvandrere har bodd i Norge i mindre enn fem år. I gruppene fra Tyskland, Thailand, Filippinene og Nederland har om lag halvparten av innvandrerne bodd kortere enn fem år. Også fra Afghanistan, Irak og Somalia har mer enn en tredjedel kommet i løpet av de siste årene. Flest med lang botid finner man blant innvandrere fra

Figur 2.1.6. Innvandrere, etter tid bosatt i Norge og landbakgrunn. 2010. Prosent

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Pakistan og Danmark hvorav over halvparten har bodd i Norge i mer enn 20 år.

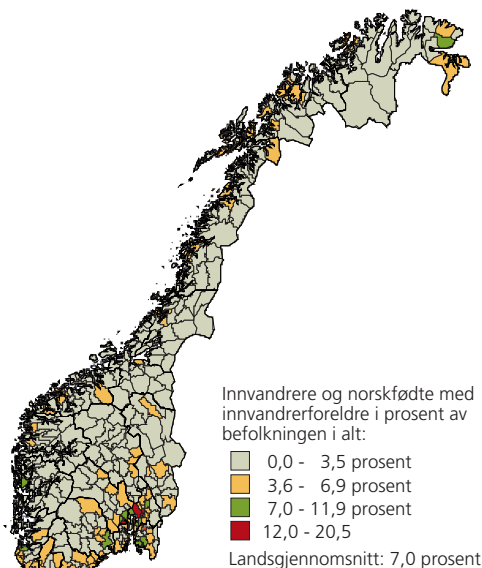
35 kommuner over landsgjennomsnittet

Det bor innvandrere i alle landets kommuner. Gjennomsnittlig andel innvandrere og norskfødte er 11,4 prosent for hele landet, 7 prosent av befolkningen i Norge kommer fra land i Afrika, Asia etc. og 4,3 fra EU etc. 36 av landets 430 kommuner har en høyere andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre enn landsgjennomsnittet. Disse kommunene er spredt over hele landet, og det gjelder både store byer og noen av de minste kommunene. Åtte av kommunene er i Akershus, og i både Buskerud og Rogaland ligger det fem. I 19 av de 35 kommunene har flertallet bakgrunn fra Asia, Afrika etc. og i 16 er flest fra EU etc. At mange med innvandrerbakgrunn bor i østlandsområdet, skyldes for det første at arbeidsinnvandrerne som kom fra land som Pakistan og Tyrkia fra slutten av 1960-tallet, til en stor grad bosatte seg her. For det andre er det slik at flyktninger ofte flytter fra kommunen de først blir bosatt i, til kommuner sentralt på Østlandet (Høydahl 2010).

Flest med innvandrerbakgrunn bor i Oslo, både i absolutte tall og i andel av befolkningen, i alt 27 prosent (160 000). Høye andeler har også Drammen (22 prosent), Lørenskog (19 prosent) og Skedsmo (18 prosent).

Samtlige av Oslos bydeler ligger over landsgjennomsnittet på 11,4 prosent, om vi holder Marka utenom. Bydelene med flest innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er Søndre Nordstrand, med i alt 16 600 (46 prosent), Alna 20 700 (44), Stovner 13 200 (45) og Grorud 10 700 (41 prosent). Laveste andeler har Nordstrand, 13 prosent og Vestre Aker, 14 prosent.

Figur 2.1.7. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Asia, Afrika, Europa utenom EU/EØS og Oseania utenom Australia og New Zealand, i prosent av folkemengden 1. januar 2010

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Forventer fortsatt høy innvandring

SSBs befolkningsfremskrivning av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre viser at antall innvandrere forventes å øke sterkt i årene fremover, fra 460 000 i dag til mellom 1 og 1,8 millioner i 2060. Antall norskfødte med innvandrerforeldre forventes samtidig å øke fra 93 000 til mellom 300 000 og 500 000. Samlet vil disse to gruppene kunne utgjøre mellom 1,3 og 2,3 millioner personer, eller mellom 22 og 28 prosent av folkemengden i 2060 (Befolkningsfremskrivninger).

Innvandringen har endret seg mye over tid og vært spesielt høy de siste årene. Det er stor usikkerhet om nivået på innvandringen fremover. Utviklingen på arbeidsmarkedet i Norge og andre land, samt norsk innvandringspolitikk, har gjort denne usikkerheten enda større. Dette gjør at

fremskrivningen av antall innvandrere i Norge og deres sammensetning er svært usikker, særlig på lang sikt (Befolkningsfremskrivninger).

Tabell 2.1.1. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Innvandringskategori og landbakgrunn. 1. januar 2010

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	552 313	Innvandrere	459 346	Norskfødte med innvandrerforeldre	92 967
Polen	52 125	Polen	49 309	Pakistan	13 963
Sverige	31 193	Sverige	29 763	Vietnam	7 208
Pakistan	31 061	Tyskland	21 341	Somalia	7 147
Irak	26 374	Irak	20 443	Irak	5 931
Somalia	25 496	Somalia	18 349	Tyrkia	5 620
Tyskland	22 859	Danmark	17 774	Sri Lanka	5 166
Vietnam	20 100	Pakistan	17 098	Kosovo	3 302
Danmark	19 298	Iran	13 508	Marokko	3 197
Iran	16 321	Rusland	13 470	India	2 859
Tyrkia	15 998	Bosnia-Hercegovina	13 103	Polen	2 816
Bosnia-Hercegovina	15 918	Vietnam	12 892	Bosnia-Hercegovina	2 815
Rusland	14 873	Storbritannia	12 140	Iran	2 813
Sri Lanka	13 772	Filippinene	12 128	Chile	1 578
Filippinene	13 447	Thailand	11 872	Danmark	1 524
Storbritannia	12 843	Tyrkia	10 378	Tyskland	1 518
Kosovo	12 719	Litauen	9 838	Sverige	1 430
Thailand	12 268	Kosovo	9 417	Rusland	1 403
Afghanistan	10 475	Afghanistan	9 074	Afghanistan	1 401
Litauen	10 341	Sri Lanka	8 606	Filippinene	1 319
India	9 747	USA	7 414	Kina	1 139
Marokko	8 058	India	6 888	Eritrea	1 030
USA	7 707	Nederland	6 270	Makedonia	949
Chile	7 607	Kina	6 187	Etiopia	937
Kina	7 326	Finland	6 163	Libanon	767
Nederland	6 926	Chile	6 029	Storbritannia	703
Finland	6 665	Marokko	4 861	Nederland	656
Eritrea	5 789	Eritrea	4 759	Syria	606
Etiopia	5 156	Island	4 540	Kroatia	559
Island	4 966	Romania	4 235	Serbia	533
Romania	4 533	Etiopia	4 219	Ghana	530
Frankrike	3 930	Frankrike	3 684	Litauen	503
Kroatia	3 244	Brasil	2 728	Finland	502
Makedonia	3 117	Latvia	2 710	Island	426
Burma	3 015	Det Palestinske området	2 702	Ungarn	425
Det Palestinske området	2 939	Burma	2 699	Algerie	397
Latvia	2 856	Kroatia	2 685	Gambia	397
Brasil	2 814	Ukraina	2 440	Thailand	396
Serbia	2 748	Serbia	2 215	Burma	316
Ukraina	2 604	Makedonia	2 168	Romania	298
Libanon	2 397	Spania	2 070	USA	293

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.1.2. **Innvandringskategori¹, fødeland og statsborgerskap, etter landbakgrunn og kjønn.**
1. januar 2010

	Innvandringskategori			Norskfødte med innvandrereforeldre	Fødeland ¹	Statsborgerskap
	Innvandringsbakgrunn ²	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre ³	Innvandrere ⁴			
Begge kjønn						
Utlandet i alt	826 394	552 313	459 346	92 967	526 800	333 873
EU/EØS, USA; Canada, Australia og New Zealand	402 518	210 725	197 963	12 762	240 577	204 666
Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika, Europa utenom EU/EØS og Oseania utenom Australia og New Zealand²						
Utlandet i alt	423 876	341 588	261 383	80 205	286 223	129 207
Norden	151 699	63 040	59 087	3 953	76 974	67 865
Vest-Europa	117 424	56 425	52 707	3 718	65 993	54 416
EU-land i Øst-Europa	82 090	73 511	69 245	4 266	69 877	65 748
Ikke EU-land i Øst-Europa	72 711	64 061	53 425	10 636	53 802	27 864
Afrika	81 080	67 169	50 769	16 400	53 579	29 319
Asia med Tyrkia	243 686	198 722	147 439	51 283	162 516	66 144
Nord-Amerika ⁵	38 885	9 309	8 962	347	18 846	10 210
Sør- og Mellom-Amerika	34 797	18 355	16 035	2 320	22 804	7 842
Oseania	4 022	1 721	1 677	44	2 408	1 524
Statsløse	-	-	-	-	-	2 860
Uoppgitt	-	-	-	-	-	81
Menn						
Utlandet i alt	423 079	283 261	235 555	47 706	268 503	176 858
Norden	76 608	30 868	28 835	2 033	38 044	34 898
Vest-Europa	63 314	31 828	29 870	1 958	36 734	31 663
EU-land i Øst-Europa	50 457	45 970	43 799	2 171	44 159	42 956
Ikke EU-land i Øst-Europa	34 019	29 523	24 087	5 436	24 313	12 326
Afrika	42 894	35 701	27 314	8 387	28 820	15 288
Asia med Tyrkia	117 245	96 011	69 727	26 284	75 427	28 969
Nord-Amerika ⁵	19 517	4 285	4 108	177	9 061	4 921
Sør- og Mellom-Amerika	16 818	8 039	6 802	1 237	10 551	3 101
Oseania	2 207	1 036	1 013	23	1 394	933
Statsløse	-	-	-	-	-	1 756
Uoppgitt	-	-	-	-	-	47
Kvinner						
Utlandet i alt	403 315	269 052	223 791	45 261	258 296	157 015
Norden	75 091	32 172	30 252	1 920	38 930	32 967
Vest-Europa	54 110	24 597	22 837	1 760	29 259	22 753
EU-land i Øst-Europa	31 633	27 541	25 446	2 095	25 718	22 792
Ikke EU-land i Øst-Europa	38 692	34 538	29 338	5 200	29 489	15 538
Afrika	38 186	31 468	23 455	8 013	24 759	14 031
Asia med Tyrkia	126 441	102 711	77 712	24 999	87 089	37 174
Nord-Amerika ⁵	19 368	5 024	4 854	170	9 785	5 289
Sør- og Mellom-Amerika	17 979	10 316	9 233	1 083	12 253	4 741
Oseania	1 815	685	664	21	1 014	591
Statsløse	-	-	-	-	-	1 104
Uoppgitt	-	-	-	-	-	35

¹ Generell definisjon: Eget, mors eller fars fødeland dersom det er utenlandsk, ellers Norge. ² Eget, mors eller fars fødeland (dersom det er utenlandsk) for utenlandsfødte eller personer med utenlandsfødte foreldre, ellers Norge. ³ Eget, mors eller fars fødeland (dersom det er utenlandsk) for personer med utenlandsfødte foreldre, ellers Norge. ⁴ Eget, mors eller fars fødeland for utenlandsfødte med utenlandsfødte foreldre, ellers Norge. ⁵ USA og Canada.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.1.3. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre¹, etter landbakgrunn. Fylke.

1. januar 2010

Fylke	Folke- mengde i alt	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Absolutte tall									
		I alt	Nor- den	Vest- Europa	EU-land i Øst- Europa	Ikke EU- land i Øst- Europa	Afrika	Asia med Tyrkia	Nord- Ame- rika ²	Sør- og Mellom- Amerika	Osea- nia
I alt	4 858 199	552 313	63 040	56 425	80 196	57 376	67 169	198 722	9 309	18 355	1 721
01 Østfold	271 662	30 869	3 933	1 923	4 606	5 787	3 188	10 506	301	591	34
02 Akershus	536 499	70 383	10 255	7 148	10 186	6 339	5 572	27 384	1 335	1 948	216
03 Oslo	586 860	160 489	15 724	10 810	13 973	11 655	28 641	71 910	2 044	5 216	516
04 Hedmark	190 709	11 770	2 086	1 321	1 690	1 597	1 368	3 247	168	274	19
05 Oppland	185 216	11 678	1 610	1 455	1 893	1 664	1 321	3 313	164	222	36
06 Buskerud	257 673	32 343	3 773	2 840	4 986	3 768	2 760	12 844	351	949	72
07 Vestfold	231 286	22 133	2 935	2 384	3 941	2 965	1 785	7 130	409	510	74
08 Telemark	168 231	14 377	1 662	1 684	1 683	1 980	2 066	4 492	210	570	30
09 Aust-Agder	108 499	9 129	1 123	1 358	1 537	1 222	734	2 652	258	217	28
10 Vest-Agder	170 377	17 685	1 698	2 255	1 962	3 004	1 470	5 494	566	1 190	46
11 Rogaland	427 947	48 991	4 447	7 465	9 759	5 230	4 391	14 334	1 370	1 758	237
12 Hordaland	477 175	42 374	3 405	5 325	8 985	3 307	4 740	13 065	872	2 497	178
14 Sogn og Fjordane	107 080	6 990	710	1 256	1 936	553	667	1 417	103	331	17
15 Møre og Romsdal	251 262	16 785	1 541	2 680	4 543	1 600	1 287	4 338	243	496	57
16 Sør- Trøndelag	290 547	22 815	2 267	2 751	3 821	2 217	2 491	7 897	431	873	67
17 Nord- Trøndelag	131 555	5 942	755	660	1 246	551	925	1 591	88	107	19
18 Nordland	236 271	11 938	1 782	1 303	1 540	1 550	1 642	3 640	172	280	29
19 Troms Romsa	156 494	9 860	1 815	1 434	1 217	1 117	1 531	2 261	198	250	37
20 Finnmark Finnmárku	72 856	5 762	1 519	373	692	1 270	590	1 207	26	76	9

Tabell 2.1.3 (forts.). **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre¹, etter landbakgrunn. Fylke. 1. januar 2010**

Fylke	Folke- mengde i alt	Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Absolutte tall									
		I alt	Nor- den	Vest- Europa	EU-land i Øst- Europa	Ikke EU-land i Øst- Europa	Afrika	Asia med Tyrkia	Nord- Ame- rika ²	Sør- og Mellom- Amerika	Osea- nia
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i prosent av alle i fylket											
I alt	4 858 199	11,4	1,3	1,2	1,7	1,2	1,4	4,1	0,2	0,4	0,0
01 Østfold	271 662	11,4	1,4	0,7	1,7	2,1	1,2	3,9	0,1	0,2	0,0
02 Akershus	536 499	13,1	1,9	1,3	1,9	1,2	1,0	5,1	0,2	0,4	0,0
03 Oslo	586 860	27,3	2,7	1,8	2,4	2,0	4,9	12,3	0,3	0,9	0,1
04 Hedmark	190 709	6,2	1,1	0,7	0,9	0,8	0,7	1,7	0,1	0,1	0,0
05 Oppland	185 216	6,3	0,9	0,8	1,0	0,9	0,7	1,8	0,1	0,1	0,0
06 Buskerud	257 673	12,6	1,5	1,1	1,9	1,5	1,1	5,0	0,1	0,4	0,0
07 Vestfold	231 286	9,6	1,3	1,0	1,7	1,3	0,8	3,1	0,2	0,2	0,0
08 Telemark	168 231	8,5	1,0	1,0	1,0	1,2	1,2	2,7	0,1	0,3	0,0
09 Aust-Agder	108 499	8,4	1,0	1,3	1,4	1,1	0,7	2,4	0,2	0,2	0,0
10 Vest-Agder	170 377	10,4	1,0	1,3	1,2	1,8	0,9	3,2	0,3	0,7	0,0
11 Rogaland	427 947	11,4	1,0	1,7	2,3	1,2	1,0	3,3	0,3	0,4	0,1
12 Hordaland	477 175	8,9	0,7	1,1	1,9	0,7	1,0	2,7	0,2	0,5	0,0
14 Sogn og Fjordane	107 080	6,5	0,7	1,2	1,8	0,5	0,6	1,3	0,1	0,3	0,0
15 Møre og Romsdal	251 262	6,7	0,6	1,1	1,8	0,6	0,5	1,7	0,1	0,2	0,0
16 Sør- Trøndelag	290 547	7,9	0,8	0,9	1,3	0,8	0,9	2,7	0,1	0,3	0,0
17 Nord- Trøndelag	131 555	4,5	0,6	0,5	0,9	0,4	0,7	1,2	0,1	0,1	0,0
18 Nordland	236 271	5,1	0,8	0,6	0,7	0,7	0,7	1,5	0,1	0,1	0,0
19 Troms Romsa	156 494	6,3	1,2	0,9	0,8	0,7	1,0	1,4	0,1	0,2	0,0
20 Finnmark Finnmárku	72 856	7,9	2,1	0,5	0,9	1,7	0,8	1,7	0,0	0,1	0,0

¹ Eget, mors eller fars fødeland.² USA og Canada. Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

2.2. Befolkningsendringer

- Fra 1. januar 2005 til 1. januar 2010 økte antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med 188 000 personer. Økningen i folketallet i Norge var i samme periode 252 000. Det vil si at tre av fire nye innbyggere i Norge hadde innvandrerbakgrunn.
- Nettoinnvandringen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre til Norge var på 37 500 i 2009. Både blant dem som vandret inn, og som vandret ut, var det flest polakker.
- Antallet ekteskapsinngåelser som involverer en eller to innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre, har økt hvert år. I 1990 ble det inngått 920 ekteskap der begge partene var enten innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre, og i 2009 ble det inngått 4 100 ekteskap av i alt 26 000
- Samlet fruktbarhetstall (SFT) var 2,26 for innvandrerkvinner, mot 1,98 for alle kvinner i Norge. Kvinner med afrikansk bakgrunn har klart høyest SFT, 3,27.

Rekordstor vekst i innvandringen de siste fem år

Antallet med innvandrerbakgrunn, og gruppens sammensetning, endres av de samme faktorene som den norske befolkningen – antall fødte, døde, innvandring og utvandring. For perioden 2005-2010 var befolkningsveksten i Norge på 252 000. Veksten i antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre var på 188 000. Det utgjorde 75 prosent av befolkningsveksten i Norge den siste femårsperioden.

Fødselsoverskuddet for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre var på 25 000 i perioden 1. januar 2005-1. januar 2010, og innvandringsoverskuddet var rekordstort, med 163 000 (se tabell 2.2.1).

Høyt fødselsoverskudd blant norskfødte med innvandrerforeldre

Fødselsoverskuddet for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre var på 6 600 i 2009. Det var høyest blant dem med asiatiske og østeuropeiske bakgrunn, henholdsvis 2 700 og 2 000. Personer med nordisk og nordamerikansk innvandrerbakgrunn hadde et lite fødselsunderskudd (tabell 2.2.2). Det forholdsvis store fødselsoverskuddet skyldes at få innvandrere dør, siden gjennomsnittsalderen blant disse er lav.

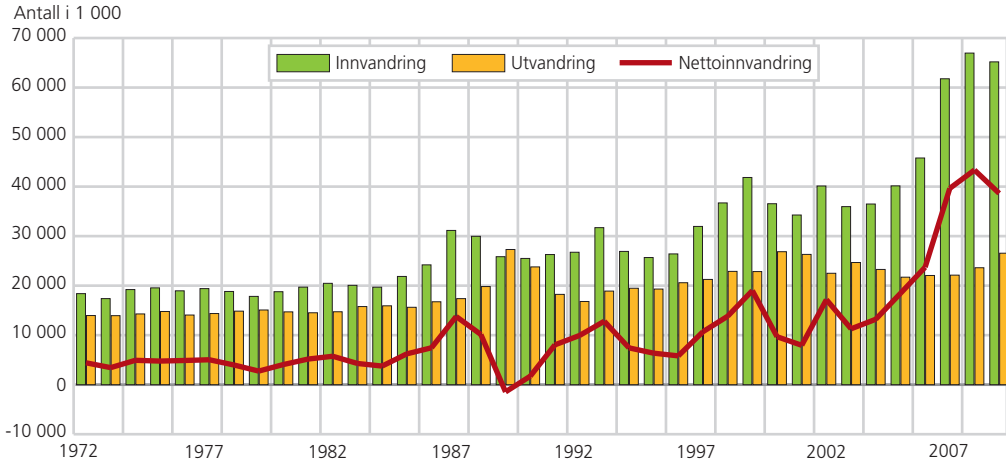
Høy innvandring og utvandring i 2009

Frem til 1970-tallet var Norge et utvandringsland – flere flyttet ut av enn inn i landet. Siden har landet definitivt blitt et innvandringsland, og de siste årene har det blitt satt stadig nye innvandringsrekorder. Etter 1971 har Norge hatt innvandringsoverskudd i alle år unntatt 1989 (se figur 2.2.1). Nettoinnvandringen til Norge var i perioden 2005-2010 rekordstor, med 164 000. Nettoinnvandring er antall personer som har innvandret, minus dem som har utvandret.

I 2009 ble det registrert 65 200 innvandring og 26 600 utvandring. Dette var den nest høyeste innvandringen noensinne, og den tredje høyeste utvandringen.

Nettoinnvandringen av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre til Norge var på 37 500 i 2009. Blant dem som vandret inn og ut, var det flest polakker. Europeerne dominerer fortsatt innvandringen. Av de 57 500 innvandrerne og norskfødte med innvandrerforeldre som innvandret i 2009, hadde 32 500, eller 57 prosent, bakgrunn fra et EU/EØS land og 2 600 (5 prosent) fra et annet europeisk land. Den nest største gruppen, asiatene, utgjorde 24 prosent av alle innvandringene i 2009. Personer med innvandrerbakgrunn fra Polen var den største enkelt-

Figur 2.2.1. **Innvandring og utvandring. 1972-2009. Absolutte tall**

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

gruppen, med 10 500 innvandringer, fulgt av svensker, 5 100 innvandringer (tabell 2.2.2).

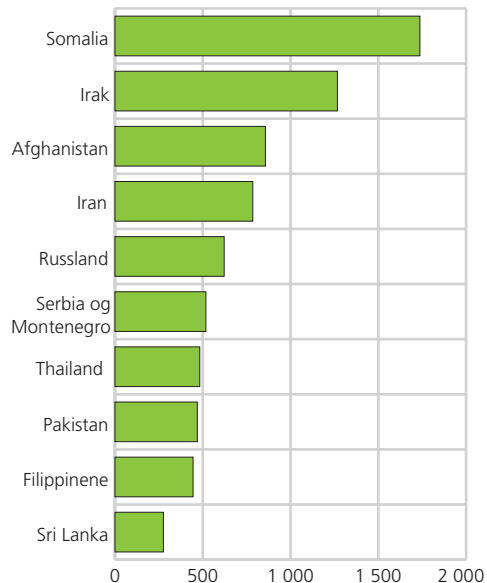
Av de 20 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som utvandret i 2009, var hele 12 300, eller 62 prosent, fra et EU-/EØS-land. Personer med innvandrerbakgrunn fra Polen toppe utvandringsstatistikken med 3 600 utvandringer, fulgt av svensker med 2 700. Utvandringen av personer med polsk innvandrerbakgrunn var tre ganger så stor som i 2007. Endringen i retning lavere innvandring og høyere utvandring, særlig av polske innvandrere, begynte mot slutten av 2008 ved finanskrisens begynnelse, og var særlig merkbar i første halvdel av 2009.

11 400 nye norske statsborgere

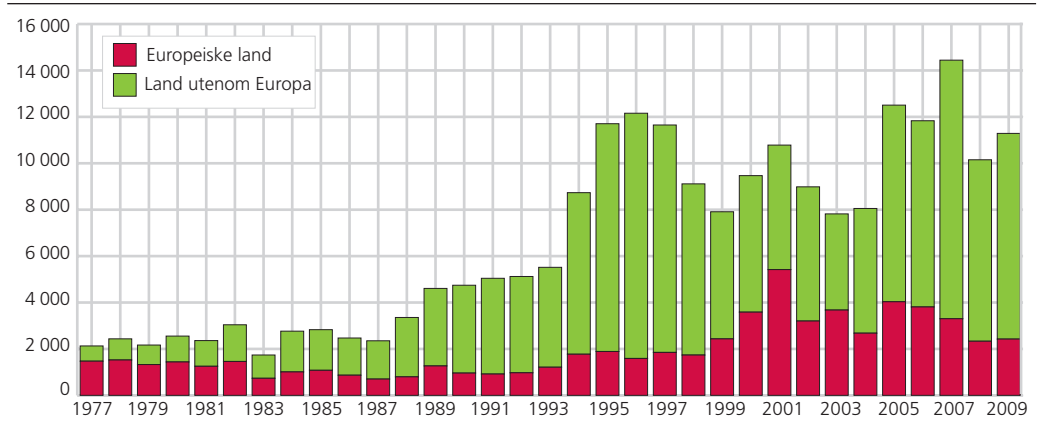
I 2009 fikk Norge 11 400 nye norske statsborgere. Omtrent halvparten av alle tildelte statsborgerskap ble gitt til asiater. Deretter fulgte afrikanere, som stod for 25 prosent av alle overganger i 2009. Totalt 21 prosent av de nye norske borgerne kom fra europeiske land (figur 2.2.3). Personer

med tidligere somalisk statsborgerskap utgjorde den største gruppen som fikk norsk statsborgerskap i 2009, 1 740 personer. Deretter fulgte irakere med 1 270, og afghanere med 860 (figur 2.2.2).

Figur 2.2.2. **De ti største gruppene med overgang til norsk statsborgerskap, etter tidligere statsborgerskap. 2009**

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.2.3. **Overgang til norsk statsborgerskap. 1977-2009. Absolutte tall**

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Mange somaliere og irakere flyttet til Norge i 2001 og 2002, noe som betyr at disse i 2009 hadde muligheten for å søke om norsk statsborgerskap. Hovedregelen for å bli norsk statsborger er at man må ha bodd i Norge sammenhengende de syv siste årene.

Større andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant dem som inngår ekteskap

Antallet ekteskapsinngåelser som involverer en eller to innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre, har økt hvert år. I 1990 ble det inngått 920 ekteskap der begge partene var enten innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre (Tronstad 2004), og i 2009 ble det inngått 4 100 ekteskap av i alt 26 000 (tabell 2.2.3).

Ekteskapsinngåelser mellom personer med innvandrerbakgrunn og personer uten slik bakgrunn har også økt klart de siste årene. I 2009 var 6 600 av 26 000 et ekteskap mellom en person i den øvrige befolkningen og en innvandrer eller norskfødte med innvandrerforeldre, det vil si en av fire ekteskapsinngåelser. Om vi igjen ser tilbake til 1990, var kun 12 prosent av ekteskaps-

inngåelsene dette året mellom en person i den øvrige befolkningen og en innvandrer eller norskfødte med innvandrerforeldre, 2 600 av i alt 22 000 ekteskap. Av alle 26 000 ekteskap inngått i 2009 var altså bare vel 15 000 mellom to personer uten innvandrerbakgrunn.

Flere gifte blant innvandrere enn i hele befolkningen

I et lengre perspektiv inngås det stadig færre ekteskap mellom to personer uten innvandrerbakgrunn. På den annen side blir det registrert stadig flere ekteskapsinngåelser mellom to som har innvandrerbakgrunn. Det at disse ekteskapene utgjør en stadig større andel av ekteskapsinngåelsene, skyldes for det første at det er flere innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge, og dessuten at disse i større grad enn den øvrige befolkningen velger ekteskap som samlivsform når de danner par.

I hele befolkningen er samboerskap en svært vanlig samlivsform, og i alderen 18 -29 år var det ved inngangen til 2008 17 prosent som levde i samboerskap, mot 9 prosent som var gift. Blant dem med asiatisk bakgrunn i samme alder var det

tilsvarende 32 prosent som var gift, og 4 prosent som var samboende (Daugstad 2008).

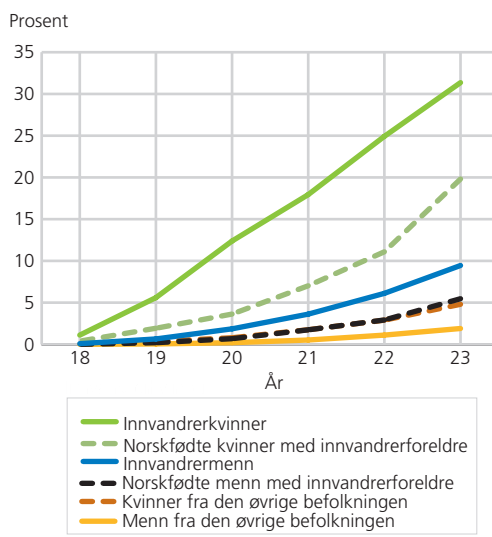
Lavere andel unge er gift enn tidligere

Det er blitt mindre vanlig blant unge innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre å være gift, sammenlignet med tidligere (Henriksen 2010). I aldersgruppen 18-23 år var for eksempel 18 prosent av innvandrerkvinner gift ved inngangen til 2010, mens tilsvarende andel i 2000 var 27 prosent. Tilsvarende andel for innvandrer menn var 4 og 11 prosent (tabell 2.2.4). Ser vi på grupper inndelt etter landbakgrunn, er det store variasjoner i hvor store andeler som er gift. Den gruppen som har høyest andel gifte unge personer, er innvandrere fra Tyrkia. 53 prosent av kvinnene og 21 prosent av mennene i alderen 18-23 år var gift per 1. januar 2010. Det er likevel en betydelig lavere andel enn i 2000 da 70 prosent av tyrkiske innvandrerkvinner og 50 prosent av menn under 24 år var gift.

Om vi ser på unge i de gruppene som har flest norskfødte med innvandrerforeldre, er det en stadig lavere andel som er gift (tabell 2.2.4). Norskfødte med foreldre fra Tyrkia er fremdeles den gruppen der flest er gift. I alderen 18-23 år var allerede 17 prosent norskfødte kvinner og 4 prosent menn med foreldre fra Tyrkia gift. Til sammenligning gjelder det samme 2 prosent av kvinner og 1 prosent av menn under 24 år i den øvrige befolkningen, men blant dem er som nevnt, samboerforhold langt vanligere.

Figur 2.2.4. viser prosentandelen kvinner og menn i alderen 18-23 år som var gift per 1. januar 2010, etter innvandringskategori. I alle grupper er det større andel blant unge kvinner enn blant unge menn som er gift.

Figur 2.2.4. **Andel gifte blant personer 18-23 år, etter innvandringskategori, alder og kjønn. 1. januar 2010. Prosent**

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Om lag 10 800 ekteskap ble oppløst ved skilsmisse i 2009. Av disse var det i 1 400 tilfeller, eller 13 prosent, at begge ektefeller hadde innvandrerbakgrunn (se tabell 2.2.5). Ekteskap blant par som begge er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, ser ut til å være stabile, mens ekteskap hvor mannen er innvandrer og kvinnen er uten innvandrerbakgrunn ser ut til å ha høyest sannsynlighet for å bli oppløst (Daugstad 2006).

Fruktbarhet blant innvandrere hever samlet fruktbarhetstall lite

Samlet fruktbarhetstall (SFT) er et mål på fruktbarheten i en befolkning (se også tekstboks). Når SFT brukes ved sammenligning av ulike gruppers fruktbarhetsnivå, forutsettes det at de gruppene som analyseres, ikke i for stor grad endrer sammensetning over tid. Målet egner seg derfor ikke så godt til å beskrive enkeltgrupper hvor det enten er stor innflytting eller utflytting, eller som har stor utskifting av befolkningen (Østby 2004). Vi skal

derfor ikke gå videre med beregninger av samlet fruktbarhetstall for enkeltnasjonaliteter, men vise tall for verdensregioner. Når en ser på store grupper under ett, blir utskiftningen i befolkningen av mindre betydning. Vi presenterer derfor i tabell 2.2.6 samlet fruktbarhetstall for de vanlige verdensregionene vi bruker.

I 2009 var samlet fruktbarhetstall (SFT) for hele befolkningen 1,98. SFT for innvandrerkvinner var i samme periode 2,26. Uten innvandrerkvinner ville SFT vært 1,93, og ikke 1,98 barn per kvinne som nå. Grunnen til at endringen ikke er større, er at det bare er fruktbarheten for dem som innvandret fra Afrika som er vesentlig høyere enn for hele befolkningen (tabell 2.2.6). De fleste andre innvandrergruppene har en fruktbarhet som i snitt ligger på et nokså likt nivå med alle bosatte i Norge.

For at folketallet skal holdes oppe på lang sikt, trengs 2,08 barn per kvinne, og vi ser altså at Norge i 2009 lå 0,10 under dette nivået, og at uten innvandrere ville det vært 0,15 barn under. Sammenlignet med andre land i Europa har likevel Norge en fruktbarhet høyere enn de aller fleste. Oversikten over SFT fra Eurostat for 2008 viser at av alle europeiske land hadde kun Island, Irland og Frankrike høyere fruktbarhetstall enn Norge.

Definisjon av SFT

Samlet fruktbarhetstall (SFT) kan tolkes som det antall barn hver kvinne kommer til å føde under forutsetning av at fruktbarhetsmønstret i perioden varer ved, og at dødsfall ikke forekommer. For at det ikke skal bli befolkningsnedgang på lengre sikt, når vi ser bort fra inn- og utvandring, må SFT være på om lag 2,08 barn. Grunnen til at tallet må være høyere enn 2,0, er at det blir født 5-6 prosent flere gutter enn jenter, og at noen kvinner dør før de er ferdige med den reproduktive perioden (15-49 år).

Tabell 2.2.1. **Folkemengde 1. januar 2005 og 2010 og endringene i perioden 2005-2010, etter innvandringskategori og landbakgrunn. Absolutte tall**

Landbakgrunn	Folkemengde 1. januar 2005	Fødte	Døde	Fødselsoverskudd	Innvandring	Utvandring	Nettoinnvandring	Folketilvekst ¹	Folkemengde 1. januar 2010
Befolkningen, i alt	4 606 363	296 064	207 599	88 464	279 845	116 048	163 797	252 261	4 858 199
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	364 981	31 563	6 774	24 789	241 698	78 921	162 777	187 566	552 313
Den øvrige befolkningen	4 241 382	264 501	200 825	63 676	38 147	37 127	1 020	64 696	4 305 886
Innvandrere	301 045	75	6 540	-6 465	239 397	73 793	165 604	159 139	459 346
Norskfødte med innvandrerforeldre	63 936	31 488	234	31 254	2 301	5 128	-2 827	28 427	92 967
Utenlandsfødte med én norsk forelder	26 468	7	272	-265	6 546	2 156	4 390	4 125	30 766
Norskfødte med én utenlandsfødt forelder	173 741	35 820	2 015	33 805	3 756	5 448	-1 692	32 113	206 627
Født i utlandet og har norskfødte foreldre ³	33 630	6	218	-212	3 230	686	2 544	2 332	36 688
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn⁴ i alt	364 981	31 563	6 774	24 789	241 698	78 921	162 777	187 566	552 313
Norden	53 201	1 435	2 045	-610	31 112	20 503	10 609	9 999	63 040
Øst-Europa	61 342	7 102	1 123	5 979	87 248	16 927	70 321	76 300	137 572
Vest-Europa	36 960	1 601	1 207	394	31 352	11 857	19 495	19 889	56 425
Asia med Tyrkia	146 851	13 647	1 224	12 423	55 612	16 275	39 337	51 760	198 722
Afrika	43 794	7 127	350	6 777	23 166	6 998	16 168	22 945	67 169
Sør- og Mellom-Amerika	13 657	453	148	305	6 764	2 370	4 394	4 699	18 355
Nord-Amerika	8 092	166	653	-487	4 959	3 135	1 824	1 337	9 309
Oseania	1 084	32	24	8	1 485	856	629	637	1 721

¹ Differansen i folkemengde to påfølgende år vil som regel avvike fra summen av fødselsoverskudd og nettoinnvandring. Avviket i «befolkningsregnskapet» skyldes forsinket meldingsgang, annulleringer, korreksjoner mv.

² Disse er personer som i ettertid har blitt omregistrert, de skulle kun vært fødselsregistrert.

³ Utenlandsadopterte er med her.

⁴ Endringer på variabelen landbakgrunn ble gjennomført pga. kvalitetsforbedring. Dette kan føre til et større avvik i folketilvekst for enkelte land.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.2. **Folkemengde 1. januar 2009 og 2010 og endringene i 2009, etter innvandringskategori og landbakgrunn. Absolutte tall**

Innvandringskategori / landbakgrunn	Folkemengde 1. januar 2009	Fødte	Døde	Fødsels-overskudd	Innvandring	Utvandring	Netto-innvandring	Folketilvekst ¹	Folkemengde 1. januar 2010
Befolkningen, i alt	4 799 252	61 807	41 449	20 358	65 186	26 549	38 637	58 995	4 858 199
Uten innvandringsbakgrunn	4 025 208	46 186	39 488	6 698	4 879	4 970	-91	6 607	4 031 805
Med innvandringsbakgrunn i alt	774 044	15 621	1 961	13 660	60 307	21 579	38 728	52 388	826 394
Innvandrere	422 595	3	1 387	-1 384	57 024	18 856	38 168	36 784	459 346
Norskfødte med innvandrereforeldre	85 604	8 012	63	7 949	522	1 134	-612	7 337	92 967
Utenlandsfødte med én norsk forelder	29 882	-	53	-53	1 386	433	953	900	30 766
Norskfødte med én utenlandsfødt forelder	199 687	7 602	423	7 179	800	1 030	-230	6 949	206 627
Født i utlandet og har norskfødte foreldre ³	36 276	-	35	-35	575	126	449	414	36 688
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre	508 199	8 015	1 450	6 565	57 546	19 990	37 556	44 121	552 313
Øvrig befolkning	4 291 053	53 792	39 999	13 793	7 640	6 559	1 081	14 874	4 305 886
Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre etter landbakgrunn i alt	508 199	8 015	1 450	6 565	57 546	19 990	37 556	44 121	552 313
Norden	59 308	365	407	-42	8 284	4 517	3 767	3 725	63 040
Vest-Europa utenom Norden	52 356	466	256	210	6 495	2 623	3 872	4 082	56 425
Øst-Europa	121 151	2 196	242	1 954	20 413	5 953	14 460	16 414	137 572
Asia med Tyrkia	186 355	2 965	301	2 664	13 640	3 911	9 729	12 393	198 722
Afrika	61 191	1 846	84	1 762	5 740	1 534	4 206	5 968	67 169
Sør- og Mellom-Amerika	17 292	128	28	100	1 535	574	961	1 061	18 355
Nord-Amerika	8 943	42	129	-87	1 119	672	447	360	9 309
Oseania	1 603	7	3	4	320	206	114	118	1 721
Utvalgte grupper									
Polen	44 482	833	75	758	10 511	3 618	6 893	7 651	52 125
Pakistan	30 161	399	69	330	949	374	575	905	31 061
Sverige	28 730	217	147	70	5 101	2 720	2 381	2 451	31 193
Irak	24 505	646	32	614	1 627	363	1 264	1 878	26 374
Somalia	23 633	919	27	892	1 471	504	967	1 859	25 496
Tyskland	20 916	229	78	151	2 750	951	1 799	1 950	22 859
Vietnam	19 726	284	45	239	276	140	136	375	20 100
Danmark	19 284	59	211	-152	1 083	915	168	16	19 298
Bosnia-Hercegovina	15 683	190	61	129	222	113	109	238	15 918
Iran	15 666	160	17	143	706	191	515	658	16 321
Tyrkia	15 436	238	18	220	527	181	346	566	15 998
Sri Lanka	13 436	201	14	187	302	150	152	339	13 772
Russland	13 914	257	22	235	1 107	389	718	953	14 873

¹ Differansen i folkemengde to påfølgende år vil som regel avvike fra summen av fødselsoverskudd og nettoinnvandring. Avviket i «befolkningsregnskapet» skyldes forsinket meldingsgang, annulleringer, korreksjoner mv. ² Disse er personer som i ettertid har blitt omregistrert, de skulle kun vært fødselsregistrert. ³ Utenlandsadopterte er med her.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.3. **Inngåtte ekteskap, etter kvinnens og mennens landbakgrunn. 2009**

Mannens landbakgrunn	I alt	Kvinnens landbakgrunn								
		Norge	Resten av Norden	Øst- Europa	Vest- Europa	Asia med Tyrkia	Afrika	Nord- Amerika og Osea- nia	Sør- og Mellom- Amerika	Stats- løse og uoppgitt
I alt	25 829	17 333	824	1 648	727	3 101	641	292	533	730
Norge	19 514	15 120	621	637	490	1 562	160	215	391	318
Resten av Norden	995	670	112	33	24	83	14	17	19	23
Øst-Europa	1 048	93	3	780	17	24	3	5	5	118
Vest-Europa	921	567	36	58	131	64	15	14	24	12
Asia med Tyrkia	1 709	226	14	48	19	1 188	21	15	6	172
Afrika	664	175	7	9	10	14	372	3	1	73
Nord-Amerika og Oceania	320	218	16	10	12	23	10	16	5	10
Sør- og Mellom- Amerika	224	115	7	6	15	2	0	3	72	4
Statsløse og uoppgitt	434	149	8	67	9	141	46	4	10	0

¹ Minst en av partene bosatt i Norge.

² Hvis ikke Norge, har personen to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre. Dersom utenlandsk regnes eget, mors, eller fars fødeland. Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.4. **Sivilstand, etter kjønn og landbakgrunn. 18-23 år. 1. januar 2010. Prosent**

	2000			2005			2010		
	Gifte	Ugifte	Personer i alt (N)	Gifte	Ugifte	Personer i alt (N)	Gifte	U- gifte	Personer i alt (N)
Innvandrere 18-23 år									
Menn	10,8	88,6	9 186	8,5	90,7	12 432	4,3	95,6	17 148
Kvinner	27,2	71,4	11 182	26,2	72,0	13 829	18,2	80,9	18 078
Herav fra									
Pakistan									
Menn	24,9	74,4	622	20,1	78,8	676	12,9	86,9	482
Kvinner	53,1	45,5	719	46,8	49,7	823	42,1	56,9	575
Tyrkia									
Menn	49,6	48,5	538	32,9	66,3	498	21,4	77,8	365
Kvinner	69,5	27,9	574	61,5	35,8	561	53,2	44,9	372
Marokko									
Menn	12,7	86,7	165	10,7	86,8	121	4,4	95,6	91
Kvinner	62,8	35,7	207	53,7	42,2	147	39,3	57,8	135
Norskfødte med innvandrereforeldre 18-23 år									
Menn	6,5	93,2	1 881	4,9	94,7	2 739	1,4	98,6	4 837
Kvinner	15,1	83,9	1 737	12,7	86,2	2 536	5,9	93,7	4 703
Herav fra									
Pakistan									
Menn	9,8	89,8	825	6,6	92,4	1 038	2,9	97,0	1 365
Kvinner	22,5	75,8	719	16,2	82,8	965	9,1	90,4	1 319
Tyrkia									
Menn	13,0	86,2	138	14,2	85,8	246	3,9	96,1	438
Kvinner	38,5	60,8	148	36,0	61,2	258	17,1	81,4	414
Marokko									
Menn	4,2	95,8	96	4,3	95,7	161	1,4	98,1	214
Kvinner	15,9	81,8	88	10,4	86,8	144	12,5	87,1	224
Den øvrige befolkningen 18-23 år									
Menn	0,9	99,0	154 922	0,7	99,2	152 392	0,6	99,4	170 532
Kvinner	2,8	96,9	147 640	2,4	97,4	144 502	1,7	98,2	161 478

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.5. **Skilsmisser, etter mannens og kvinnens landbakgrunn. 2009**

Mannens landbakgrunn	Kvinnens landbakgrunn							
	I alt	Norge	Europa, unntatt Tyrkia	Asia med Tyrkia	Afrika	Nord-Amerika og Oseania	Sør- og Mellom-Amerika	Uopp-gitt
I alt	10 765	7 853	1 154	982	334	131	194	117
Norge	8 128	6 662	775	388	68	105	121	9
Europa, unntatt Tyrkia	1 012	640	261	45	11	8	19	28
Asia med Tyrkia	803	201	46	505	7	2	5	37
Afrika	433	142	26	12	206	3	3	41
Sør- og Mellom-Amerika	117	65	10	1	.	1	39	1
Nord-Amerika og Oseania	156	122	14	6	3	9	1	1
Uopp-gitt	116	21	22	25	39	3	6	.

¹ Minst en av partene bosatt i Norge, og minst en av partene med to utenlandsfødte foreldre.

² Eget, mors eller fars fødeland dersom utenlandsk.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2.6. **Samlet fruktbarhetstall, etter landbakgrunn. 1998-2009**

Landbakgrunn	1998	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Hele befolkningen	1,81	1,85	1,84	1,90	1,90	1,96	1,98
Innvandrere i alt	2,36	2,54	2,34	2,37	2,31	2,25	2,26
Resten av befolkningen ²	1,77	1,78	1,77	1,84	1,84	1,91	1,93
Innvandrere med landbakgrunn fra							
Europa: EU og EØS-land	1,72	1,92	1,87	1,94	1,97	1,97	2,06
Resten av Europa	1,95	2,59	2,13	2,26	2,09	2,05	2,11
Asia med Tyrkia	2,84	2,91	2,46	2,41	2,35	2,21	2,15
Afrika	3,53	3,38	3,31	3,18	3,19	3,17	3,27
Sør- og Mellom-Amerika	1,97	2,08	1,99	2,20	2,22	2,25	2,33
Nord-Amerika, Oseania	1,73	2,07	1,62	2,41	1,95	2,04	2,14

¹ Eget, mors eller fars fødeland (dersom det er utenlandsk) for utenlandsfødte eller personer med to utenlandsfødte foreldre, ellers Norge. Utenlandsk landbakgrunn gjelder innvandrere.

² Gruppen omfatter personer født i Norge med to norskfødte foreldre, norskfødte med innvandrerforeldre, utenlandsfødte med én norskfødt forelder, norskfødte med én utenlandsfødt forelder og utenlandsfødte med to norskfødte foreldre.

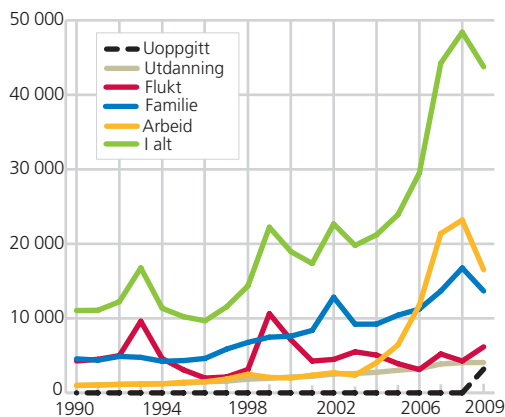
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

2.3. Hvorfor innvandrer de?

- Fire av ti innvandrere som innvandret fra land utenom Norden i perioden 1990-2009, var familieinnvandrere. Nær tre av ti hadde arbeid som innvandringsgrunn, mens to av ti fikk opphold på grunn av flukt. En av ti fikk opphold på grunn av utdannelse.
- Flest familieinnvandrere kom fra Polen, Thailand, Irak og Somalia i perioden 1990-2009.
- Over halvparten av alle arbeidsinnvandrere kom fra de nye EU-landene i Øst-Europa. Polske statsborgere var den største gruppen av arbeidsinnvandrere.
- Av de 98 200 med flukt som innvandringsgrunn kom en tredjedel fra land på Balkan.
- To av tre blant dem som innvandret i perioden 1990-2000, bodde fremdeles i landet per 1. januar 2010. Høyest andel bosatte var det blant dem som hadde flukt og familie som innvandringsgrunn.

Statistikken om innvandringsgrunn omhandler alle innvandrere med statsborgerskap fra land utenom Norden som innvandret til Norge for første gang mellom 1990 og 2009. Ser vi perioden 1990-2009 under ett, har det innvandret 420 400 personer med ikke-nordisk statsborgerskap til Norge (tabell 2.3.1). 165 000 av disse (39 prosent) kom som følge av familieinnvandring. De som har familieinnvandret til personer med flyktningbakgrunn, regnes her som familieinnvandrede og ikke som flyktninger. 26 prosent var arbeidsinnvandrere, mens 23 prosent kom av fluktgrunner. 11 prosent av innvandrerne har fått en utdanningstillatelse og kom til landet på dette grunnlaget i perioden 1990-2009. I tillegg kommer det 123 500 nordiske innvandringer i samme periode, som vi

Figur 2.3.1. Innvandringer fra land utenom Norden, etter innvandringsgrunn og innvandringsår, 1990-2009

Kilde: Statistikk over innvandringsgrunn, Statistisk sentralbyrå.

ikke har noen innvandringsgrunn til. Dette er fordi nordiske innvandrere fritt får flytte til Norge.

44 000 personer med ikke-nordisk statsborgerskap innvandret til Norge for første gang i løpet av 2009. Det er en nedgang på nesten 5 000 sammenlignet med rekordåret 2008, men innvandringen var fortsatt større enn årene før 2008. Både arbeidsinnvandringen og familieinnvandringen sank fra 2008 til 2009 (tabell 2.3.1). Nedgangen i familieinnvandringen fulgte delvis det samme mønsteret som nedgangen i arbeidsinnvandringen, som igjen har sammenheng med nedgangen i etterspørselen etter arbeidskraft. Nedgangen er likevel ikke så stor som figur 2.3.1 viser, fordi ordningen med oppholdstillatelse for EØS-borgere opphørte. I datagrunnlaget for 2009 er det derfor 3 200 personer med uoppgitt innvandringsgrunn. Dette skyldes de nye registreringsreglene for EU-/EØS-/EFTA-borgere som fra 1. oktober 2009 ikke lenger trenger å søke om og begrunne opphold i Norge. Tallene for arbeid, familie og utdanning er derfor i realiteten

Statistikken over innvandringsgrunn omfatter alle innvandrere med ikke-nordisk statsborgerskap som innvandret til Norge for første gang mellom 1990 og 2009. Arbeidstakere på korttidsopphold (under 6 måneder) registreres ikke som bosatte i Norge, og er her ikke medregnet i begrepet arbeidsinnvandring. Utenlandsadopterte er ikke med fordi de ikke regnes som innvandrere. De viktigste enkeltkildene for statistikkdataene er Det sentrale folkeregister (DSF) i Skattedirektoratet og Utlendingsdatabasen (UDB) i Utlendingsdirektoratet. Se mer i *Om statistikken*: <http://www.ssb.no/innvgrunn/>

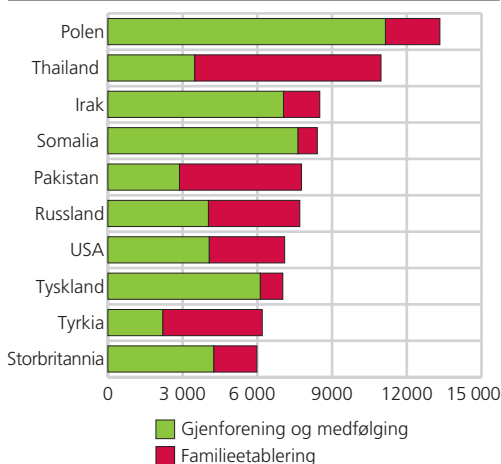
høyere enn de som er spesifisert på de ulike grunnene til innvandring i tabellene. De fleste av dem med uoppgitt innvandringsgrunn kom fra Polen, 1 400 personer. Rundt 400 kom fra Litauen og Tyskland. Av alle med uoppgitt innvandringsgrunn var 20 prosent, eller 650 personer, barn under 18 år. Hele 60 prosent var i alderen 20-39 år.

Familieinnvandring vanligste årsak siden 1990

Familieinnvandrere utgjorde den største gruppen av innvandrere i perioden 1990-2009, i alt 165 000. Familieinnvandrerne er en sammensatt gruppe, og deles inn i de som kommer samtidig (medfølging) eller gjenforenes med personer med flyktningbakgrunn eller andre innvandrere, og de som kommer til Norge for å etablere familie. I hele perioden 1990-2000 har 98 000 personer kommet på grunn av gjenforening eller medfølging, 40 000 av disse ble gjenforent med personer med flyktningbakgrunn. I tillegg var det 67 000 personer som kom gjennom familieetablering.

Det er kommet flest personer på grunnlag av familieinnvandring fra Polen (13 300), deretter følger Thailand (11 000), Irak (8 500), Somalia (8 400) og Pakistan (7 800), se figur 2.3.2.

Figur 2.3.2. **Innvandrere fra land utenom Norden som har fått opphold på grunn av familiejenforening eller medfølging, og familieetableringer, de ti største gruppene. 1990-2009**

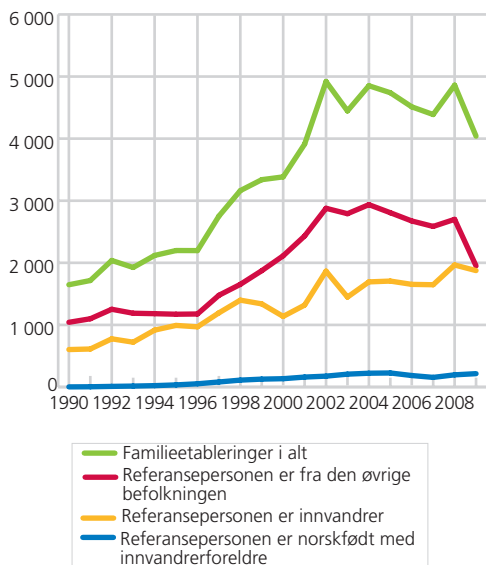
Kilde: Statistikk over innvandringsgrunn, Statistisk sentralbyrå.

Flest etablerer familie med en uten innvandrerbakgrunn

De fleste som kom på grunn av familieetablering i perioden 1990-2009, var fra Thailand, Pakistan, Tyrkia, Filippinene og Russland (tabell 2.3.3). De som kom fra Pakistan, stiftet utelukkende familie med en innvandrer eller en norskfødt med innvandrerforeldre, mens personer med bakgrunn fra Thailand etablerte seg i størst grad med en person i den øvrige befolkningen. Blant de familieinnvandrede til en mann fra den øvrige befolkningen finner vi mange kvinner fra Thailand, Russland og Filippinene. Blant familieinnvandrede til en kvinne fra den øvrige befolkningen er det flest menn fra USA og Storbritannia. Med den øvrige befolkningen mener vi alle som har minst en norskfødt forelder.

Det er flest som etablerer seg med en person fra den øvrige befolkningen. Av de 67 000 innvandrerne med ikke-nordisk statsborgerskap som kom på grunn av familieetablering i perioden 1990-2009,

Figur 2.3.3. Familieetableringer, etter herboendes innvandringskategori. 1990-2009

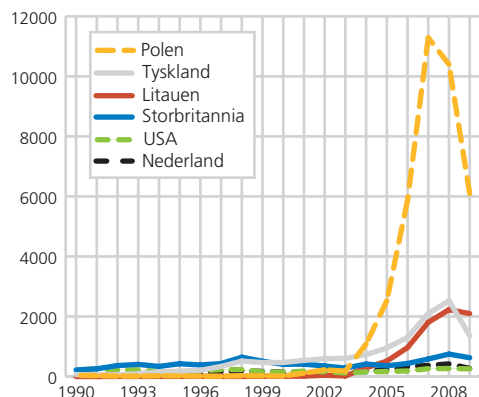
Kilde: Statistikk over innvandringsgrunn, Statistisk sentralbyrå.

giftet 39 000, eller 58 prosent, seg med en person uten innvandrerbakgrunn (se figur 2.3.3). Til tross for at det blir stadig flere (ugifte) voksne norskfødte med innvandrerforeldre, øker ikke tallet på personer som innvandrer til Norge gjennom å gifte seg med en i denne gruppen. Etter årtusenskiftet har rundt 200 personer årlig kommet av denne grunnen. Omtrent 60 prosent har inngått ekteskap med en norskfødt med pakistansk bakgrunn.

Redusert arbeidsinnvandring

Det var 108 000 personer som innvandret til Norge med en arbeidstillatelse i perioden 1990-2009. Halvparten av dem kom fra de nye EU-landene i Øst-Europa. Etter 2004 har andelen fra disse landene vært godt over 60 prosent. De fleste arbeidsinnvandrere kom fra Polen, Tyskland, Storbritannia og Litauen. Det er særlig blitt en økning i arbeidsinnvandringen etter åpningen for innvandring fra de nye EU-landene i 2004. Spesielt har arbeids-

Figur 2.3.4. Innvandrere fra land utenom Norden som har fått opphold på grunn av arbeid. De seks største gruppene. 1990-2009

Kilde: Statistikk over innvandringsgrunn, Statistisk sentralbyrå.

innvandringen fra Polen steget kraftig de siste fire årene (figur 2.3.4).

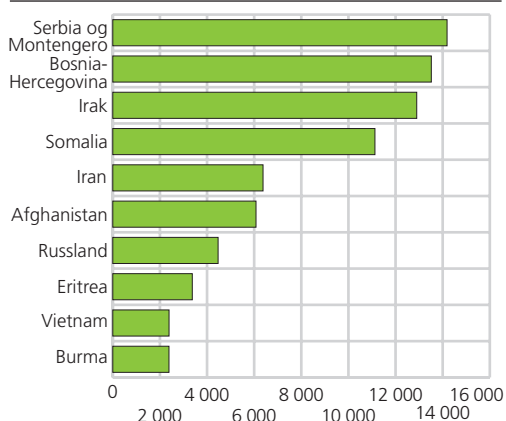
Antallet personer med arbeidstillatelse i Norge økte i 2009, men i mindre omfang enn tidligere. Arbeidsinnvandringen sank omtrent 20 prosent fra 2008 til 2009.

To av ti kom på grunn av flukt

Virkningene av konfliktene på Balkan kommer tydelig frem når vi ser på personer som innvandret til Norge på grunn av flukt (familieinnvandrede til en person med flyktningbakgrunn er ikke medregnet). Bildet domineres av personer med flyktningbakgrunn først fra Bosnia-Hercegovina i 1993, og deretter fra Serbia (hovedsakelig albanere fra Kosovo) i 1999. Blant dem med flukt som innvandringsgrunn kommer flest fra Serbia (Kosovo), Bosnia-Hercegovina, Irak og Somalia (figur 2.3.5).

Det var i alt 98 200 personer fra land utenom Norden som fikk opphold i Norge i perioden 1990-2009 på grunn av flukt, det vil si 23 prosent av innvandringene av ikke-nordiske statsborgere i perioden.

Figur 2.3.5. **Innvandrere fra land utenom Norden som har fått opphold på grunnlag av flukt. 1990-2009. Ti største grupper**

Kilde: Statistikk over innvandringsgrunn, Statistisk sentralbyrå.

I tillegg kom det 40 200 personer som kom samtidig med, eller ble gjenforent med, en person med flyktningbakgrunn (tabell 2.3.2). Til sammen tilsvarte disse to gruppene 33 prosent av innvandringen fra land utenom Norden i denne perioden.

Sammenlignet med 2008 var det i 2009 1 900 flere som kom til Norge av fluktgrunner. Denne oppgangen har sammenheng med det store antallet asylsøkere i 2009.

Stadig flere kommer på grunn av utdanning

Antall personer som fikk opphold på grunn av utdanning, har steget sakte, men sikkert. I perioden 1990-2009 var det 11 prosent (44 300) av innvandrerne fra land utenom Norden som fikk en utdanningstillatelse, og innvandret på dette grunnlaget. Nærmere halvparten (42 prosent) har kommet fra Europa. Antallet studenter fra resten av verden fortsetter å øke; Kina, Russland og USA topper statistikken. Det har også vært en merkbart økning i tallet på utdanningstillatelser til innvandrere fra

Filippinene, de fleste av disse er gitt gjennom au-pair-ordningen.

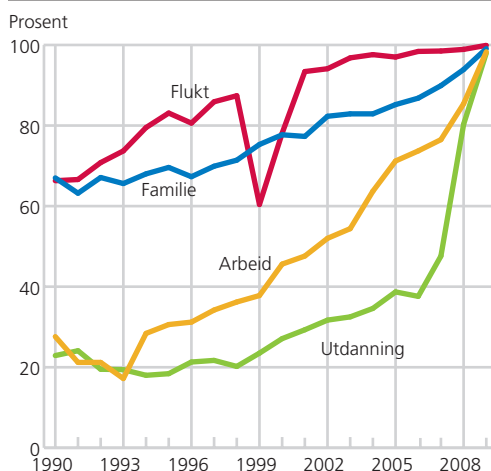
Ikke alle blir boende i landet

Ikke alle innvandrerne som kommer til Norge, blir boende her. Av de 420 400 som flyttet til Norge mellom 1990 og 2009, var 75 prosent fortsatt bosatt i landet ved inngangen til 2010 (se figur 2.3.6).

Utflyttingsmønsteret varierer sterkt med innvandringsgrunn. Det er blant personer som har kommet på grunn av flukt vi finner den høyeste andelen som fortsatt er bosatt i Norge ved utgangen av 2009, med 83 prosent som et gjennomsnitt for hele perioden. Også blant familieinnvandrede finner vi mange som fortsatt bor her, 81 prosent.

Det lave tallet gjenboende for 1999 (figur 2.3.6) har sammenheng med at mange kosovoalbanere vendte tilbake til hjemlandet. Kosovoalbanerne har fått kollektiv beskyttelse. I utgangspunktet er kollektiv beskyttelse av midlertidig karakter, og forutsetningen er at flyktningene vender

Figur 2.3.6. **Andel bosatte per 1. januar 2010, etter innvandringsgrunn og innvandringsår. 1990-2009. Prosent**

Kilde: Statistikk over innvandringsgrunn, Statistisk sentralbyrå.

tilbake til hjemlandet når situasjonen der vurderes som trygg. Den kollektive beskyttelsen av kosovoalbanerne ble opphevet høsten 1999. De aller fleste kosovoalbanerne som søkte asyl etter opphevelsen av kollektiv beskyttelse, fikk avslag (UDI 2001). Det vil også være en del returnerte såkalte MUF-er (personer med midlertidig oppholdstillatelse uten rett til familiegjenforening) til Irak blant flyktninger som kom i 1999.

En utdanningstillatelse gir ikke mulighet til å få permanent oppholdstillatelse. Det er i utgangspunktet meningen at studentene skal reise hjem etter studieoppholdet. De fleste reiser hjem, men noen blir av ulike grunner værende i Norge. Blant dem som kom på utdanningstillatelser i 1999, var kun 27 prosent bosatt per 1. januar 2010. Tilsvarende andel bosatte for dem som innvandret i løpet av 2004, var 39 prosent (tabell 2.3.4).

Andelen bosatte synker også jevnt og trutt for arbeidsinnvandrerne etter hvert som årene går. Blant dem som kom i 1990, var bare hver fjerde bosatt i 2009. Tendensen med høy arbeidsinnvandring fra Polen og de andre nye EU-landene vil kunne endre på dette mønsteret. Om disse i større grad enn andre arbeidsinnvandrere vil forbli bosatt i Norge, er det for tidlig å si noe om.

Tabell 2.3.1. Innvandringer¹, etter innvandringsgrunn og innvandringsår. 1990-2009

Innvandringsår	I alt	Arbeid	Familie	Flukt	Utdanning ²	Andre	Uoppgitt innvandringsgrunn ⁴
I alt, 1990-2009	420 387	107 767	165 003	98 185	44 284	1 958	3 190
1990	11 055	1 027	4 567	4 278	975	208	-
1991	11 089	1 050	4 389	4 509	1 057	84	-
1992	12 234	1 152	4 896	4 997	1 138	51	-
1993	16 773	1 140	4 767	9 613	1 210	43	-
1994	11 348	1 215	4 242	4 596	1 225	70	-
1995	10 222	1 427	4 335	3 085	1 296	79	-
1996	9 675	1 487	4 621	1 988	1 485	94	-
1997	11 541	1 858	5 870	2 135	1 574	104	-
1998	14 359	2 508	6 777	3 137	1 834	103	-
1999	22 237	2 076	7 477	10 634	1 953	97	-
2000	18 964	1 997	7 607	7 143	2 131	86	-
2001	17 365	2 376	8 385	4 270	2 237	97	-
2002	22 673	2 706	12 839	4 492	2 526	110	-
2003	19 795	2 379	9 215	5 509	2 605	87	-
2004	21 218	4 063	9 229	5 071	2 759	96	-
2005	23 910	6 433	10 426	3 920	3 034	97	-
2006	29 504	11 778	11 253	3 132	3 237	104	-
2007	44 253	21 377	13 670	5 223	3 875	108	-
2008	48 410	23 205	16 760	4 274	4 052	119	-
2009	43 762	16 513	13 678	6 179	4 081	121	3 190

Hvorav første statsborgerskap fra Afrika, Asia, Sør- og Mellom- Amerika, Europa utenom EU/EØS og Oseania utenom Australia og New Zealand og statsløse

I alt, 1990-2009	248 137	11 153	112 454	97 188	26 853	489	-
1990	7 990	241	3 057	4 006	567	119	-
1991	7 852	193	2 724	4 350	532	53	-
1992	8 825	195	3 091	4 929	581	29	-
1993	13 256	133	3 043	9 508	560	12	-
1994	8 105	154	2 778	4 562	610	:	-
1995	6 634	126	2 867	3 055	584	:	-
1996	5 860	152	3 016	1 970	719	3	-
1997	7 040	155	3 950	2 119	806	10	-
1998	9 112	249	4 757	3 111	994	:	-
1999	17 570	192	5 771	10 606	991	10	-
2000	14 418	242	5 890	7 112	1 158	16	-
2001	12 192	364	6 432	4 247	1 139	10	-
2002	17 053	496	10 726	4 459	1 346	26	-
2003	14 941	448	7 486	5 488	1 488	31	-
2004	14 191	427	7 021	5 051	1 679	13	-
2005	14 334	656	7 725	3 899	2 027	27	-
2006	13 659	980	7 361	3 116	2 171	31	-
2007	17 214	1 856	7 422	5 184	2 724	28	-
2008	18 278	2 148	8 830	4 242	3 027	31	-
2009	19 613	1 746	8 507	6 174	3 150	36	-

Tabell 2.3.1 (forts.). **Innvandringer¹, etter innvandringsgrunn og innvandringsår. 1990-2009**

Hvorav første statsborgerskap fra nye EU-land i Øst-Europa³							
I alt, 1990-2009	85 559	55 881	20 945	653	5 821	101	2 158
1990	782	93	355	245	70	19	-
1991	646	72	354	129	84	7	-
1992	610	43	395	38	131	3	-
1993	546	40	353	34	116	3	-
1994	562	51	321	13	173	4	-
1995	592	54	312	13	211	:	-
1996	600	54	303	10	233	-	-
1997	680	55	385	5	231	4	-
1998	726	88	368	10	258	:	-
1999	827	86	370	12	359	-	-
2000	918	81	432	26	377	:	-
2001	1 280	195	523	10	550	:	-
2002	1 732	432	670	23	605	:	-
2003	1 475	294	573	8	598	:	-
2004	2 835	1 615	730	10	475	5	-
2005	4 865	3 438	1 013	14	395	5	-
2006	9 893	7 674	1 906	10	298	5	-
2007	18 767	15 052	3 425	23	260	7	-
2008	20 565	15 476	4 890	16	173	10	-
2009	16 658	10 988	3 267	4	224	17	2 158

¹ Førstegangsinnvandringer blant innvandrere (født i utlandet med to utenlandsfødte foreldre) med ikke-nordisk statsborgerskap.

² Au parier har utdanning som innvandringsgrunn.

³ Gruppen består av de nyeste EU-landene i Øst-Europa: Polen, Litauen, Estland, Tsjekkia, Ungarn, Latvia, Slovenia, Slovakia, Bulgaria og Romania.

⁴ I datagrunnlaget for 2009 er det 3 190 personer med uoppgett innvandringsgrunn. Dette skyldes de nye registreringsreglene for EU/EØS/EFTA-borgere som fra 1. oktober 2009 ikke lenger trenger å søke om oppholdstillatelse. For mer informasjon om registreringsordning for EØS-borgere: <http://www.udi.no/>

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.3.2. **Innvandringer¹, etter innvandringsgrunn og statsborgerskap. 1990-2009**

Statsborgerskap	I alt	Arbeid	Familie		Flukt	Utdanning	And-Uoppgitt re innvandringsgrunn ²	
			Familie i alt	Hvorav familieinnvandret til flykning				
I alt	420 387	107 767	165 003	40 227	98 185	44 284	1 958	3 190
Europa	210 271	93 284	58 566	4 649	35 360	18 659	1 212	3 190
Asia med Tyrkia	123 453	6 197	65 900	22 124	36 825	14 262	269	-
Afrika	51 355	1 211	21 074	11 312	23 139	5 831	100	-
Nord-Amerika	16 213	4 725	8 445	134	101	2 641	301	-
Sør- og Mellom-Amerika	12 294	1 094	8 488	949	586	2 079	47	-
Oseania	3 204	1 232	1 212	19	16	717	27	-
Statsløse	3 597	24	1 318	1 040	2 158	95	:	-
Første statsborgerskap fra Afrika, Asia, Sør- og Mellom- Amerika, Europa utenom EU/EØS og Oseania utenom Australia og New Zealand og statsløse	248 137	11 153	112 454	39 360	97 188	26 853	489	-
Første statsborgerskap fra EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	172 250	96 614	52 549	867	997	17 431	1 469	3 190
Utvählte land								
Polen	54 315	38 021	13 329	209	214	1 330	42	1 379
Tyskland	24 552	13 290	7 023	62	50	3 436	366	387
Irak	21 468	34	8 507	7 879	12 899	13	15	-
Somalia	19 561	8	8 407	7 662	11 125	3	18	-
Serbia og Montenegro ³	17 228	290	2 488	1 331	14 186	250	14	-
Serbia ⁴	1 195	236	498	187	356	104	:	-
Kosovo ⁵	292	10	226	136	38	18	-	-
Montenegro ⁴	51	14	26	10	5	6	-	-
Russland	16 132	1 304	7 705	647	4 469	2 615	39	-
Storbritannia	15 669	8 596	5 982	51	62	606	281	142
Bosnia-Hercegovina	15 152	195	1 341	1 029	13 518	92	6	-
USA	13 527	3 936	7 097	78	91	2 137	266	-
Litauen	11 825	8 021	2 407	19	17	960	16	404
Thailand	11 777	112	10 964	101	136	542	23	-
Filippinene	11 719	913	5 782	72	199	4 794	31	-
Iran	10 009	237	3 144	2 343	6 376	245	7	-
Afghanistan	9 110	9	3 014	2 805	6 078	6	3	-
Pakistan	8 998	224	7 774	798	426	501	73	-
Kina	7 763	984	3 096	215	425	3 243	15	-
Nederland	7 710	3 559	3 352	47	18	503	163	115
Tyrkia	7 206	240	6 196	899	445	292	33	-
Frankrike	6 933	3 300	2 339	30	30	1 084	64	116
Vietnam	6 800	104	3 976	2 363	2 387	311	22	-
Sri Lanka	6 646	89	4 116	2 736	1 968	467	6	-
India	6 103	1 943	3 239	206	104	800	17	-
Romania	4 918	2 158	1 632	107	234	882	12	-
Etiopia	4 875	53	1 639	1 119	2 296	884	3	-

¹ Førstegangsinnavandringer blant innvandrere (født i utlandet med to utenlandskfødte foreldre) med ikke-nordisk statsborgerskap. ² I datagrunnlaget for 2009 er det 3 190 personer med uoppgitt innvandringsgrunn. Dette skyldes de nye registreringsreglene for EU/EØS/EFTA-borgere som fra 1. oktober 2009 ikke lenger trenger å søke om oppholdstillatelse. For mer informasjon om registreringsordning for EØS-borgere: <http://www.udi.no/>. ³ For årene 1990-2006 omfatter dette tallet også borgere fra Montenegro og inkluderer Kosovo til og med 2007. ⁴ Fra og med 2007. Serbia og Montenegro ble 1. november 2006 delt i to, Serbia og Montenegro. ⁵ Fra 2008.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.3.3. Familieinnvandringer¹, etter familieforeningstype, herboendes innvandringskategori og statsborgerskap. 2009 og 1990-2009

Statsborgerskap	I alt	Gjenforening og medfølgning	Familieetablering			
			I alt	Herboende er innvandrere eller norskfødt med innvandrerforeldre	Herboende tilhører den øvrige befolkningen	Uopp-gitt
I alt 2009	13 678	9 638	4 040	2 090	1 902	48
Utvalgte land						
Polen	2 160	1 983	177	161	14	2
Thailand	1 105	490	615	31	580	4
Tyskland	654	623	31	16	15	-
Somalia	582	492	90	90	-	-
Irak	555	360	195	191	3	1
Litauen	456	429	27	18	6	3
Filippinene	444	245	199	21	172	6
Pakistan	432	155	277	275	2	-
Russland	422	274	148	44	104	-
USA	349	207	142	23	114	5
India	334	245	89	81	4	4
Tyrkia	322	109	213	145	68	-
Brasil	297	137	160	10	149	1
Afghanistan	288	172	116	114	1	1
Kina	251	184	67	21	46	-
Romania	245	214	31	17	14	-
Storbritannia	207	151	56	8	45	3
Etiopia	183	146	37	32	5	-
Nederland	181	164	17	10	7	-
Ukraina	169	113	56	12	43	1
Iran	149	96	53	49	3	1
Latvia	144	131	13	5	7	1
I alt 1990-2009	165 003	97 858	67 145	28 164	38 933	48
Utvalgte statsborgerskap						
Polen	13 329	11 142	2 187	678	1 507	2
Thailand	10 964	3 483	7 481	313	7 164	4
Irak	8 507	7 049	1 458	1 405	52	1
Somalia	8 407	7 627	780	769	11	-
Pakistan	7 774	2 874	4 900	4 720	180	-
Russland	7 705	4 035	3 670	364	3 306	-
USA	7 097	4 065	3 032	185	2 842	5
Tyskland	7 023	6 117	906	175	731	-
Tyrkia	6 196	2 201	3 995	2 518	1 477	-
Storbritannia	5 982	4 248	1 734	258	1 473	3
Filippinene	5 782	2 056	3 726	429	3 291	6
Sri Lanka	4 116	2 026	2 090	2 007	83	-
Vietnam	3 976	1 954	2 022	1 700	322	-
Nederland	3 352	2 960	392	84	308	-
India	3 239	1 849	1 390	1 186	200	4
Iran	3 144	1 744	1 400	1 255	144	1
Kina	3 096	1 960	1 136	585	551	-
Afghanistan	3 014	2 451	563	533	29	1
Marokko	2 720	688	2 032	1 215	816	1
Serbia og Montenegro ²	2 488	1 133	1 355	996	359	-
Serbia ³	498	256	242	210	32	-
Kosovo ⁴	226	65	161	154	7	-
Montenegro ³	26	5	21	16	5	-

¹ Førstegangsinnvandringer med familie som innvandringsgrunn blant innvandrere (født i utlandet med to utenlandskfødte foreldre) med ikke-nordisk statsborgerskap. ² For årene 1990-2006 omfatter dette tallet også borgere fra Montenegro og inkluderer Kosovo til og med 2007. ³ Fra og med 2007. Serbia og Montenegro ble 1. november 2006 delt i to, Serbia og Montenegro. ⁴ Fra 2008.

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.3.4. **Innvandringer¹ etter innvandringsgrunn, innvandringsår og hvor mange av innvandrerne som fremdeles var bosatt per 1. januar 2010. 1990-2009. Absolutte tall og prosent.**

Innvandrings- år	Første- gangsinn- vandring i alt	Fremdeles bosatt per 1.1.2010						
		I alt	Innvandringsgrunn					
			Ar- beid	Fa- milie	Flukt	Ut- danning	Andre	Uoppgitt innvand- ringsgrunn ²
Absolutte tall								
1990-2009	420 387	316 153	77 504	134 302	81 786	18 205	1 168	3 188
1990	11 055	6 474	283	3 059	2 838	223	71	-
1991	11 089	6 303	223	2 774	3 004	255	47	-
1992	12 234	7 324	244	3 284	3 540	222	34	-
1993	16 773	10 655	196	3 125	7 082	235	17	-
1994	11 348	7 132	345	2 886	3 652	221	28	-
1995	10 222	6 291	437	3 016	2 565	239	34	-
1996	9 675	5 533	464	3 108	1 603	316	42	-
1997	11 541	6 968	635	4 105	1 833	341	54	-
1998	14 359	8 903	907	4 838	2 742	370	46	-
1999	22 237	13 339	785	5 631	6 418	459	46	-
2000	18 964	13 023	911	5 909	5 579	578	46	-
2001	17 365	12 301	1 131	6 485	3 987	656	42	-
2002	22 673	17 073	1 406	10 562	4 229	801	75	-
2003	19 795	15 171	1 295	7 638	5 334	847	57	-
2004	21 218	16 210	2 587	7 650	4 948	955	70	-
2005	23 910	18 500	4 581	8 880	3 803	1 173	63	-
2006	29 504	22 831	8 678	9 769	3 083	1 216	85	-
2007	44 253	35 731	16 361	12 293	5 143	1 845	89	-
2008	48 410	43 127	19 807	15 734	4 229	3 252	105	-
2009	43 762	43 264	16 228	13 556	6 174	4 001	117	3 188

Tabell 2.3.4 (forts.). **Innvandringer¹ etter innvandringsgrunn, innvandringsår og hvor mange av innvandrerne som fremdeles var bosatt per 1. januar 2010. 1990-2009. Absolutte tall og prosent.**

Innvandrings- år	Første- gangsinn- vandring i alt	Fremdeles bosatt per 1.1.2010						
		I alt	Innvandringsgrunn					
			Ar- beid	Fa- milie	Flukt	Ut- danning	Andre	Uoppgitt innvand- ringsgrunn ²
		Bosatte. Prosent						
1990-2009	100,0	75,2	71,9	81,4	83,3	41,1	59,7	99,9
1990	100,0	58,6	27,6	67,0	66,3	22,9	34,1	-
1991	100,0	56,8	21,2	63,2	66,6	24,1	56,0	-
1992	100,0	59,9	21,2	67,1	70,8	19,5	66,7	-
1993	100,0	63,5	17,2	65,6	73,7	19,4	39,5	-
1994	100,0	62,8	28,4	68,0	79,5	18,0	40,0	-
1995	100,0	61,5	30,6	69,6	83,1	18,4	43,0	-
1996	100,0	57,2	31,2	67,3	80,6	21,3	44,7	-
1997	100,0	60,4	34,2	69,9	85,9	21,7	51,9	-
1998	100,0	62,0	36,2	71,4	87,4	20,2	44,7	-
1999	100,0	60,0	37,8	75,3	60,4	23,5	47,4	-
2000	100,0	68,7	45,6	77,7	78,1	27,1	53,5	-
2001	100,0	70,8	47,6	77,3	93,4	29,3	43,3	-
2002	100,0	75,3	52,0	82,3	94,1	31,7	68,2	-
2003	100,0	76,6	54,4	82,9	96,8	32,5	65,5	-
2004	100,0	76,4	63,7	82,9	97,6	34,6	72,9	-
2005	100,0	77,4	71,2	85,2	97,0	38,7	64,9	-
2006	100,0	77,4	73,7	86,8	98,4	37,6	81,7	-
2007	100,0	80,7	76,5	89,9	98,5	47,6	82,4	-
2008	100,0	89,1	85,4	93,9	98,9	80,3	88,2	-
2009	100,0	98,9	98,3	99,1	99,9	98,0	96,7	99,9

¹ Førstegangsinnvandring blant innvandrere (født i utlandet med to utenlandskfødte foreldre) med ikke-nordisk statsborgerskap.

² Uoppgitt innvandringsgrunn skyldes de nye registreringsreglene for EU/EØS/EFTA-borgere som fra 1. oktober 2009 ikke lenger trenger å søke om oppholdstillatelse. For mer informasjon om registreringsordning for EØS-borgere: <http://www.udi.no/>

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Referanser

Befolkningsfremskrivninger: <http://www.ssb.no/innvfram/>

Daugstad, G. (2008): *Ekteskap over landegrensene. Ekteskapsmønster og transnasjonale familieetableringar i perioden 1990-2007*, Rapporten 2008/41, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, G. (2006): *Grenseløs kjærlighet? Ekteskapsmønstre og familieinnvandring i det flerkulturelle Norge*, Rapporten 2006/39, Statistisk sentralbyrå.

Eurostat(2008):http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/dataset?p_product_code=TSDDE220

Henriksen, K. (2010): *Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990-2008*, Rapporten 2010/10, Statistisk sentralbyrå.

Høydahl, E. (2010): *Monitor for sekundærflytting*, Rapporten 2010/41, Statistisk sentralbyrå.

Tronstad, R.K, red. (2004): *Innvandring og innvandrere 2004*, Statistiske analyser 2004/66, Statistisk sentralbyrå.

UDI (2001): Årsrapport 2001, <http://www.udi.no/Oversiktsider/Boker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Arsrapporter/Arsrapport-2001/>

Østby, L. (2004): *Innvandrere i Norge – Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del I Demografi*, Notater 2004/65, Statistisk sentralbyrå.

Geir Nygård

3. Utdanning

Nasjonale prøver på femte og åttende trinn i 2009 viste at innvandrerelever og norskfødte elever med innvandrerforeldre skåret lavere enn øvrige elever på de fleste prøvene, men bildet nyanseres noe når man tar hensyn til landbakgrunn. Avgangskarakterene fra grunnskolen gir mye av det samme bildet. En større andel innvandrerelever enn norskfødte elever med innvandrerforeldre slutter underveis i videregående opplæring, men elever med innvandringsbakgrunn som fullfører, fortsetter direkte over til høyere utdanning i større grad enn øvrige elever.

3.1. En av ti barnehagebarn med minoritetsspråklig bakgrunn

Ved utgangen av 2009 gikk nærmere 270 200 barn i barnehage i Norge. Nær 25 100 av disse hadde minoritetsspråklig bakgrunn, se tekstboks. Andelen barn med minoritetsbakgrunn i barnehage har økt fra vel 6 prosent i 2005 til i overkant av 9 prosent i 2009 (vedleggstabell 3.1).

Beregnet ut fra alle innvandrerbarn og norskfødte barn med innvandrerforeldre i aldersgruppen 1-5 år var andelen barn

med minoritetsbakgrunn i barnehager 68 prosent. For alle barn i alderen 1-5 år var andelen 88 prosent. Deltagelsen i barnehage blant minoritetsbarn har i perioden 2005-2009 økt i takt med barnehagedekningen generelt (figur 3.1). Denne beregningen av dekningsgrad blant innvandrerbarn og norskfødte barn med innvandrerforeldre blir noe omtrentlig, da barnehagestatistikken ikke er individbasert, og fordi det er ulike definisjoner for teller og nevner i denne brøken.

Minoritetsspråklige barn i barnehagen

Minoritetsspråklige barn i barnehage er antall barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk – hvor også begge foreldrene til barnet har et annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk. Opplysningene om minoritetsspråklige barn i barnehagen innhentes på skjemaet «Årsmelding for barnehager per 15. desember».

De samme opplysningene danner i tillegg grunnlag for kommunenes tildeling av tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Dette kriteriet er valgt fordi barnehagen anses som den mest sentrale arenaen for språkstimuleringstiltak for barn i førskolealder.

Barn med norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk som morsmål regnes ikke som minoritetsspråklige barn, fordi disse barna i de fleste tilfeller kan kommunisere med andre i barnehagen. Disse barna omfattes derfor ikke av tilskuddsordningen.

Kilde: Rundskriv F-02-10 fra Kunnskapsdepartementet.

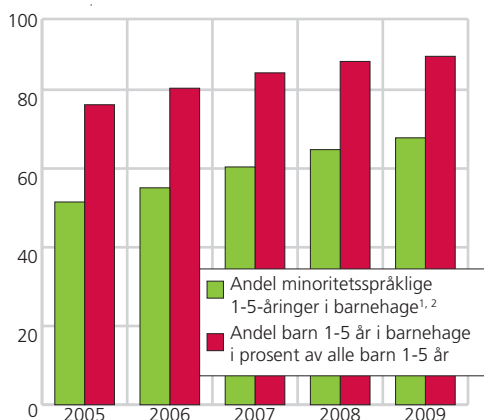
At flere barn med minoritetsbakgrunn går i barnehage, skyldes delvis en satsing på gratis kjernetid i områder der det er mange barn med slik bakgrunn. I forbindelse med Groruddalssatsingen (Oslo kommune 2007) ble gratis kjernetid innført for Oslo-bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner for 4- og 5-åringer i 2007. Ved utgangen av 2009 var andelene 4- og 5-åringer i barnehage i Groruddalen henholdsvis 87 og 93 prosent (Oslo kommune 2009). I Søndre Nordstrand fikk barn i samme alder tilbud om gratis kjernetid fra 2008 – gjennom Oslo Sør-satsingen (Oslo kommune 2007). Tidligere hadde Handlingsprogrammet for Oslo indre øst (Oslo kommune 1997) gitt barn i dette området et lignende tilbud.

Også i den yngste aldersgruppen, barn i alderen 1-2 år, har barnehagedekningen økt i perioden. Dette er aldersgruppen der foreldrene kan motta kontantstøtte. Samtidig som barnehagedekningen for denne gruppen har økt, har kontantstøttebruken gått ned, både blant barn med og uten

innvandringsbakgrunn. Fremdeles er det vanligst å motta kontantstøtte blant barn med bakgrunn fra Asia, Afrika etc., men andelen kontantstøttemottagere med slik bakgrunn i alderen 1-2 år har gått ned fra 76 prosent i 1999 til 53 prosent i 2009. Til sammenligning var nedgangen fra 73 til 27 prosent blant alle barn i denne alderen.

Andelen barn med minoritetsspråklig bakgrunn har økt i en årrekke, både i offentlige og private barnehager. I de offentlige barnehagene hadde andelen barn med minoritetsspråklig bakgrunn økt fra drøye 8 prosent i 2005 til 12 prosent i 2009. I de private barnehagene økte andelen fra om lag 3 prosent i 2005 til 6 prosent i 2009 (vedleggstabell 3.2). I Oslo hadde 31 prosent av barna i barnehagene andre morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk, deretter fulgte Buskerud med 18 prosent (vedleggstabell 3.3). Den høye andelen barnehagebarn med minoritetsbakgrunn i Oslo trekker landsgjennomsnittet kraftig opp.

Figur 3.1. Barn i alderen 1-5 år i barnehage. 2005-2009. Prosent

¹ Barn med innvandrerbakgrunn inkluderer innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (utgjør nevner i beregningen av andel).

² Minoritetsspråklige barn i barnehage er barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk (utgjør teller i beregningen av andel).

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Ordringen med øremerket tilskudd til tospråklig assistanse til barnehagebarn med språklig minoritetsbakgrunn ble fra 1. august 2004 erstattet av et tilskudd til språkstimuleringstiltak rettet mot alle barn i førskolealder (1-5 år). I 2000 fikk 44 prosent av minoritetsspråklige barn i barnehagene tospråklig assistanse. Andelen gikk ned til 37 prosent i 2003, mens den økte til 45 prosent i 2005. I 2009 hadde andelen igjen sunket til 37 prosent (vedleggstabell 3.1).

3.2. Sju prosent fikk særskilt norskopplæring i grunnskolen

Grunnskolestatistikken er i likhet med barnehagestatistikken ikke individbasert, og det vil derfor ikke være mulig å si nøyaktig hvor mange innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre som er registrert i grunnskolen. I henhold til opplærings-

loven har alle barn og unge både rett og plikt til grunnskoleopplæring, så vi vet at de aller fleste barn i alderen 6-15 år er registrert i grunnskolen. I 2010 ble det registrert 65 600 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i aldersgruppen 6-15 år, noe som tilsvarer nesten 11 prosent av aldersgruppen totalt. Størst andel var det i Oslo, 34 prosent, mens andelen var på 13 prosent i Buskerud og 12 prosent i Østfold. Dette mønsteret avspeiler bosettingsmønsteret blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

I skoleåret 2009/10 fikk 7 prosent av alle elever særskilt norskopplæring, mot 5 prosent i skoleåret 1999/2000. Antallet som får slik opplæring, har økt jevnt de siste årene, og med nær 50 prosent de siste ti årene. Antallet barn i alderen 6-15 år som var innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre, økte med 75 prosent på disse ti årene.

En relativt liten del av elevene i grunnskolen deltar i undervisning i morsmål og/eller tospråklig fagopplæring. Skoleåret 2009/10 fikk knapt 4 prosent av elevene i grunnskolen slik opplæring. De fire største morsmålspråkene er somalisk, urdu, ara-

bisk og polsk, som alle har flere enn 2 000 registrerte elever med opplæring.

Det er store forskjeller mellom fylkene i antall elever som får særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og/eller tospråklig fagopplæring. Av Oslos elever i grunnskolen fikk 23 prosent særskilt norskopplæring, mens 7 prosent fikk morsmåls-, tospråklig eller tilpasset opplæring. I både Buskerud og Østfold fikk 8 prosent særskilt norskopplæring, mens i underkant av 4 prosent fikk morsmåls-, tospråklig eller tilpasset opplæring i Buskerud, og tilsvarende 6 prosent i Østfold. Akershus, Hordaland og Rogaland er fylker med mange grunnskoleelever, men hvor andelen som får særskilt norskopplæring, er lav sammenlignet med Oslo. Akershus er fylket med flest grunnskoleelever, og her fikk i overkant av 5 prosent særskilt norskopplæring, mens 3 prosent fikk morsmåls-, tospråklig eller tilpasset opplæring.

3.3. Innvandrerelever har svakere resultater på nasjonale prøver

Resultatene fra de nasjonale prøvene på femte og åttende trinn i 2009 viste at innvandrerelever og norskfødte elever med innvandrerforeldre skåret lavere enn øv-

Minoritetsspråklige elever i grunnskolen

Per i dag innhentes det ikke tall over totalt antall elever fra språklige minoriteter, dette gikk man bort fra i 2001. Dagens statistikk omfatter kun de elevene som faktisk deltar på ulike språkopplæringstiltak. Begrepet «språklig minoritet» i grunnskolen inkluderer elever som har andre morsmål (førstespråk) enn norsk og samisk, og det omfatter derfor også skandinaver og andre vesteuropeere. Med morsmål menes språk som brukes i daglig tale i hjemmet til personen. Elever som har andre morsmål enn norsk og samisk, har samme rett til tilpasset opplæring som andre elever i grunnskolen.

Morsmålsopplæring

Morsmålsopplæring er opplæring i morsmålet til elever fra språklige minoriteter. Om nødvendig skal kommunene gi opplæring i morsmål for elever fra språklige minoriteter. Voksne fra språklige minoriteter som får grunnskoleopplæring, er ikke med i ordningen med morsmålsopplæring.

Særskilt norskopplæring (for språklige minoriteter)

Særskilt norskopplæring omfatter undervisning gitt etter læreplanene for norsk som andrespråk og andre tilbud om opplæring i norsk for personer med språklig minoritetsbakgrunn. Hensikten er å sikre minoritets elever språkopplæring slik at de får tilstrekkelige ferdigheter til å kunne følge skolens ordinære undervisningsopplegg.

rige elever på de fleste prøvene. Unntaket er engelsk på femte trinn, der norskfødte med innvandrerforeldre i snitt oppnådde best resultat. For de øvrige fagene var om lag 48 prosent av innvandrerelevne på det laveste mestringsnivået i lesing, sammenlignet med 44 prosent av elevene med innvandrerforeldre og nesten 25 prosent av elevene uten innvandrerforeldre. De tilsvarende tallene for regning er relativt like og viser i overkant av 44 prosent for innvandrere, 38 prosent av elevene med innvandrerforeldre og vel 26 prosent av de øvrige elevene.

På åttende trinn var 60 prosent av innvandrerelevne på de to laveste mestringsnivåene i lesing – sammenlignet med henholdsvis 50 prosent og 25 prosent for norskfødte med innvandrerforeldre og elever uten innvandrerforeldre. I regning var om lag 45 prosent av innvandrerelevne på de to laveste nivåene. 32 prosent av elevene med innvandrerforeldre og 26 prosent av de øvrige elevene havnet på disse nivåene. I engelsk var andelsfordelingen lik fordelingen i regning.

Bildet nyanseres noe når man tar hensyn til landbakgrunn og foreldrenes utdanningsbakgrunn. For de elevene på åttende trinn som har foreldre uten høyere utdanning, er det svært små forskjeller i engelsk og regning mellom norskfødte med innvandrerforeldre og elever uten innvandringsbakgrunn. Resultatforskjellene mellom innvandrere og elever uten innvandringsbakgrunn i engelsk og regning er mer markante.

Det var markerte forskjeller mellom elever med ulik landbakgrunn innenfor gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Det var først og fremst elever fra Afrika, Asia etc. som i snitt oppnådde lavere resultater enn elever uten innvandrerforeldre. Bildet endrer seg når vi ser

Nasjonale prøver

Nasjonale prøver på femte og åttende trinn er blitt gjennomført årlig siden 2007. Prøvene avholdes på begynnelsen av skoleåret, men tar utgangspunkt i kompetansemål i læreplaner for fjerde og syvende trinn. Det gjennomføres tre prøver på hvert av disse trinnene – i lesing på norsk, regning og lesing på engelsk.

EU etc.

EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

Afrika, Asia etc.

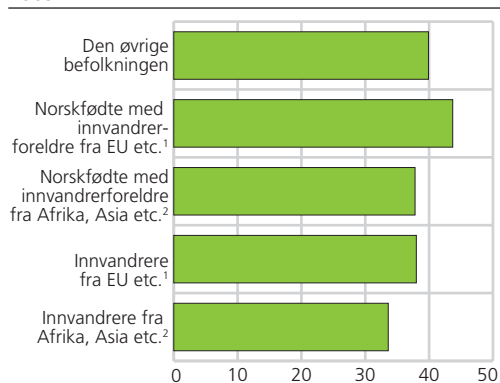
Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra EU etc. Innvandrere med slik bakgrunn presterte på nivå med elever i den øvrige befolkningen i engelsk og regning, og norskfødte med innvandrerforeldre fra EU etc. skåret høyest på alle prøver.

3.4. Innvandrere får lavere karakterer også ved avsluttet grunnskole

Resultatene fra de nasjonale prøvene på åttende trinn har likhetstrekk med karakterene elevene får ved avsluttet grunnskole. Innvandrerelevne fikk i snitt lavere karakterer enn elevene uten innvandrerforeldre i 2009. Den tydeligste forskjellen var i norsk hovedmål og engelsk skriftlig, der innvandrerelevne i gjennomsnitt hadde standpunkt karakteren 3,2, mens snittet for elever uten innvandrerforeldre lå på 3,9. De norskfødte elevene med innvandrerforeldre hadde høyere gjennomsnittskarakterer enn innvandrerelevne, men samtidig litt lavere enn elevene i den øvrige befolkningen i de fleste fagene. Minst forskjell i standpunkt karakter mellom innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen

Figur 3.2. **Gjennomsnittlige grunnskolepoeng³, etter innvandringskategori og landbakgrunn, 2009**

¹ EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

² Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

³ Null poeng ikke medberegnet

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

var i norsk sidemål, hvor gjennomsnittet var henholdsvis 3,4, 3,7 og 3,7.

Det var også markerte forskjeller i gjennomsnittlig grunnskolepoeng mellom elever med ulik landbakgrunn innenfor gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (figur 3.2). Det var særlig innvandrere fra Afrika, Asia etc. som i snitt oppnådde et lavere antall grunnskolepoeng enn elever i den øvrige befolkningen. Innvandrere fra Afrika, Asia etc. oppnådde i gjennomsnitt 33,6 grunnskolepoeng fra avsluttet grunnskole i 2009, mens innvandrere fra EU etc. oppnådde 38 grunnskolepoeng. For norskfødte elever med innvandrerforeldre var det tilsvarende forskjeller mellom elever med ulik landbakgrunn. Norskfødte elever med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc. hadde i gjennomsnitt 37,8 grunnskolepoeng, og norskfødte elever med innvandrerforeldre fra EU etc. hadde de høyeste gjennomsnittlige grunnskolepoengene av alle, 43,7 poeng – til sammenligning 39,9 grunnskolepoeng for den øvrige befolkningen.

Grunnskolepoeng kan ses på som et samle mål for alle karakterene. Grunnskolepoengene oppsummerer elevenes resultater i forskjellige fag, og er med på å danne grunnlaget for opptak til videregående skole. Hver tallkarakter (standpunkt eller eksamenskarakter) får tilsvarende poengverdi som karakteren. Poengsummen får en ved å summere alle tallkarakterene, og deretter dele på antall karakterer. Dette gjennomsnittet, med to desimaler, multipliseres med ti. Dersom eleven mangler karakterer i mer enn halvparten av fagene, settes grunnskolepoeng til null. I statistikken er elever med grunnskolepoeng lik null ikke inkludert.

Jentene hadde i gjennomsnitt flere grunnskolepoeng enn guttene, uansett innvandringskategori og landgruppe. Norskfødte jenter med innvandrerforeldre fra EU etc. oppnådde i gjennomsnitt flest grunnskolepoeng, med 45,6 poeng.

3.5. Nesten alle fortsetter på videregående skole

Av de elevene som avsluttet grunnskolen våren 2009, var 97 prosent i gang med videregående utdanning samme høst, og det var praktisk talt ingen forskjell mellom kjønnene. Blant norskfødte med innvandrerforeldre var tilsvarende overgangsrate i overkant av 96 prosent for både menn og kvinner. For innvandrere var det en betydelig mindre andel som fortsatte i videregående utdanning umiddelbart – om lag 84 prosent (vedleggstabell 3.4), men heller ikke her noen forskjeller mellom kjønnene.

Av alle landets 16-18 åringer var 91 prosent i videregående opplæring høsten 2009, og det var kun små forskjeller mellom gutter og jenter (vedleggstabell 3.5). Mens andelen i hele befolkningen har vært stabil siden 2000, har andelen 16-18-årige innvandrere som tar videregående opplæring, variert noe mer. I 2009 var 67 prosent av innvandrerne i aldersgruppen 16-18 år i gang med videregående opplæring.

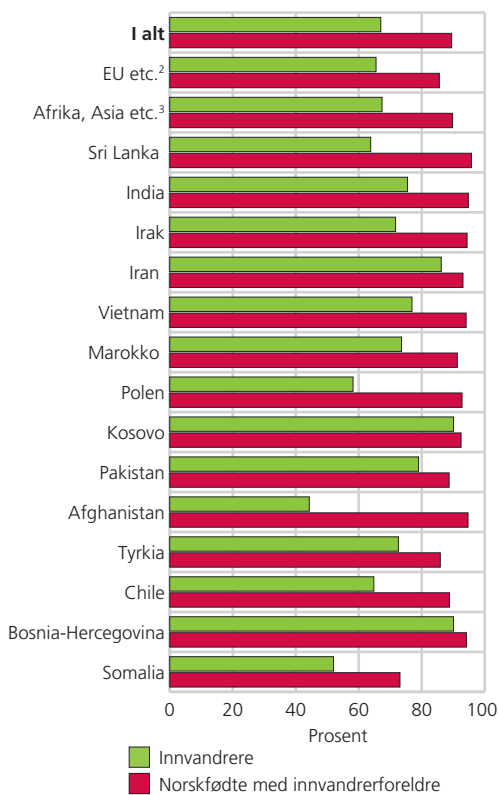
Blant norskfødte med innvandrerforeldre i samme aldersgruppe var 89 prosent i gang med videregående opplæring i 2009, mot 82 prosent i 2000 (vedleggstabell 3.5).

I de enkelte landgruppene var andelen 16-18-åringene i videregående opplæring gjennomgående høyere blant de norskfødte med innvandrerforeldre enn blant innvandrere i samme aldersgruppe (figur 3.2). Dette må ses i sammenheng med at innvandrere er en langt mer sammensatt gruppe. De kan ha innvandret før eller i løpet av grunnskoleutdanningen, og vil dermed ha ulike forutsetninger med hensyn til språk- og utdanningsbakgrunn. Noen har så kort botid i Norge at de ikke er klar for skoleverket ennå. Mange innvandrere tar videregående utdanning først når de er eldre. Høy andel blant norskfødte med innvandrerforeldre i alderen 16-18 år som var i videregående opplæring (både elever og lærlinger), var gjennomgående i de fleste gruppene (vedleggstabell 3.6 og figur 3.2).

I aldersgruppen 19-21 år var en større andel innvandrere i videregående opplæring enn norskfødte med innvandrerforeldre. Om lag 20 prosent av innvandrere i denne aldersgruppen var i utdanning på dette nivået, og 15 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre. Det var også forskjeller blant innvandrere med ulik landbakgrunn. For innvandrere i aldersgruppen 19-21 år fra Asia, Afrika etc. var 25 prosent i utdanning høsten 2009, mens bare 9 prosent av innvandrerne fra EU etc. i denne aldersgruppen (vedleggstabell 3.7).

For norskfødte elever med innvandrerforeldre i alderen 19-21 år er det liten forskjell mellom elevene med foreldre fra EU etc. og elever med foreldre fra Afrika, Asia etc. I denne aldersgruppen er det få norskfødte med innvandrerforeldre, og for

Figur 3.3 **Andel elever og lærlinger 16-18 år i videregående opplæring¹, etter landbakgrunn og innvandringskategori per 1. oktober 2009**

¹ Elever og lærlinger under opplæringsloven.

² EU etc. = EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

³ Afrika, Asia etc. = Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

mange landgrupper må sammenligninger skje med varsomhet.

3.6. Flest elever med bakgrunn fra Pakistan

Høsten 2009 var det 13 000 elever i videregående opplæring i Norge som hadde innvandret en eller annen gang i livet, mens det i 2005 var om lag 11 700 innvandrere i videregående opplæring. I tillegg var det nesten 6 600 norskfødte elever med innvandrerforeldre i 2009 – sammenlignet med 4 300 i 2005.

Blant innvandrere i videregående opplæring utgjorde elever med bakgrunn fra Irak, Somalia, Afghanistan, Russland og Iran de største gruppene. Blant norskfødte med innvandrerforeldre var det flest med bakgrunn fra Pakistan, Vietnam, Tyrkia og Sri Lanka (vedleggstabell 3.8). De norskfødte med pakistanske foreldre har vært den klart største gruppen norskfødte med innvandrerforeldre i skoleverket i flere år, slik at de vil ha stor innflytelse på samletall for norskfødte med innvandrerforeldre. Deres tallmessige dominans blir imidlertid stadig mindre. I 2005 hadde tre av ti norskfødte med innvandrerforeldre pakistanske foreldre, i 2009 to av ti.

Aldersspredningen blant de registrerte elevene i videregående opplæring var i 2009 langt større blant innvandrelevne, sammenlignet med elever i den øvrige befolkningen. Hele 11 prosent av innvandrelevne var 30 år eller eldre, og blant kvinnelige innvandrere i videregående opplæring var hele 14 prosent 30 år eller eldre (vedleggstabell 3.9).

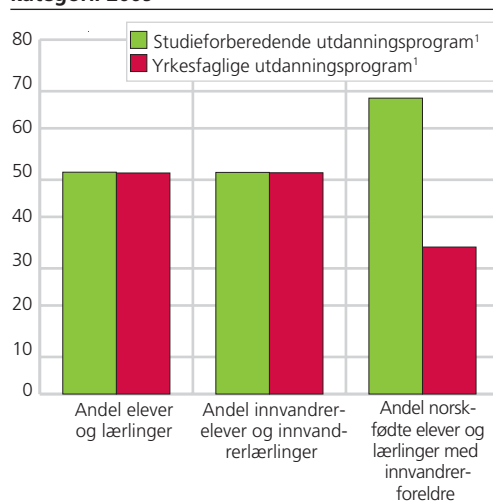
Over 90 prosent av alle norskfødte 16-åringer og 17-åringer i Norge med innvandrerforeldre var i videregående opplæring i 2009 – i likhet med 16- og 17-åringene i befolkningen for øvrig. Blant alle 16-årige og 17-årige innvandrere var langt færre i videregående opplæring i 2009. Seks av ti 16-årige innvandrere var i videregående opplæring og syv av ti 17-åringer. Som nevnt tidligere, mange innvandrere som kommer til Norge, har manglende skolegang fra hjemlandet og vil befinne seg andre steder i utdannings-systemet enn der de aldersmessig hører hjemme. Flere tar videregående utdanning i høyere alder, for eksempel var 15 prosent av de 20-årige innvandrerne i videregående opplæring i 2009, sammenlignet med 8 prosent av alle norskfødte 20-åringer med innvandrerforeldre og 7 prosent

av alle 20-åringene (vedleggstabell 3.10). Blant elevene og lærlingene som fulgte ny struktur for videregående opplæring (Kunnskapsløftet 2006/07) høsten 2009, var om lag halvparten i studieforbere-dende utdanningsprogram, og halvparten i yrkesfaglige utdanningsprogram (figur 3.4). Også blant innvandrelevne gikk halvparten av elevene og lærlingene på henholdsvis studieforbere-dende og yrkesfaglige studieprogram. Blant norskfødte elever og lærlinger med innvandrerforeldre var det en langt større forskjell i valg av studieretning. Nesten 70 prosent av de norskfødte elevene og lærlingene med innvandrerforeldre valgte studieforbere-dende utdanningsprogram, mens i overkant av 30 prosent valgte yrkesfaglige program.

3.7. Tre av ti innvandrere avslutter videregående underveis

Ved å følge elevene fra de starter i videregående opplæring til de fullfører, kan vi få informasjon om hvordan de enkelte

Figur 3.4. Elever og lærlinger i videregående opplæring¹, etter studieretning og innvandringskategori. 2009

¹ Inkluderer elever som følger ny struktur i videregående opplæring (Kunnskapsløftet 2006/07).

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

elevne beveger seg i utdanningssystemet. Opplysninger om gjennomstrømming i videregående opplæring viser at en større andel slutter underveis blant innvandrerelevener enn blant norskfødte elever med innvandrerforeldre, og at guttene slutter i større grad enn jentene.

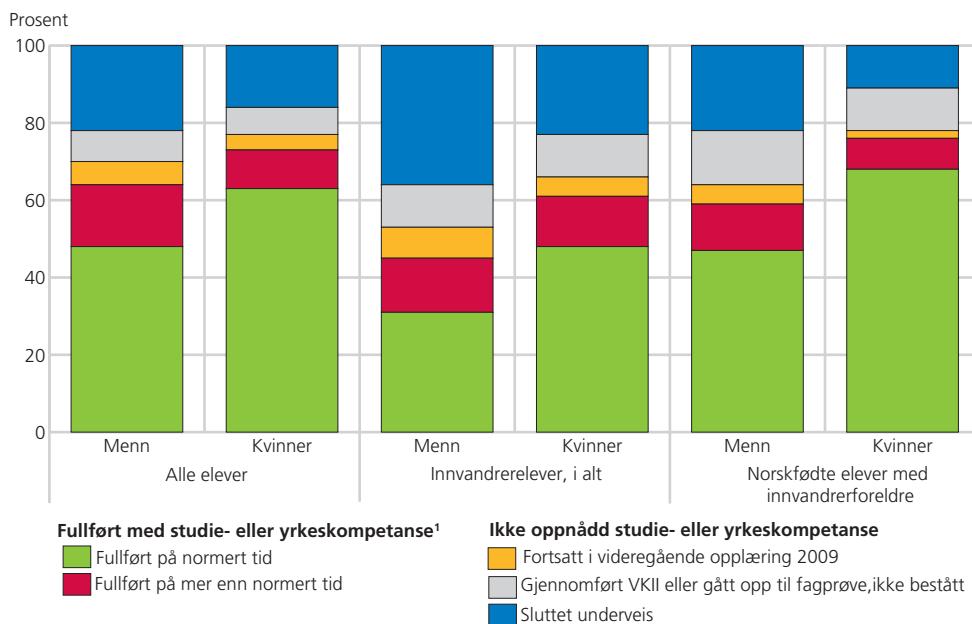
Tre av ti innvandrerelever som startet i videregående opplæring høsten 2004, oppnådde verken studie- eller yrkeskompetanse og sluttet underveis uten å fullføre løpet innen fem år. Blant innvandrerelevener sluttet guttene i langt større grad enn jentene – 37 prosent av guttene som startet i videregående opplæring i 2004, sluttet innen måleperioden på fem år, mens 23 prosent av jentene sluttet (vedleggstabell 3.11).

Av norskfødte elever med innvandrerforeldre som begynte i videregående opplæring i 2004, sluttet 16 prosent innenfor en femårsperiode. Blant guttene som begynte i 2004, sluttet 22 prosent underveis, sammenlignet med 11 prosent av jentene (vedleggstabell 3.12). Gjennomstrømmingen i videregående opplæring for norskfødte elever med innvandrerforeldre er på samme nivå som for alle elever sett under ett.

3.8. Bedre gjennomføringsgrad på studieforberedende

Generelt er gjennomføringsgraden mye høyere blant elevener på studieforberedende utdanningsprogram sammenlignet med dem som går på yrkesfaglige utdanningsprogram i videregående opplæring (vedleggstabell 3.13). Blant alle elevener på studieforberedende utdanningspro-

Figur 3.5. Elever som startet i videregående opplæring for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå etter fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent

¹ Fullført opplæring betyr at eleven/lærlingen har bestått alle årstrinn i videregående opplæring som fører til vitnemål eller fag-/svennebrev.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

gram i 2004-kullet var det 86 prosent av jentene og 78 prosent av guttene som fullførte innen fem år. Fullføringsgraden var på henholdsvis 60 og 52 prosent for jentene og guttene i yrkesfaglige utdanningsprogram.

Også blant innvandrere var fullføringsgraden mye lavere blant dem som tok yrkesfaglige utdanningsprogram. På yrkesfaglige utdanningsprogram hadde 53 prosent av innvandrerjentene og 35 prosent av innvandrer guttene fullført innen fem år, noe som allikevel tilsvarte en økning på 6 prosentpoeng for både jenter og gutter sammenlignet med dem som startet videregående opplæring i 2001 (Daugstad 2008). Blant innvandrerelevne på studieforbereidende utdanningsprogram var fullføringsgraden vesentlig bedre, henholdsvis 70 prosent blant jentene og 57 prosent blant guttene i 2004-kullet. Dette er uforandret sammenlignet med 2001-kullet.

Blant norskfødte med innvandrerforeldre som startet i yrkesfaglige utdanningsprogram høsten 2004, hadde henholdsvis 61 prosent av jentene og 36 prosent av guttene fullført innen fem år. For jentene tilsvarte dette en nedgang på 9 prosentpoeng sammenlignet med de norskfødte jentene med innvandrerforeldre som begynte i 2001, mens det var uforandret for guttene. Siden antallet norskfødte med innvandrerforeldre i videregående opplæring fortsatt er lite, vil selv mindre endringer raskt påvirke andelen. Blant elevene på studieforbereidende utdanningsprogram var fullføringsgraden på 83 prosent blant de norskfødte jentene med innvandrerforeldre, sammenlignet med 76 prosent blant guttene med samme bakgrunn.

Bildet av innvandrere i norsk utdanning er imidlertid langt fra entydig. Botid betyr

Fullført opplæring betyr at eleven/lærlingen har bestått alle årstrinn i videregående opplæring som fører til vitemål eller fag-/svennebrev. Avbrutt opplæring omfatter, i denne sammenhengen, både de elever/læringer som har sluttet i løpet av opplæringsløpet, og de som har gjennomført alle årene, men strøket i/manglet ett eller flere fag. Statistikken viser i tillegg hvor stor andel av elevene som har oppnådd en studie- eller yrkeskompetanse i løpet av fem år.

mye for hvorvidt personen er i utdanning, men har mindre å si for prestasjonene underveis. Ulike bakgrunnsfaktorer som foreldrenes utdanningsnivå, inntekt og arbeidsmarkedstilknytning forklarer en del av prestasjonsforskjellene mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. Blant dem som fullfører videregående, er imidlertid andelen som tar høyere utdanning blant innvandrerungdom, på høyde med eller høyere enn blant den øvrige befolkningen (Støren 2005).

3.9. Høyere andel elever med innvandringsbakgrunn direkte over til høyere utdanning

Både innvandrerelever og norskfødte med innvandrerforeldre fortsetter direkte over til høyere utdanning i Norge eller utlandet i større grad enn snittet for alle elever. Blant innvandrerelever som fullførte videregående opplæring (videregående trinn 3) våren 2009, begynte 27 prosent i høyere utdanning i Norge høsten 2009, sammenlignet med 25 prosent for alle elever. Blant norskfødte elever med innvandrerforeldre var overgangsprosenten nesten 42 til høyere utdanning i Norge. I tillegg startet 5 prosent av de norskfødte elevene med innvandrerforeldre som fullførte videregående, direkte på en utdanning i utlandet (vedleggstabell 3.14). Til sammenligning gjaldt dette bare drøyt 1 prosent av alle elever og blant innvandrerelevne. Forskjellene kan delvis forklares ved at det samtidig er mindre vanlig blant innvand-

rere og norskfødte med innvandrerforeldre å ta et år med folkehøyskole.

Det var mer vanlig blant jenter enn gutter å fortsette i høyere utdanning samme høst som de fullførte videregående opplæring. Det var også færre jenter enn gutter som ikke var i noen form for utdanning. Blant alle elevene var det 53 prosent av jentene og 67 prosent av guttene som ikke var i noen form for utdanning høsten 2009. Tilsvarende var det 60 prosent av innvandrerjentene og 66 prosent av innvandreguttene som ikke var i utdanning samme høst. Blant norskfødte jenter med innvandrerforeldre var det 39 prosent, og 47 prosent blant guttene, som ikke var i utdanning på samme tidspunkt.

3.10. Størst andel norskfødte med innvandrerforeldre studerer

Tre av ti av landets 19-24 åringer var i høyere utdanning i 2009. Blant norskfødte i alderen 19-24 år med innvandrerforeldre var det 37 prosent som studerte, altså 7 prosentpoeng høyere enn snittet, mens det blant innvandrere bare var 17 prosent som var i gang med studier høsten 2009 (vedleggstabell 3.15). At få innvandrere tar

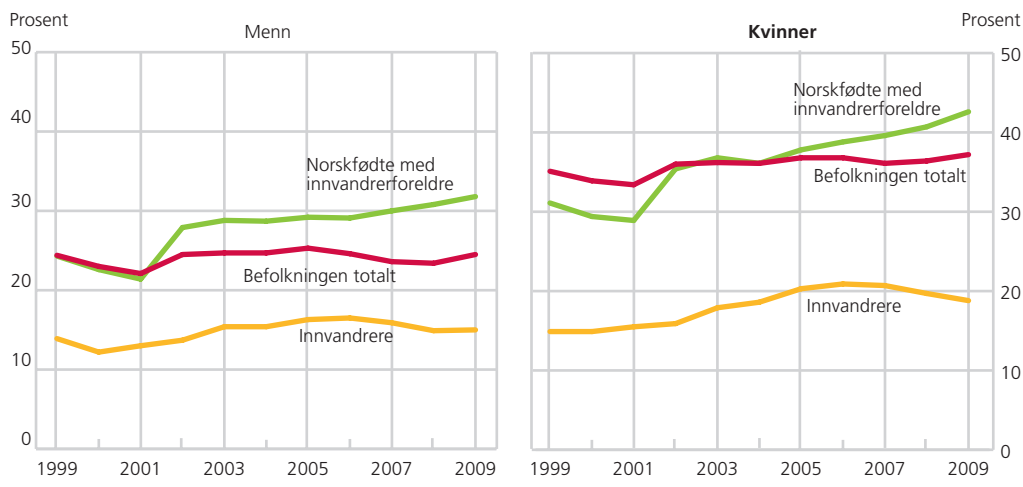
høyere utdanning, skyldes først og fremst at færre tar videregående utdanning og flere avbryter utdanningen, slik at rekrutteringsgrunnlaget til høyere utdanning blir mindre. Innvandrere som har fullført videregående utdanning, begynner, som tidligere beskrevet, ofte med videre studier.

Gjennom en tiårs periode har andelen 19-24-åringer i høyere utdanning holdt seg stabil, rundt 30 prosent. I samme periode har andelen innvandrere i samme aldersgruppe økt fra drøyt 14 prosent i 1999 til 17 prosent i 2009. Blant norskfødte med innvandrerforeldre i alderen 19-24 år har andelen i høyere utdanning økt med 10 prosentpoeng i denne perioden – fra 27 prosent i 1999 til 37 prosent i 2009.

3.11. Flest kvinner studerer, uansett bakgrunn

Kvinner er bedre representert enn menn i høyere utdanning, om vi ser på andeler av årskullet 19-24 år. Dette gjelder både blant innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og i befolkningen totalt. Tall for hele befolkningen viser at 37 prosent av kvinnene og 25 prosent av mennene i alde-

Figur 3.6. Studenter i høyere utdanning i prosent av registrerte årskull 19-24 år. 1999-2009. Prosent

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

ren 19-24 år var i høyere utdanning høsten 2009. Kvinner har vært bedre representert i hele perioden 1999-2009, og den relative forskjellen mellom menn og kvinner var svakt økende på slutten av 1990-tallet og har vært stabil siden 2001 (figur 3.6).

Blant innvandrerne var det prosentvis flere menn enn kvinner som studerte, fram til 1998 da 13 prosent av både menn og kvinner i alderen 19-24 år var i gang med høyere utdanning. I perioden etter 1998 har forskjellen mellom innvandrer menn og -kvinner vært økende, og i 2009 var 19 prosent av kvinnene og 15 prosent av mennene registrerte studenter i høyere utdanning.

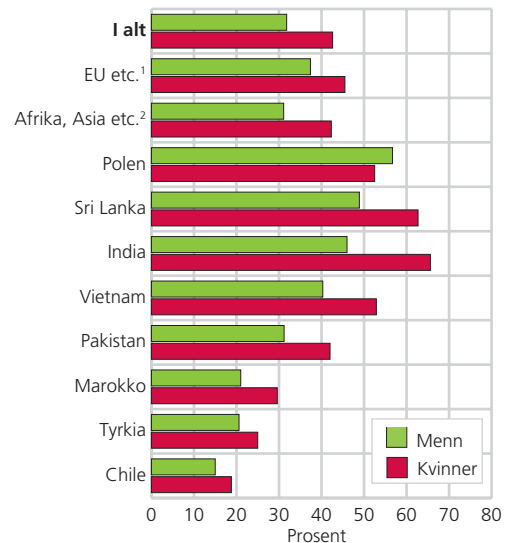
Norskfødte kvinner i alderen 19-24 år med innvandrerforeldre var best representert i høyere utdanning i Norge, med nesten 43 prosent. Blant mennene i samme gruppe var 32 prosent i utdanning. Både norskfødte menn og kvinner med innvandrerforeldre deltar i høyere utdanning i større grad en snittet av befolkningen for hvert kjønn i denne aldersgruppen. I 2009 var snittet for norskfødte menn med innvandrerforeldre 7 prosentpoeng høyere enn for menn i hele befolkningen. For kvinner var forskjellen på 6 prosentpoeng.

Vi finner de samme forskjellene mellom kvinner og menn i aldersgruppen 25-29 år som i aldersgruppen 19-24 år, men blant innvandrere i alderen 25-29 år er snittet høyere relativt sett, sammenlignet med både norskfødte med innvandrerforeldre og hele befolkningen (vedleggstabell 3.16). Dette har sammenheng med at innvandrere som gruppe har en sammensatt bakgrunn med hensyn til botid, alder ved innvandring og innvandringsgrunn. Følgelig vil de også ha en annen studieprogresjon enn de som er født i Norge.

3.12. Norskfødte med kinesiske foreldre studerer mest

Norskfødte med innvandrerforeldre studerer altså i større grad enn de som innvandrert selv, men gjennomsnittet skjuler store forskjeller. Målt i andel av årskull 19-24 år i 2009, hadde norskfødte med kinesiske, srilankiske, indiske og polske foreldre den klart høyeste deltakelsen i høyere utdanning, med respektive 57, 56, 55 og 55 prosent (vedleggstabell 3.17). For norskfødte med pakistanske og vietnamesiske foreldre, som utgjør de største gruppene i antall, var deltakelsen på henholdsvis 36 og 46 prosent. Det er betydelige kjønnsforskjeller, og i nesten alle gruppene er det flest kvinner som studerer (vedleggstabell 3.17 og figur 3.7). Blant norskfødte i alderen 19-24 år med kinesisk, indisk og srilankisk bakgrunn var om lag 65 prosent av kvinnene i høyere utdanning i 2009, mot henholdsvis 47, 46 og 49 prosent blant mennene. Blant kvinner med vietna-

Figur 3.7 Norskfødte med innvandrerforeldre 19-24 år, andel i høyere utdanning. Kjønn og landbakgrunn. 2009

¹ EU etc. = EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

² Afrika, Asia etc. = Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

mesiske foreldre var det 53 prosent som studerte, sammenlignet med 40 prosent blant mennene.

Andelen innvandrere i høyere utdanning må tolkes med forsiktighet, ettersom statistikken her ikke inkluderer ulike grunner til innvandring. Det innebærer at personer som kommer til Norge fra utlandet for å studere, i statistikken plasseres i gruppen innvandrere, sammen med personer som har opphold i Norge av andre grunner, for eksempel flyktninger (vedleggstabell 3.17). Blant innvandrere i alderen 19-24 år, var det for eksempel klart størst studie-tilbøyelighet blant kinesere i 2009, dernest fulgte bosniere og russere. Men – det har kommet relativt mange unge kinesere og russere til Norge nettopp for å studere, noe som naturligvis gjør at de kommer godt ut på denne statistikken. I 2009 kom det for eksempel 2 900 kinesiske statsborgere på utdanningstillatelser og 2 400 russere. Bare fra Tyskland og Filippinene (au pair) kom det flere på slike tillatelser. Det samme gjelder ikke innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, som er unge mennesker som kom til Norge under krigene på 90-tallet, og som også har høy studietilbøyelighet.

Nyankomne flyktninger har også plikt til å delta i introduksjonsprogrammet, og vil ikke registreres som studerende. Dette gjelder blant annet nyankomne fra Somalia, Burma, Afghanistan og andre land hvor det kommer flyktninger til Norge. Introduksjonsprogrammet er omtalt senere i artikkelen.

3.13. Bak apotekdisken – ikke foran tavla

Det er noen forskjeller i valg av fagretninger mellom studenter med innvandringsbakgrunn fra Afrika, Asia etc. og den øvrige studentmassen (Henriksen 2006). Apotekfag og tannhelsefag var de mest populære fagene blant innvandrere

og norskfødte med innvandrereforeldre sett under ett. På disse fagområdene var henholdsvis 20 og 14 prosent av studentmassen enten innvandrere eller norskfødte med innvandrereforeldre høsten 2005. Tekniske fag som matematikk, fysikk, statistikk og kjemi var også mer populære studievalg blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre enn for den øvrige studentmassen.

Et fremtredende trekk ved studievalg er den lave andelen minoritetsstudenter som velger lærerutdanninger. Dette gjelder førskolelærer-, allmennlærer- eller fag- og yrkeslærerutdanninger. Spesielt tydelig er den lave andelen menn med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. på disse studiene. Bare 3 prosent valgte en lærerutdanning, mot 6 prosent av alle menn. For kvinner er andelen noe høyere med 6 prosent, mens den for alle kvinner er 13 prosent (Henriksen 2006).

3.14. Store forskjeller i utdanningsnivå

I Norge hadde 40 prosent av befolkningen 16 år og over fullført en videregående utdanning i 2009, og over 25 prosent hadde fullført universitets- og høgskoleutdanning (vedleggstabell 3.18). Blant innvandrere i samme aldersgruppe hadde 17 prosent

Prosentandelene for fullført utdanningsnivå i artikkelen vil fravike noe fra SSBs offisielle publisering av befolkningens utdanningsnivå. Årsaken er at personer med ukjent utdanningsnivå er med i beregningen av prosentandeler i artikkelen for å belyse utfordringen knyttet til store andeler med uoppgitt utdanningsnivå for innvandrere spesielt. I SSBs offisielle publisering av befolkningens utdanningsnivå er personer med ukjent utdanningsnivå ikke med i beregningen av prosentandeler.

Se også definisjoner av utdanningsnivåer http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2006-09-14-01.html.

videregående utdanning, og 18 prosent hadde høyere utdanning (vedleggstabell 3.19). Blant norskfødte med innvandrerforeldre hadde 30 prosent videregående utdanning, mens 17 prosent hadde universitets- og høyskoleutdanning (vedleggstabell 3.20).

Blant innvandrere varierer utdanningsnivået i sammenheng med landbakgrunn. Høyest andel med videregående utdanning finner vi blant innvandrere i alderen 16 år og over fra Norden, med 22 prosent. Lavest andel har innvandrere fra Øst-Europa, 13 prosent. Innvandrere fra Nord-Amerika og Oseania hadde høyest andel med universitets- og høyskoleutdanning – 31 prosent, sammenlignet med 13 prosent blant innvandrere fra Øst-Europa. En videre tolkning av tallene for innvandrernes utdanningsnivå er problematisk fordi det mangler opplysninger om utdanning fra utlandet for fire av ti personer i denne gruppen (vedleggstabell 3.19).

Statistikk om utdanningsnivå er basert på registeropplysninger om personers fullførte utdanning. Statistisk sentralbyrå har ikke noen opplysninger om utdanning fra utlandet før innvandring, derfor er andelen med uoppgitt utdanningsnivå så høy blant innvandrerne. Gjennom skjema-baserte undersøkelser rettet mot innvandrere har denne informasjonen blitt innhentet. Den siste undersøkelsen ble gjennomført i 1999. Personer som har innvandret etter 1999, og som ikke har vært i kontakt med det norske utdanningssystemet, mangler det i stor grad utdanningsopplysninger om.

Landbakgrunn: For innvandrere er dette eget fødeland. For norskfødte er dette foreldrenes eventuelle utenlandske fødeland.

For noen grupper har vi imidlertid opplysninger om høyeste fullførte utdanning fra innvandreres opprinnelsesland (Blom og Henriksen 2008). Fra levekårsundersøkelsen blant innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn fra ti ulike land 2005-2006 vet vi nå at mange fra Iran har høyere utdanning med seg «i bagasjen», mens mange blant dem med bakgrunn fra Somalia ikke har fullført noen utdanning i det hele tatt. Blant iranske kvinner som var 18 år eller eldre ved innvandring, oppgir så mange som 47 prosent at de har med seg høyere utdanning. Blant irakiske menn er også andelen høy, 43 prosent. Men andelen som har høyere utdanning med fra hjemlandet, er lavest blant dem som har bakgrunn fra Vietnam (9 prosent), Somalia (14 prosent) og Tyrkia (17 prosent).

For norskfødte med innvandrerforeldre i alderen 16 år og over finnes opplysninger om utdanningsnivået, men nesten halvparten står med grunnskole som høyeste utdanningsnivå (vedleggstabell 3.20). Den store andelen med grunnskole som høyeste utdanningsnivå henger sammen med at få norskfødte med innvandrerforeldre har blitt 16 år og over. Om lag 69 000, eller 75 prosent, av totalt 93 000 norskfødte med innvandrerforeldre er i aldersgruppen 0-15 år, og 20 prosent er i aldersgruppen 16-29 år.

3.15. 63 prosent fra introduksjonsordning til arbeid eller utdanning

Introduksjonsordningen skal bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne flyktninger til det norske samfunnet. Alle kommuner som bosetter flyktninger, har plikt til å tilby introduksjonsprogrammet, og deltagelse er obligatorisk for flyktninger. Gjennom ordningen skal flyktningene få grunnleggende ferdigheter i norsk og innsikt i norsk samfunnsliv. De skal også forberedes på et aktivt arbeidsliv eller motiveres til utdanning.

Om statistikken

Barnehagestatistikken omfatter alle godkjente barnehager og alle eierformer: kommunale, fylkeskommunale, statlige og private barnehager.

Grunnskolestatistikken hentes fra Grunnskolenes informasjonssystem (GSI). Grunnskolestatistikken inneholder opplysninger om all grunnskoleopplæring som foregår etter opplæringsloven, og voksenopplæring på området for grunnskolen. Alle eierforhold er med i statistikken: kommunale, interkommunale, fylkeskommunale og statlige skoler samt frittstående skoler som er godkjente av Kunnskapsdepartementet (KD) etter grunnskoleloven.

Statistikk over videregående utdanning omfatter elever som deltar i en utdanning som normalt har en varighet på minst 300 undervisningstimer per år, uavhengig av om utdanningen er offentlig godkjent eller mottar offentlig støtte.

Statistikk over høyere utdanning omfatter godkjente universitet og høyskoler. Opplysninger om utdanningsnivå, igangværende utdanninger og fullførte utdanninger er hentet fra Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB). Registeret over befolkningens høyeste utdanning omfatter alle personer 16 og eldre som er bosatt i Norge per 1. oktober.

På områder hvor det eksisterer gode administrative systemer, er disse hovedkilde for utdanningsstatistikken. På andre områder er lærestedene datakilden. SSB mottar også utdanningsopplysninger fra andre administrative organer, som for eksempel Arbeidsdirektoratet og Lånekassen, og fra frittstående utdanningsinstitusjoner.

Statistisk sentralbyrå følger deltagerne som har avsluttet introduksjonsprogrammet, i egne rapporter hvor vi ser på hvilken tilknytning de har til arbeidsmarkedet eller utdanningssystemet i november året etter avsluttet program. Programmet har relativt gode resultater, og det kan se ut til at nyankomne flyktninger kommer raskere ut i arbeidslivet sammenlignet med før programmet trådte i kraft (Henriksen 2010). 63 prosent av dem som avsluttet eller avbrøt programmet i 2007, var sysselsatt eller under utdanning i november 2008 (Henriksen og Kraakenes 2010).

Menn har bedre resultater fra ordningen enn kvinner, blant annet fordi mange kvinner får barn og er ute i permisjoner under programperioden. Kvinner som har vært i introduksjonsprogrammet, får imidlertid en sterkere tilknytning til arbeidslivet når de har vært lenger i Norge. Vi ser også at deltagerens landbakgrunn, alder, hvilke tiltak de har mottatt i programmet, og programkommune, har betydning for hvorvidt de går over i arbeid eller utdan-

ning etter endt program (Henriksen og Kraakenes 2010).

Oppsummering

- Ved utgangen av 2009 gikk nærmere 270 200 barn i barnehage i Norge. Nær 25 100 av disse hadde minoritetsspråklig bakgrunn. Andelen barn med minoritetsspråklig bakgrunn har økt i en årrekke, både i offentlige og private barnehager.
- Resultatene fra nasjonale prøver på femte og åttende trinn i 2009 viste at innvandrerelever og norskfødte elever med innvandrerforeldre skåret lavere enn øvrige elever på de fleste prøvene. Det var også markerte forskjeller i grunnskolepoeng fra avsluttet grunnskole mellom elever med ulik landbakgrunn innenfor gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.
- Blant elevene som avsluttet grunnskolen våren 2009, var 97 prosent i gang med videregående utdanning samme høst.

Norskfødte med innvandrerforeldre hadde tilsvarende overgangsrate i overkant av 96 prosent. For innvandrere var det en betydelig mindre andel som fortsatte i videregående utdanning umiddelbart – om lag 84 prosent.

- Tre av ti innvandrererelever som startet i videregående opplæring høsten 2004, oppnådde verken studie- eller yrkeskompetanse og sluttet underveis uten å fullføre løpet innen fem år. Av norskfødte elever med innvandrerforeldre som begynte i videregående opplæring i 2004, sluttet 16 prosent innenfor en femårsperiode. Av alle elevene sett under ett sluttet 18 prosent i denne femårsperioden.
- Av de som fullfører videregående utdanning, fortsetter både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre direkte i høyere utdanning i Norge eller utlandet i større grad enn snittet for alle elever. Blant innvandrererelever som fullførte videregående opplæring (videregående trinn 3) våren 2009, begynte 27 prosent i høyere utdanning i Norge høsten 2009, sammenlignet med 25 prosent for alle elever. Blant norskfødte elever med innvandrerforeldre var nesten 42 prosent i høyere utdanning på høsten.
- Kvinner er bedre representert enn menn i høyere utdanning, om vi ser på andeler av årskullet 19-24 år. Dette gjelder både blant innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og i befolkningen totalt.

Referanser

Blom, S. og Henriksen, K. (2008): *Levekår blant innvandrere 2005/2006*, Rapport 2008/5, Statistisk sentralbyrå (http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200805/index.html).

Daugstad, Gunnlaug (2008): «Utdanning», i *Innvandring og innvandrere 2008*, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå (http://www.ssb.no/emner/02/sa_innvand/).

Henriksen, Kristin (2006): «Studievalg i innvandrerbefolkningen. Bak apotekdisken, ikke foran tavla», *Samfunnsspeilet* 4, 2006, Statistisk sentralbyrå (<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/>).

Henriksen, Kristin og Kraakenes, Kari (2010): *Monitor for introduksjonsordningen 2009*, Rapporter 2010/07, Statistisk sentralbyrå (http://www.ssb.no/emner/04/02/50/rapp_monitor_introduksjon/rapp_201007/).

Kunnskapsdepartementet (2010): Rundskriv F-02-10. Statstilskudd til drift av barnehager (<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/rundskriv/2010/rundskriv-f-02-10-statstilskudd-til-drif.html?id=590334>).

Oslo kommune (1997): Handlingsprogram Oslo indre øst (1997-2006) (http://www.prosjekt-indreoslo.oslo.kommune.no/om_programmet/).

Oslo kommune (2007): Groruddalssatsingen (2007-2016), programområde 4: Oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering, Plankontoret for Groruddalen (http://www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no/programomrade_4/).

Oslo kommune (2007): Oslo Sør-satsingen (2007), Bydel Søndre Nordstrand (http://www.bydel-sondre-nordstrand.oslo.kommune.no/oslo_sor_satsingen/).

Statistisk sentralbyrå (2010): Barnehager. Endelige tall, 2009. Flere minoritetspråklige barn i barnehage, 15. juni 2010, <http://www.ssb.no/emner/04/02/10/barnehager/>

Statistisk sentralbyrå (14. september 2006): «Befolkningens utdanningsnivå. Nye definisjoner av utdanningsnivåer» (http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2006-09-14-01.html).

Statistisk sentralbyrå (2010): Befolkningsstatistikk. Statistikkbanken, tabell 07111. Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre, etter kjønn, alder og landbakgrunn etter verdensdel (F), <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/>

Statistisk sentralbyrå (2010): Utdanningsstatistikk. Elevar i grunnskolen. Endelege tal. 1. oktober 2009. 13 prosent har nynorsk som målform, 28. april 2010, <http://www.ssb.no/emner/04/02/20/utgrs/>

Statistisk sentralbyrå (2010): Utdanningsstatistikk. Gjennomstrømning i videregående opplæring. Direkte overgang til videregående gir lavest frafall, 1. juli 2010, <http://www.ssb.no/emner/04/02/30/vgogjen/>

Statistisk sentralbyrå (2010): Utdanningsstatistikk. Karakterer, avsluttet grunnskole, 2009. Sosial bakgrunn slår mest ut i teoretiske fag, 3. desember 2009, <http://www.ssb.no/emner/04/02/20/kargrs/>

Statistisk sentralbyrå (2010): Utdanningsstatistikk. Nasjonale prøver, 2009. Innvandrerelever har svakere resultater, 24. februar 2010, <http://www.ssb.no/emner/04/02/nasjprov/>

Statistisk sentralbyrå (2010): Utdanningsstatistikk. Studenter ved universiteter og høyskoler, 1. oktober 2009. Deltagelse i høyere utdanning i endring, 1. juni 2010, (<http://www.ssb.no/emner/04/02/40/utuvh/>).

Statistisk sentralbyrå (2010): Utdanningsstatistikk. Videregående opplæring og annen videregående utdanning, 2009. Færre lærlinger på byggfag, 4. mai 2010, <http://www.ssb.no/emner/04/02/30/vgu/>

Støren, L. (2005): «Ungdom med innvandrerbakgrunn i norsk utdanning – en framtidig suksesshistorie?», i *Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse*, Statistiske analyser 74, Statistisk sentralbyrå (http://www.ssb.no/emner/04/sa_utdanning/arkiv/sa74/).

Utdanningsdirektoratet (2010): Udir-8-2010 Kunnskapsløftet, fag- og timefordeling for grunnopplæringen og tilbudsstruktur i videregående opplæring (<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/grunnopplaring/kunnskapsloeftet.html?id=1411>).

Vedleggstabell 3.1. **Minoritetsspråklige barn i barnehage¹. 2000-2009. Absolutte tall og prosent**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Absolutte tall										
Barn, i alt	189 837	192 649	198 262	205 172	213 097	223 501	234 948	249 815	261 886	270 174
Minoritets- språklige barn	8 992	9 784	10 953	12 069	12 572	13 958	15 721	18 885	22 167	25 079
Herav barn med tospråklig assistanse	3 931	3 801	4 147	4 400	4 899	6 339	7 011	8 116	9 136	9 348
Prosent										
Minoritets- språklige barn	4,7	5,1	5,5	5,9	5,9	6,2	6,7	7,6	8,5	9,3
Herav barn med tospråklig assistanse	43,7	38,8	37,9	36,5	39,0	45,4	44,6	43,0	41,2	37,3
Andel minoritets- språklige barn i barnehage i for- hold til innvan- drerbarn ² 0-5 år	36,8	38,4	39,4	41,5	41,1	43,9	46,1	50,9	54,4	55,9

¹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.2. **Minoritetsspråklige barn i barnehage¹, etter barnehagens eierforhold. 2000-2009**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Barn i alt	189 837	192 649	198 262	205 172	213 097	223 501	234 948	249 815	261 886	270 174
Barn i offentlige barnehager	112 999	115 427	116 229	118 642	120 401	122 455	127 252	134 376	141 502	145 046
Antall minori- tetspråklige barn	7 243	8 058	8 815	9 565	9 787	10 452	11 733	13 797	15 830	17 573
Herav barn som får tospråklig assistanse	3 320	3 291	3 571	3 708	4 104	5 124	5 680	6 449	7 220	7 270
Barn i private barnehager	76 838	77 222	82 033	86 530	92 696	101 046	107 696	115 439	120 384	125 128
Antall minori- tetspråklige barn	1 749	1 726	2 138	2 504	2 785	3 506	3 988	5 088	6 337	7 506
Herav barn som får tospråklig assistanse	611	510	576	692	795	1 215	1 331	1 667	1 916	2 078

¹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.3. **Barn i barnehage. Antall minoritetsspråklige barn¹ og antall som får tospråklig assistanse, etter fylke. 2009**

	Antall barn i barnehage	Antall barn fra språklige og kulturelle minoriteter som ikke får tospråklig assistanse	Antall barn fra språklige og kulturelle minoriteter som får tospråklig assistanse
Østfold	13 605	1 289	621
Akershus	33 041	3 049	976
Oslo	33 189	7 655	2 746
Hedmark	8 963	539	177
Oppland	8 755	528	232
Buskerud	14 008	1 686	842
Vestfold	12 043	984	358
Telemark	8 202	727	411
Aust-Agder	5 783	443	155
Vest-Agder	9 705	857	246
Rogaland	26 329	2 084	891
Hordaland	27 372	1 732	354
Sogn og Fjordane	6 048	366	159
Møre og Romsdal	13 792	710	249
Sør-Trøndelag	17 057	1 000	448
Nord-Trøndelag	7 431	293	109
Nordland	12 051	560	184
Troms Romsa	8 864	371	121
Finmark Finnmarku	3 804	205	69

¹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.4. **Overgang fra grunnskole til videregående utdanning og folkehøgskoler, etter kjønn og innvandringskategori. 2009. Absolutte tall og prosent**

Innvandringskategori og kjønn	I alt	Videregående skoler ¹	Folkehøgskoler	Annen videregående utdanning ²	Ikke i utdanning
Absolutte tall					
Elever i alt	63 004	60 832	49	214	1 909
Menn	32 198	31 068	21	117	992
Kvinner	30 806	29 764	28	97	917
Innvandrere	3 815	3 056	3	157	599
Menn	1 980	1 579	2	89	310
Kvinner	1 835	1 477	1	68	289
Norskfødte med innvandrerforeldre	2 301	2 207	-	7	87
Menn	1 172	1 122	-	5	45
Kvinner	1 129	1 085	-	2	42
Prosent					
Elever i alt	100	96,6	0,1	0,3	3,0
Menn	100	96,5	0,1	0,4	3,1
Kvinner	100	96,6	0,1	0,3	3,0
Innvandrere	100	80,1	0,1	4,1	15,7
Menn	100	79,7	0,1	4,5	15,7
Kvinner	100	80,5	0,1	3,7	15,7
Norskfødte med innvandrerforeldre	100	95,9	-	0,3	3,8
Menn	100	95,7	-	0,4	3,8
Kvinner	100	96,1	-	0,2	3,7

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.5. **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i videregående opplæring¹ i prosent av registrert årskull 16-18 år, etter kjønn. 2000-2009**

	Elever i prosent av befolkningen 16-18 år			Innvandrer elever i prosent av alle innvandrere i alderen 16-18 år			Norskfødte elever med innvandrerforeldre i prosent av alle norskfødte med innvandrerforeldre i alderen 16-18 år		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2000	89,0	88,3	89,8	63,7	61,6	66,1	82,1	81,9	82,3
2001	89,1	88,4	89,9	68,0	66,4	69,7	82,2	83,2	81,1
2002	89,6	88,9	90,2	66,2	64,3	68,2	84,8	85,2	84,3
2003	89,9	89,2	90,6	68,4	66,8	70,2	86,5	85,7	87,3
2004	89,8	89,2	90,5	69,1	67,9	70,5	86,7	85,8	87,6
2005	90,2	89,7	90,7	70,6	69,6	71,8	87,9	87,7	88,1
2006	91,2	90,8	91,6	70,9	70,4	71,4	88,4	88,0	88,7
2007	89,8	89,4	90,2	67,7	67,5	67,9	89,0	89,2	88,7
2008	90,8	90,6	91,1	69,5	67,8	71,2	88,8	88,4	89,3
2009	91,0	90,6	91,5	66,9	64,4	69,7	89,5	89,0	90,0

¹ Elever og lærlinger under opplæringsloven.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.6. **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 16-18 år i videregående opplæring¹ i prosent av registrert årskull 16-18 år, etter landbakgrunn. 2009**

	Andel elever av befolkningsgruppen		Antall elever	
	Innvandrere	Norskfødte med innvandrerforeldre	Innvandrere	Norskfødte med innvandrerforeldre
I alt	67,0	89,5	8 015	6 022
EU etc.²	65,5	85,6	1 655	417
Av dette				
Danmark	70,8	87,5	97	70
Island	78,2	90,0	122	27
Sverige	75,4	84,0	202	42
Nederland	82,7	90,3	129	28
Polen	58,2	92,8	387	90
Storbritannia	50,6	84,4	45	38
Tyskland	70,0	86,5	271	32
USA	38,6	72,2	32	13
Afrika, Asia etc.³	67,4	89,8	6 360	5 605
Av dette				
Kroatia	91,1	77,8	112	21
Russland	77,9	88,9	498	8
Tyrkia	72,6	85,9	122	463
Bosnia-Hercegovina	90,1	94,2	510	65
Makedonia	82,7	90,2	43	101
Serbia	80,6	100,0	50	27
Kosovo	90,1	92,5	547	233
Eritrea	32,5	96,5	38	82
Etiopia	55,7	95,8	83	46
Kongo	69,1	69,2	85	9
Marokko	73,6	91,3	53	283
Somalia	52,0	73,1	526	158
Afghanistan	44,3	94,7	421	36
Sri Lanka	63,8	95,8	97	431
Filippinene	77,2	90,8	132	118
India	75,5	94,8	40	275
Irak	70,8	88,8	947	71
Iran	86,2	93,1	344	270
Kina	67,2	91,1	82	113
Pakistan	79,0	88,7	230	1 247
Thailand	57,9	87,0	305	20
Vietnam	76,9	94,1	120	870
Chile	64,8	88,8	35	223

¹ Elever og lærlinger under opplæringsloven.² EU etc. = EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.³ Afrika, Asia etc. = Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.7. **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 19-21 år i videregående opplæring¹ i prosent av registrert årskull 19-21 år, etter landbakgrunn, 2009**

	Andel elever av befolkningsgruppen		Antall elever	
	Innvandrere	Norskfødte med innvandrerforeldre	Innvandrere	Norskfødte med innvandrerforeldre
I alt	20,4	15,7	3 042	815
EU etc.²	9,0	14,5	369	75
Av dette				
Danmark	7,3	22,7	14	17
Island	15,4	29,6	25	8
Sverige	3,7	15,9	47	7
Nederland	13,8	9,5	13	4
Polen	14,9	12,3	100	15
Storbritannia	9,3	17,0	10	8
Tyskland	19,0	11,8	72	4
USA	4,2	4,5	6	1
Afrika, Asia etc.³	24,7	15,8	2 673	740
Av dette				
Kroatia	21,3	15,4	26	4
Russland	23,6	25,0	175	1
Tyrkia	18,2	18,5	56	90
Bosnia-Hercegovina	12,4	-	86	-
Makedonia	14,3	16,3	14	13
Serbia	23,0	23,1	17	6
Kosovo	21,4	24,7	143	21
Eritrea	14,1	13,8	20	8
Etiopia	33,0	9,1	62	2
Kongo	52,0	-	77	-
Marokko	26,4	18,1	24	42
Somalia	26,4	11,5	283	9
Afghanistan	37,4	44,4	254	4
Sri Lanka	20,4	15,7	45	33
Filippinene	24,4	11,4	60	15
India	13,8	7,1	11	19
Irak	27,0	19,4	370	6
Iran	25,7	12,2	143	22
Kina	18,9	14,9	43	11
Pakistan	19,1	15,5	80	213
Thailand	32,3	21,1	139	4
Vietnam	18,8	14,8	51	91
Chile	21,6	21,1	24	66

¹ Elever og lærlinger under opplæringsloven.

² EU etc. = EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

³ Afrika, Asia etc. = Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.8. **Elever i videregående opplæring¹, etter landbakgrunn og innvandringskategori. 1. oktober 2005, 2007 og 2009**

Landbakgrunn	Innvandrer elever og norskfødte elever med innvandrerforeldre, i alt			Innvandrer- elever			Norskfødte elever med innvandrerforeldre		
	2005	2007	2009	2005	2007	2009	2005	2007	2009
I alt	15 946	17 097	19 576	11 658	11 679	13 022	4 288	5 418	6 554
Av dette									
Pakistan	1 779	1 680	1 794	461	334	359	1 318	1 346	1 435
Irak	1 296	1 356	1 537	1 277	1 321	1 463	19	35	74
Somalia	1 010	986	1 275	977	905	1 107	33	81	168
Vietnam	858	958	1 092	352	262	195	506	696	897
Iran	1 032	935	940	916	701	657	116	234	283
Rusland	630	766	784	628	761	774	2	5	10
Afghanistan	587	731	840	582	718	801	5	13	39
Bosnia- Hercegovina	684	710	619	672	704	554	12	6	65
Tyrkia	609	669	720	260	209	214	349	460	506
Sri Lanka	476	515	653	354	232	197	122	283	456
Chile	458	421	357	230	127	92	228	294	265
India	327	347	357	92	63	66	235	284	291
Thailand	293	345	520	282	323	499	11	22	21
Polen	276	345	614	177	231	513	99	114	101
Filippinene	339	340	385	224	212	254	115	128	131
Marokko	360	315	425	116	75	102	244	240	323
Sverige	262	293	299	226	248	251	36	45	48
Tyskland	197	242	371	166	208	335	31	34	36
Etiopia	274	233	271	261	203	223	13	30	48
Kina	168	220	265	123	134	148	45	86	117
Danmark	192	201	188	122	125	116	70	76	72
Island	146	167	162	125	137	134	21	30	28
Eritrea	153	160	214	102	91	127	51	69	87
Kroatia	152	144	149	131	126	126	21	18	23
Kongo	87	143	244	80	138	235	7	5	9
Makedonia	141	143	157	85	63	56	56	80	101
Serbia og Montenegro	94	133	-	67	94	-	27	39	-
Serbia	-	-	99	-	-	69	-	-	11
Montenegro	-	-	15	-	-	11	-	-	4
Kosovo	-	-	857	-	-	619	-	-	238
Nederland	107	124	172	65	89	140	42	35	32
Burundi	83	110	121	83	110	121	-	-	-
Storbritannia	104	105	100	61	60	55	43	45	45
Burma	27	104	227	27	104	226	-	-	1

¹ Omfatter elever under opplæringsloven.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.9. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i videregående opplæring¹, etter alder og kjønn. 1. oktober 2009

	I alt	Innvandringskategori		
		Innvandrere	Norskfødte med innvandrerforeldre	Den øvrige befolkningen
Menn og kvinner, totalt	100,0	100,0	100,0	100,0
-16 år	31,6	18,2	33,4	32,5
17 år	31,0	21,8	31,2	31,7
18 år	25,0	19,8	25,9	25,4
19 år	4,7	9,5	5,5	4,3
20 år	2,2	5,4	2,0	1,9
21 år	1,1	3,6	0,7	1,0
22-24 år	1,4	5,5	0,6	1,1
25-29 år	1,1	5,3	0,5	0,8
+30 år	2,0	10,8	0,2	1,4
Menn	100,0	100,0	100,0	100,0
-16 år	32,5	19,5	33,2	33,4
17 år	32,6	23,2	31,7	33,3
18 år	23,5	20,8	24,9	23,7
19 år	4,7	10,0	5,9	4,3
20 år	2,2	5,7	2,4	1,9
21 år	1,2	3,8	0,7	1,0
22-24 år	1,3	5,5	0,5	1,0
25-29 år	0,9	4,4	0,6	0,6
+30 år	1,3	7,1	0,2	0,9
Kvinner	100,0	100,0	100,0	100,0
-16 år	30,7	17,1	33,7	31,6
17 år	29,4	20,5	30,6	30,1
18 år	26,4	18,8	27,0	27,0
19 år	4,6	9,1	5,0	4,2
20 år	2,2	5,1	1,6	1,9
21 år	1,1	3,5	0,8	0,9
22-24 år	1,5	5,5	0,7	1,2
25-29 år	1,3	6,2	0,4	1,0
+30 år	2,8	14,2	0,2	1,9

¹ Lærlinger og annen videregående utdanning er ikke inkludert.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.10. **Andel i videregående opplæring¹, etter innvandringskategori, kjønn og alder². 1. oktober 2009. Prosent**

	I alt	Innvandringskategori		
		Innvandrere	Norskfødte med innvanderforeldre	Den øvrige befolkningen
Menn og kvinner, totalt				
16 år	94,4	63,9	90,3	96,6
17 år	91,8	71,2	91,3	93,2
18 år	73,0	61,9	82,1	73,5
19 år	13,6	28,3	18,7	12,3
20 år	6,5	14,6	7,6	5,7
21 år	3,5	8,5	3,1	3,0
22-24 år	1,5	3,1	1,2	1,3
25-29 år	0,7	1,2	0,8	0,6
+30 år	0,1	0,4	0,0	0,1
Menn				
16 år	94,1	63,1	89,9	96,3
17 år	92,0	68,5	91,4	93,7
18 år	66,0	57,7	79,6	66,1
19 år	13,3	28,3	19,9	11,9
20 år	6,3	15,4	9,0	5,5
21 år	3,4	8,9	2,7	2,9
22-24 år	1,3	3,1	1,0	1,1
25-29 år	0,5	1,0	0,9	0,4
+30 år	0,1	0,3	0,0	0,0
Kvinner				
16 år	94,8	64,7	90,7	96,9
17 år	91,5	74,3	91,3	92,6
18 år	80,5	66,9	84,6	81,3
19 år	13,9	28,4	17,4	12,7
20 år	6,7	13,8	6,1	6,0
21 år	3,5	8,1	3,5	3,0
22-24 år	1,7	3,2	1,4	1,4
25-29 år	0,9	1,4	0,6	0,7
+30 år	0,1	0,6	0,0	0,1

¹ Læringer og annen videregående utdanning er ikke inkludert.

² Les rad 1: 63,9 prosent av alle 16-årige innvandrere i Norge var i videregående opplæring høsten 2009. 90,3 prosent av alle 16-årige norskfødte med innvanderforeldre i Norge var i videregående opplæring høsten 2009, osv.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.11. **Innvandrere som startet i grunnkurs for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent**

Kjønn og landbakgrunn	I alt	Fullført med studie- eller yrkeskompetanse ¹		Ikke oppnådd studie- eller yrkeskompetanse		
		Fullført på normert tid	Fullført på mer enn normert tid	Fortsatt i videregående opplæring 2009	Gjennomført VKII eller gått opp til fagprøve, ikke bestått	Sluttet underveis
Innvandrere, i alt	3 268	39	13	7	11	30
EU etc. ²	378	55	10	4	8	24
Afrika, Asia etc. ³	2 890	37	14	7	11	31
Menn	1 749	31	14	8	11	37
EU etc. ²	192	47	11	6	8	28
Afrika, Asia etc. ³	1 557	29	14	8	11	38
Kvinner	1 519	48	13	5	11	23
EU etc. ²	186	62	8	2	8	20
Afrika, Asia etc. ³	1 333	46	14	6	11	23

¹ Fullført opplæring betyr at eleven/lærlingen har bestått alle årstrinn i videregående opplæring som fører til vitnemål eller fag-/svennebrev.

² EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

³ Afrika, Asia, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.12. **Norskfødte med innvandrerforeldre, som startet i grunnkurs for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent**

Kjønn og landbakgrunn	I alt	Fullført med studie- eller yrkeskompetanse ¹		Ikke oppnådd studie- eller yrkeskompetanse		
		Fullført på normert tid	Fullført på mer enn normert tid	Fortsatt i videregående opplæring 2009	Gjennomført VKII eller gått opp til fagprøve, ikke bestått	Sluttet underveis
Norskfødte med innvandrerforeldre, i alt	1 408	57	10	4	13	16
EU etc. ²	166	61	13	4	9	13
Afrika, Asia etc. ³	1 242	57	10	4	13	17
Menn	722	47	12	5	14	22
EU etc. ²	92	50	18	5	11	15
Afrika, Asia etc. ³	630	46	11	5	15	23
Kvinner	686	68	8	2	11	11
EU etc. ²	74	74	7	3	7	9
Afrika, Asia etc. ³	612	67	8	2	11	11

¹ Fullført opplæring betyr at eleven/lærlingen har bestått alle årstrinn i videregående opplæring som fører til vitnemål eller fag-/svennebrev.

² EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

³ Afrika, Asia, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.13. **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, som startet videregående opplæring for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter fem år, studieretning og kjønn. Prosent**

Kjønn og landbakgrunn	I alt	Fullført med studie- eller yrkeskompetanse ¹		Ikke oppnådd studie- eller yrkeskompetanse		
		Fullført på normalt tid	Fullført på mer enn normalt tid	Fortsatt i videregående opplæring 2009	Gjennomført VKII eller gått opp til fagprøve, ikke bestått	Sluttet underveis
Allmennfaglige studieretninger, i alt	27 571	75	8	2	8	7
Menn	12 904	70	8	3	9	9
Kvinner	14 667	79	7	2	6	6
Innvandrere, i alt	1 589	50	13	4	12	21
Menn	805	44	13	6	13	25
Kvinner	784	57	13	3	11	16
Norskfødte med innvandrerforeldre, i alt	856	73	7	2	11	7
Menn	404	67	9	3	11	9
Kvinner	452	77	6	2	10	5
Yrkesfaglige studieretninger, i alt	31 663	40	17	8	8	28
Menn	17 502	32	20	9	7	31
Kvinner	14 161	48	12	7	9	24
Innvandrere, i alt	1 679	28	14	9	10	39
Menn	944	20	15	10	9	46
Kvinner	735	39	14	7	10	30
Norskfødte med innvandrerforeldre, i alt	552	33	14	6	16	31
Menn	318	21	15	8	18	38
Kvinner	234	49	12	4	13	22

¹ Elever i alternativ opplæring er inkludert.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.14. **Overgang fra videregående utdanning¹, etter innvandringsbakgrunn og kjønn. Ny utdanningsaktivitet høsten 2009. Absolutte tall og prosent**

	I alt	I alt, prosent	Lærling	Folkehøgskoler	Videregående skoler og annen videregående utdanning ²	Fag-skoler	Univer-siteter og høg-skoler	Ut-danning i utlandet	Ikke i 1. oktober 2009
Elever i alt	62 046	100	1,2	6,1	4,7	2,0	24,9	1,3	59,8
Menn	28 512	100	1,4	4,6	4,0	2,9	18,9	0,8	67,4
Kvinner	28 763	100	0,9	8,4	5,2	1,2	29,9	1,7	52,7
Innvandrere	3 453	100	0,9	0,6	5,9	1,3	27,1	1,4	62,7
Menn	1 414	100	1,6	0,4	4,2	1,7	24,5	1,1	66,3
Kvinner	2 039	100	0,4	0,7	7,1	1,0	28,9	1,6	60,2
Norskfødte med innvandrerforeldre	1 318	100	0,5	1,8	7,2	0,9	41,7	5,1	42,8
Menn	607	100	0,7	2,0	5,6	0,8	39,4	4,1	47,4
Kvinner	711	100	0,3	1,7	8,6	1,0	43,7	5,9	38,8

¹ Omfatter elever som fullførte videregående trinn 3 og fagprøver.

² Omfatter arbeidsmarkeds kurs og annen utdanning på videregående nivå.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.15. **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i høyere utdanning¹ i prosent av registrert årskull (19-24 år), etter kjønn. 1999-2009**

	Befolkningen totalt			Inn-vandrere			Norskfødte med utenlandsfødte foreldre		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1999	29,7	24,4	35,1	14,4	13,9	14,9	27,6	24,3	31,1
2000	28,3	23,0	33,9	13,7	12,2	14,9	25,9	22,6	29,4
2001	27,7	22,1	33,4	14,4	13,0	15,5	25,1	21,4	28,9
2002	30,1	24,5	36,0	14,9	13,7	15,9	31,5	27,9	35,4
2003	30,3	24,7	36,2	16,7	15,4	17,9	32,7	28,8	36,8
2004	30,3	24,7	36,1	17,2	15,4	18,6	32,2	28,7	36,1
2005	30,9	25,3	36,8	18,4	16,3	20,3	33,3	29,2	37,8
2006	30,6	24,6	36,8	18,8	16,5	20,9	33,9	29,1	38,8
2007	29,7	23,6	36,1	18,3	15,9	20,7	34,7	30,0	39,6
2008	29,7	23,4	36,4	17,3	14,9	19,7	35,6	30,8	40,7
2009	30,7	24,5	37,2	16,9	15,0	18,8	37,1	31,8	42,6

¹ Doktorgrader er ikke med.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.16. **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i høyere utdanning¹ i prosent av registrert årskull (25-29 år), etter kjønn. 1999-2009**

	Befolkningen totalt			Innvandrere			Norskfødte med utenlandsfødte foreldre		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1999	14,4	13,2	15,6	9,0	9,4	8,7	18,3	18,9	17,8
2000	14,4	12,9	15,9	8,7	8,5	8,8	15,6	15,3	15,9
2001	15,4	13,9	16,9	9,3	9,2	9,5	18,5	19,2	17,6
2002	16,3	14,8	17,7	9,6	8,9	10,2	17,7	17,0	18,6
2003	16,4	15,3	17,6	10,6	10,1	11,0	17,5	17,6	17,4
2004	17,1	15,9	18,4	11,2	10,5	11,7	19,4	18,5	20,5
2005	16,2	14,7	17,8	11,1	10,2	11,8	18,2	17,0	19,5
2006	15,7	14,0	17,3	10,6	9,3	11,7	17,6	17,3	17,9
2007	14,9	13,0	16,7	9,9	8,7	11,0	16,3	15,1	17,6
2008	14,4	12,6	16,4	9,2	7,9	10,3	15,9	15,9	15,9
2009	14,7	13,0	16,5	9,3	8,1	10,4	17,1	17,3	17,0

¹ Doktorgrader er ikke med.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.17. **Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 19-24 år i høyere utdanning, etter landbakgrunn og kjønn. 2009. Absolutte tall og prosent**

Landbakgrunn	Innvandrere			Norskfødte med innvandrerforeldre		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
Absolutte tall						
I alt	6 403	2 740	3 663	3 114	1 366	1 748
EU etc.¹	1 326	482	844	359	170	189
Danmark	99	38	61	32	11	21
Sverige	242	70	172	26	13	13
Polen	151	61	90	111	59	52
Tyskland	199	71	128	20	13	7
Afrika, Asia etc.²	5 077	2 258	2 819	2 755	1 196	1 559
Russland	562	204	358	4	3	1
Tyrkia	115	64	51	177	84	93
Bosnia-Hercegovina	560	239	321	9	3	6
Kosovo	220	93	127	15	6	9
Marokko	26	10	16	102	43	59
Somalia	204	94	110	29	11	18
Sri Lanka	193	81	112	150	66	84
India	64	39	25	253	110	143
Irak	367	165	202	10	6	4
Iran	413	194	219	82	29	53
Kina	424	176	248	58	20	38
Pakistan	259	136	123	932	409	523
Vietnam	202	87	115	465	210	255
Chile	70	35	35	67	31	36
I prosent av registrert årskull 19-24 år						
I alt	16,9	15,0	18,8	37,1	31,8	42,6
EU etc.¹	10,9	8,0	13,8	41,3	37,4	45,5
Danmark	21,5	18,1	24,4	25,4	14,7	41,2
Sverige	7,4	4,9	9,2	36,6	34,2	39,4
Polen	5,5	4,0	7,5	54,7	56,7	52,5
Tyskland	20,4	14,9	25,7	41,7	44,8	36,8
Afrika, Asia etc.²	19,8	18,4	21,0	36,6	31,1	42,3
Russland	35,5	29,0	40,7	80,0	75,0	100,0
Tyrkia	12,6	14,3	11,0	22,7	20,6	25,0
Bosnia-Hercegovina	38,6	33,9	43,0	40,9	42,9	40,0
Kosovo	15,2	12,5	18,0	17,0	13,6	20,5
Marokko	9,9	9,5	10,2	25,2	21,0	29,6
Somalia	8,7	7,7	9,9	34,1	29,9	46,2
Sri Lanka	31,8	25,4	38,9	55,8	48,9	62,7
India	21,8	26,9	16,9	55,4	46,0	65,6
Irak	13,3	11,1	15,8	29,4	31,6	26,7
Iran	29,6	26,3	33,3	40,8	28,7	53,0
Kina	59,6	55,2	63,1	56,9	46,5	64,4
Pakistan	21,2	24,1	18,7	36,4	31,2	42,0
Vietnam	26,1	24,6	27,3	46,4	40,3	52,9
Chile	15,5	15,6	15,4	16,8	15,0	18,8

¹ EU etc. = EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

² Afrika, Asia etc. = Afrika, Asia, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.18. **Befolkningen 16 år og over, etter utdanningsnivå og landbakgrunn, gruppert etter verdensregioninndeling. 2009. Prosent**

Landbakgrunn	I alt	Uopp- gitt	Ingen fullført utdanning	Grunn- skole- nivå	Videre- gående skolenivå	Kort høyere utdanning ¹	Lang høyere utdanning ²
I alt	3 877 727	4,9	0,2	28,3	40,7	19,7	6,2
Norge	3 288 414	0,4	0,1	29,0	44,0	20,4	6,1
Utlandet, i alt	589 313	30,0	0,9	24,3	22,5	15,6	6,8
Norden	117 294	18,3	0,2	21,5	30,8	21,1	8,0
Vest-Europa, unntatt Tyrkia	88 448	26,6	0,1	16,4	24,7	20,9	11,2
Øst-Europa	114 585	55,3	0,2	15,3	14,8	9,6	4,8
Nord-Amerika og Oseania	33 312	15,1	0,2	18,4	31,8	23,2	11,2
Asia, Afrika, Sør-og Mellom-Amerika og Tyrkia	235 674	26,8	1,9	33,8	20,0	12,7	4,8

¹ Kort høyere utdanning omfatter utdanning på universitets- og høgskolenivå med varighet t.o.m 4 år.

² Lang høyere utdanning omfatter utdanning på universitets- og høgskolenivå nmed varighet over 4 år.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.19. **Innvandrere 16 år og over, etter utdanningsnivå og landbakgrunn, gruppert etter verdensregioninndeling. 2009. Prosent**

Landbakgrunn	I alt	Uopp- gitt	Ingen fullført utdanning	Grunn- skole- nivå	Videre- gående skolenivå	Kort høyere utdanning ¹	Lang høyere utdanning ²
I alt	402 596	42,9	1,2	20,9	16,6	12,5	5,8
Norden	55 308	37,6	0,3	13,6	22,4	19,0	7,1
Vest-Europa, unntatt Tyrkia	46 489	48,9	0,2	9,0	15,4	15,8	10,7
Øst-Europa	105 437	59,9	0,3	13,2	13,1	8,8	4,6
Nord-Amerika og Oseania	9 830	44,7	0,2	8,3	15,4	18,7	12,7
Asia, Afrika, Sør-og Mellom-Amerika og Tyrkia	185 532	33,3	2,4	31,1	17,3	11,5	4,4

¹ Kort høyere utdanning omfatter utdanning på universitets- og høgskolenivå med varighet t.o.m 4 år.

² Lang høyere utdanning omfatter utdanning på universitets- og høgskolenivå nmed varighet over 4 år.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 3.20. **Norskfødte med innvandrerforeldre 16 år og over, etter utdanningsnivå og landbakgrunn, gruppert etter verdensregioninndeling. 2009. Prosent**

Landbakgrunn	I alt	Uopp-gitt	Ingen fullført utdanning	Grunn-skole-nivå	Videre-gående skole-nivå	Kort høyere utdanning ¹	Lang høyere utdanning ²
I alt	23 928	4,8	0,0	48,5	29,5	12,5	4,7
Norden	1 796	3,3	0,2	29,6	38,5	19,7	8,7
Vest-Europa, unntatt Tyrkia	1 287	4,9	0,0	24,0	36,1	24,6	10,4
Øst-Europa	2 330	3,0	0,0	46,8	31,1	13,9	5,2
Nord-Amerika og Oseania	211	6,6	0,0	24,6	30,8	27,5	10,4
Asia, Afrika, Sør-og Mellom-Amerika, Tyrkia	18 304	5,1	0,0	52,6	27,9	10,6	3,8

¹ Kort høyere utdanning omfatter utdanning på universitets- og høyskolenivå med varighet t.o.m 4 år.

² Lang høyere utdanning omfatter utdanning på universitets- og høyskolenivå nmed varighet over 4 år.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Bjørn Olsen

4. Arbeid

- Innvandrere opplevde en sterk økning i andel sysselsatte under konjunkturoppgangen fra 2005 til 2008, og avstanden i sysselsettningsnivået mellom innvandrere og befolkningen totalt ble redusert.
- Arbeidsinnvandrere fra EU-land i Øst-Europa sto for en viktig del av sysselsetningsveksten blant innvandrerne, men også grupper fra Afrika og Asia hadde betydelig økning i sysselsettingen denne perioden.
- Fra 2008 til 2009 snur konjunktorene, og sysselsettingen går ned i alle grupper, mest blant menn. Nedgangen var noe sterkere blant innvandrere enn i befolkningen totalt. Avstanden har dermed økt noe igjen, men den er likevel fortsatt langt mindre enn i årene før 2005.
- Nedgangen var størst i den afrikanske gruppen, men den var også stor blant innvandrere fra EU-land i Øst-Europa og Asia.
- Nivåforskjellene innvandrergруппene imellom holder seg noenlunde stabile gjennom skiftende konjunkturer. Innvandrere fra EØS-landene og Nord-Amerika ligger høyest, og ofte på et nivå over gjennomsnittet for hele befolkningen. Innvandrere fra land utenom denne sfæren befinner seg et godt stykke under. Her går det et skille mellom dem fra Latin Amerika og Øst-Europa utenom EU på den ene siden med noe høyere sysselsetting, og dem fra Asia og Afrika på den andre med lavest sysselsetting. Den afrikanske gruppen har gjennomgående det laveste nivået.
- Sammensetningen innad i de ulike innvandrergруппene har mye å si for sysselsettningsnivået. De gruppene som er dominert av arbeidsinnvandrere, som de fra EØS-landene og Nord-Amerika, vil naturlig nok ha et høyt sysselsettningsnivå. I innvandrergруппene fra de øvrige verdensregionene vil ofte flyktninger og familiegjenforente utgjøre majoriteten. Da dette er innvandrere som trenger tid på å etablere seg på det norske arbeidsmarkedet, er botiden i Norge av stor betydning.
- Noen flyktningdominerte nasjonaliteter har en sysselsetting på nivå med mange vesteuropeiske innvandrere, og nært opptil landsgjennomsnittet. Dette gjelder blant annet dem fra Sri Lanka og Chile. Lang botid i Norge er et fellestrekk ved disse innvandrergруппene. Dessuten er det små forskjeller mellom menn og kvinner. Også innvandrere fra Bosnia-Hercegovina og Vietnam ligger på et relativt høyt sysselsettningsnivå og har en del likhetstrekk med de andre to gruppene.

- I den nedre delen av sysselsettingsskalaen finner vi de sterkt flyktningdominerte gruppene fra Somalia, Irak og Afghanistan der innvandringen i hovedsak har funnet sted etter år 2000. I tillegg er det spesielt lav sysselsetting blant kvinnene i disse gruppene.
- Innvandrere fra Pakistan og Marokko har også en lav sysselsetting, omtrent på nivå med den afghanske gruppen. Dette er imidlertid grupper med lang botid i Norge og med lite innslag av flyktninger. I disse gruppene er det særlig kvinnene som trekker nivået ned.
- Andelen i heltidsarbeid varierer innvandrergruppene imellom og er mye sammenfallende med forskjellene i sysselsettingsnivået. Det er i gruppene med lavest sysselsetting at vi finner færrest heltidsarbeidende, noe som ytterligere understreker deres marginale posisjon på arbeidsmarkedet.
- Vi finner høye andeler i heltidsarbeid blant innvandrere fra Vietnam, Bosnia-Hercegovina, Chile og Sri Lanka, og her er det heller ikke større forskjeller mellom menn og kvinner enn det er blant sysselsatte totalt.
- Hvis vi holder primærnæringene utenfor, er det nesten ingen forskjell i andelen selvstendig næringsdrivende mellom hele den sysselsatte befolkningen og innvandrere. Det er i gruppene med høyest sysselsettingsnivå at man finner flest selvstendig næringsdrivende, det vil si blant innvandrere fra Norden, Vest-Europa ellers og Nord-Amerika.
- Det er store kjønnsforskjeller i menns favør med hensyn til selvstendig næringsvirksomhet både i befolkningen totalt og blant innvandrere. Mellom innvandrerkvinner og kvinner totalt i befolkningen er det liten forskjell i andelen selvstendig næringsdrivende.
- Innvandrere fra Pakistan er den nasjonaliteten som har høyest andel selvstendig næringsdrivende. Imidlertid har denne gruppen ikke spesielt høyt sysselset-

Om statistikken

Definisjoner

Innvandrere: Som innvandrere regnes personer som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre. I kapitlet om arbeid er det kun gruppen av *bosatte* innvandrere vi omtaler, det vil si at de er registrert bosatt ifølge Det sentrale folkeregisteret. Norskfødte med innvandrerforeldre regnes ikke som innvandrere.

Sysselsatte er personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende på grunn av sykdom, ferie, lønnet permisjon eller liknende. Dette tilsvarer definisjonen av arbeid benyttet i arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og nasjonalregnskapet.

Datakilder

Innvandrere: Opplysningene om innvandringskategori, landbakgrunn, fødeland, botid i Norge, kjønn og alder er hentet fra Statistisk sentralbyrås *befolkningsstatistikksystem*.

Sysselsatte: Artikkelen baserer seg på den registerbaserte sysselsettingsstatistikken for innvandrere som publiseres årlig på SSBs websider. I tillegg til NAVs *arbeidstakerregister* omfatter datagrunnlaget også selvstendig næringsdrivende som innhentes via *Selvangivelsesregisteret*. Dessuten benyttes *Lønns- og trekkoppgaverregisteret* som gir opplysninger om mindre lønnstakerforhold som ikke er meldepliktige til Arbeidstakerregisteret. I tillegg har også vernepliktige og sivilarbeidere status som sysselsatte.

tingsnivå. Det er i hovedsak menn vi finner som selvstendig næringsdrivende i denne gruppen.

- Serveringsvirksomhet er den mest innvandrerdominerte næringen blant de selvstendige, idet halvparten av alle selvstendig næringsdrivende i denne næringsgruppen er innvandrere. Dernest har vi rengjøringsvirksomhet og landtransport med passasjerer.

4.1. Sysselsettingen 2001-2009

Perioden 2001-2009¹ omfatter en tid med skiftende konjunkturer i norsk arbeidsliv. Først i perioden går sysselsettningsnivået ned i de fleste innvandrergrupper og i befolkningen totalt (figur 4.1 og vedleggstabell 4.1). Nedgangen stagnerer i 2004, og fra og med 2005 tar en sterk vekstperiode til i norsk arbeidsliv. Denne konjunkturoppgangen opphører med finanskrisen i 2008. Vi ser da en stagnasjon i det totale sysselsettningsnivået, men det er fortsatt en svak vekst i innvandrergruppen. I 2009 går sysselsettingen ned i alle grupper, og nedgangen er da relativt sett noe sterkere blant innvandrere enn i hele befolkningen.

Sterk vekst fra 2005 til 2008

Et særtrekk ved utviklingen i arbeidsmarkedet i Norge er den sterke økningen i sysselsettingen blant innvandrere fra 2005 til 2008. I løpet av denne perioden ser vi en økning på 7 prosentpoeng i denne befolkningsgruppen, fra 57,1 til 64,2 prosent sysselsatte. Dette er en betraktelig sterkere vekst enn i befolkningen totalt, der oppgangen var på 3 prosentpoeng. En viktig drivkraft i denne utviklingen har naturligvis vært tilstrømmingen av arbeidsinnvandrere fra EU-landene i Øst-Europa etter EU utvidelsen i 2003 og den store etterspørselen etter arbeidskraft innenfor

bygge- og anleggsvirksomhet som oppsto i årene etter. Men også andre grupper som først og fremst er dominert av flyktninger og familieinnvandrere, har hatt stor økning i sysselsettingen fra 2005 til 2008. Dette gjelder for eksempel dem fra Afrika, der andelen sysselsatte gikk opp med over 8 prosentpoeng, fra drøye 41 prosent i 2005 til knappe 50 prosent i 2008.

Også i den asiatiske gruppen kan vi konstatere en sterk vekst fra 50 til 57 prosent i denne perioden, det vil si en økning på 7 prosentpoeng. Denne gruppen er noe mer sammensatt enn den afrikanske hva innvandringsgrunn angår. Blant afrikanerne er de fleste flyktninger og familiegjenforente, mens det blant de asiatiske er flere arbeidsinnvandrere som kom for 35-40 år siden samt familieinnvandrere til disse. I tillegg er det mange flyktninger, både etablerte grupper som de fra Vietnam og Sri Lanka, og mer nyankomne, som de fra Afghanistan og Irak.

Innvandrere fra Øst-Europa utenom EU og fra Latin-Amerika hadde også en sterk sysselsettningsvekst på henholdsvis 7,6 og 6,2 prosentpoeng fra 2005 til 2008. Begge disse gruppene er dominert av flyktninger og familiegjenforente. Fra Balkan var innvandringen størst under krigene på 1990-tallet, mens chilenerne i hovedsak innvandret på 1970- og 1980-tallet. Gruppene fra Vest-Europa og Norden hadde litt svakere vekst enn de andre, med henholdsvis 5 og 3,5 prosentpoeng. Disse gruppene er imidlertid dominert av arbeidsinnvandrere og har tradisjonelt et atskillig høyere sysselsettningsnivå enn gruppene med et stort innslag av flyktninger. Dermed har ikke nivåforskjellene mellom innvandrergruppene endret seg nevneverdig i løpet av disse årene.

Avstanden i sysselsettningsnivået mellom innvandrergruppen sett under ett og hele

¹ Denne perioden dekkes av SSBs registerbaserte sysselsettningsstatistikk.

befolkningen har derimot snevret inn i løpet av denne perioden. I 2008 var differansen på 7,4 prosentpoeng i favør av befolkningen totalt, mens differansen i årene før 2005 lå stabilt på rundt 13 prosentpoeng.

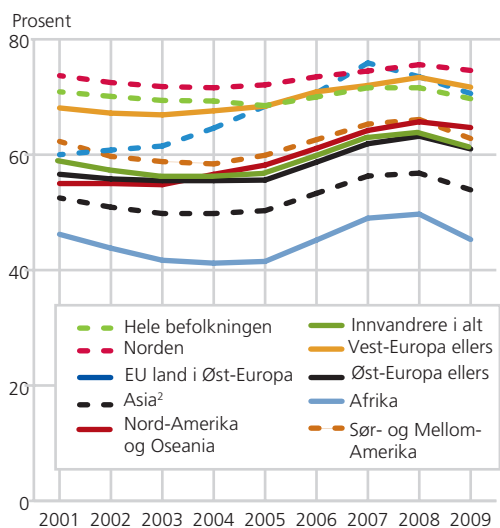
Nedgang fra 2008 til 2009

Fra 2008 til 2009 snudde konjunktorene, og sysselsettingen gikk ned i alle grupper. I hele befolkningen (15-74 år) var det en nedgang fra 71,6 til 69,7 prosent, mens andelen sysselsatte innvandrere gikk ned fra 64,2 til 61,7 prosent. Differansen i sysselsettingsnivået har dermed økt litt, men er likevel langt mindre enn den avstanden som gjorde seg gjeldende før 2005. Til tross for redusert *prosentandel* sysselsatte fra 2008 til 2009, hadde innvandrergruppen likevel en vekst i *antall* sysselsatte på 10 100, i motsetning til befolkningen totalt, der vi ser en nedgang på 28 000 (vedleggstabell 4.3). Når sysselsettingsprosenten likevel går ned også blant innvandrere,

skyldes dette en relativt stor vekst i antall bosatte innvandrere mellom 15 og 74 år de siste årene. Denne veksten i bosatte innvandrere var dobbelt så høy som veksten i antall sysselsatte innvandrere, det vil si om lag 8 mot 4 prosent (vedleggstabell 4.2).

Innvandrere fra Afrika hadde størst nedgang i andel sysselsatte, med over 4 prosentpoeng, mens i gruppene fra EU-landene i Øst-Europa, Asia og Latin-Amerika gikk andelen sysselsatte ned med 3 prosentpoeng (vedleggstabell 4.3). I de øvrige gruppene var nedgangen 1-2 prosentpoeng. Det var imidlertid ingen reduksjon i *antall* sysselsatte i noen av innvandrergruppene. Her har det vært økning i samtlige grupper – om enn i svært forskjellig omfang – fra 5 200 blant dem fra EU-landene i Øst-Europa til kun 90 i den afrikanske gruppen. Det var for øvrig disse to innvandrergruppene som hadde størst befolkningstilvekst det siste året – og i særlig grad den østeuropeiske (vedleggstabell 4.2).

Figur 4.1. Sysselsatte, etter verdensregion. I prosent av personer i alt (15)16-74 år¹ i hver gruppe. 4. kvartal 2001-2009

¹ 15 år er nedre aldersgrense fra og med 2005.

² Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Til tross for nedgangen fra 2008 til 2009 hadde innvandrere fra EØS-området en sysselsettingsprosent som lå noe over nivået i befolkningen totalt, som var på nesten 70 prosent. Høyest var sysselsettingen blant de nordiske innvandrerne, med nærmere 75 prosent i 4. kvartal 2009. Dernest kom de fra Vest-Europa ellers, med om lag 72 prosent, og de fra EU-landene i Øst-Europa med om lag 71 prosent. For innvandrergruppene ellers var andelen sysselsatte som følger: Nord-Amerika og Oseania: inntil 65 prosent, Sør- og Mellom-Amerika: nesten 63 prosent, Øst-Europa utenom EU: 61 prosent, Asia: 54 prosent og Afrika: litt over 45 prosent. Med andre ord er de fleste gruppene tilbake på det nivået de befant seg på i 2006, i den første vekstfasen. Samtidig ser vi at nivåforskjellene landgruppene imellom er

ganske stabile uavhengig av konjunkturere på arbeidsmarkedet.

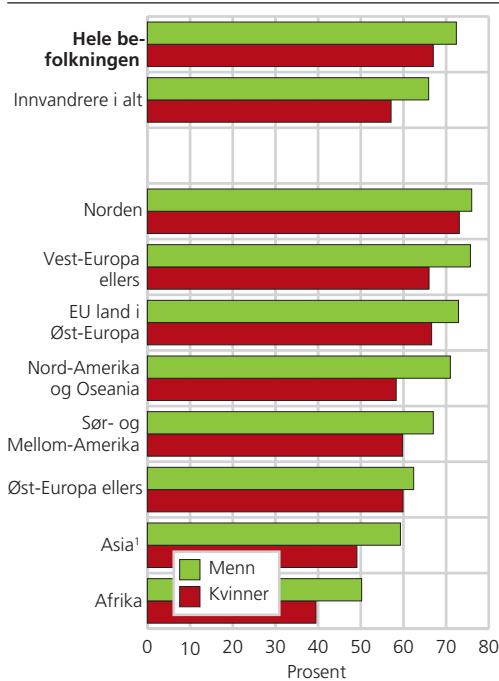
Størst nedgang i sysselsettingen blant menn, men kjønnsforskjellene består

Det var blant menn at andelen sysselsatte gikk mest ned fra 2008 til 2009, både blant innvandrere og i befolkningen totalt (vedleggstabell 4.3). Dette har sammenheng med at det særlig har vært mannsdominerte næringsgrupper, som industri og bygge- og anleggsvirksomhet, som har vært mest berørt av konjunkturedgangen etter 2008. Blant innvandrere var det en reduksjon på 3,4 prosentpoeng blant menn, mot 1,6 prosentpoeng blant kvinnene. I hele befolkningen var nedgangen på 2,1 prosentpoeng for menn og 1,5 for kvinner. Denne tendensen har imidlertid ikke endret kjønnsforskjellene i sysselset-

ting i noen særlig grad (figur 4.2). I innvandrerguppen var denne differansen på 9 prosentpoeng, det vil si 66 prosent blant menn mot 57 prosent blant kvinner i 2009. Også i hele befolkningen har det alltid vært en forskjell i menns favør, om enn i noe mindre omfang, det vil si 72,4 prosent mot 67 prosent og følgelig en differanse på 5,4 prosentpoeng.

Størst forskjell i sysselsetting mellom menn og kvinner er det blant innvandrere fra Afrika og Asia, der menns sysselsettingsandel lå 10 prosentpoeng over kvinnenes i 2009. Dette tilsier at kvinnene fra disse to verdensregionene ligger særlig lavt når det gjelder sysselsetting, med henholdsvis 39,5 prosent og litt over 49 prosent i arbeid. Men også i en så forskjellig gruppe som de fra Vest-Europa (utenom Norden) er det en forskjell på nærmere 10 prosentpoeng i menns favør. Her er imidlertid sysselsettingsnivået i utgangspunktet mye høyere, og kvinnene med sine 66 prosent sysselsatte lå dermed bare 1 prosentpoeng under kvinnene i hele befolkningen. Gruppen med minst kjønnsforskjell i sysselsetting var de fra Øst-Europa utenom EU med kun 2,5 prosentpoeng i menns favør, tett fulgt av de nordiske med om lag 3 prosentpoeng. Med andre ord er disse to innvandrerguppene mer likestilt enn hele befolkningen hva sysselsetting angår.

Figur 4.2. Sysselsatte, etter verdensregion og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009

¹ Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

4.2. Store sysselsettingsforskjeller mellom de ulike nasjonalitetene

Retter vi blikket mot de større innvandrernasjonalitetene (figur 4.3 og vedleggstabell 4.4), finner vi også her, naturlig nok, høyest sysselsetting i nasjonalitetene dominert av arbeidsinnvandrere. Innvandrere fra Sverige ligger desidert høyest med en sysselsettingsprosent tett oppunder 79, som er hele 9 prosentpoeng over gjennomsnittet i Norge. Dernest finner vi innvandrere fra EU-land som Litauen, Nederland, Tyskland og Storbritannia med

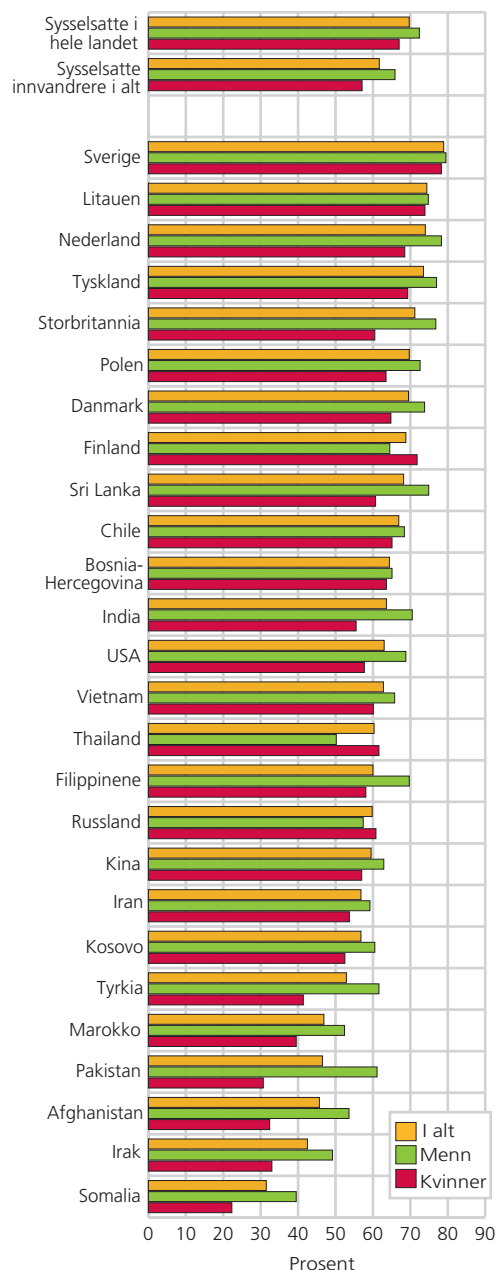
noen prosentpoeng over det totale sysselsettingsnivået, mens innvandrere fra Polen, Danmark og Finland befinner seg omtrent på totalgjennomsnittet. Men også flyktningdominerte grupper som de fra Sri Lanka og Chile, må kunne inkluderes i dette høyere sjiktet, da de har en sysselsetting nær landsgjennomsnittet. Dette er grupper med lang botid i Norge, i og med at mye av innvandringen fant sted på 1980- og tidlig på 1990-tallet.

Videre ser vi eksempler på andre flyktningdominerte grupper med andeler sysselsatte på over gjennomsnittet for innvandrere totalt. Dette gjelder blant annet dem fra Bosnia-Hercegovina (64,4 prosent) og Vietnam (62,8 prosent). Dette er grupper som i hovedsak innvandret på henholdsvis 1990-tallet og 1980-tallet. Innvandrere fra India ligger også på samme nivå (63,6 prosent), men denne gruppen består i mindre grad av flyktninger. Her er det et større innslag av arbeids- og familieinnvandring. Det samme gjelder gruppene fra Thailand og Filippinene som hver har rundt 60 prosent sysselsatte.

Man vil kanskje forvente å finne gruppen fra USA i samme sjikt som de vesteuropeiske innvandrerne. Med en andel sysselsatte på 63 prosent befinner de seg imidlertid på linje med innvandrere fra Vietnam og India. Dette skyldes først og fremst en ganske høy gjennomsnittsalder i den amerikanske gruppen, som avviker en del fra mange andre grupper. Følgelig vil det være en større andel alderspensjonister her enn i de fleste andre nasjonalitetene vi tar for oss.

I den nedre delen av sysselsettingsskalaen finner vi innvandrere fra Somalia, med det desidert laveste sysselsettingsnivået, 31,5 prosent. Derfra er det en viss avstand til gruppene fra Irak og Afghanistan med henholdsvis 42,5 og nesten 46 prosent

Figur 4.3. Sysselsatte innvandrere, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

sysselsatte. Disse tre gruppene består i hovedsak av flyktninger (inkludert familiegjenforente) ankommet etter 2000. Med andre ord er flyktningbakgrunn og kortere botid i Norge to faktorer som bidrar til å trekke sysselsettingsnivået ned i disse tre gruppene. Men som det går fram av tabellen, ligger også innvandrere fra Pakistan og Marokko omtrent på nivå med den afghanske gruppen. Dette er to grupper som er ganske forskjellige fra den afghanske, da det her er snakk om få flyktninger og en mye lengre gjennomsnittlig botid i Norge samt en høyere gjennomsnittsalder.

Lav sysselsetting blant kvinner trekker gjennomsnittet ned

Et viktig aspekt ved den pakistanske gruppen er det spesielt lave sysselsettingsnivået blant kvinner som trekker gjennomsnittet mye ned. Menn fra Pakistan har et dobbelt så høyt sysselsettingsnivå som kvinnene, det vil si 61 mot knappe 31 prosent (fig. 4.3 og vedleggstabell 4.4). I gruppen fra Marokko hadde menn en sysselsetting på noe over 52 prosent og kvinner 39,5. Med andre ord er det ikke fullt så stor kjønnsforskjell som i den pakistanske, idet marokkanske menn ligger en del lavere og kvinnene litt høyere. Også i de tre nevnte flyktningdominerte gruppene med lavest sysselsetting er det en betydelig forskjell mellom menn og kvinner. Blant de fra Afghanistan er andel sysselsatte henholdsvis litt under 55 prosent og drøye 32 prosent, for de fra Irak litt over 49 mot 33 prosent og blant de fra Somalia 39,5 mot litt over 22 prosent. Med andre ord er kvinner fra disse tre landene i tillegg til de fra Pakistan, blant de svakest integrerte på arbeidsmarkedet.

Ser vi derimot på de tidligere omtalte gruppene fra Chile, Bosnia-Hercegovina og Vietnam, er kjønnsforskjellene i sysselsetting ganske moderate og til dels mindre enn i hele befolkningen. Kvinnene

fra disse landene er mye sterkere representert på arbeidsmarkedet. Med andre ord er likestilling mellom kjønnene også en viktig faktor for et høyt sysselsettingsnivå blant innvandrere foruten botid av en viss varighet og innvandringsgrunn. Det er av stor betydning at kvinnene bidrar til å trekke gjennomsnittet opp. Gruppen fra Sri Lanka representerer imidlertid et unntak, idet de har en noe større kjønnsforskjell enn de andre flyktningdominerte innvandrergруппene med høy sysselsetting. Men denne forskjellen skyldes først og fremst et uvanlig høyt nivå blant mennene, på nesten 75 prosent mot knappe 61 prosent blant kvinnene, noe som er mye likt kvinnene i de øvrige nevnte gruppene.

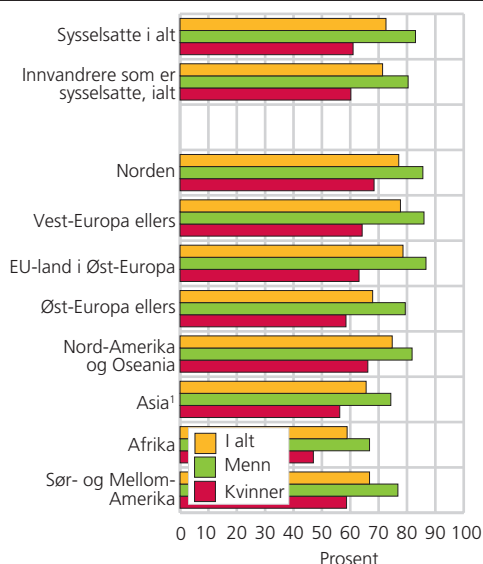
4.3. Heltids- og deltidsarbeidende innvandrere

I tillegg til selve sysselsettingsstatusen er den tiden man faktisk tilbringer på jobben, et annet aspekt ved folks tilknytning til arbeidslivet. Vi skal i det følgende se nærmere på utbredelsen av heltids- og deltidsarbeid blant innvandrere sammenliknet med hele den yrkesaktive befolkningen. Utgangspunktet er avtalt arbeidstid per uke, og heltid defineres her som 30 timer eller mer per uke. Av hovedtallene i figur 4.4 og vedleggstabell 4.5 går det fram at forskjellen mellom innvandrere og sysselsatte i alt er ganske liten hva andelen heltidsarbeidende angår, idet vi finner henholdsvis 71,4 og 72,6 prosent med en arbeidstid på 30 timer og mer per uke.

Andelen i heltidsarbeid følger i stor grad sysselsettingsnivået

Det er imidlertid større forskjeller innvandrergруппene imellom når det gjelder heltids- og deltidsarbeid, og dette mønsteret er i stor grad sammenfallende med de ulikhetene i sysselsetting som ble konstatert i det foregående. Blant gruppene fra EØS/EFTA-landene (det vil si Norden, Vest-Europa og EU-land i Øst-

Figur 4.4. **Sysselsatte med 30 timer eller mer per uke, etter kjønn og verdensregion. Prosent av sysselsatte i alt i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

¹ Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Europa) samt Nord-Amerika og Oseania ligger nivået for heltidsarbeidende over gjennomsnittet for hele den yrkesaktive befolkningen (72,6 prosent), noe som må ses på bakgrunn av den høye forekomsten av arbeidsinnvandrere i disse gruppene (figur 4.4 og vedleggstabell 4.5). Det er rimelig å anta at disse innvandrerne i særlig grad vektlegger heltidsarbeid. Andelen heltidsarbeidende i de nevnte gruppene varierer fra 74,8 prosent (Nord-Amerika og Oseania) til 78,6 prosent (EU-land i Øst-Europa).

Betrakter vi de øvrige gruppene som først og fremst er dominert av flyktninger og familieinnvandrere, ligger nivået på heltidsarbeidende gjennomgående under gjennomsnittet for innvandrere i alt. Her ser vi variasjoner på mellom 59 prosent i den afrikanske gruppen og 68 prosent blant dem med bakgrunn fra Øst-Europa

utenom EU, og med gruppene fra Asia og Latin-Amerika nær opptil den østeuropeiske. Vi ser med andre ord en viss proporsjonalitet mellom sysselsettingsnivået og utbredelsen av heltidsarbeid blant de innvandrergruppene vi tar for oss her. Dette innebærer at vi i gruppene med lavest sysselsetting også finner færrest heltidsarbeidende, noe som ytterligere understreker deres marginale posisjon på arbeidsmarkedet. Dette gjelder især gruppen fra Afrika og til en viss grad også den asiatiske.

Afrikanske kvinner har svakest tilknytning til arbeidslivet

Hvordan varierer så forekomsten av heltids- og deltidsarbeid mellom menn og kvinner? I figur 4.4 (og vedleggstabell 4.5) ser vi slående likhetstrekk mellom innvandrere og sysselsatte i alt med hensyn til menns og kvinners andel i heltidsarbeid (slik det defineres her). Blant sysselsatte menn i hele befolkningen var andelen med en arbeidstid på 30 timer eller mer per uke på 83 prosent, mot litt over 80 prosent blant innvandrer menn.

Blant kvinnene er denne forskjellen enda mindre, det vil si henholdsvis 61 (i befolkningen) og 60,2 prosent (innvandrere). Det vil si at det nesten ikke er forskjell mellom innvandrerkvinner og kvinner totalt i befolkningen, og at kjønnsforskjellene er mye de samme.

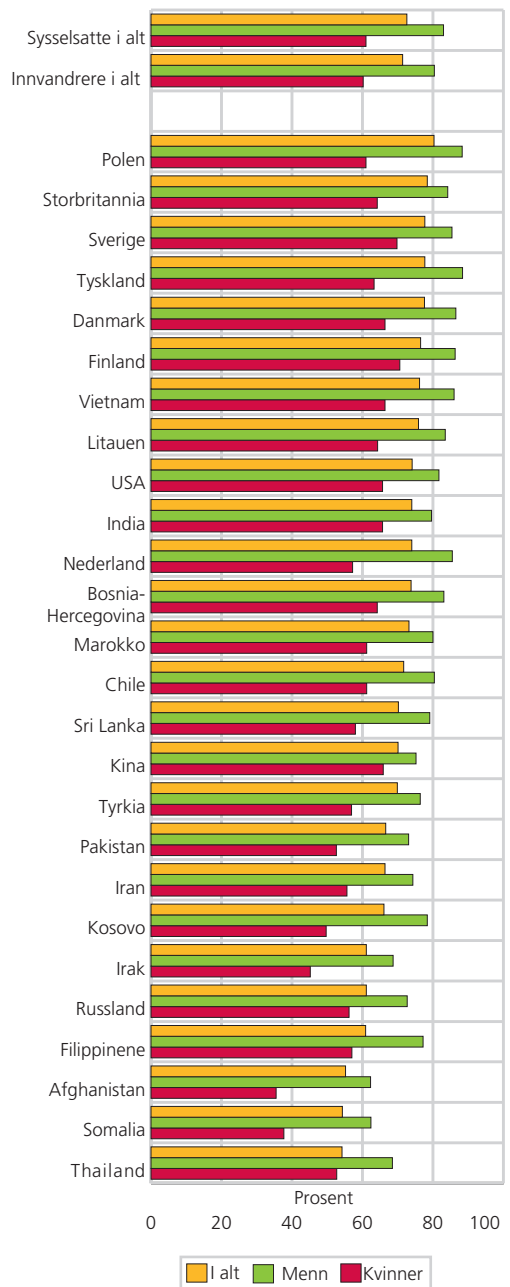
Ser vi på de underliggende innvandrergruppene, har både menn og kvinner fra Norden, EØS-landene og Nord-Amerika og Oseania høyere andeler heltidsarbeidende enn det vi finner i befolkningen totalt. Blant dem som avviker mest, er menn fra EU-landene i Øst-Europa (med 86,7 prosent) og kvinner fra Norden (med 68,4 prosent). I de øvrige gruppene varierer andelen i heltid blant menn fra nesten 67 prosent i gruppen fra Afrika til noe over 79

prosent blant dem fra Øst-Europa utenom EU. Blant innvandrerkvinner er det også de afrikanske som har lavest andel heltidsarbeidende, det vil si 47 prosent, og de fra Øst-Europa utenom EU høyest andel med 58 prosent. Med andre ord står kvinner fra Afrika svakest på arbeidsmarkedet av de gruppene som er belyst her. De har både lavest andel sysselsatte (39 prosent) og under halvparten av disse arbeider heltid. Dernest kommer de asiatiske kvinnene, men de ligger likevel om lag 10 prosentpoeng over de afrikanske både med hensyn til andel i arbeid (49 prosent) og i heltidsstillinger (56,3 prosent).

Også noen flyktningdominerte nasjonaliteter har høy heltidsandel

Når vi forholder oss til de større enkeltnasjonalitetene, samsvarer også her nivået på andelen heltidsarbeidende i stor grad med sysselsettningsnivået. Innvandrere fra nordiske land og EØS-land ligger på et nivå som overstiger det totale gjennomsnittet for heltidsarbeidende på 72,6 prosent (figur 4.5 og vedleggstabell 4.6). Også andelen for både menn og kvinner i disse gruppene ligger over totalgjennomsnittet. Men også innvandrere fra Vietnam, med mer enn 76 prosent, befinner seg i dette høyeste sjiktet av heltidssysselsatte, og i tillegg ser vi at de fra Bosnia-Hercegovina har en andel på nærmere 74 prosent. Også i disse to gruppene ligger både menn og kvinner over det totale gjennomsnittsnivået. Sett i forhold til andre flyktningdominerte grupper, har begge de to gruppene et høyt sysselsettningsnivå, og små kjønnsforskjeller. Disse to gruppene står dermed relativt sterkt på arbeidsmarkedet blant innvandrere utenfor EØS-landene og Nord-Amerika. I tillegg har også innvandrere fra Marokko og Tyrkia høye andeler i heltidsarbeid (73,2 og 70 prosent), men disse gruppene har til gjengjeld ganske lavt sysselsettningsnivå og står dermed svakere på arbeidsmarkedet.

Figur 4.5. **Sysselsatte med 30 timer og mer per uke, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av sysselsatte i alt i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Også innvandrere fra Chile og Sri Lanka ligger temmelig høyt, henholdsvis knappe 72 og litt over 70 prosent. Da begge grupper dessuten har et relativt høyt sysselsetningsnivå, må også disse to sies å stå nokså sterkt på arbeidsmarkedet. Gruppene fra Pakistan, Iran og Kosovo har noe lavere andel i heltid, det vil si litt over 66 prosent. Dette er grupper som også har lavere sysselsetting enn innvandrere totalt, slik at disse alt i alt befinner seg i en svakere posisjon på arbeidsmarkedet. I særlig grad gjelder dette kvinnene fra Pakistan som har en andel sysselsatte på litt under 31 prosent, og der bare litt over halvparten er i heltidsjobb.

I det nest laveste sjiktet i figur 4.5 finner vi innvandrere fra Irak, Russland og Filipinene, der rundt 61 prosent er i heltidsarbeid. For den irakiske gruppens vedkommende som har en andel sysselsatte på kun 42,5 prosent, forsterkes dermed inntrykket av en marginal gruppe på arbeidsmarkedet. I særlig grad gjør dette seg gjeldende blant kvinnene, der sysselsettingen er nede i 33 prosent og andelen i heltidsjobb på 45 prosent. De andre to gruppene befinner seg derimot på et høyere sysselsetningsnivå, rundt 60 prosent, og den lave andelen i heltidsarbeid må først og fremst ses i sammenheng med den sterke kvinnedominansen i disse gruppene – framfor alt i den filippinske.

I det laveste sjiktet er bare litt over halvparten i heltidsstillinger. Her finner vi de flyktningdominerte gruppene fra Afghanistan og Somalia, som også ligger svært lavt hva andel sysselsatte angår (henholdsvis 45,7 og 31,5 prosent). Med andre ord står disse gruppene svakest på arbeidsmarkedet. Også her er det kvinnene vi finner i de mest marginale posisjonene med svært lav sysselsetting (henholdsvis 32,4 og 22,3

prosent) og de laveste andelene i heltidsarbeid (henholdsvis 35,5 og 37,7 prosent).

Ellers finner vi, noe uventet, gruppen fra Thailand på nivå med den somaliske når det gjelder andel i heltidsjobb. Med en sysselsetting på 60 prosent, og knapt noe innslag av flyktninger, avviker imidlertid denne gruppen mye fra den somaliske. Det lave nivået på heltidsarbeidende blant de thailandske innvandrerne må nok først og fremst ses på bakgrunn av den sterke dominansen av kvinner i denne gruppen som i hovedsak er familieinnvandrere, og der mange har omsorg for småbarn.

4.4. Selvstendig næringsdrivende

Det ser ut til å være en utbredt oppfatning om at innvandrere som opplever høye terskler på arbeidsmarkedet som arbeidssøkere, heller etablerer egen virksomhet. Ikke minst i enkelte bydeler i Oslo hvor det er stor tetthet mellom innvandrerdrivne virksomheter, er det lett å danne seg et bilde av selvstendig næringsvirksomhet som en alternativ arena for en del innvandrergrupper. På den annen side forutsetter egenetablering innsikt i et innfløkt regelverk og gode norskkunnskaper. Dette momentet skulle tvert imot tilsi en lavere andel selvstendig næringsdrivende blant innvandrere.

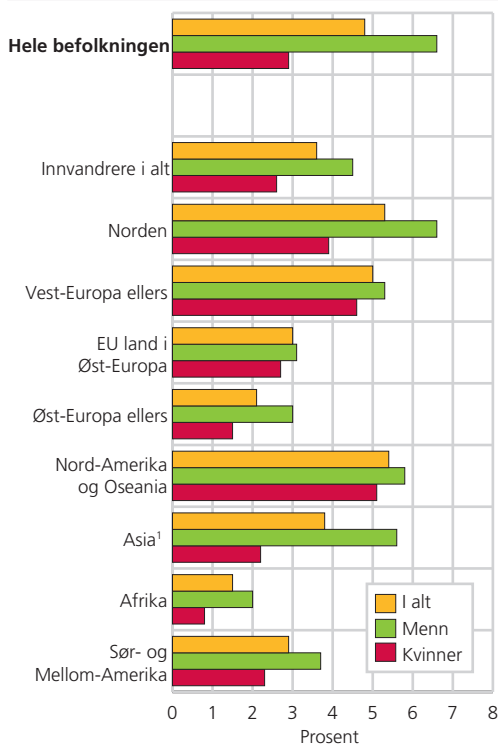
Ser vi på sysselsettingstallene for innvandrere per 4. kvartal 2009 i figur 4.6 (og i vedleggstabell 4.7), utgjorde selvstendig næringsdrivende 3,6 prosent blant innvandrerne. I hele befolkningen (15-74 år) var andelen selvstendige på 4,8 prosent. Selvstendig næringsvirksomhet er med andre ord *mindre* utbredt blant innvandrere enn i hele den norske befolkning. Imidlertid finner vi svært få innvandrere sysselsatt i primærnæringene, som utgjør en stor gruppe blant selvstendig næringsdrivende i resten av befolkningen. Hvis vi holder primærnæringene (det vil si jordbruk, skogbruk og

fiske) utenfor, utjevnes nesten forskjellene i selvstendig næringsvirksomhet. Vi får da andeler selvstendige på 3,4 prosent blant innvandrere og 3,5 i hele befolkningen.

Flest selvstendige blant vesteuropeiske og nordamerikanske innvandrere

Selvstendig næringsvirksomhet er dermed verken mer eller mindre utbredt blant innvandrere sett under ett i forhold til hele befolkningen når vi holder primærnæringene utenfor. Men hvordan varierer denne virksomheten mellom de ulike innvandrergroppene? Ser vi på gruppene inndelt etter verdensregioner (figur 4.6), er det lite som tyder på at selvstendig næringsvirksomhet fungerer som en kompensasjon for lav arbeidstakerandel, snarere tvert

Figur 4.6. **Selvstendig næringsdrivende, etter verdensregion og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

¹ Tyrkia inkludert.

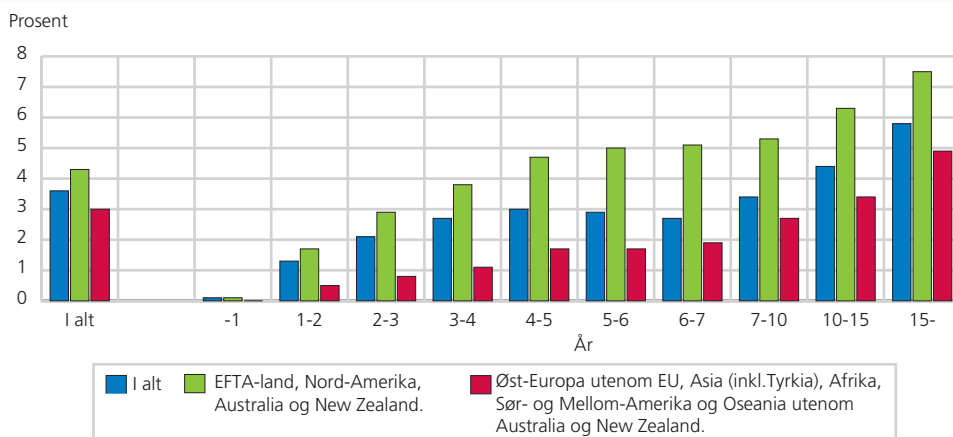
Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

om. Det er i gruppene med høyest sysselsettingsnivå at man finner flest selvstendig næringsdrivende (figur 4.6). For eksempel har innvandrere fra Norden og Vest-Europa ellers henholdsvis 5,3 og 5,0 prosent selvstendige, og ligger dermed over landsgjennomsnittet. Men det er gruppen fra Nord-Amerika og Oseania som har den høyeste andelen, med 5,4 prosent, selv om de sammenlagt har en litt lavere sysselsetting enn de to førstnevnte gruppene.

Det er innvandrergroppen med lavest sysselsetting, det vil si den afrikanske, som også har lavest andel selvstendige, på 1,5 prosent. Ellers finner vi innvandrere fra Øst-Europa utenom EU med 2,1 prosent og de fra Latin Amerika med 2,9 prosent selvstendige. Innvandrere fra EU-land i Øst-Europa ligger noe under gjennomsnittet for innvandrere, i og med at de har en andel selvstendige på 3 prosent, men denne gruppen er i større grad enn de andre dominert av lønnstakere som følge av arbeidsinnvandringen de siste årene. Innvandrere fra Asia lå derimot litt i overkant av innvandrergjennomsnittet med en andel selvstendige på 3,8 prosent.

Blant de selvstendig næringsdrivende innvandrerne er det den asiatiske gruppen som utgjør den største enkeltgruppen med litt over 5 000 (vedleggstabell 4.7). De nordiske er den nest største gruppen med nesten 2 800 selvstendige. Føyer vi til den vesteuropeiske gruppen med 2 300 selvstendige, utgjør disse tre gruppene til sammen nesten 70 prosent av alle selvstendig næringsdrivende innvandrere. Det må ellers understrekes at de fra Nord-Amerika og Oseania som hadde høyest andel selvstendige, ikke utgjør flere enn 474 personer. Denne innvandrergroppen er i det hele tatt den minste i alle henseender når vi inndeler etter verdensregion.

Figur 4.7. Innvandrere som er selvstendig næringsdrivende, etter botid og verdensregion (todelt). I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Selvstendig næringsvirksomhet mest utbredt blant de etablerte

Det er rimelig å anta at selvstendig næringsvirksomhet krever noe arbeidslivs-erfaring, sosialt nettverk og ikke minst en viss innsikt i lover og regler for etablering av næringsvirksomhet i Norge, noe som må opparbeides over tid. Derfor er selvstendig næringsvirksomhet lite utbredt i gruppene med kortere botid i Norge (figur 4.7). Dette gjelder framfor alt innvandrere i Afrika, Asia etc.² der nivået er ganske lavt blant dem med en botid på under syv år. Blant dem med botid fra 7 til 10 år er andelen selvstendige på 2,7 prosent, og i gruppen med botid fra 10 til 15 år, på 3,4 prosent, det vil si nært opptil gjennomsnittet for innvandrere. Går vi til gruppen med lengst botid, finner vi derimot en andel på 4,9 prosent som er helt på nivå med det totale gjennomsnittet for selvstendig næringsdrivende i Norge (når alle næringsgrupper er inkludert).

I gruppen fra EØS-landene, Nord-Amerika, Australia og New Zealand er nivået gjennomgående en del høyere, men også i denne populasjonen er nivået relativt lavt blant dem med kort botid, i dette tilfelle på under fire år. I gruppen med botid fra 4 til 5 år er andelen på 4,7 prosent, det vil si ganske nært totalgjennomsnittet som overstiges i gruppene med en botid på utover 5 år. Blant dem med lengst botid i denne populasjonen, er nivået så høyt som 7,5 prosent selvstendige (se også vedleggstabell 4.8).

Liten forskjell på innvandrerkvinner og kvinner totalt

Når vi betrakter andelen selvstendig næringsdrivende, er kjønnsforskjellene ganske slående, og det er i befolkningen som helhet at den største forskjellen framkommer (figur 4.8). Her hadde menn en andel på 6,6 prosent selvstendige, mens kvinnene hadde kun 2,9 prosent. Med andre ord er det mer enn dobbelt så mange menn i selvstendig næringsvirksomhet som det er kvinner. Noe av forklaringen på dette er selvsagt primærnæringene som tradisjonelt har hatt en sterk mannlig dominans.

² Øst-Europa utenom EU, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand.

Blant innvandrerne er primærnæringene helt marginale, og kjønnsforskjellen blant de selvstendig næringsdrivende noe mindre. Her hadde menn en andel på 4,5 prosent og kvinnene 2,6 prosent selvstendige. Det er altså ikke så stor forskjell mellom innvandrerkvinner og kvinner totalt i befolkningen i andelen selvstendig næringsdrivende.

Mannlige innvandrere fra nordiske land hadde den høyeste andelen selvstendige, 6,6 prosent, som er eksakt på samme nivå som hele den mannlige befolkningen. Dernest kommer menn fra Nord-Amerika og Oseania med andel selvstendige på 5,8 prosent. Tett oppunder dette nivået finner vi asiatiske menn med 5,6 prosent som dermed ligger noe over de vesteuroepiske mennene med 5,3 prosent selvstendige. Menn i de øvrige gruppene ligger en del under gjennomsnittet for innvandrer menn (på 4,5 prosent). Lavest ligger menn fra

Afrika med en andel selvstendig næringsdrivende på 2 prosent.

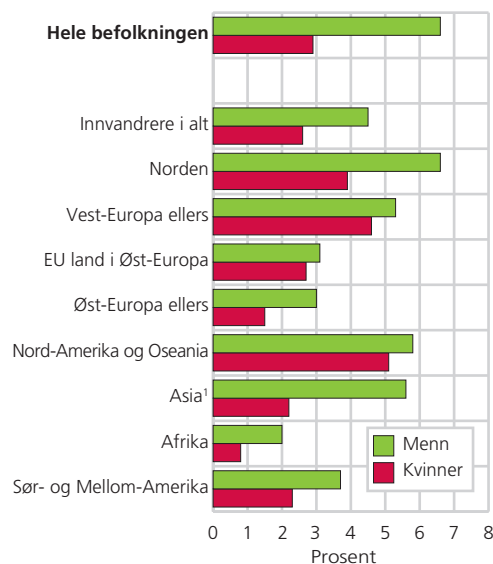
Blant kvinnelige innvandrere finner vi høyest andel selvstendige blant dem med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania, 5,1 prosent. Ellers finner vi andeler på 4,6 og 3,9 prosent blant kvinner fra henholdsvis Vest-Europa og Norden. Med andre ord er selvstendig næringsvirksomhet mer utbedt blant disse innvandrerkvinnene enn blant kvinner i hele befolkningen. Bortsett fra kvinnene fra EU-landene i øst, med andel selvstendige på 2,7 prosent, hadde de øvrige innvandrerkvinnene andeler selvstendige under gjennomsnittet for innvandrerkvinner. Også her hadde de afrikanske lavest andel, kun 0,8 prosent selvstendige.

Menn fra Pakistan har høyest andel selvstendige

I figur 4.9 er noen av de større innvandrernasjonaltetene sortert etter nivået på selvstendig næringsdrivende. Kanskje noe uventet finner vi her den pakistanske gruppen aller øverst med en andel selvstendige på 7,5 prosent, som er en del over totalgjennomsnittet (på 4,8 prosent). Tett oppunder dette nivået befinner innvandrere fra land som Nederland og Danmark seg. Imidlertid er nivået på lønnstakerne atskillig lavere i den pakistanske gruppen, slik at den totale sysselsettingen ligger langt under det nivået vi finner i de andre to gruppene. (Se også vedleggstabell 4.9).

Videre nedover på skalaen finner vi grupper som enten ligger noe over eller helt på nivå med totalgjennomsnittet. Mange av dem har bakgrunn fra EØS-området og Nord-Amerika, men langt fra alle. For eksempel har innvandrere fra Kina en andel på 6 prosent selvstendige. Videre ser vi også at innvandrere fra India og Iran ligger helt på totalgjennomsnittet, med 4,8 prosent selvstendige i hver gruppe.

Figur 4.8. **Selvstendig næringsdrivende, etter verdensregion og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

¹ Tyrkia inkludert.

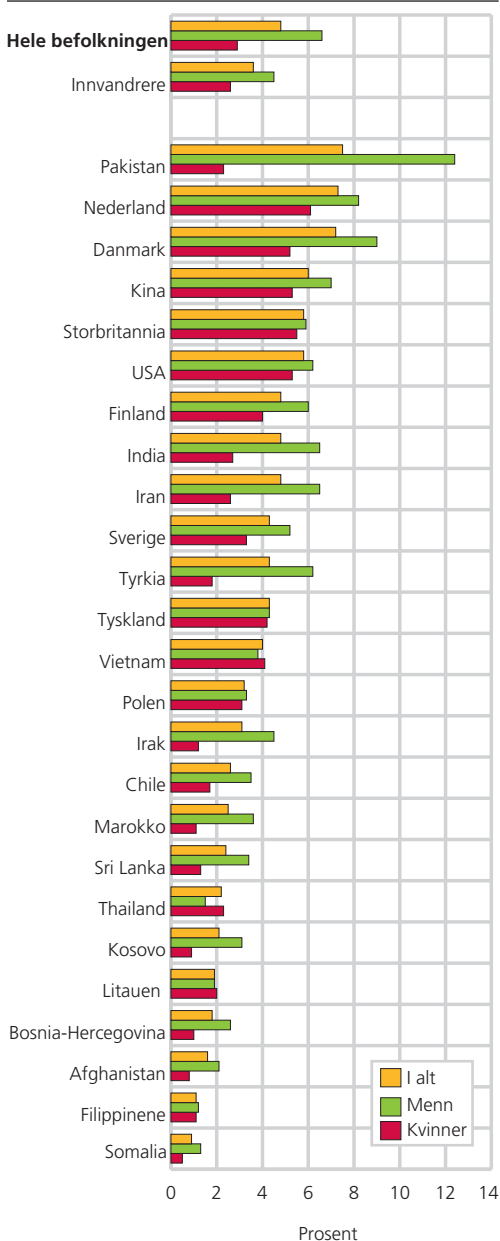
Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Også de fra land som Tyrkia og Vietnam ligger relativt høyt med henholdsvis 4,3 og 4,0 prosent. Innvandrere fra Tyrkia har imidlertid en lavere andel lønnstakere slik at denne gruppens sysselsettingsnivå ligger en del under de andre asiatiske gruppene som er nevnt her.

Asiatiske og afrikanske land er de dominerende blant de gruppene som ligger under innvandrergjennomsnittet for andelen selvstendige, men vi finner også to EØS-land i dette lavere sjiktet, nærmere bestemt Polen og Litauen med henholdsvis 3,2 og 1,9 prosent selvstendige. Dette er imidlertid grupper med et høyt nivå på lønnstakerne (over landsgjennomsnittet), og de skiller seg således mye ut fra de øvrige nasjonalitetsgruppene vi finner her. Dette tyder på at arbeidsinnvandrere først og fremst kommer hit til landet i egen-skap av lønnstakere og i mindre grad som selvstendig næringsdrivende. Dessuten har mange i disse gruppene relativt kort botid i Norge og har dermed ikke rukket å etablere egen virksomhet ennå.

Ellers kan vi observere etablerte grupper, som de fra Chile og Sri Lanka, med noe uventet lavt nivå på selvstendig næringsdrivende (henholdsvis 2,6 og 2,4 prosent). Da dette er innvandrere som likevel har et høyt sysselsettingsnivå, er med andre ord lønnsarbeid mest vanlig i disse gruppene. Vi finner også andre grupper med relativt høy sysselsetting, men med lave andeler selvstendige, som for eksempel de fra Thailand, Filippinene og Bosnia-Hercegovina. Hva de to førstnevnte asiatiske gruppene angår, har nok kvinnedominansen her særlig innvirkning på sysselsettingsmønsteret. Det er bare blant innvandrere fra Afghanistan og Somalia at vi ser et lavt nivå både blant selvstendig næringsdrivende og lønnstakere. Disse to gruppene hadde henholdsvis 1,6 og 0,9 prosent

Figur 4.9. **Selvstendig næringsdrivende, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

selvstendig næringsdrivende og 44 og om lag 31 prosent lønnstakere.

De kjønnsfordelte tallene i figur 4.9 viser ellers med all tydelighet at det er mennene i den pakistanske gruppen som trekker nivået på selvstendig næringsdrivende opp. Med en andel på 12,4 prosent er nivået nesten dobbelt så høyt som i hele den mannlige befolkningen. Derimot har de en ganske lav andel lønnstakere slik at den totale sysselsettingen blant pakistanske menn ikke blir høyere enn 61 prosent og følgelig under gjennomsnittet for innvandrermenn (på om lag 66 prosent). Blant pakistanske kvinner er andelen selvstendige på 2,3 prosent, som bare er 1/6 av den vi kan observere blant mennene (se også vedleggstabell 4.9).

Ellers ser vi, som ventet, en klar mannlig dominans blant selvstendig næringsdrivende i de fleste grupper i figur 4.9, om enn ikke fullt så sterkt som i den pakistanske. I det øvre sjiktet dominerer ellers innvandrermenn fra EØS-området og USA, men vi finner også eksempler på menn fra land utenom disse verdensregionene som har andeler selvstendig næringsdrivende omtrent på gjennomsnittet for menn i hele befolkningen. Dette gjelder først og fremst dem fra Kina, India, Iran og Tyrkia.

De fleste innvandrerkvinner som befinner seg over landsgjennomsnittet for kvinner, har bakgrunn fra EØS-land og USA. Det er de med nederlandsk bakgrunn som har høyest andel selvstendige, på litt over 6 prosent, som er dobbelt så høyt som gjennomsnittet for kvinner totalt i befolkningen. Ellers ser vi at også kvinner fra Kina ligger høyt, med en andel selvstendige på 5,3 prosent. Det må også bemerkes at kvinner fra Vietnam avviker en del fra hovedmønsteret, da vi ser en andel selvstendig næringsdrivende på 4,1 prosent, som altså ligger godt over gjennomsnit-

tet for kvinner totalt i befolkningen og omtrent på nivå med kvinner fra land som Tyskland og Finland. Den vietnamesiske gruppen er for øvrig en av de ytterst få der kvinner ligger noe over menn hva andel selvstendige angår, det vil si 4,1 mot 3,8 prosent. Imidlertid har menn noe høyere andel lønnstakere, men kjønnsforskjellen i sysselsetting i denne gruppen er likevel ikke større enn i befolkningen totalt.

Mange fra Asia, Afrika etc.³ beskjeftiget med serveringsvirksomhet og passasjertransport

Betrakter vi selvstendig næringsdrivende innvandrere på bakgrunn av næringsgrupper (vedleggstabell 4.10), er det noen forskjeller som trer fram både i forhold til selvstendige totalt og mellom de to landgruppene vi opererer med her. Om vi ser bort fra primærnæringene som er en marginal næring blant innvandrere, men ganske stor ellers (27,5 prosent blant selvstendige i hele befolkningen), kan vi konstatere markante avvik mellom innvandrere og selvstendige totalt når det blant annet gjelder serveringsvirksomhet. Av selvstendig næringsdrivende totalt var kun 1,5 prosent beskjeftiget med slik virksomhet, mot 9 prosent blant innvandrere. Her er det først og fremst innvandrere fra Asia, Afrika etc. som trekker nivået opp. Vi finner hele 17 prosent i denne innvandrerguppen som næringsdrivende i serveringsvirksomhet. Innvandrere fra land utenom disse verdensregionene har derimot ikke noe særlig større andel enn selvstendige totalt.

Også næringsgruppen landtransport med passasjerer (i hovedsak drosjetransport) har et slikt mønster. Blant selvstendige fra Asia, Afrika etc. finner vi også her en andel på om lag 17 prosent, mot 3 prosent blant

³ Øst-Europa utenom EU, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand.

selvstendige totalt, mens de øvrige innvandrere ikke har større andel enn litt under 1 prosent. Disse innvandrerne befatter seg med andre ord i svært liten grad med passasjertransport, men har derimot en overrepresentasjon når det gjelder bygge- og anleggsvirksomhet. Vi finner 22 prosent av selvstendige fra EØS-landene og Nord-Amerika, Australia og New Zealand engasjert i slik virksomhet, mot 12 prosent blant selvstendige totalt og kun 4,6 i landgruppen fra Asia, Afrika etc. Også når det gjelder helse- og sosialtjenester har innvandrere fra EØS-landene og Nord-Amerika, Australia og New Zealand høyere andel enn selvstendige i alt, det vil si 16,2 mot 9,2 prosent. Gruppen fra Asia, Afrika etc. ligger ganske nært andelen totalt med hensyn til denne næringen.

Ellers finner vi en relativt høy andel i landgruppen fra Asia, Afrika etc.⁴ beskjeftiget med detaljhandel, nærmere bestemt 10 prosent, mot 4,5 blant selvstendige i alt. Gruppen fra EØS-landene, Nord-Amerika og Australia og New Zealand som har en andel på 3 prosent, er følgelig mindre engasjert i denne virksomheten. For øvrig er det et markant avvik mellom innvandrere og selvstendige totalt med hensyn til rengjøringsvirksomhet, med henholdsvis 4,0 og 0,9 prosent. Her er det derimot ingen forskjell av betydning mellom de to landgruppene.

Det kan også være av interesse å se hvordan innvandrerepresentasjonen er innenfor hver enkelt næringsgruppe (vedleggstabell 4.11). Her framkommer med stor tydelighet innvandrerdominansen innenfor serveringsvirksomhet, idet halvparten av alle selvstendig næringsdrivende i denne næringsgruppen er innvandrere. Som tidligere nevnt, er det i særlig

grad dem med asiatiske bakgrunn vi finner her. Et annet iøynefallende trekk er den høye innvandrereandelen innenfor rengjøringsvirksomhet, på nesten 38 prosent, samt landtransport med passasjerer med 23 prosent innvandrere. Til sammenlikning utgjør innvandrere 8,5 prosent av alle selvstendig næringsdrivende i Norge.

⁴ Øst-Europa utenom EU, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand.

Vedleggstabell 4.1. **Sysselsatte, etter landbakgrunn (verdensregion). I prosent av personer i alt (15) 16-74 år¹ i hver gruppe. 4. kvartal 2001-2009**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hele befolkningen	70,9	70,1	69,4	69,3	68,5	70,0	71,6	71,6	69,7
Innvandrere i alt	59,3	57,7	56,6	56,6	57,1	60,1	63,3	64,2	61,7
Norden	73,7	72,5	71,8	71,6	72,1	73,5	74,5	75,6	74,6
Vest-Europa ellers	68,1	67,2	66,9	67,6	68,4	70,9	72,0	73,4	71,7
EU land i Øst-Europa	60,0	60,8	61,5	64,6	68,4	70,7	75,9	73,5	70,6
Øst-Europa ellers	56,6	55,8	55,5	55,5	55,6	58,7	61,9	63,2	61,0
Nord-Amerika og Oseania	55,0	55,0	54,8	56,6	58,2	61,1	64,2	65,7	64,7
Asia ²	52,5	50,9	49,8	49,8	50,3	53,3	56,3	56,8	53,9
Afrika	46,2	43,8	41,7	41,2	41,5	45,2	49,0	49,7	45,3
Sør- og Mellom-Amerika	62,3	59,7	58,8	58,4	59,9	62,6	65,3	66,1	62,8

¹ 15 år fra og med 2005.² Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.2. **Befolkningen 15-74 år og innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn (verdensregion). 4. kvartal 2008-2009**

	Befolkningen				Av disse: sysselsatte			
	2008	2009	Endring 2008-2009		2008	2009	Endring 2008-2009	
				Prosent				Prosent
Befolkningen i alt	3 528 773	3 582 114	53 341	1,5	2 525 000	2 497 000	-28 000	-1,1
Innvandrere i alt	375 563	407 174	31 611	8,4	241 036	251 134	10 098	4,2
Norden	49 749	52 858	3 109	6,2	37 589	39 412	1 823	4,8
Vest-Europa ellers	42 657	45 870	3 213	7,5	31 308	32 884	1 576	5,0
EU land i Øst-Europa	56 470	66 170	9 700	17,2	41 478	46 699	5 221	12,6
Øst-Europa ellers	40 585	42 352	1 767	4,4	25 663	25 837	174	0,7
Nord-Amerika og Oseania	8 360	8 744	384	4,6	5 489	5 659	170	3,1
Asia ¹	124 510	133 107	8 597	6,9	70 739	71 700	961	1,4
Afrika	39 158	43 134	3 976	10,2	19 468	19 559	91	0,5
Sør- og Mellom-Amerika	14 074	14 939	865	6,1	9 302	9 384	82	0,9

¹ 15 år fra og med 2005.² Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.3. **Sysselsatte, etter landbakgrunn (verdensregion) og kjønn. Absolutte tall og i prosent av personer 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2008 og 2009**

	2008			2009			Endring 2008-2009		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
Hele befolkningen	2 525 000	1 334 441	1 190 559	2 497 000	1 315 147	1 181 853	-28 000	-19 294	-8 706
Av dette									
Innvandrere i alt	241 036	134 964	106 072	251 134	139 012	112 122	10 098	4 048	6 050
Norden	37 589	19 065	18 524	39 412	20 048	19 364	1 823	983	840
Vest-Europa ellers	31 308	19 585	11 723	32 884	20 433	12 451	1 576	848	728
EU land i Øst-Europa	41 478	28 257	13 221	46 699	30 695	16 004	5 221	2 438	2 783
Øst-Europa ellers	25 663	11 775	13 888	25 837	11 600	14 237	174	-175	349
Nord-Amerika og Oseania	5 489	2 993	2 496	5 659	3 131	2 528	170	138	32
Asia#1	70 739	37 127	33 612	71 700	37 108	34 592	961	-19	980
Afrika	19 468	11 899	7 569	19 559	11 777	7 782	91	-122	213
Sør- og Mellom-Amerika	9 302	4 263	5 039	9 384	4 220	5 164	82	-43	125
	Prosent								
Hele befolkningen	71,6	74,5	68,5	69,7	72,4	67,0	-1,9	-2,1	-1,5
Av dette									
Innvandrere i alt	64,2	69,3	58,7	61,7	65,9	57,1	-2,5	-3,4	-1,6
Norden	75,6	77,5	73,6	74,6	76,0	73,1	-1,0	-1,5	-0,5
Vest-Europa ellers	73,4	78,2	66,6	71,7	75,7	66,0	-1,7	-2,5	-0,6
EU land i Øst-Europa	73,5	76,4	67,8	70,6	72,9	66,6	-2,9	-3,5	-1,2
Øst-Europa ellers	63,2	65,9	61,1	61,0	62,4	59,9	-2,2	-3,5	-1,2
Nord-Amerika og Oseania	65,7	72,1	59,3	64,7	71,0	58,3	-1,0	-1,1	-1,0
Asia ¹	56,8	63,2	51,1	53,9	59,3	49,1	-2,9	-3,9	-2,0
Afrika	49,7	55,4	42,8	45,3	50,2	39,5	-4,4	-5,2	-3,3
Sør- og Mellom-Amerika	66,1	71,5	62,1	62,8	67,0	59,8	-3,3	-4,5	-2,3

¹ Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.4. **Sysselsatte innvandrere, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

	I alt	Menn	Kvinner
Sysselsatte i hele landet	69,7	72,4	67,0
Sysselsatte innvandrere i alt	61,7	65,9	57,1
Av dette			
Sverige	78,9	79,5	78,3
Litauen	74,4	74,8	73,9
Nederland	74,0	78,3	68,5
Tyskland	73,5	77,0	69,3
Storbritannia	71,2	76,8	60,5
Polen	69,7	72,6	63,5
Danmark	69,5	73,8	64,8
Finland	68,8	64,5	71,8
Sri Lanka	68,2	74,9	60,7
Chile	66,9	68,4	65,1
Bosnia-Hercegovina	64,4	65,1	63,6
India	63,6	70,5	55,5
USA	63,0	68,8	57,7
Vietnam	62,8	65,8	60,1
Thailand	60,3	50,2	61,6
Filippinene	60,0	69,7	58,1
Russland	59,8	57,4	60,8
Kina	59,5	62,9	57,0
Iran	56,8	59,2	53,7
Kosovo	56,8	60,5	52,5
Tyrkia	52,9	61,6	41,4
Marokko	46,9	52,4	39,5
Pakistan	46,5	61,1	30,7
Afghanistan	45,7	53,6	32,4
Irak	42,5	49,2	33,0
Somalia	31,5	39,5	22,3

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.5. Sysselsatte i alderen 15-74 år, etter kjønn, avtalt arbeidstid per uke og landbakgrunn (verdensregion). Absolutte tall og prosent. 4. kvartal 2009

	Syssel- satte i alt	Innvandrere som er sysselsatte								
		I alt	Norden	Vest- Europa ellers	EU-land i Øst- Europa	Øst- Europa ellers	Nord- Amerika og Oseania	Asia ¹	Afrika	Sør- og Mellom- Amerika
Absolutte tall										
I alt	2 497 000	251 134	39 412	32 884	46 699	25 837	5 659	71 700	19 559	9 384
4-19 timer	474 664	50 284	5 941	4 933	7 303	5 874	1 032	17 310	5 815	2 076
20-29 timer	210 170	21 584	3 078	2 397	2 673	2 427	392	7 361	2 221	1 035
30 timer og mer	1 812 166	179 266	30 393	25 554	36 723	17 536	4 235	47 029	11 523	6 273
Menn	1 315 147	139 012	20 048	20 433	30 695	11 600	3 131	37 108	11 777	4 220
4-19 timer	180 377	20 955	2 213	2 172	3 408	1 881	439	7 221	2 917	704
20-29 timer	43 594	6 275	683	698	664	510	130	2 323	992	275
30 timer og mer	1 091 176	111 782	17 152	17 563	26 623	9 209	2 562	27 564	7 868	3 241
Kvinner	1 181 853	112 122	19 364	12 451	16 004	14 237	2 528	34 592	7 782	5 164
4-19 timer	294 287	29 329	3 728	2 761	3 895	3 993	593	10 089	2 898	1 372
20-29 timer	166 576	15 309	2 395	1 699	2 009	1 917	262	5 038	1 229	760
30 timer og mer	720 990	67 484	13 241	7 991	10 100	8 327	1 673	19 465	3 655	3 032
Prosent										
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4-19 timer	19,0	20,0	15,1	15,0	15,6	22,7	18,2	24,1	29,7	22,1
20-29 timer	8,4	8,6	7,8	7,3	5,7	9,4	6,9	10,3	11,4	11,0
30 timer og mer	72,6	71,4	77,1	77,7	78,6	67,9	74,8	65,6	58,9	66,8
Menn	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4-19 timer	13,7	15,1	11,0	10,6	11,1	16,2	14,0	19,5	24,8	16,7
20-29 timer	3,3	4,5	3,4	3,4	2,2	4,4	4,2	6,3	8,4	6,5
30 timer og mer	83,0	80,4	85,6	86,0	86,7	79,4	81,8	74,3	66,8	76,8
Kvinner	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4-19 timer	24,9	26,2	19,3	22,2	24,3	28,0	23,5	29,2	37,2	26,6
20-29 timer	14,1	13,7	12,4	13,6	12,6	13,5	10,4	14,6	15,8	14,7
30 timer og mer	61,0	60,2	68,4	64,2	63,1	58,5	66,2	56,3	47,0	58,7

¹ Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.6. **Sysselsatte med 30 timer og mer per uke, etter kjønn og landbakgrunn i prosent av sysselsatte i alt i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

	I alt	Menn	Kvinner
Sysselsatte i alt	72,6	83,0	61,0
Innvandrere i alt	71,4	80,4	60,2
Polen	80,3	88,3	61,0
Storbritannia	78,4	84,2	64,2
Sverige	77,7	85,4	69,8
Tyskland	77,7	88,4	63,3
Danmark	77,6	86,5	66,4
Finland	76,5	86,3	70,6
Vietnam	76,2	86,0	66,4
Litauen	75,9	83,5	64,3
USA	74,1	81,7	65,7
India	74,0	79,6	65,7
Nederland	74,0	85,5	57,2
Bosnia-Hercegovina	73,8	83,1	64,2
Marokko	73,2	80,0	61,2
Chile	71,7	80,4	61,2
Sri Lanka	70,2	79,1	58,0
Kina	70,1	75,2	65,9
Tyrkia	69,9	76,4	56,9
Pakistan	66,6	73,1	52,6
Iran	66,4	74,3	55,6
Kosovo	66,1	78,4	49,7
Irak	61,1	68,7	45,2
Rusland	61,1	72,7	56,2
Filippinene	60,9	77,2	57,0
Afghanistan	55,2	62,3	35,5
Somalia	54,3	62,4	37,7
Thailand	54,2	68,5	52,7

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.7. **Sysselsatte, etter landbakgrunn (verdensregion), kjønn og sysselsettingsstatus. Absolutte tall og i prosent av personer 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

	Totalt			Menn			Kvinner		
	Sysselsatte i alt	Lønns-takere	Selv-sten-dige	Sysselsatte i alt	Lønns-takere	Selv-sten-dige	Sysselsatte i alt	Lønns-takere	Selv-sten-dige
Hele be-folkningen	2 497 000	2 326 000	171 000	1 315 147	1 194 687	120 460	1 181 853	1 131 313	50 540
Av dette									
Innvandrere i alt	251 134	236 625	14 509	139 012	129 539	9 473	112 122	107 086	5 036
Norden	39 412	36 638	2 774	20 048	18 298	1 750	19 364	18 340	1 024
Vest-Europa ellers	32 884	30 584	2 300	20 433	19 002	1 431	12 451	11 582	869
EU land i Øst-Europa	46 699	44 742	1 957	30 695	29 395	1 300	16 004	15 347	657
Øst-Europa ellers	25 837	24 929	908	11 600	11 041	559	14 237	13 888	349
Nord-Amerika og Oseania	5 659	5 185	474	3 131	2 876	255	2 528	2 309	219
Asia#1	71 700	66 668	5 032	37 108	33 634	3 474	34 592	33 034	1 558
Afrika	19 559	18 921	638	11 777	11 305	472	7 782	7 616	166
Sør- og Mellom-Amerika	9 384	8 958	426	4 220	3 988	232	5 164	4 970	194
	Prosent								
Hele befolkningen	69,7	64,9	4,8	72,4	65,7	6,6	67,0	64,1	2,9
Av dette									
Innvandrere i alt	61,7	58,1	3,6	65,9	61,4	4,5	57,1	54,6	2,6
Norden	74,6	69,3	5,3	76,0	69,4	6,6	73,1	69,2	3,9
Vest-Europa ellers	71,7	66,7	5,0	75,7	70,4	5,3	66,0	61,4	4,6
EU land i Øst-Europa	70,6	67,6	3,0	72,9	69,8	3,1	66,6	63,8	2,7
Øst-Europa ellers	61,0	58,9	2,1	62,4	59,4	3,0	59,9	58,5	1,5
Nord-Amerika og Oseania	64,7	59,3	5,4	71,0	65,3	5,8	58,3	53,3	5,1
Asia#1	53,9	50,1	3,8	59,3	53,7	5,6	49,1	46,9	2,2
Afrika	45,4	43,9	1,5	50,2	48,2	2,0	39,5	38,7	0,8
Sør- og Mellom-Amerika	62,8	60,0	2,9	67,0	63,3	3,7	59,8	57,5	2,3

¹ Tyrkia inkludert.

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.8. Innvandrere som er selvstendig næringsdrivende, etter botid og todelt landbakgrunn. **Abolutte tall og i prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

	I alt	EU/EFTA-land, Nord-Amerika, Australia og New Zealand	Øst-Europa utenom EU, Asia (inkl. Tyrkia), Afrika, Sør- og Mellom- Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand
		Absolutte tall	
I alt	14 509	7 504	7 005
Under 1 år	21	19	2
Fra 1 inntil 2 år	519	443	76
Fra 2 inntil 3 år	716	613	103
Fra 3 inntil 4 år	580	472	108
Fra 4 inntil 5 år	523	352	171
Fra 5 inntil 6 år	438	261	177
Fra 6 inntil 7 år	400	190	210
Fra 7 inntil 10 år	1 477	596	881
Fra 10 inntil 15 år	2 100	1 012	1 088
15 år og mer	7 735	3 546	4 189
		Prosent	
I alt	3,6	4,3	3,0
Under 1 år	0,1	0,1	0,0
Fra 1 inntil 2 år	1,3	1,7	0,5
Fra 2 inntil 3 år	2,1	2,9	0,8
Fra 3 inntil 4 år	2,7	3,8	1,1
Fra 4 inntil 5 år	3,0	4,7	1,7
Fra 5 inntil 6 år	2,9	5,0	1,7
Fra 6 inntil 7 år	2,7	5,1	1,9
Fra 7 inntil 10 år	3,4	5,3	2,7
Fra 10 inntil 15 år	4,4	6,3	3,4
15 år og mer	5,8	7,5	4,9

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.9. **Sysselsatte, etter landbakgrunn, kjønn og sysselsettingsstatus. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009**

	I alt			Menn			Kvinner		
	I alt	Lønns- takere	Selv- stendige	I alt	Lønns- takere	Selv- stendige	I alt	Lønns- takere	Selv- stendige
Sysselsatte i alt	69,7	64,9	4,8	72,4	65,7	6,6	67,0	64,1	2,9
Av dette									
Innvandrere	61,7	58,1	3,6	65,9	61,4	4,5	57,1	54,5	2,6
Av dette									
Pakistan	46,5	39,0	7,5	61,1	48,8	12,4	30,7	28,4	2,3
Nederland	74,0	66,7	7,3	78,3	70,1	8,2	68,5	62,5	6,1
Danmark	69,5	62,3	7,2	73,8	64,8	9,0	64,8	59,6	5,2
Kina	59,5	53,5	6,0	62,9	55,9	7,0	57,0	51,7	5,3
Storbritannia	71,2	65,4	5,8	76,8	70,8	5,9	60,5	55,0	5,5
USA	63,0	57,3	5,8	68,8	62,6	6,2	57,7	52,4	5,3
Finland	68,8	64,0	4,8	64,5	58,5	6,0	71,8	67,8	4,0
India	63,6	58,8	4,8	70,5	64,0	6,5	55,5	52,8	2,7
Iran	56,8	52,0	4,8	59,2	52,7	6,5	53,7	51,1	2,6
Sverige	78,9	74,6	4,3	79,5	74,3	5,2	78,3	75,0	3,3
Tyrkia	52,9	48,6	4,3	61,6	55,4	6,2	41,4	39,6	1,8
Tyskland	73,5	69,2	4,3	77,0	72,7	4,3	69,3	65,1	4,2
Vietnam	62,8	58,8	4,0	65,8	62,0	3,8	60,1	56,0	4,1
Polen	69,7	66,5	3,2	72,6	69,3	3,3	63,5	60,5	3,1
Irak	42,5	39,3	3,1	49,2	44,7	4,5	33,0	31,7	1,2
Chile	66,9	64,3	2,6	68,4	65,0	3,5	65,1	63,4	1,7
Marokko	46,9	44,4	2,5	52,4	48,8	3,6	39,5	38,4	1,1
Sri Lanka	68,2	65,7	2,4	74,9	71,5	3,4	60,7	59,3	1,3
Thailand	60,3	58,1	2,2	50,2	48,7	1,5	61,6	59,3	2,3
Kosovo	56,8	54,7	2,1	60,5	57,4	3,1	52,5	51,6	0,9
Litauen	74,4	72,5	1,9	74,8	72,9	1,9	73,9	71,9	2,0
Bosnia-Hercegovina	64,4	62,5	1,8	65,1	62,5	2,6	63,6	62,5	1,0
Afghanistan	45,7	44,1	1,6	53,6	51,5	2,1	32,4	31,6	0,8
Filippinene	60,0	58,9	1,1	69,7	68,5	1,2	58,1	57,0	1,1
Somalia	31,5	30,6	0,9	39,5	38,1	1,3	22,3	21,8	0,5

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.10. **Selvstendig næringsdrivende, etter næringsgruppe og todelt landbakgrunn.****4. kvartal 2009. Prosent**

	Selvs- tendig nærings- drivende i alt	Innvandrere		
		I alt	EU/EFTA-land, Nord-Amerika, Australia og New Zealand	Øst-Europa utenom EU, Asia (inkl.Tyrkia), Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Oseania utenom Australia og New Zealand.
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	27,5	4,9	7,1	2,6
05-09 Utvinning og bergverksdrift	0,1	0,0	0,0	-
10-33 Industri	3,4	2,9	4,0	1,8
35-39 Elektrisitet, vann, avløp, renovasjon	0,1	0,0	0,0	0,0
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	11,9	13,8	22,4	4,6
45-47 Varehandel, reparasjon av motorvogner	7,6	9,9	5,9	14,2
Av dette				
47 Detaljhandel	4,5	6,5	3,1	10,1
49-53 Transport og lagring	7,0	11,5	2,1	21,5
Av dette				
49.3 Landtransport med passasjerer	3,1	8,5	0,8	16,7
55 Overnattingsvirksomhet	0,4	0,3	0,5	0,1
56 Serveringsvirksomhet	1,5	9,0	1,7	16,9
58-63 Informasjon og kommunikasjon	2,0	1,4	1,8	0,9
64-66 Finansierings- og forsikringsvirksomhet	0,1	0,1	0,1	0,1
68-75 Eiendomsdrift, teknisk tjenesteyting	9,2	6,8	9,8	3,5
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	3,0	6,4	6,7	6,1
Av dette				
78.2 Utleie av arbeidskraft	0,1	0,1	0,1	0,1
81.2 Rengjøringsvirksomhet	0,9	4,1	3,9	4,2
85 Undervisning	1,6	2,1	2,9	1,2
86-88 Helse- og sosialtjenester	9,2	12,6	16,2	8,6
90-99 Private tjenester ellers, internasj. org.	9,4	10,1	11,4	8,8
Uoppgitt	5,8	8,2	7,3	9,3

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 4.11. **Selvstendig næringsdrivende i alt, etter næringsgruppe og prosentandel innvandrere i hver av disse. 4. kvartal 2009**

	Selvstendig næringsdrivende i alt	Innvandrere i prosent av selvstendige i hver gruppe
I alt	171 000	8,5
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	46 973	1,5
05-09 Utvinning og bergverksdrift	167	0,6
10-33 Industri [10-33 Manufacturing]	5 856	7,2
35-39 Elektrisitet, vann, avløp, renovasjon	144	2,8
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	20 386	9,8
45-47 Varehandel, reparasjon av motorvogner	13 075	11,0
Av dette		
47 Detaljhandel	7 653	12,3
49-53 Transport og lagring	12 013	13,9
Av dette		
49.3 Landtransport med passasjerer	5 355	22,9
55 Overnattingsvirksomhet	719	6,4
56 Serveringsvirksomhet	2 622	50,0
58-63 Informasjon og kommunikasjon	3 482	5,6
64-66 Finansierings- og forsikringsvirksomhet	198	4,0
68-75 Eiendomsdrift, teknisk tjenesteyting	15 697	6,3
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	5 145	18,2
Av dette		
78.2 Utleie av arbeidskraft	91	13,2
81.2 Rengjøringsvirksomhet	1 556	37,8
85 Undervisning	2 783	10,7
86-88 Helse- og sosialtjenester	15 730	11,6
90-99 Private tjenester ellers, internasj. org.	16 037	9,2
Uoppgitt	9 973	12,0

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Anette Walstad Enes og Maja Kalcic

5. Inntekt

Innvandrerne inntektsnivå varierer etter hvor de kommer fra, og hvor lenge de har bodd i landet, men de fleste innvandrerne har lavere inntektsnivå enn det generelle inntektsnivået i samfunnet. Særlig er det mange barn med innvandrerbakgrunn som bor i husholdninger med lave inntekter – også over tid. Norskfødte med innvandrerforeldre har en høyere inntekt enn de som selv har innvandret.

- Mange innvandrere får høyere inntekter med økt botid, men det er store variasjoner for ulike innvandringsland.
- For innvandrere fra Polen og Sri Lanka utgjør yrkesinntekt mer av den samlede inntekten enn det som er vanlig i hele befolkningen.
- Innvandrere fra Somalia, Irak og Afghanistan har jevnt over lave inntekter, både sammenlignet med andre innvandrere og befolkningen som helhet.
- Over 30 000 innvandrerbarn bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt.

5.1. Inntektsnivået varierer etter hvor innvandrerne kommer fra

Innvandrere har generelt lavere inntekter enn resten av befolkningen. Som figur 5.1 viser, har innvandrere under 80 prosent av inntektsnivået til hele befolkningen. Innvandrere, sett under ett, er en svært heterogen gruppe, og inntektene varierer mye mellom de ulike innvandrergruppene. Den bakenforliggende årsaken til innvandringen har mye å si for inntektsnivået. For innvandrere fra land der folk kommer på grunn av arbeid eller studier, som for eksempel Sverige, Storbritannia og Polen, ser vi at inntektene er relativt høye. For andre innvandrergrupper som kommer på grunn av flukt eller familiegjening, er derimot inntektene langt lavere. For innvandrere fra Afrika, Asia etc. som har kommet

til Norge etter 1990, kom 85 prosent på grunn av flukt eller familiegjening.¹

Vi ser klare forskjeller mellom innvandrere fra EU etc. og fra Afrika, Asia etc. Innvandrere fra europeiske land som Danmark og Sverige har et tilsvarende, eller høyere, inntektsnivå sammenlignet med hele befolkningen (se vedleggstabell 5.1).

Tilsvarende ser vi at andre grupper har langt lavere inntekter – som for eksempel innvandrere fra Somalia, Afghanistan og Irak. Innvandrere fra noen land innenfor gruppen Afrika, Asia etc. har klart høyere inntektsnivå enn gjennomsnittet i gruppen. Dette gjelder for eksempel innvandrere fra India, Bosnia-Hercegovina og Sri Lanka, med en medianinntekt på 80 til 90 prosent av medianen i Norge.

Inntektsnivået til innvandrere fra EU etc. har sunket i forhold til hele befolkningen fra 2006 til 2008. Vi ser blant annet at inntektsnivået til svenske og tyske innvandrere har gått ned. Endring av regelverk i henhold til innvandring fra EU har ført til økt arbeidsinnvandring fra disse landene, noe som særlig gjorde seg gjeldende i 2007. Det første året etter ankomst til Norge vil innvandrerne ofte være registrert med svært lave årsinntekter som følge av at de har kommet et stykke ut i inntektsåret. Dessuten er en del av innvandrere fra EU-land studenter med lave

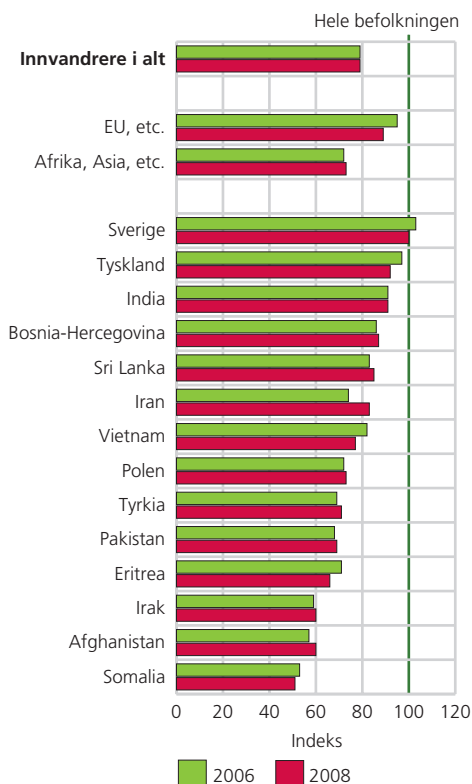
¹ For mer om ulike innvandringsgrunner, se kapittel 2.

Datagrunnlag

Inntektsstatistikken for husholdninger omfatter alle registrerte kontante inntekter som husholdningene mottar. Inntektsopplysninger er fremkommet ved å koble ulike administrative registre og statistiske datakilder. Statistikken er en totaltelling som omfatter alle personer i privathusholdninger som bor i landet ved utgangen av året.

Personer i studenthusholdninger er utelatt i alle figurer og tabeller i dette kapittelet. Kriteriet for å bli regnet som en student i inntektsstatistikken er at en person ikke tilhører en husholdning der hovedinntektstaker er yrkestilknyttet eller trygdemottaker, og mottar studielån fra Statens lånekasse. Det vil si at studenter som ikke tar opp studielån, blir værende i inntektsstatistikken.

Figur 5.1. **Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median for innvandrere. 2006 og 2008. Hele befolkningen¹ =100**

¹ Studenthusholdninger er utelatt.
Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger. Statistisk sentralbyrå.

registrerte inntekter i Norge. Vi ser en motsatt trend for innvandrere fra Afrika, Asia etc., som hadde et noe stigende inntektsnivå i forhold til befolkningen som helhet. Flere innvandrere fra disse landene fikk økt arbeidsmarkedstilknytning i denne perioden. Ledigheten blant afrikanere, for eksempel, falt fra 13 prosent i 2006 til 10 prosent i 2008, og fra 8 til 6 prosent blant asiater i samme periode (<http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>). Inntektsnivået ligger fremdeles langt lavere enn for hele befolkningen, men vi ser at innvandrere fra flere land i denne gruppen har hatt en positiv inntektsutvikling. Vi ser for eksempel at innvandrere fra Iran og Pakistan har nærmet seg inntektsnivået til befolkningen.

5.2. Barn av innvandrere har høyere inntekter enn foreldregenerasjonen

Mange innvandrere som har vært i landet en tid, har naturlig nok stiftet familie og fått barn som har vokst opp i Norge. Barn av arbeidsinnvandrere fra 1970-tallet begynner nå å etablere sine egne husholdninger. Norskfødte med innvandrerforeldre består hovedsakelig av personer i ung alder (se kapittel 2). Hvis vi ser på alle norskfødte, vil vi derfor få med oss mange barn og unge som fremdeles bor sammen med sine foreldre. Inntekt etter skatt per forbruksenhet som er beregnet ut fra samlet husholdningsinntekt (se tekstboks), vil dermed i stor grad gjenspeile foreldrenes inntekter. Vi velger derfor å se på norskfødte i alderen 25-39 år og sammenligne med hele befolkningen i samme alder. Hensikten er å skille ut personer som har stor sannsynlighet for å ha sin egen husholdning, samtidig som vi vet at det er svært få norskfødte med innvandrerbakgrunn over 40 år. Sammenhengen er illustrert i figur 5.2 som viser at inntekten til *alle* norskfødte med innvandrerforeldre ligger noe lavere enn for innvandrere.

Median inntekt etter skatt per forbruksenhet

Inntekt etter skatt fremkommer ved å summere husholdningens lønnsinntekter, næringsinntekter, kapitalinntekter (eksempelvis renteinntekter og avkastning på verdipapirer) og ulike overføringer (pensjoner, trygder, bostøtte, sosialhjelp, introduksjonsstønad, og så videre). Husholdningens utlignede skatter og negative overføringer (underholdsbidrag og pensjonspremier i arbeidsforhold) trekkes fra.

Selv om dette inntektsbegrepet omfatter de fleste kontante inntektene husholdningene mottar, må en være oppmerksom på at dette begrepet ikke omfatter viktige inntekter som også kan ha stor betydning for individenes velferdsnivå. Dette gjelder for eksempel verdien av offentlige tjenester, verdien av hjemmeproduksjon og såkalte «svarte» inntekter. I tillegg inngår heller ikke inntekt av egen bolig i dette begrepet. Av samme prinsipp er heller ikke renteutgifter trukket fra.

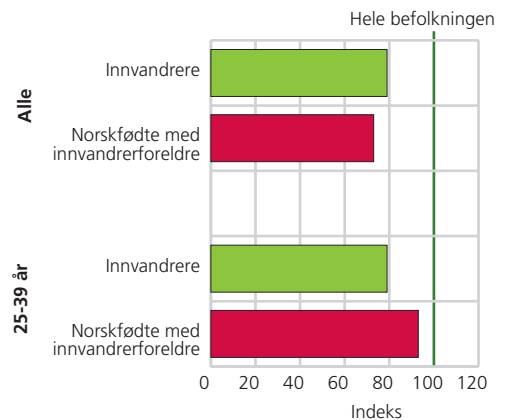
Medianinntekt er det inntektsbeløpet som deler en gruppe i to like store halvdel, etter at inntekten er sortert stigende (eller synkende). Det vil altså være like mange personer med en inntekt over som under medianinntekten.

For å kunne sammenligne inntektene til forskjellige typer husholdninger er det vanlig at man justerer husholdningsinntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer eller forbruksvekter. Man beregner da inntekt etter skatt per forbruksenhet. Disse forbruksvektene skal både ta hensyn til at store husholdninger trenger høyere inntekt enn mindre husholdninger for å ha tilsvarende levestandard, og at store husholdninger vil ha stordriftsfordeler når det gjelder flere goder (for eksempel TV, vaskemaskin, avis, elektrisitetsutgifter, og så videre). Det eksisterer flere typer ekvivalensskalaer. Her bruker vi den såkalte EU-skalaen, som beregnes ved at første voksne husholdningsmedlem har vekt lik 1,0, mens neste voksne får vekt lik 0,5 og barn vekt lik 0,3. Etter denne ekvivalensskalaen trenger derfor en tobarnsfamilie en samlet inntekt tilsvarende 2,1 ganger inntekten til en enslig for å ha samme levestandard.

Her vises altså en gruppe bestående av mange småbarn med innvandrerforeldre og unge studenter som bor hjemme hos sine foreldre og ikke tar opp studielån. Når vi derimot kun ser på norskfødte i alderen 25-39 år, ser vi at de har jevnt over høyere inntekter enn foreldregenerasjonen. Sammenligner vi med tilsvarende aldersgruppe i befolkningen, ser vi at innvandrere har 79 prosent, mens norskfødte med innvandrerbakgrunn har over 93 prosent av det generelle inntektsnivået i befolkningen.

Innvandrerens landbakgrunn har mye å si for inntekten til deres barn, som er født i Norge. Figur 5.3 viser at norskfødte med foreldre fra EU etc. har et inntektsnivå som ligger noe høyere enn for hele befolkningen i samme aldersgruppe (102 prosent). For norskfødte med foreldre fra Afrika, Asia etc. er nivået derimot en del lavere (90 prosent). Vi ser interessante forskjeller

Figur 5.2 **Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median. 2008. Hele befolkningen¹=100**

¹ Studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger. Statistisk sentralbyrå.

mellom innvandrere og norskfødte. Polske innvandrere i denne aldersgruppen (25-39 år), for eksempel, har 72 prosent av

inntektsnivået til hele befolkningen, mens norskfødte med bakgrunn fra Polen har en del høyere inntekt enn hele befolkningen (111 prosent).

Også blant norskfødte med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. er det noen grupper som skiller seg ut ved å ha et relativt høyt inntektsnivå. Personer med bakgrunn fra India, for eksempel, har et inntektsnivå som ligger noe over nivået for hele befolkningen (112 prosent). Også de med foreldre fra Filippinene og Bosnia-Hercegovina har inntekter som ligger høyere enn hele befolkningen i samme aldersgruppe. De to sistnevnte gruppene har også inntekter som ligger langt over innvandrere fra samme land. Norskfødte med foreldre fra Tyrkia og Pakistan, derimot, ligger relativt lavt sammenlignet med tilsvarende aldersgruppe i hele befolkningen (henholdsvis 85 og 86 prosent). Norskfødte med

bakgrunn fra Tyrkia og Pakistan har likevel langt høyere inntekter enn dem som har innvandret fra de samme landene.

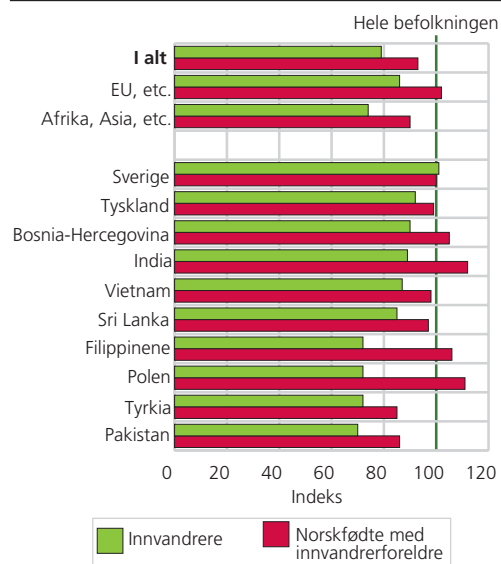
5.3. Barnefamilier fra Somalia og Irak har lavt inntektsnivå

I en del innvandrergupper er det vanlig med store barnefamilier (se kapittel 2). Det er derfor interessant å se litt nærmere på disse innvandrershusholdningene².

Innvandrerbarn fra Pakistan, Somalia og Irak utgjør relativt store grupper, med over 7 000 barn i Norge. Vedleggstabell 5.2 viser inntekt etter skatt per forbruksenhet for barn under 18 år, altså inntektene justert etter husholdningsstørrelse. Her ser vi på både barn som har innvandret til Norge, og barn som er født her i landet av innvandrerforeldre. Innvandrerfamilier med barn fra våre nordiske naboland Danmark og Sverige har om lag samme inntektsnivå som alle barnefamilier i Norge. Barn av innvandrere fra Somalia, Irak og Afghanistan, derimot, bor i husholdninger hvor inntektsnivået ligger under 60 prosent av det generelle inntektsnivået til barnefamilier i Norge. Husholdninger med barn fra andre land i gruppen Afrika, Asia etc. har høyere inntekter. For eksempel har barnefamilier med bakgrunn fra Sri Lanka og Bosnia-Hercegovina et inntektsnivå tilsvarende 87 prosent av inntektsnivået til barn i hele befolkningen.

Vel én tredel av somaliske barn bor bare sammen med mor eller far (3 700 barn). Irakiske barn av enslige forsørgere er også en relativt stor gruppe (1 200 barn). For barn av enslige forsørgere er ikke inntektsforskjellene like store. Stønader rettet mot denne gruppen (utvidet barnetrygd, overgangsstønad, og lignende) har en klart utjevne effekt. Husholdninger med enslige forsørgere fra Somalia eller Irak, for eksempel, har inntekter som

Figur 5.3 Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 25-39 år. Befolkningen 25-39 år¹=100

¹ Studenthusholdninger er utelatt.

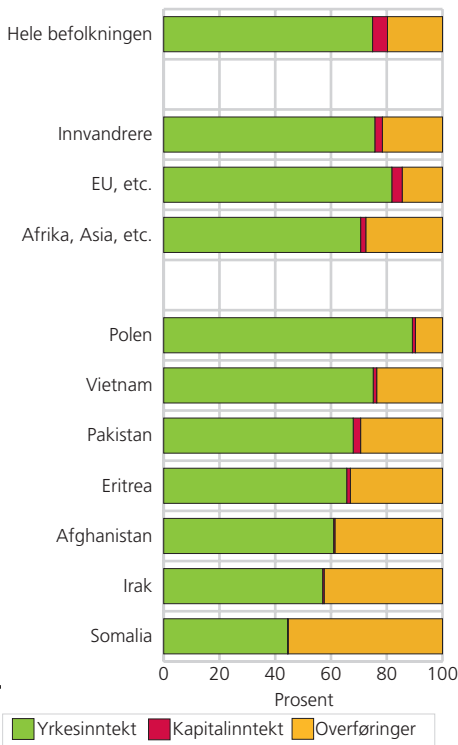
Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

² For mer utfyllende om inntekten til innvandrerhusholdninger med barn, se Epland og Kirkeberg (2009) og Kirkeberg (2010a).

utgjør over 70 prosent av inntektsnivået til husholdninger med barn av alle enslige forsørgere i Norge.

Blant barn som bor med to voksne, er det større forskjeller mellom innvandringslandene. Hvorvidt familien har én eller to i arbeid, er selvfølgelig av stor betydning for husholdningsinntektene. I de nordiske landene er det høy yrkesaktivitet blant kvinner. Vi ser blant annet at svenske og danske barnefamilier med to voksne har et inntektsnivå som ligger over nivået til hele befolkningen. Blant kvinner fra Somalia, Irak og Afghanistan som er bosatt i Norge, er yrkesaktiviteten betraktelig lavere.

Figur 5.4. **Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

¹ Studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Vi ser at barn med bakgrunn fra disse landene som bor med to voksne, har under 60 prosent av inntektene til alle husholdninger med barn. Noe høyere inntektsnivå finner vi for barn av polske og pakistanske innvandrere som bor med to voksne, som har noe over 60 prosent av inntekten til alle barn i parhusholdninger i Norge.

5.4. Innvandrere fra Polen har høy andel yrkesinntekt

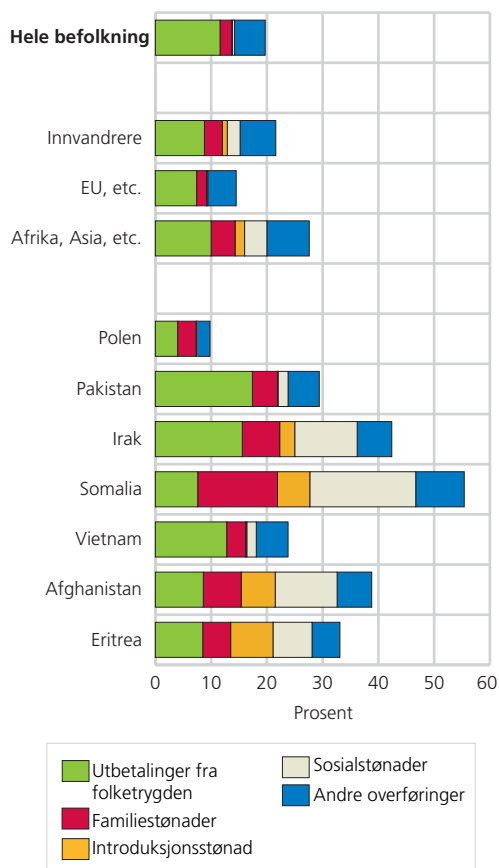
Husholdningenes inntekter består av yrkesinntekt, kapitalinntekt og ulike overføringer som pensjoner og stønader. Figur 5.4 viser denne sammensetningen for hele befolkningen og for innvandrere med ulik landbakgrunn. For hele befolkningen utgjør yrkesinntekt nær 75 prosent av samlet inntekt, kapitalinntekter 5 prosent og ulike overføringer 20 prosent.

I den norske befolkningen er det et stort innslag av eldre personer. Blant innvandrere er det en overvekt av yngre personer, de fleste i yrkesaktiv alder (se kapittel 2). Av den grunn ser vi blant annet at for flere innvandrergupper utgjør yrkesinntekten en høyere andel av samlet inntekt enn for gjennomsnittet i befolkningen. For polske innvandrere, for eksempel, utgjør yrkesinntekten nær 90 prosent av samlet inntekt. Innvandrere fra Polen kommer først og fremst til Norge som arbeidsinnvandrere, og inntektene består hovedsakelig av yrkesinntekt. For andre innvandrergupper ser vi at yrkesinntektene utgjør en relativt liten andel av samlet inntekt. Blant innvandrere fra Somalia utgjør yrkesinntekten under halvparten av husholdningens samlede inntekter. Også blant innvandrere fra Irak, Afghanistan og Eritrea er yrkesinntektene en del lavere som andel av samlet inntekt (under 70 prosent), sammenlignet med befolkningen. Andelen som ulike overføringer utgjør, er tilsvarende høy. Innvandrere fra disse landene kommer som flyktninger til Norge, og mange er

avhengige av offentlige stønader, i alle fall den første tiden i landet.

Figur 5.5 viser de største inntektspostene som inngår i samlebetegnelsen *overføringer*. For hele befolkningen utgjør overføringer 20 prosent av samlet inntekt. Alderspensjon er den største overføringen, 5 prosent. Andre utbetalinger fra folketrygden som inkluderer uføreytelser, sykepenger og rehabilitering og attføringspenger utgjør 7 prosent, der uføreytelser og

Figur 5.5. **Ulike overføringer¹ som andel av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere². Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

¹ Se tekstboks.

² Studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

sykepenger står for 3 prosent hver (se vedleggstabell 5.4). Familierelaterte stønader som inkluderer barnetrygd, kontantstøtte, engangsstønad ved fødsel og stønader til enslige forsørgere, utgjør 2 prosent.

Innvandrere mottar 22 prosent av samlet inntekt i form av overføringer, altså en litt høyere andel enn i hele befolkningen. Som nevnt skiller alderssammensetningen blant innvandrere seg fra hele befolkningen ved at innvandrerne jevnt over er yngre. Få innvandrere mottar derfor alderspensjon, og mange innvandrere over 67 år har heller ikke nok opptjente poeng i folketrygden til å motta alderspensjon. Flere er også berettiget til å motta familiestønader. Det er klare forskjeller i sammensetningen av overføringer mellom innvandrere fra EU etc. og fra Afrika, Asia etc. Innvandrere fra den første gruppen kommer i hovedsak som arbeidsinnvandrere, og som vi har sett, utgjør derfor yrkesinntekt den største andelen av samlet inntekt. Overføringer utgjør 14 prosent, der alderspensjon står for 3 prosent og andre utbetalinger fra folketrygden for 4 prosent. For innvandrere fra Afrika, Asia etc. utgjør overføringer dobbelt så mye (28 prosent). Her er det uføreytelser, familiestønader og sosiale stønader (sosialhjelp og bostøtte) som dominerer, med henholdsvis 4 prosent hver. Introduksjonsstønad³ utgjør 2 prosent av samlet inntekt for hele denne gruppen, men stønaden er en svært viktig inntektskilde for nyankomne innvandrere med få andre inntektskilder. Restkategorien andre overføringer er også stor (8 prosent) og inneholder blant annet

³ Introduksjonsstønad blir gitt til innvandrere som deltar i introduksjonsprogrammet. Ordningen er for nyankomne flyktninger og deres familie og innebærer undervisning i norsk og samfunnskunnskap. Introduksjonsstønaden i 2008 tilsvarte 138 000 kroner (2 ganger grunnbeløpet i folketrygden). Stønaden blir gitt for at færrest mulig skal være avhengig av sosialhjelp når de kommer til Norge.

Overføringer

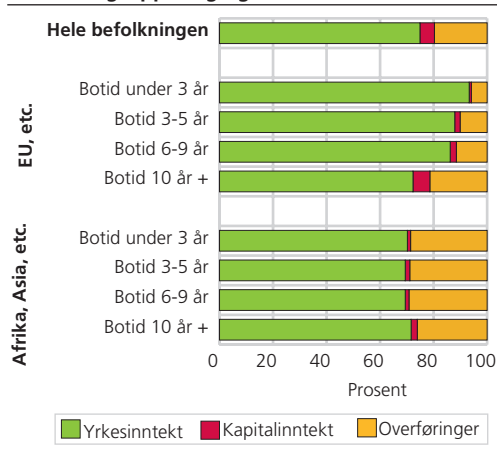
I samlebetegnelsen *overføringer* inngår skattefrie og skattepliktige kontante overføringer til husholdningene. Disse er samlet i noen hovedbegreper i figurer og tabeller i denne publikasjonen: *Utbetalinger fra folketrygden* innebærer alderspensjon, uføreytelser (tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon), sykepenger samt rehabiliterings- og attføringspenger. I *familiestønader* inngår barne- trygd, kontantstøtte og engangsstønad ved fødsel samt stønader til enslige forsørgere som overgangsstønad, stønad til barnetilsyn og utdanningsstønad. Kategorien *sosiale stønader* omfatter økonomisk sosialhjelp, bostøtte og kvalifiseringsstønad. Restkategorien *andre overføringer* inkluderer foreldrepenger, dagpenger ved arbeidsløshet og supplerende stønad til eldre uten oppsparte pensjonsrettigheter.

foreldrepenger, dagpenger ved arbeidsløshet og supplerende stønad til eldre uten oppsparte pensjonsrettigheter.

5.5. Inntektssammensetningen endres med økt botid, men ikke for alle

Den andelen som yrkesinntekt utgjør av samlet inntekt, vil naturlig nok variere både i forhold til alder, livsfase og hvor lenge de har bodd i Norge. Figur 5.6 viser sammensetningen av samlet inntekt etter botid for innvandrere fra EU etc. og fra Afrika, Asia etc. Vi ser klare forskjeller mellom de to gruppene. For innvandrere fra EU etc. som har bodd i Norge under tre år, utgjør yrkesinntekt 93 prosent av samlet inntekt. For hele befolkningen utgjør tilsvarende andel 75 prosent. Vi ser altså at nyankomne innvandrere fra denne gruppen har yrkesinntekt som utgjør en større andel av samlet inntekt enn hva tilfellet er for hele befolkningen. Igjen ligger mye av forklaringen i den ulike aldersfordelingen blant henholdsvis innvandrere og hele befolkningen, der sistnevnte har langt flere eldre. Nyankomne innvandrere kommer hovedsakelig som arbeidsinnvandrere, og de har i tillegg ikke opparbeidede trygderettigheter her i landet. Tendensen gjelder for dem som har bodd i Norge i inntil ni år. For dem som har bodd i Norge i ti år eller mer, ser vi derimot at yrkesinntekt som andel av samlet inntekt ligger noe under gjennomsnittet for hele befolkningen. Vi ser da at andelen kapitalinntekter og overføringer øker. Utviklingen er naturlig med tanke på at det i denne gruppen er en del eldre personer som mottar alderspensjon som har vært i landet lenge nok til å ha opparbeidet seg trygderettigheter. Videre ser vi at disse innvandrerne har noe høyere andel kapitalinntekter enn gjennomsnittet i hele befolkningen (henholdsvis 6 og 5 prosent av samlet inntekt). Dette kan både komme av at en del i denne gruppen har høye inntekter med mulighet til å legge seg opp kapital, og at de innvandrerne som kom for over ti år siden, hadde en annen bakgrunn enn dem som kommer til landet i dag.

Figur 5.6. **Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere¹, etter landgruppering og botid. 2008. Prosent**

¹ Studenthusholdninger utelatt.

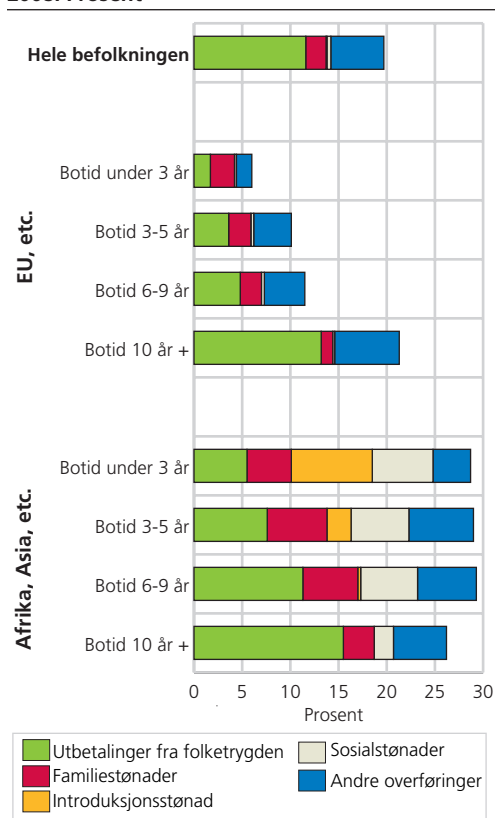
Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Når vi ser på innvandrere fra Afrika, Asia etc. ser vi en noe annen utvikling. Uansett botid har de lavere andel yrkesinntekt av samlet inntekt enn hele befolkningen, og tilsvarende høyere andel av overføringer. Kapitalinntekter utgjør jevnt over liten andel av samlet inntekt. For innvandrere i denne gruppen med botid under tre år utgjør yrkesinntekt 70 prosent av samlet inntekt, og for dem med botid over ti år utgjør denne 72 prosent. For innvandrere fra disse landene som har bodd i Norge i mer enn ti år, har mange høyere yrkesinntekt nå enn i de første årene de bodde i landet. Samtidig består denne gruppen av en del eldre personer som naturlig nok er ferdig med sitt yrkesaktive liv.

Dersom vi ser på hva overføringer består av for de ulike innvandrergруппene etter hvor lenge de har bodd i Norge (se figur 5.7 og vedleggstabell 5.4), ser vi at for innvandrere fra EU etc. stiger andelen som alderspensjon utgjør av samlet inntekt etter hvert som de har bodd lenge i Norge, og de blir eldre. Mange innvandrere fra disse landene har bodd i Norge store deler av livet. For innvandrere fra Afrika, Asia etc. utgjør alderspensjon en liten andel av samlet inntekt, selv for dem som har bodd i landet i over ti år. Noe av årsaken er at færre har nådd pensjonsalder, og at en del som har kommet til Norge i høy alder, ikke har opptjent tilstrekkelig rettigheter i folketrygden til å motta alderspensjon. Noen av disse vil motta supplerende stønad som blir gitt til eldre uten opptjente pensjonsrettigheter.⁴ Supplerende stønad inngår i restkategorien andre overføringer. Andel

⁴ Supplerende stønad gis til personer 67 år og eldre med liten eller ingen alderspensjon. Eldre innvandrere og nordmenn med lange utenlandsopphold som ikke har full opptjeningstid i folketrygden (40 år), kan derfor bli berettiget til mottak av supplerende stønad. Formålet med stønaden er å sikre disse en minsteinntekt på nivå med minstepensjon. For mer om supplerende stønad, se www.nav.no og Enes (2010).

Figur 5.7. Ulike overføringer¹ som andel av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere², etter landgruppering og botid. 2008. Prosent

¹ Se tekstboks.

² Studenthusholdninger er utelatt.

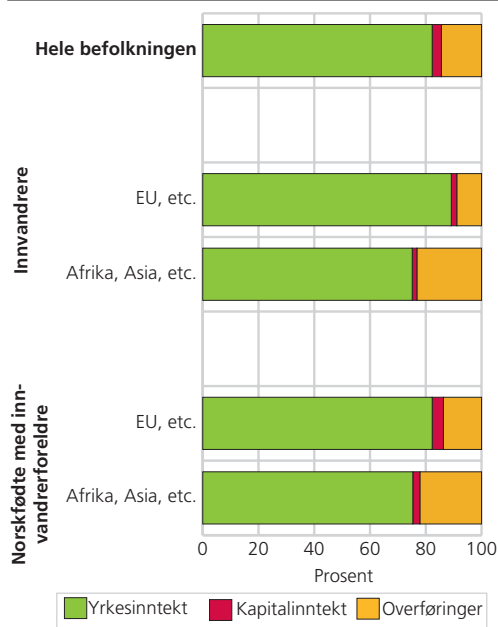
Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

uføreytelser er relativt lave for innvandrere fra EU etc., mens for innvandrere fra Afrika, Asia etc. er denne typen stønader langt høyere for dem som har bodd i Norge i over seks år. For dem som har bodd i Norge fra seks til ni år, utgjør andelen uføreytelser 3 prosent av samlet inntekt, og for dem som har vært i landet i over ti år, er tilsvarende andel 7 prosent. Attføring og rehabilitering for innvandrere fra EU etc. utgjør jevnt over mindre av samlet inntekt enn for hele befolkningen. Innvandrere fra Afrika, Asia etc. som har bodd i Norge i mer enn tre år, har en høyere

andel enn hele befolkningen. For dem som har vært i landet i mer enn seks år, utgjør rehabilitering og attføring 4 prosent av samlet inntekt, mot 1 prosent i hele befolkningen. Innvandrere fra EU etc. har mindre eller tilsvarende andel sykepenger av samlet inntekt som det befolkningen har.

For innvandrere fra Afrika, Asia etc. som har bodd i Norge i over tre år, utgjør andel sykepenger noe mer enn for hele befolkningen. En mulig årsak til dette er at mange innvandrere fra disse landene er ufaglært arbeidskraft, og har yrker som er fysisk belastende (Claussen, Dalgard og Bruusgaard 2009). Familiestønader (barneetrygd, kontantstøtte, engangsstønad ved fødsel og stønader til enslige forsørgere) utgjør jevnt over en relativt høy andel av

Figur 5.8. **Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 25-39 år¹. Landgruppering 2008. Prosent**

¹ Studenthusholdninger utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

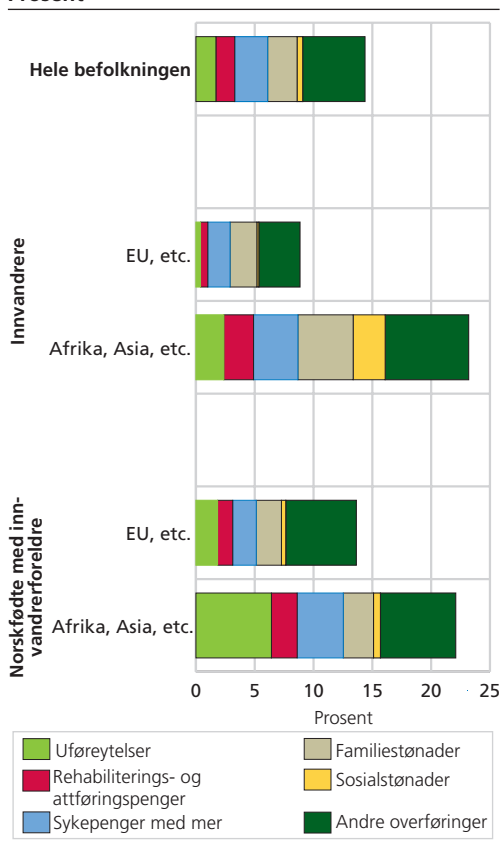
samlet inntekt for innvandrere fra Afrika, Asia etc. Introduksjonsstønaden utgjør naturlig nok en høy andel av samlet inntekt for innvandrere fra Afrika, Asia etc. som har bodd i Norge i mindre enn tre år (8 prosent), og noe mindre for dem som har vært her i tre til fem år (3 prosent). Sosiale stønader utgjør om lag 6 prosent av samlet inntekt for innvandrere fra Afrika, Asia etc. for dem som har vært i landet i mindre enn ti år. For dem som har vært i landet i mer enn ti år, ser vi at introduksjonsstønaden har falt bort, mottak av familiestønader har gått ned, og alderspensjon har økt noe. Videre sank andelen sosiale stønader til 2 prosent av samlet inntekt.

5.6. Mange norskfødte med innvandrerbakgrunn bor sammen med foreldrene

Figur 5.8 viser at personer i alderen 25-39 år har en yrkesinntekt som utgjør 82 prosent av samlet husholdningsinntekt. Innvandrere fra EU etc. i samme aldersgruppe har en høyere andel yrkesinntekt (89 prosent), mens for innvandrere fra Afrika, Asia etc. ligger andel yrkesinntekt av samlet inntekt lavere. Yrkesinntekt til norskfødte med innvandrerforeldre fra EU etc. er på samme nivå som for hele befolkningen i samme aldersgruppe, for norskfødte med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. utgjør yrkesinntekten en like stor andel av samlet inntekt som for innvandrere fra de samme landene i denne aldersgruppen, og altså noe under andelen til hele befolkningen. Kapitalinntekter utgjør noe mer av samlet inntekt for norskfødte enn for innvandrere (2 prosentpoeng mer).

Figur 5.9 viser hva som inngår i overføringer for hele befolkningen, innvandrere og norskfødte i alderen 25-39 år. For hele befolkningen i denne aldersgruppen ser vi at sykepenger og familiestønader utgjør de største overføringene, henholdsvis 3 prosent hver. For innvandrere fra EU etc.

Figur 5.9. **Ulike overføringer¹ som andel av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 25-39 år², etter landgruppering. 2008. Prosent**

¹ Se tekstboks.

² Studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

i samme aldersgruppe er andel overføringer av samlet inntekt lav, som vi har sett, i og med at yrkesinntekt utgjør så stor andel. Også her er det familiestønader og sykepenger som utgjør de største overføringene, henholdsvis 2 prosent hver. Andel overføringer av samlet inntekt for innvandrere fra Afrika, Asia etc. i samme aldersgruppe er langt høyere. Familiestønader utgjør den største andelen overføringer, på 5 prosent, sykepenger på 4 prosent og

sosiale stønader står for 3 prosent. Rehabilitering, attføring og uføreytelser står for til sammen 5 prosent av samlet inntekt. Introduksjonsstønad utgjør om lag 2 prosent av samlet inntekt til innvandrere i denne gruppen.

Når vi ser på norskfødte med innvandrerforeldre i alderen 25-39 år, ser vi at overføringene til dem med bakgrunn fra EU etc. skiller seg lite fra hele befolkningen i samme aldersgruppe. For dem med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. er derimot bildet noe annerledes. Overføringer utgjør, som vi har sett, over én femdel av samlet inntekt for denne gruppen. Uføreytelser er den største overføringen, 6 prosent, mens sykepenger står for 4 prosent. Familiestønader og sosiale stønader ligger på nivå med hele befolkningen i tilsvarende aldersgruppe. Husholdningssammensetningen gir en forklaring på disse forskjellene. Det er ikke flere mottakere av uføreytelser blant norskfødte med bakgrunn fra Afrika, Asia, etc. enn det er blant hele befolkningen i denne aldersgruppen. Men disse bor oftere i husholdninger hvor andre husholdningsmedlemmer (foreldre eller besteforeldre) mottar slike ytelser.

5.7. Flertall av innvandrere befinner seg i nedre del av inntektsfordelingen

Desilfordeling er en metode en kan benytte for å illustrere inntektsfordelingen mellom ulike grupper av befolkningen. Alle personer blir sortert etter inntekt etter skatt per forbruksenhet, for deretter å bli delt inn i ti like store deler, eller desiler. Videre kan vi for eksempel se hvordan ulike grupper av innvandrere fordeler seg i disse tidelene. Dersom innvandrerne hadde samme inntektsfordeling som i befolkningen, ville andelen i desil 1 eller desil 2, være nøyaktig den samme som i befolkningen (det vil si 10 prosent). Tabell 5.1 viser at blant innvandrere ligger 30 prosent i

nederste desil, mens kun 6 prosent ligger i øverste. Det vil si at det er mange i denne gruppen som har relativt lave inntekter sammenlignet med hele befolkningen.

Nær hver fjerde innvandrere fra EU etc. ligger i tidelen med lavest inntekt, i den øverste tidelen er fordelingen lik som for hele befolkningen (10 prosent). Det er med andre ord stor spredning i gruppen. Om lag 60 prosent befinner seg i den nedre halvdel av inntektsfordelingen (de fem laveste desilene). Vi ser en polarisering

Tabell 5.1 **Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere.¹ Land-gruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

	Desil 1	Desil 2	Desil 9	Desil 10	Desil 1-5
Hele befolkningen²	10	10	10	10	50
Innvandrere	30	14	5	6	70
EU, etc.	24	11	8	10	60
Afrika, Asia, etc.	34	16	4	3	77
Polen	35	14	6	3	72
Pakistan	35	21	5	2	77
Sverige	18	8	8	13	52
Irak	48	20	3	1	85
Somalia	67	17	1	0	93
Tyskland	22	10	8	10	57
Vietnam	24	14	9	3	63
Bosnia-Hercegovina	21	12	10	3	60
Tyrkia	32	20	6	2	76
Iran	28	17	7	5	68
Russland	30	16	7	5	69
Sri Lanka	19	14	9	3	62
Kosovo	27	19	6	1	74
India	23	9	8	8	58
Afghanistan	48	23	2	0	87
Eritrea	43	16	5	1	79

¹ Utvalgte desiler. Prosent avrundet til nærmeste heltall.

² Studenthusholdninger utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

øverst og nederst i inntektsfordelingen for denne innvandrerguppen. Fra disse landene kommer både unge som studerer eller har dårlig betalte jobber, og en del som er vel etablerte med høye lønns- og kapitalinntekter.

Som en motsats til disse innvandrerne er det innvandrergupper der de fleste har inntekter nederst i inntektsfordelingen. Hver tredje innvandrere fra Afrika, Asia etc. har en inntekt som ligger i laveste tidel, mens kun 3 prosent er i øverste. Nær 80 prosent av disse innvandrerne har inntekter som ligger i den nedre halvdel av inntektsfordelingen. Innvandrere fra Somalia, for eksempel, har nesten 70 prosent i nederste tidel, og for innvandrere fra Irak og Afghanistan gjelder dette for bortimot halvparten. Blant innvandrere fra andre store innvandringsland som Polen og Pakistan ligger om lag én tredel i nederste desil. 76 prosent av innvandrere fra Polen befinner seg i nedre halvdel av inntektsfordelingen, mens for innvandrere fra Pakistan gjelder dette for 84 prosent (tallene er rettet opp siden 1. utgave).

Innvandrere fra noen land er overrepresentert i lavinntektsgruppen

Lavinntektsgrensen er ofte det som i dagligtale blir omtalt som «fattigdomsgrensen». Det finnes flere metoder for å beregne en slik lavinntektsgrense. EUs lavinntektsdefinisjon setter grensen der inntekt etter skatt per forbruksenhet er lavere enn 60 prosent av medianinntekten for alle personer. I 2008 befinner drøyt 10 prosent av befolkningen seg under den relative lavinntektsgrensen (EU-skala)⁵.

⁵ En annen måte å måle lavinntekt på er å benytte den såkalte OECD-skalaen der man setter grensen ved 50 prosent av medianinntekten. Ved bruk av denne målemetoden var det i 2008 en lavere andel av hele befolkningen som var under lavinntektsgrensen (5 prosent). For mer om ulike lavinntektsdefinisjoner, se Enes (2010).

Vi ser altså at lavinntektsgrensen for 2008 sammenfaller med den laveste tidelen (desilen) av inntektsfordelingen. Som vi har sett, har 30 prosent av alle innvandrere så lave inntekter. De siste årene har det vært en økning i andelen med lavinntekt i befolkningen. I 2004 var det 9 prosent som hadde inntekter som lå under lavinntektsgrensen, mens det i 2008 altså var 10 prosent⁶. Mye av denne økningen skyldes økt innvandring (Kirkeberg 2010b:82). Det er store variasjoner blant innvandrere med lavinntekt etter landbakgrunn. To av tre somaliere og halvparten av irakerne har lavinntekt. Også innvandrere fra Polen, Russland, Tyrkia og Pakistan har høye andeler med lavinntekt. For de to førstnevnte landene faller andelen betraktelig etter å ha bodd i Norge i mer enn to år, mens blant tyrkiske og pakistanske innvandrere forblir lavinntektsandelene høye (Østby 2010).

I vedleggstabell 5.5 ser vi at over halvparten av innvandrerne fra Afrika, Asia etc. som har vært i Norge i mindre enn tre år, har en inntekt som befinner seg i den nederste tidelen, og svært få i toppen (3 prosent). Uansett botid er de overrepresentert nederst i inntektsfordelingen, men dette blir noe bedre med årene. Noen innvandrergrupper forblir nederst i fordelingen selv etter mange år i Norge. Etter ti år i Norge er for eksempel 60 prosent av somaliene i laveste tidel av inntektsfordelingen, og hele 94 prosent ligger i nederste halvdel. For innvandrere fra Pakistan, befinner én tredel seg i nederste desil og over 80 prosent i nedre halvdel av inntektsfordelingen etter ti års botid i landet.

Stadig flere innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har lavinntekt, bor i husholdninger der yrkesinntekt

er største inntektskilde. Videre er det også en synkende andel av innvandrere og norskfødte med lavinntekt som bor i husholdninger uten noen yrkestilknyttede (Kirkeberg 2010b). I Norge har personer med lavinntekt tradisjonelt vært personer som står utenfor arbeidslivet. Disse tallene viser derimot at en del innvandrere og norskfødte har såpass lave inntekter at de faller under lavinntektsgrensen – selv om medlemmer av husholdningen er i arbeid. Noen innvandrere har også vedvarende lavinntekt (se tekstboks) selv om de er heltids yrkesaktive, noe som ikke gjelder personer uten innvandrerbakgrunn. Dette gjelder også for en del barnefamilier der begge foreldrene er heltids yrkesaktive (Bhuller og Aaberge 2010). Årsakene til dette fenomenet kan blant annet være at mange innvandrere har lav timelønn, og at husholdningene består av barnerike familier.

Barn i lavinntektsfamilier – et innvandrerfenomen

Over 70 000 barn bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Fire av ti – eller vel 30 000 av disse – er innvandrerbarn. Det vil si at mer enn hvert tredje barn i innvandrerfamilier har kronisk lave inntekter, mens dette gjelder bare ett av tretten blant alle barn i Norge. Andelen har vært stabil de to siste treårsperiodene (se tabell 5.2). Somaliske innvandrerfamilier skiller seg ut. Mer enn syv av ti innvandrerbarn med bakgrunn fra Somalia har vedvarende lavinntekt. Andelen er stigende og har økt med 5 prosentpoeng fra forrige treårsperiode. Som tidligere kommentert, er det mange enslige forsørgere fra Somalia. Vel én tredel av alle somaliske barn i Norge bor med kun én voksen (se vedleggstabell 5.2). Blant barn av innvandrere fra Irak og Afghanistan er det i underkant av 60 prosent som har kronisk lave inntekter. Det er færre inntektsfattige barnefamilier fra Sri Lanka, India og Filippinene. Andelen barn

⁶ Tilsvarende tall for OECDs målemetode er 4 i 2004 og 5 i 2008.

Tabell 5.2 **Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt¹. EU-skala. 2005-2007 og 2006-2008**

	EU 60 prosent		Antall barn i befolkningen	
	2005- 2007	2006- 2008	2005- 2007	2006- 2008
Barn under 18 år	7,3	7,6	959 000	961 000
Barn under 18 år som er innvandrere eller er norskfødte med innvandrerforeldre	36,4	36,4	78 000	83 000
Utvalgte innvandringsland				
Polen	24	28	1 200	1 800
Pakistan	46	44	7 900	7 900
Irak	61	59	6 900	7 400
Somalia	69	72	6 800	7 700
Vietnam	22	20	5 200	5 200
Bosnia-Hercegovina	13	10	3 100	3 000
Tyrkia	42	41	4 000	4 000
Iran	28	26	3 100	3 000
Russland	41	38	2 400	2 600
Sri Lanka	14	13	4 400	4 400
Kosovo	30	31	3 600	4 000
Filippinene	12	15	1 100	1 200
India	14	14	1 600	1 700
Afghanistan	63	58	2 300	2 600
Litauen	23	27	200	400
Chile	18	18	1 100	1 100
Kina	35	34	900	1 000
Eritrea	25	26	800	900

¹ Gjennomsnittlig treårsinntekt under 60 prosent av medianinntekten i treårsperioden. Alder refererer seg til siste året i treårsperioden.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

som har vedvarende lavinntekt, og som kommer fra disse landene, ligger på rundt 15 prosent. Andelene er likevel langt høyere enn for alle barn i Norge.

Når én lønning har mange munnner å mette, blir det snart lite på hver. Innvandrerfamilier fra Somalia, Irak og Afghanistan har

Vedvarende lavinntekt er definert på bakgrunn av det beløpet som utgjør gjennomsnittet av de årlige medianinntektene for hele befolkningen i en treårsperiode (omregnet til faste priser). Lavinntektsgrensen er basert på EUs ekvivalensskala med lavinntektsgrense lik 60 prosent av mediangjennomsnittet.

generelt lav yrkesdeltakelse (se figur 5.4), og det er sjelden mer enn én yrkesaktiv i husholdningen. De er også kjennertegnet ved å ha store barnekull. En studie gjort av innvandrerbarn med lavinntekt for årene 2004-2007 (Epland og Kirkeberg 2009)⁷ viser at alle innvandrergrupper i Norge med høy forekomst av lavinntekt har mange barn i husholdningen. I familiene til innvandrerbarna som ble fulgt i studien, var gjennomsnittlig antall barn 2,7. Somaliske barnefamilier med lavinntekt hadde i gjennomsnitt 4,6 barn, mens tilsvarende tall for dem uten vedvarende lavinntekt var 3,5 barn. For barnefamilier med lavinntekt fra Irak og Afghanistan var gjennomsnittlig antall barn per familie henholdsvis 3,6 og 3,9 barn.

5.8. Noen innvandrere befinner seg i toppen av inntektsfordelingen

Noen innvandrere har relativt høye inntekter. Innvandrere fra EU etc. har etter få år i landet en relativt jevn inntektsfordeling (se figur 5.10). For innvandrere med kort botid er det en stor overvekt av personer med inntekt som ligger i de to nederste desilene, og tilsvarende færre i de øverste. For innvandrere som har bodd i Norge i mer enn tre år, ser vi derimot et u-format mønster – det er flere som har inntekter som ligger i de laveste og høyeste desilene, enn dem som ligger i de midterste. Det er med andre ord relativt mange med lave inntekter og en god del med høye inntekter. Inntektene øker sammenlignet med hele befolkningen etter hvert som

⁷ Se også Kirkeberg (2010b).

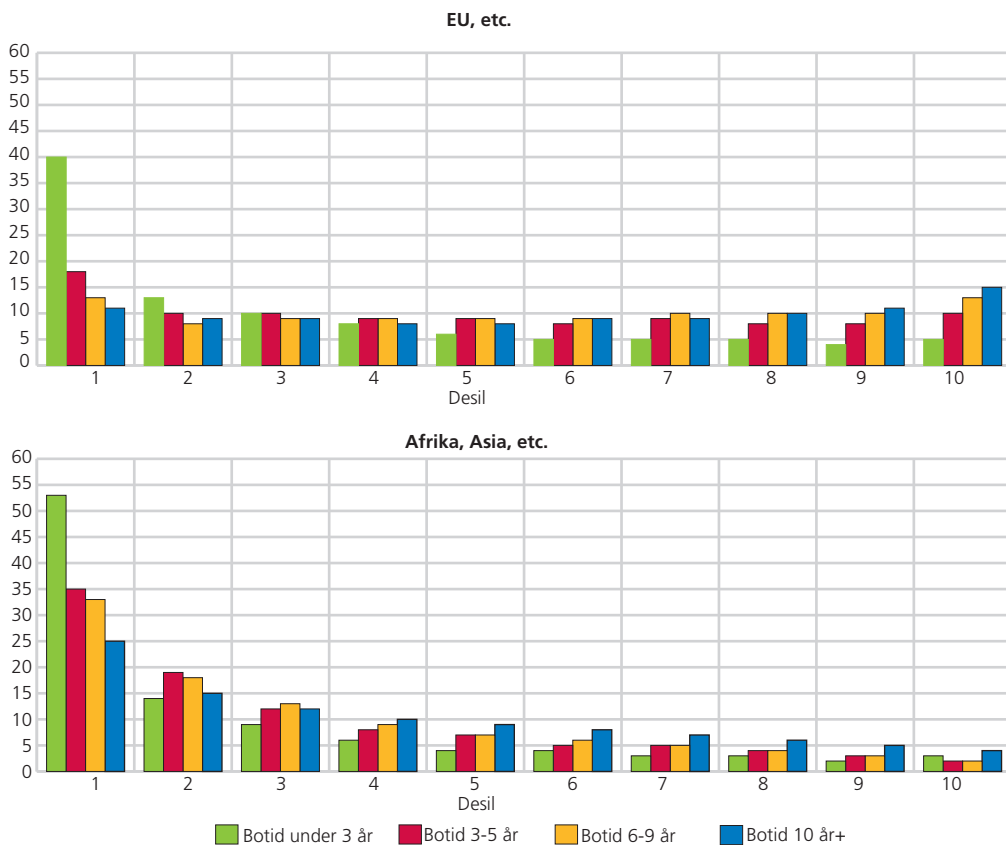
innvandrerne har vært lenge i landet. For innvandrere fra EU etc. ser vi at for dem som har bodd i landet i seks år eller mer, har over halvparten inntekter som ligger i øvre halvdel av inntektsfordelingen.

For innvandrere fra Afrika, Asia etc. ser vi en annen fordeling av inntektene (se figur 5.10). Det er langt flere med lave inntekter i forhold til høye. Blant innvandrere fra denne gruppen som har bodd i Norge i ni år eller mindre, ligger over halvparten i de to første tidelene, og over 80 prosent har inntekter i den nedre halvdel av inntektsfordelingen. For dem som har

bodd i landet i mer enn ti år, er inntektsfordelingen noe jevnere, men også her ligger inntektene langt lavere enn for hele befolkningen.

Enkelte land skiller seg ut og ligger tett opptil inntektsfordelingen i hele befolkningen. I hovedsak gjelder dette dem med bakgrunn fra EU-land som Storbritannia, Sverige og Danmark. Om lag 45 prosent av innvandrere fra disse landene plasserer seg i øverste halvdel av inntektsfordelingen (se vedleggstabell 5.5). Også noen innvandrere fra land utenfor EU har en inntektsfordeling som ligger relativt tett

Figur 5.10. Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere¹, etter landgruppering og botid. 2008. Prosent

¹ Studenthusholdninger utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

opp mot inntektsfordelingen for hele befolkningen. Blant innvandrere fra henholdsvis India og Bosnia-Hercegovina har over 40 prosent inntekter som ligger i øverste del av inntektsfordelingen.

Innvandrere fra landene som nevnt ovenfor gjør det naturligvis også bedre ettersom de har bodd i landet i flere år (vedleggstabell 5.6). I tillegg er det innvandrere fra andre land som skiller seg ut. For polske innvandrere som har bodd i landet i mer enn seks år, har over 45 prosent inntekter som plasserer dem i den øverste halvdel av inntektsfordelingen. Det samme gjelder for innvandrere fra Russland og Litauen med botid på over ti år. For innvandrere fra USA som har vært i landet i tre år eller mer, har over halvparten inntekter i de 5 øverste desilene.

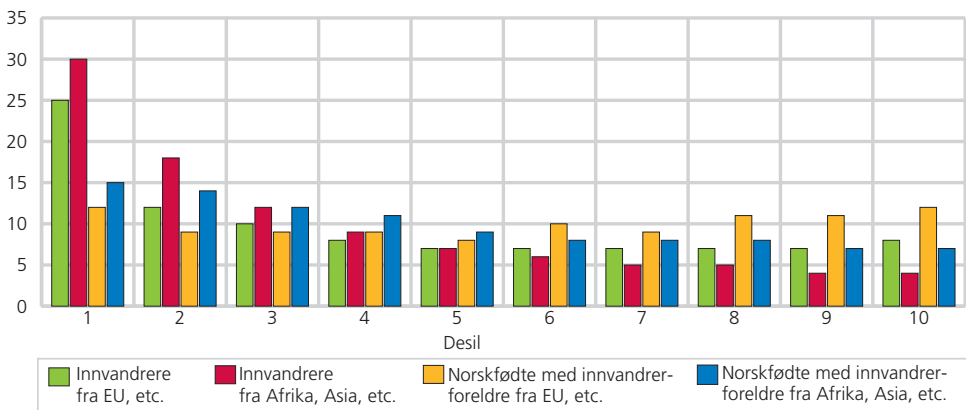
5.9. Jevnere inntektsfordeling blant innvandreres barn født i Norge

Innvandrere fra Afrika, Asia etc. er, som vi har sett, overrepresentert i de laveste desilene, og det er tilsvarende svært få som befinner seg i de øverste. Norskfødte med bakgrunn fra disse landene har derimot en

langt jevnere inntektsfordeling. Vi ser også her en overrepresentasjon nederst i inntektsfordelingen, men ikke på langt nær så stor som for innvandrere. Mens 77 prosent av innvandrere fra Afrika, Asia etc. har inntekter som ligger i nederste halvdel av inntektsfordelingen, gjelder dette for vel 60 prosent av norskfødte med bakgrunn fra disse landene.

Også blant innvandrere med bakgrunn fra EU etc. er det mange som har så lave inntekter at de ligger i den laveste tidelen av inntektsfordelingen til hele befolkningen. Gruppen har en noe jevnere inntektsfordeling enn innvandrere fra Afrika, Asia etc. Figur 5.11 viser en u-formet inntektsfordeling for norskfødte med bakgrunn fra EU etc., noe som innebærer at det i denne gruppen er mange med både høye og lave inntekter og noen færre i de midterste tidelene. Blant innvandrere fra disse landene har 36 prosent inntekter i den øverste halvdel av inntektsfordelingen, mens over halvparten (53 prosent) av norskfødte med innvandrerforeldre har inntekter som inngår i den halvdel av befolkningen som har høyeste inntekter.

Figur 5.11. Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre¹, 25-39 år. Landgrupper. 2008. Prosent

¹ Studenthusholdninger utelatt.

Referanser

Bhuller, M. og R. Aaberge (2010): *Vedvarende økonomisk fattigdom blant innvandrere. En empirisk analyse for perioden 1993-2007*, Rapport 20/2010, Statistisk sentralbyrå.

Claussen, B., Dalgard, O.S, Bruusgaard, D (2009): Disability pensioning: Can ethnic divides be explained by occupation, income, mental distress, or health? *Scandinavian Journal of Public Health* (published online 3 April 2009).

Enes, A.W. (red.) (2010): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper, 2009*, Rapport 3/2010, Statistisk sentralbyrå.

Epland, J. og Kirkeberg, M.I., i Fløtten, T. (red.) (2009): *Barnefattigdom*, Gyldendal Akademisk, Oslo.

Kirkeberg, M.I. (2010a): «Inntekt», i Dzamarija, M.T. (red.): *Barn og unge med innvandrerforeldre – demografi, utdanning, inntekt og arbeidsmarked*, Rapport 12/2010, Statistisk sentralbyrå.

Kirkeberg, M.I. (2010b): «Sosiale indikatorer for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre», i Enes, A.W. (red.): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper, 2009*, Rapport 3/2010, Statistisk sentralbyrå.

Østby, L. (2010): *Innvandrere med lavinntekt*, Rapport 05/2010, Statistisk sentralbyrå.

Veleggstabell 5.1. **Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median for innvandrere. 2006 og 2008. Hele befolkningen¹=100**

	Indeks		Median	
	2006	2008	2006	2008
Hele befolkningen	100	100	244 500	285 700
Innvandrere i alt	79	79	193 700	224 900
EU, etc.	95	89	232 900	254 200
Afrika, Asia, etc.	72	73	175 700	207 300
Polen	72	73	176 300	208 600
Pakistan	68	69	165 300	196 900
Sverige	103	100	251 100	285 500
Irak	59	60	144 600	172 100
Somalia	53	51	129 400	146 500
Tyskland	97	92	238 100	262 000
Vietnam	82	77	201 400	219 300
Danmark	101	101	248 000	288 400
Bosnia-Hercegovina	86	87	209 900	249 000
Tyrkia	69	71	169 700	202 900
Iran	74	83	181 700	237 200
Russland	74	77	181 200	219 600
Sri Lanka	83	85	202 800	242 000
Kosovo	-	74	-	211 900
Filippinene	86	81	209 600	232 000
Storbritannia	110	110	269 100	313 900
India	91	91	222 400	260 200
Afghanistan	57	60	139 100	171 500
Litauen	66	68	160 700	194 700
Chile	85	87	207 800	247 200
USA	95	95	232 800	271 600
Kina	68	72	165 600	204 200
Eritrea	71	66	172 300	188 400

¹ Studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 5.2. **Inntekt etter skatt per forbruksenhet. Median. Barn 0-17 år. Alle barn og barn med innvandrerbakgrunn¹. Utvalgte enkeltland og husholdningstyper. 2008**

	Alle barn 0-17 år		Barn 0-17 år tilhørende husholdningstypen					
	Antall personer	Andel av inntekten til alle barn	Enslig forsørger		Par med barn		Andre hush.typer	
			Antall personer	Andel av inntekten til alle barn	Antall personer	Andel av inntekten til alle barn	Antall personer	Andel av inntekten til alle barn
Hele befolkningen	1 097 789	100	161 066	100	885 431	100	51 292	100
Polen	5 962	65	546	77	5 232	63	184	75
Pakistan	9 182	66	718	75	7 114	63	1 350	73
Sverige	1 879	96	383	84	1 433	102	63	69
Irak	8 978	58	1 215	74	7 354	56	409	64
Somalia	10 383	53	3 739	72	6 040	49	604	56
Tyskland	3 241	82	295	90	2 900	81	46	76
Vietnam	5 805	82	963	81	4 154	82	688	92
Danmark	1 248	102	200	92	1 023	106	25	82
Bosnia-Hercegovina	3 441	87	327	89	2 763	86	351	89
Tyrkia	4 557	68	568	79	3 552	66	437	75
Iran	3 482	76	717	89	2 574	76	191	74
Russland	3 607	68	769	78	2 680	67	158	76
Sri Lanka	4 953	87	260	85	4 374	84	319	89
Kosovo	4 687	72	511	74	3 842	70	334	83
Filippinene	1 686	87	213	94	1 366	86	107	92
Storbritannia	948	106	99	68	810	114	39	91
India	2 171	93	165	91	1 849	90	157	94
Afghanistan	3 271	59	279	77	2 771	57	221	59
Litauen	1 189	68	169	72	979	67	41	81
Chile	1 201	82	281	86	818	83	102	80
USA	491	94	70	69	395	106	26	73
Kina	1 231	75	168	74	964	74	99	86
Eritrea	1 245	73	447	75	752	75	46	73

¹ Omfatter både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Studenthusholdninger utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Veileggstabell 5.3. **Sammensetning av husholdningens samlede inntekt og husholdningsstørrelse, etter botid. Gjennomsnitt for innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

	Yrkesinntekt	Kapitalinntekt	Overføringer	Samlet inntekt (gjennomsnitt)
Hele befolkningen	75	5	20	752 500
Innvandrere	76	3	22	567 100
EU, etc.	82	4	14	607 800
Botid under 3 år	93	1	6	429 000
Botid 3-5 år	88	2	10	647 400
Botid 6-9 år	86	2	11	746 200
Botid 10 år +	72	6	21	761 400
Afrika, Asia, etc.	71	2	28	537 000
Botid under 3 år	70	1	29	399 100
Botid 3-5 år	69	2	29	517 900
Botid 6-9 år	69	1	29	535 800
Botid 10 år +	72	2	26	605 000
Polen	89	1	10	414 900
Botid under 3 år	93	0	7	358 500
Botid 3-5 år	88	2	10	505 200
Botid 6-9 år	84	3	13	648 200
Botid 10 år +	77	3	20	662 700
Pakistan	68	3	29	615 400
Botid under 3 år	72	2	26	478 400
Botid 3-5 år	70	2	28	573 500
Botid 6-9 år	71	2	27	562 800
Botid 10 år +	67	3	30	645 000
Sverige	81	4	14	687 000
Botid under 3 år	93	1	6	432 300
Botid 3-5 år	87	2	11	648 900
Botid 6-9 år	86	2	12	733 700
Botid 10 år +	76	6	18	824 300
Irak	57	1	42	444 000
Botid under 3 år	48	0	52	295 600
Botid 3-5 år	55	0	45	450 400
Botid 6-9 år	60	1	39	469 200
Botid 10 år +	55	1	44	489 900
Somalia	44	0	55	350 100
Botid under 3 år	36	0	64	318 600
Botid 3-5 år	40	0	60	355 100
Botid 6-9 år	42	0	57	367 900
Botid 10 år +	58	0	41	354 500

Vedleggstabell 5.3 (forts.). **Sammensetning av husholdningens samlede inntekt og husholdningsstørrelse, etter botid. Gjennomsnitt for innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

	Yrkesinntekt	Kapitalinntekt	Overføringer	Samlet inntekt (gjennomsnitt)
Tyskland	83	3	13	622 100
Botid under 3 år	94	1	5	466 100
Botid 3-5 år	89	2	9	650 700
Botid 6-9 år	89	2	9	814 300
Botid 10 år +	70	7	23	756 700
Vietnam	75	1	24	611 100
Botid under 3 år	77	0	24	432 300
Botid 3-5 år	77	1	23	562 600
Botid 6-9 år	75	0	24	538 100
Botid 10 år +	75	1	24	634 000
Danmark	72	5	23	713 300
Botid under 3 år	92	2	6	622 500
Botid 3-5 år	88	1	11	728 600
Botid 6-9 år	86	3	12	768 800
Botid 10 år +	66	7	27	718 900
Bosnia-Hercegovina	76	1	22	600 800
Botid under 3 år	84	1	15	442 400
Botid 3-5 år	80	1	20	614 000
Botid 6-9 år	74	1	25	589 600
Botid 10 år +	76	1	23	610 200
Tyrkia	67	1	32	527 800
Botid under 3 år	76	1	23	452 900
Botid 3-5 år	72	1	27	499 900
Botid 6-9 år	72	1	28	498 400
Botid 10 år +	64	2	34	551 700
Iran	72	1	27	542 300
Botid under 3 år	77	0	23	382 200
Botid 3-5 år	69	0	30	468 700
Botid 6-9 år	68	0	32	507 500
Botid 10 år +	73	2	25	588 500
Russland	75	2	23	545 100
Botid under 3 år	71	2	27	414 400
Botid 3-5 år	71	1	28	543 700
Botid 6-9 år	78	3	19	628 600
Botid 10 år +	80	3	17	646 800

Vedleggstabell 5.3 (forts.). **Sammensetning av husholdningens samlede inntekt og husholdningsstørrelse, etter botid. Gjennomsnitt for innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

	Yrkesinntekt	Kapitalinntekt	Overføringer	Samlet inntekt (gjennomsnitt)
Sri Lanka	77	1	21	615 800
Botid under 3 år	75	0	24	380 200
Botid 3-5 år	73	1	26	534 700
Botid 6-9 år	75	1	24	568 300
Botid 10 år +	78	1	20	656 900
Kosovo	67	1	32	596 400
Botid under 3 år	64	0	36	432 000
Botid 3-5 år	71	1	28	574 600
Botid 6-9 år	67	1	32	594 100
Botid 10 år +	68	1	32	640 200
India	80	3	17	674 400
Botid under 3 år	95	1	5	496 500
Botid 3-5 år	80	3	17	626 500
Botid 6-9 år	81	2	17	691 300
Botid 10 år +	74	4	22	789 900
Afghanistan	61	0	39	468 200
Botid under 3 år	52	0	47	361 200
Botid 3-5 år	62	0	37	450 400
Botid 6-9 år	61	1	38	541 100
Botid 10 år +	74	1	25	606 600

¹ Studenthusholdninger utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 5.4. **Ulike overføringer som andel av husholdningens samlede inntekt, etter botid. Gjennomsnitt for innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent²**

	Alders- pensjon fra folke- trygden	Uføre- ytelser	Rehabilite- rings- og attførings- penger	Syke- penger med mer	Familie- stønader ³	Introduk- sjons- stønad	Sosial- stønader ⁴	Andre over- føringer
Hele befolkningen	5	3	1	2	2	0	0	6
Innvandrere	2	3	1	3	3	1	2	6
EU, etc.	3	2	0	2	2	0	0	5
Botid under 3 år	0	0	0	1	2	0	0	2
Botid 3-5 år	0	0	1	2	2	0	0	4
Botid 6-9 år	0	1	1	2	2	0	0	4
Botid 10 år +	7	3	1	2	1	0	0	7
Afrika, Asia, etc.	1	4	1	4	4	2	4	8
Botid under 3 år	1	2	1	2	5	8	6	4
Botid 3-5 år	1	2	2	3	6	2	6	7
Botid 6-9 år	0	3	4	4	6	0	6	6
Botid 10 år +	2	7	4	4	3	0	2	5
Polen	1	1	0	2	3	0	0	2
Botid under 3 år	0	0	0	1	4	0	0	1
Botid 3-5 år	0	0	1	3	4	0	0	3
Botid 6-9 år	1	1	1	3	3	0	0	4
Botid 10 år +	4	4	2	3	1	0	1	5
Pakistan	1	9	4	4	4	0	2	6
Botid under 3 år	1	5	2	4	5	1	3	6
Botid 3-5 år	1	4	3	5	7	0	2	6
Botid 6-9 år	1	3	3	5	6	0	3	5
Botid 10 år +	2	10	4	3	4	0	1	6
Sverige	2	2	1	2	1	0	0	5
Botid under 3 år	0	0	0	2	1	0	0	2
Botid 3-5 år	0	1	1	3	2	0	0	5
Botid 6-9 år	0	1	2	3	2	0	0	5
Botid 10 år +	4	3	1	2	1	0	0	6
Irak	0	5	6	5	7	3	11	6
Botid under 3 år	0	1	2	4	7	18	16	4
Botid 3-5 år	0	1	5	5	8	4	14	7
Botid 6-9 år	0	3	6	5	7	0	11	6
Botid 10 år +	1	13	6	4	6	0	7	6

Vedleggstabell 5.4 (forts.). **Ulike overføringer som andel av husholdningens samlede inntekt, etter botid. Gjennomsnitt for innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent²**

	Alders- pensjon fra folke- trygden	Uføre-Rehabilite- ytelser rings- og attførings- penger	Syke- penger med mer	Familie- stønader ³	Introduk- sjons- stønad	Sosial- stønader ⁴	Andre over- føringer	
Somalia	0	2	3	3	14	6	19	9
Botid under 3 år	0	0	2	2	14	18	22	6
Botid 3-5 år	0	0	2	2	17	7	22	9
Botid 6-9 år	0	1	4	3	16	1	21	10
Botid 10 år +	0	4	4	3	10	0	11	9
Tyskland	3	1	1	2	2	0	0	4
Botid under 3 år	0	0	0	1	2	0	0	1
Botid 3-5 år	0	0	1	2	2	0	0	4
Botid 6-9 år	0	0	1	2	2	0	0	3
Botid 10 år +	9	3	1	2	1	0	0	8
Vietnam	2	5	3	3	3	0	2	6
Botid under 3 år	1	4	1	2	4	3	3	5
Botid 3-5 år	1	4	2	3	5	0	2	7
Botid 6-9 år	0	3	2	3	6	0	3	7
Botid 10 år +	2	6	3	3	3	0	2	6
Danmark	9	3	1	2	1	0	0	7
Botid under 3 år	0	0	0	1	2	0	0	2
Botid 3-5 år	0	1	1	2	2	0	0	4
Botid 6-9 år	0	1	1	3	2	0	0	4
Botid 10 år +	12	3	1	2	1	0	0	8
Bosnia-Hercegovina	1	3	4	5	2	0	2	6
Botid under 3 år	0	1	1	4	2	1	1	4
Botid 3-5 år	0	1	2	6	3	1	1	5
Botid 6-9 år	0	3	4	7	3	0	2	6
Botid 10 år +	1	4	4	5	2	0	2	6
Tyrkia	1	9	5	5	4	0	2	5
Botid under 3 år	0	3	2	5	3	1	2	6
Botid 3-5 år	0	3	3	6	5	0	3	7
Botid 6-9 år	0	2	5	6	5	0	3	5
Botid 10 år +	1	12	6	5	4	0	2	5
Iran	1	6	5	4	3	1	3	5
Botid under 3 år	0	1	1	2	3	6	6	3
Botid 3-5 år	0	2	4	4	4	2	7	7
Botid 6-9 år	1	6	6	4	4	0	5	5
Botid 10 år +	1	7	5	4	2	0	2	4

Vedleggstabell 5.4 (forts.). **Ulike overføringer som andel av husholdningens samlede inntekt, etter botid. Gjennomsnitt for innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent²**

	Alders- pensjon fra folke- trygden	Uføre-Rehabilite- ytelser rings- og attførings- penger	Syke- penger med mer	Familie- stønader ³	Introduk- sjons- stønad	Sosial- stønader ⁴	Andre over- føringer	
Russland	1	2	2	3	4	3	3	5
Botid under 3 år	1	2	1	1	4	9	6	3
Botid 3-5 år	1	1	2	3	6	3	5	6
Botid 6-9 år	1	2	2	3	3	0	1	6
Botid 10 år +	2	2	2	2	2	0	1	6
Sri Lanka	0	2	4	5	3	0	1	6
Botid under 3 år	0	1	2	4	3	6	4	5
Botid 3-5 år	0	1	3	6	4	0	2	9
Botid 6-9 år	0	1	4	5	4	0	2	7
Botid 10 år +	0	3	4	4	3	0	1	5
Kosovo	0	4	6	6	5	1	4	5
Botid under 3 år	0	1	2	4	5	12	7	4
Botid 3-5 år	0	1	2	6	5	2	5	6
Botid 6-9 år	0	2	6	7	5	0	5	5
Botid 10 år +	0	7	7	6	4	0	2	5
India	1	4	2	3	2	0	0	4
Botid under 3 år	0	0	0	1	2	0	0	1
Botid 3-5 år	0	2	2	4	3	0	1	6
Botid 6-9 år	0	2	2	3	3	0	1	6
Botid 10 år +	2	7	3	3	2	0	0	5
Afghanistan	0	3	3	3	7	6	11	6
Botid under 3 år	0	0	1	2	7	19	13	4
Botid 3-5 år	0	1	2	2	8	6	12	6
Botid 6-9 år	1	5	4	3	6	1	11	7
Botid 10 år +	1	7	3	3	4	0	2	5

¹ Studenthusholdninger er utelatt.

² Prosentandelene er avrundet til nærmeste heltall slik at alle verdier mellom 0,0-0,49% vises som 0.

³ Barnetrygd, kontantstøtte, overgangsstønad, engangsstønad ved fødsel, stønad til barnetilsyn og utdanningsstønad (enslige forsørgere).

⁴ Sosialhjelp, bostøtte og kvalifiseringsstønad.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 5.5 **Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

	Antall	Desil 1	Desil 2	Desil 3	Desil 4	Desil 5	Desil 6	Desil 7	Desil 8	Desil 9	Desil 10
Hele befolkningen	4 652 105	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Innvandrere	411 563	29,6	13,8	10,6	8,6	7,4	6,6	6,1	5,8	5,4	6,0
EU, etc.	174 868	24,1	10,6	9,4	8,3	7,6	7,3	7,4	7,5	7,8	10,1
Afrika, Asia, etc.	236 695	33,7	16,1	11,5	8,8	7,3	6,1	5,2	4,5	3,7	3,1
Polen	42 010	35,0	14,3	10,8	4,1	7,3	5,1	8,9	5,5	6,3	2,7
Pakistan	16 335	35,0	20,5	12,2	2,2	6,9	3,3	9,2	3,8	5,3	1,7
Sverige	27 008	17,8	8,1	8,2	10,3	7,9	9,1	8,1	8,9	8,4	13,2
Irak	18 417	48,1	20,2	11,4	1,2	4,6	1,5	6,8	2,3	3,1	0,9
Somalia	16 586	67,0	17,3	7,1	0,4	1,7	0,7	3,5	0,9	1,4	0,2
Tyskland	19 290	22,2	9,7	9,2	8,0	8,2	7,8	8,7	8,1	7,8	10,3
Vietnam	12 477	23,6	13,9	11,9	4,7	9,1	6,1	11,1	7,4	9,0	3,3
Danmark	17 488	13,1	9,4	9,7	10,4	8,4	9,4	8,5	9,2	8,2	13,7
Bosnia-Hercegovina	12 631	20,7	11,6	11,8	5,0	11,0	7,4	11,3	8,9	9,7	2,7
Tyrkia	9 895	32,2	19,8	14,8	2,2	6,7	3,4	9,1	4,2	5,6	1,9
Iran	12 415	28,0	16,6	11,2	4,8	7,9	5,3	8,9	5,7	6,6	5,2
Rusland	12 178	29,7	15,5	10,7	5,3	7,8	6,1	8,2	5,4	6,5	4,7
Sri Lanka	8 235	19,5	13,9	13,6	4,3	11,2	6,3	12,7	7,4	8,7	2,6
Kosovo	9 056	27,1	19,5	16,4	2,1	9,1	3,0	11,8	4,2	5,8	1,1
Filippinene	10 940	29,4	11,5	10,4	5,5	8,5	6,7	9,3	7,0	8,2	3,6
Storbritannia	11 431	12,9	7,5	7,6	11,3	6,6	8,9	7,0	8,1	7,7	22,5
India	6 516	23,1	9,4	9,2	8,4	8,0	7,9	8,8	8,6	8,2	8,5
Afghanistan	7 382	48,2	22,8	12,3	0,7	3,4	0,9	7,3	1,9	2,1	0,4
Litauen	7 147	39,8	15,3	11,3	3,1	6,5	3,8	8,5	4,5	5,3	1,9
Chile	5 772	19,1	13,3	13,0	4,8	10,4	6,9	11,7	9,0	9,4	2,5
USA	6 961	22,9	9,8	8,0	8,3	6,3	7,9	6,5	7,0	6,2	17,3
Kina	5 305	38,1	12,8	9,0	5,4	6,5	5,1	7,3	4,7	5,6	5,6
Eritrea	3 092	42,9	15,8	12,4	1,9	6,0	3,0	8,3	4,3	4,6	1,0

¹ Studenthusholdninger utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Vedleggstabell 5.6. Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere, etter botid¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent

	Desil 1-5	Desil 6-10	Antall	Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse
Innvandrere	70	30	411 563	2,0
EU, etc.	60	40	174 868	1,7
Botid under 3 år	77	24	73 850	1,6
Botid 3-5 år	56	44	18 277	1,9
Botid 6-9 år	48	52	15 480	2,1
Botid 10 år +	46	54	67 261	1,9
Afrika, Asia, etc.	77	23	236 695	2,3
Botid under 3 år	86	14	47 079	2,0
Botid 3-5 år	81	19	36 326	2,4
Botid 6-9 år	80	20	46 564	2,5
Botid 10 år +	71	29	106 726	2,3
Polen	76	24	42 010	1,6
Botid under 3 år	82	18	31 923	1,5
Botid 3-5 år	65	35	4 328	1,7
Botid 6-9 år	56	45	1 062	2,0
Botid 10 år +	53	48	4 697	1,9
Pakistan	84	16	16 335	3,0
Botid under 3 år	90	11	1 444	2,4
Botid 3-5 år	86	14	1 339	3,1
Botid 6-9 år	86	14	1 808	3,1
Botid 10 år +	82	17	11 744	3,1
Sverige	50	50	27 008	1,7
Botid under 3 år	69	31	7 455	1,4
Botid 3-5 år	50	50	2 636	1,7
Botid 6-9 år	47	53	3 556	1,9
Botid 10 år +	41	59	13 361	2,0
Irak	91	9	18 417	2,5
Botid under 3 år	97	3	2 892	2,2
Botid 3-5 år	94	6	2 637	2,8
Botid 6-9 år	90	10	8 652	2,5
Botid 10 år +	88	12	4 236	2,5
Somalia	97	4	16 586	2,2
Botid under 3 år	99	1	3 888	2,3
Botid 3-5 år	97	3	3 587	2,4
Botid 6-9 år	97	3	4 817	2,4
Botid 10 år +	94	7	4 294	1,9

Vedleggstabell 5.6 (forts.). **Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere, etter botid¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

	Desil 1-5	Desil 6-10	Antall	Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse
Tyskland	58	42	19 290	1,8
Botid under 3 år	73	27	8 435	1,7
Botid 3-5 år	52	48	2 553	1,9
Botid 6-9 år	44	57	2 188	2,2
Botid 10 år +	45	55	6 114	1,8
Vietnam	70	30	12 477	2,4
Botid under 3 år	86	14	788	2,2
Botid 3-5 år	74	26	671	2,5
Botid 6-9 år	76	24	824	2,4
Botid 10 år +	68	33	10 194	2,4
Danmark	49	51	17 488	1,8
Botid under 3 år	60	40	1 930	1,6
Botid 3-5 år	47	53	1 230	1,9
Botid 6-9 år	43	57	1 523	2,0
Botid 10 år +	48	52	12 805	1,8
Bosnia-Hercegovina	66	34	12 631	2,2
Botid under 3 år	81	19	579	1,9
Botid 3-5 år	68	32	460	2,6
Botid 6-9 år	74	26	1 136	2,6
Botid 10 år +	65	36	10 456	2,2
Tyrkia	83	17	9 895	2,5
Botid under 3 år	85	15	997	2,2
Botid 3-5 år	82	19	1 129	2,4
Botid 6-9 år	82	18	1 488	2,3
Botid 10 år +	83	17	6 281	2,7
Iran	73	28	12 415	2,1
Botid under 3 år	86	15	1 080	1,8
Botid 3-5 år	81	20	1 226	2,1
Botid 6-9 år	81	19	2 519	2,3
Botid 10 år +	67	34	7 590	2,0
Russland	72	28	12 178	2,2
Botid under 3 år	84	16	3 284	2,0
Botid 3-5 år	79	21	4 116	2,6
Botid 6-9 år	62	39	2 841	2,2
Botid 10 år +	53	48	1 937	2,0

Vedleggstabell 5.6 (forts.). **Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere, etter botid¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent**

	Desil 1-5	Desil 6-10	Antall	Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse
Sri Lanka	71	29	8 235	2,6
Botid under 3 år	85	15	637	2,0
Botid 3-5 år	72	28	579	2,2
Botid 6-9 år	75	25	1 028	2,4
Botid 10 år +	68	32	5 991	2,8
Kosovo	84	16	9 056	3,0
Botid under 3 år	89	11	940	2,5
Botid 3-5 år	81	19	825	2,9
Botid 6-9 år	86	14	3 180	3,1
Botid 10 år +	82	18	4 111	3,0
India	59	42	6 516	2,2
Botid under 3 år	66	34	2 146	1,7
Botid 3-5 år	66	34	453	2,3
Botid 6-9 år	59	42	497	2,4
Botid 10 år +	53	47	3 420	2,7
Afghanistan	94	6	7 382	2,6
Botid under 3 år	97	3	1 796	2,1
Botid 3-5 år	95	5	2 661	2,5
Botid 6-9 år	93	7	2 521	3,1
Botid 10 år +	78	23	404	2,6

¹ Studenthusholdninger utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Svein Blom

6. Holdninger til innvandrere og innvandring

Holdningen til innvandrere og innvandring synes å bli påvirket av økonomiske konjunkturer. Dette gjelder særlig på områder som har med arbeidsmarkedet å gjøre. På tross av dette har holdningen til innvandrere i Norge endret seg lite som følge av finanskrisen. Norge har da også vært relativt lite rammet av krisen. Høye asylsøkertall fører til at flere synes det bør bli vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i landet. For mange holdningsmål er den langsiktige tendensen likevel stabilitet eller en viss liberalisering over tid.

- Sju av ti verdsetter innvandrernes kultur og innsats i arbeidslivet og mener at arbeidsinnvandring fra land utenom Norden bidrar positivt til norsk økonomi.
- Ni av ti mener også at innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn.
- Vel ni av ti har ikke noe imot å ha innvandrere som naboer eller hjemmehjelpere, men en av fire ville mislike å få en innvandrere som svigersønn eller svigerdatter.
- Tre av ti mistenker at innvandrere misbruker landets velferdsordninger, og en av tre mener at innvandrere utgjør en kilde til utrygghet.
- Holdningen til nye asylsøkere er mindre positiv enn til allerede etablerte innvandrere. Fem av ti synes det bør bli vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i landet. Knappt en av ti synes det bør bli lettere.
- Personer som har høy utdanning, er under 45 år, bor i de mest urbane strøk, og som har kontakt med innvandrere, er mest positive til innvandrere og innvandring.

6.1. Innvandreres arbeidsinnsats og kulturelle bidrag verdsettes ...

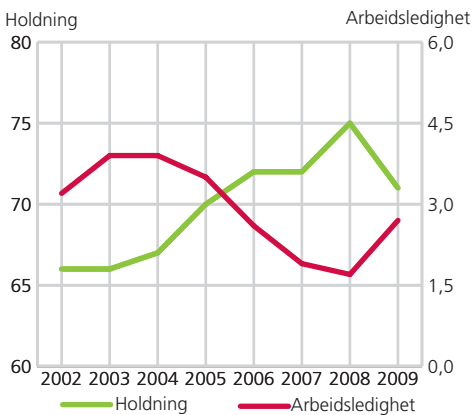
Det er bred enighet i befolkningen om nytten av innvandrernes arbeidsinnsats. Siden 2005 har drøye 70 prosent vært helt eller nokså enige i at «*Innvandrere flest*

Statistisk sentralbyrå (SSB) har i en årrekke kartlagt den norske befolkningens holdninger til innvandrere og innvandring gjennom årlige spørsmål i intervjuundersøkelser på oppdrag fra det ansvarlige departement, i dag Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. De første intervjuene fant sted i 1993, og rekken av spørsmål ble beholdt ubrutt til år 2000. Etter en delvis utskifting av spørsmålene ble kartleggingen gjenopptatt i 2002. Mens spørsmålene opprinnelig var plassert i SSBs omnibusundersøkelser, ble de i 2005 flyttet til reise- og ferieundersøkelsen. Dette innebar imidlertid ingen vesentlig endring i rammene rundt kartleggingen.

gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv». Da den økonomiske optimismen var på topp første halvdel av 2008, noen måneder før finanskrisen rammet verdensøkonomien, var 75 prosent enige i denne påstanden. Andelen uenige var nede på 9 prosent. Norge hadde i forveien fått betydelige tilskudd av utenlandske arbeidstakere fra de nye EU-landene i Øst-Europa. Mange ble sysselsatt i den ekspanderende norske industri- og byggevirksomheten. Sommeren 2009, etter trekvart år med økonomisk krise, var holdningen til innvandrernes arbeidsinnsats tilbake på omtrent samme nivå som før krisen (tabell 6.1, øvre panel).

Framstiller vi grafisk andelen som sier seg enig i utsagnet om nytten av innvandrernes arbeidsinnsats sammen med andelen registrerte arbeidsledige, får vi et bilde som i figur 6.1. Figuren viser en «motsatt» sammenheng mellom de to faktorene. Når arbeidsledigheten øker (i lavkonjunktur), går oppslutningen om utsagnet ned, og når ledigheten går ned (i høykonjunktur), sti-

Figur 6.1. **Holdning til innvandreres arbeidsinnsats¹ og andel registrerte arbeidsledige². 2002-2009. Prosent.**

¹ Andel som er helt eller nokså enig i at «Innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv».

² Helt arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken, årsgjennomsnitt.

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009) og NAV (2010).

ger andelen som verdsetter innvandrernes arbeidsinnsats. Legg imidlertid merke til at variasjonen i holdningen ligger innenfor et intervall på knapt 10 prosentpoeng. Selv om figuren i seg selv ikke beviser at det er noen årsakssammenheng mellom ledigheten og holdningen til innvandreres innsats i arbeidslivet, er det svært nærliggende å tenke seg at det er det.

Fluktuasjoner har det også vært i holdningen til utsagnet «*Innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge*», men ikke på samme systematiske måte som ved forrige utsagn. Ved første opinionsundersøkelse i 2002 var vel seks av ti enig i at innvandrere beriker landets kulturliv. Senere har andelen enige variert mellom 66 og 71 prosent. Alt i alt er den langsiktige tendensen at utsagnet har blitt mer akseptert over tid. Både i 2008 og 2009 sier sju av ti seg helt eller nokså enige i at innvandrere beriker kulturen (tabell 6.1, nedre panel).

6.2. ... og ni av ti støtter innvandreres like muligheter til arbeid

Ni av ti sa seg i årene 2007-2009 helt eller nokså enige i at «*Alle innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn*» (tabell 6.2). Også her er det nærliggende å relatere utviklingen i holdningen til endringene i de økonomiske konjunktorene. Til tross for finanskrisen ble årsgjennomsnittet for den registrerte ledigheten i Norge i 2009 ikke høyere enn 2,7 prosent. Samtidig var oppslutningen om likebehandlingsprinsippet på rundt 90 prosent slik det også var under høy-

Hva er holdninger?

En holdning er en disposisjon for å reagere på et bestemt fenomen på en bestemt måte. Holdninger forenkler vurderingen av nye fenomen ved at allerede etablerte sympatier og antipatier aktiveres. Holdninger rører ved både følelsesmessige og kunnskapsmessige sider ved bevisstheten. I varierende grad danner de også utgangspunkt for handlinger.

Tabell 6.1. **Holdning til to påstander om innvandreres arbeidsinnsats og kulturelle bidrag. 2002-2009. Prosent**

«Innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv»							
År	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	Antall personer som svarte	
2002		100	66	12	20	2	1 410
2003		100	66	9	24	1	1 385
2004		100	67	10	21	2	1 320
2005		100	70	10	17	2	1 289
2006		100	72	10	17	1	1 288
2007		100	72	16	11	1	1 269
2008		100	75	15	9	1	1 113
2009		100	71	15	13	1	1 104
«Innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge»							
År	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	Antall personer som svarte	
2002		100	63	12	22	2	1 409
2003		100	70	9	21	1	1 381
2004		100	66	10	22	1	1 318
2005		100	71	8	18	3	1 289
2006		100	68	11	20	1	1 289
2007		100	67	14	18	1	1 270
2008		100	71	12	15	2	1 111
2009		100	70	14	15	1	1 105

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

konjunktoren på slutten av 1990-tallet da ledigheten var på omtrent samme lave nivå som ti år senere. Noen år tidlig på 2000-tallet var ledigheten høyere og tilslutningen til utsagnet om like muligheter på arbeidsmarkedet for innvandrere lavere (85 og 83 prosent henholdsvis i 2002 og 2003).

Utsagnet om likebehandling av innvandrere på arbeidsmarkedet er et av de få som SSB ikke endret rundt årtusenskiftet. Vi har dermed en serie med målinger for dette utsagnet helt tilbake til 1993. I 2001 ble det ikke gjennomført noen undersøkelse, men vi har her tillatt oss å legge inn gjennomsnittet av målingene i 2000 og 2002. Figur 6.2 viser sammenhengen mel-

Tabell 6.2. **Holdning til en påstand om innvandreres mulighet til arbeid. 2002-2009. Prosent**

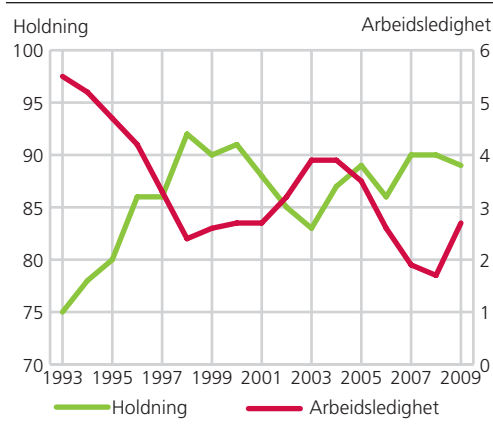
«Alle innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn»							
År	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	Antall personer som svarte	
2002		100	85	4	10	1	1 410
2003		100	83	3	13	1	1 384
2004		100	87	3	10	0	1 319
2005		100	89	3	7	1	1 287
2006		100	86	4	9	1	1 288
2007		100	90	5	5	1	1 272
2008		100	90	5	5	0	1 113
2009		100	89	4	6	1	1 104

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

lom andelen som sier seg enige i prinsippet om likebehandling av innvandrere på arbeidsmarkedet, og de respektive ledighetstallene.

Som vi ser, var oppslutningen om utsagnet betydelig lavere tidlig på 1990-tallet enn i dag. I året 1993, da spørsmålet ble stilt for første gang, var det bare tre av fire som var enige i utsagnet. Samme år kulminerte lavkonjunkturen som fulgte etter børskrakket i 1987. Den registrerte ledigheten var da (i 1993) på hele 5,5 prosent. Ledigheten sank deretter år for annet til ut mot slutten av 1990-tallet, slik figuren viser, samtidig med at en stadig større andel sluttet opp om utsagnet om likebehandling av innvandrere. I 1998 kulminerte andelen enige ved 92 prosent. Figuren bestyrker inntrykket fra figur 6.1: Velviljen i samfunnet for innvandrere på arbeidsmarkedet er relatert til utviklingen i de økonomiske konjunktorene og arbeidsledigheten.

Figur 6.2. Holdning til likebehandling av innvandrere på arbeidsmarkedet¹ og andel registrerte arbeidsledige². 1993-2009. Prosent

¹ Andel som er helt eller nokså enig i at «Alle innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn». Verdien for året 2001 er interpolert.

² Helt arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken, årsgjennomsnitt.

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2006a, 2009) og ledighetsstatistikk (Aetat 2001, NAV 2010).

6.3. ... men noen frykter misbruk av velferd og økt utrygghet

I 2009 er det tre av ti som frykter at «Innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene» (tabell 6.3, øvre panel). Dette er 12 prosentpoeng lavere enn i 2002 da spørsmålet ble stilt for første gang. Både i 2008 og 2009 er halvparten av befolkningen uenig i påstanden. Andelen som avviser påstanden, er dermed 20 prosentpoeng høyere enn andelen som godtar den i 2009. I 2002 var det omtrent balanse mellom de to gruppene.

Respondentene ble også bedt om å ta stilling til utsagnet «Innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet». I 2008 og 2009 sier en av tre seg helt eller nokså enig i dette, mens halvparten er helt eller nokså uenige. Som i utsagnet om misbruk av velferdsordningene har andelen enige sunket med 12 prosentpoeng siden 2002 (tabell 6.3, nedre panel).

Spørsmålet om innvandrere er en «kilde til utrygghet», fanger trolig i stor grad opp frykt for kriminalitet. I Den europeiske samfunnsundersøkelsen (ESS) 2002 forekom et spørsmål om kriminalitet blant innvandrere. Her viste befolkningen i Norge seg som mer skeptiske enn befolkningen i de fleste andre europeiske land som deltok i undersøkelsen. Bare to andre land, Hellas og Tsjekkia, overgikk den gang Norge i mistro til innvandrernes lovløshet (Blom 2005a). Spørsmålet har ikke vært gjentatt i senere runder av Den europeiske samfunnsundersøkelsen.

6.4. Flertallet foretrekker at innvandrerne likner majoritetsbefolkningen

Et av spørsmålene i SSBs undersøkelse av holdninger til innvandrere og innvandring viser at nærmere halvparten (47 prosent) i 2009 synes at «Innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn

Tabell 6.3. Holdning til to påstander om innvandreres misbruk av velferd og deres bidrag til samfunnsmessig utrygghet. 2002-2009. Prosent

År	«Innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene»					
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	Antall personer som svarte
2002	100	41	14	43	2	1 405
2003	100	40	10	48	2	1 384
2004	100	40	12	46	2	1 318
2005	100	36	10	50	4	1 289
2006	100	36	13	49	2	1 289
2007	100	31	21	46	3	1 269
2008	100	27	19	51	3	1 113
2009	100	29	19	50	2	1 103

År	«Innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet»					
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	Antall personer som svarte
2002	100	45	13	41	1	1 410
2003	100	45	10	44	1	1 385
2004	100	41	10	48	1	1 317
2005	100	41	10	48	2	1 286
2006	100	40	13	46	1	1 288
2007	100	35	19	46	1	1 272
2008	100	32	18	49	1	1 110
2009	100	33	15	51	1	1 103

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

som mulig» (tabell 6.4). Knappt fire av ti (39 prosent) er uenige i dette, mens vel en av ti svarer «både og». Det har ikke skjedd noen utvikling i andelen som er uenige i utsagnet siden 2003, men andelen som er enige, har sunket noe (7 prosentpoeng). Nedgangen i andelen enige oppveies av en økning i andelen som svarer «både og».

Den toneangivende politikken på dette feltet har vært at innvandrere bør beholde viktige deler av sin kultur samtidig som de også tilegner seg ferdigheter, kunnskaper og holdninger som er nødvendig for å leve og delta i det norske samfunnet. Denne miksen av elementer fra to kulturer, som har gått under betegnelsen «multikulturalisme», har blitt oppfattet som en essensiell bestanddel i begrepet «integrering». Tidligere forsøk fra norske myndigheters side på å «fornorske» samer og andre etniske minoriteter i Norge har i ettertid blitt

stemplet som overgrep. En politikk som sikter mot å utviske minoritetenes opprinnelige kultur, har blitt oppfattet som uønsket «assimilasjonspolitik» (av *assimilare*, latin for å «gjøre lik»).

De siste årene har imidlertid ideen om «multikulturalisme» blitt utsatt for kritikk, idet dens tilhengere har blitt beskyldt for å være unnfallende overfor mannsdominerende og antidemokratiske trekk ved enkelte innvanderes handlinger og verdier. Etter kritikernes oppfatning er det maktpåliggende å hindre at slike strømninger får utvikle seg i vårt samfunn. I senere tid har også innvandrerkvinner bruk av hodeplagg vært debattert. Graden av toleranse overfor slike kulturuttrykk varierer innenfor de europeiske landene. Norge har foreløpig bare avvist bruk av slør blant ansatte i politi og domstoler. Dersom nedgangen i andelen som ønsker at innvandrere i

Tabell 6.4. **Holdning til en påstand om at innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig. 2003-2009. Prosent**

År	«Innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig»					
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	Antall personer som svarte
2003	100	54	7	39	1	1 381
2004	100	53	8	39	0	1 318
2005	100	54	7	38	1	1 286
2006	100	49	10	40	1	1 288
2007	100	45	18	36	0	1 273
2008	100	46	15	40	0	1 110
2009	100	47	13	39	1	1 103

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

Norge skal bli lik majoritetsbefolkningen, stanser opp, vil det kunne ha sammenheng med debatter av denne type.

6.5. Fem av ti ønsker redusert flyktninginnvandring

På et spørsmål om flyktnings adgang til opphold i Norge mener halvparten i 2009 at det bør bli vanskeligere å få opphold, mens fire av ti mener at adgangen til opphold bør være «som i dag». En av ti mener det bør bli lettere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i landet. Reaksjonen på dette spørsmålet har utviklet seg i bølgegang siden 2002 (tabell 6.5). De to første årene var andelen som ønsket å gjøre det vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få opphold, i overkant av 50 prosent, spesielt i 2003 da hele 56 prosent var av denne oppfatning. Andelen sank deretter til i underkant av 40 prosent i årene som

fulgte (med en liten økning igjen i 2006) inntil 2008 da bare 38 prosent ønsket å stramme inn muligheten til å få asyl eller opphold på humanitært grunnlag i Norge. I 2009 kom en ny formidabel økning på 11 prosentpoeng i andelen som ville gjøre det vanskeligere å få opphold. Andelen som mener at adgangen til opphold ikke bør endres, er i 2009 tilbake på omtrent samme nivå som i 2002.

Spørsmålet om hvor mange flyktninger og asylsøkere vi bør ta imot her i landet, er det andre som vi har målinger for helt tilbake til 1993. Spørsmålet hadde den gang likevel en annen ordlyd. I årene 1993-2000 ble respondentene bedt om å ta stilling til påstanden «Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag». Svaralternativene var: helt enig, nokså enig, både og, nokså

Tabell 6.5. **Holdning til en påstand om innvandreres adgang til opphold i Norge. 2002-2009. Prosent**

År	«Sammenliknet med i dag, bør det bli lettere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge, bør det bli vanskeligere, eller bør adgangen til å få opphold være som i dag?»					
	Alle	Lettere	Som i dag	Vanskeligere	Vet ikke	Antall personer som svarte
2002	100	5	39	53	2	1 408
2003	100	5	37	56	3	1 381
2004	100	6	44	47	2	1 317
2005	100	9	49	39	4	1 287
2006	100	7	46	45	2	1 288
2007	100	8	50	39	3	1 270
2008	100	7	51	38	4	1 108
2009	100	7	41	49	3	1 101

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

uenig og helt uenig. En av grunnene til at spørsmålet ble endret, var at konstruksjonen «*i minst samme omfang*» ikke gjorde det mulig å skille fra hverandre dem som faktisk ønsket å øke mottaket og dem som ønsket å holde det på samme nivå «som i dag». Det nye spørsmålet som ble innført i 2002, åpner for en slik differensiering.

Logisk sett burde det derfor også være mulig å «oversette» resultatene fra det nye spørsmålet til å passe inn i strukturen fra det gamle spørsmålet. Ved for hvert år å summere andelen som mener det bør bli lettere å få opphold, og andelen som synes adgangen til å få opphold bør være som i dag, får vi trolig et anslag for andelen som synes flyktninger og asylsøkere bør gis opphold *i minst samme omfang som i dag*. For å teste denne hypotesen utførte vi i 2004 og 2005 eksperimenter med begge spørsmålsformuleringene og sammenliknet resultatene. Hypotesen om at de nye dataene lar seg innpasse i tallserien fra det gamle spørsmålet, ble utvilsomt styrket (Blom 2004, 2005b).

Vi har dermed årlige anslag for andelen som er enige i at «*Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag*» for perioden 1993 til 2009. For året 2001 er det satt inn gjennomsnittet for målingene i 2000 og 2002.

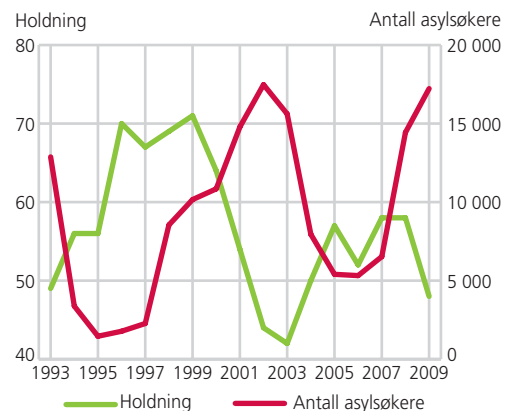
I det nevnte utsagnet inngår det en eksplisitt referanse til omfanget av flyktninger og asylsøkere som får opphold «*i dag*». Det er derfor nærliggende å se utfallet av holdningsmålingene i lys av dette. Tall for hvor mange som får opphold, publiseres hvert år i Utlendingsdirektoratets (UDIs) årsmelding, men får relativt liten dekning i media. Langt større medieoppmerksomhet får antallet som søker asyl, og det er grunn til å tro at det er dette tallet respondentene har i tankene når de besvarer spørsmålet om opphold for flyktninger og asylsøkere.

Nærmere analyser viser at det er en «motsatt» sammenheng mellom andelen som er positivt stemt til å gi opphold til flyktninger og asylsøkere, og antallet asylsøkere. Tendensen er altså at holdningen blir mer imøtekommende når strømmen av asylsøkere minsker og *vice versa*.

Vi bør her for øvrig ikke glemme at selve spørsmålet som befolkningen blir bedt om å ta standpunkt til, i selve ordlyden inviterer til at svaret relateres til faktiske eller forestilte tall for hvor mange som får opphold (eller som søker om opphold). Det er derfor ikke helt uventet at vi kan iaktta et mønster av det slag som figur 6.3 viser.

Ved nærmere granskning av figuren er det selvfølgelig mulig å finne eksempler på år da den «motsatte logikken» mellom de to tallseriene brytes. Året 2006 er et eksempel på dette (Blom 2006b). Da var velvil-

Figur 6.3. **Holdning til å motta flyktninger og asylsøkere («i minst samme omfang som i dag»)¹ og antall ankomne asylsøkere. 1993-2009. Prosent**

¹For årene 1993-2000: Andel som er helt eller nokså enig i at «*Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag*». For årene 2002-2009: Andelen som svarer «*lettere*» eller «*som i dag*» på spørsmålet: «*Sammenliknet med i dag, bør det bli lettere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge, bør det bli vanskeligere, eller bør adgangen til å få opphold være som i dag?*» Verdien for året 2001 er interpolert.

Kilde: Holdninger til innvandring og innvandring (Blom 2006a, 2009), ankomst asylsøkere (UDI 2001, 2010).

jen til mottak av flyktninger og asylsøkere på et relativt lavt nivå samtidig som også asylsøkertallene var lave. Noen ganger kan forklaringen være at det tar tid innen opinionen blir oppmerksom på endringer i asylsøkertallene, men det kan også tenkes at større hendelser det året kan ha påvirket opinionen. I 2006 var det blant annet stor medieoppmerksomhet i tiden rundt datainnsamlingen om kritikken av UDI for å ha opptrådt «snillistisk» og innvilget asyl for 200 irakiske «muf-ere» (personer med midlertidig opphold uten rett til familiegjenforening) uten at det angivelig var dekning for det i utlendingsloven. Det var også i 2006 at en gruppe afghanske asylsøkere med avslag på asylsøknaden motsatte seg tvangsretur og sultestreiket utenfor Oslo domkirke. Hendelser av denne type kan ha svekket opinionens godvilje overfor asylsøkere.

6.6. Sju av ti positive til arbeidsinnvandring

Utvidelsen av EØS-området i 2004 og 2007 kombinert med gode tider for norsk økonomi førte til økt arbeidsinnvandring fra 2004-2005. De største innvandrergruppene kom nå etter hvert fra europeiske land som Polen, Tyskland, Sverige og Litauen. I 2008 var polakker brått blitt vår største innvandrergruppe. Etter mange år med måling av holdninger til flyktninginnvandring blir det nå plutselig relevant å rette oppmerksomheten mot den nye arbeidsinnvandringen. Vår hypotese er at arbeidsinnvandrere vil være spesielt velkomne, fordi de fra omtrent dag én vil delta på det norske arbeidsmarkedet og avhjelpe mangelen på arbeidskraft innenfor ekspanderende sektorer. Med sin europeiske bakgrunn vil de også være mindre kulturelt forskjellige fra majoritetsbefolkningen enn mange flyktninger.

Utsagnet vi fant fram til for å lodde stemningen i befolkningen til arbeidsinnvand-

ring, var følgende: «*Arbeidsinnvandring fra land utenom Norden bidrar for det meste positivt til den norske økonomien. Er du helt enig i dette, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig?*» Vi fant det ønskelig å definere bort arbeidsinnvandring fra de nordiske landene, ettersom Norden har hatt felles arbeidsmarked siden 1954, og innvandre- re fra disse landene knapt oppfattes som innvandrere.¹

Dessverre ble det ikke aktuelt å stille det nye spørsmålet før i 2009, etter at finanskrisen hadde manifestert seg og kastet skygger over norsk og utenlandsk økonomi i trekvarter år. Derfor vet vi ikke hvordan holdningen ville vært noe tidligere da alle piler fortsatt pekte oppover. Vi antar at verdsettingen av arbeidsinnvandring da ville vært enda høyere. Men i 2009 fant vi at nærmere sju av ti mente arbeidsinnvandring fra land utenom Norden var positivt for norsk økonomi. 14 prosent sa seg uenige i dette, og nesten to av ti svarte «både og» (tabell 6.6). Denne svarfordelingen er omtrent den samme som for utsagnet «*Innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv*» (jf. tabell 6.1). Satt opp mot målingen som viser at fem av ti synes det bør bli vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i landet, tyder dataene – som forventet – på at arbeidsinnvandring møter større velvilje enn flyktninginnvandring. Ordlyden i de to spørsmålene er imidlertid så vidt

¹ Ordet «innvandrere» går igjen i de fleste spørsmålene uten at det defineres. Det er således opp til respondenten å svare ut fra egne forestillinger om ordet. Vi antar at mange har en person med bakgrunn fra Asia, Afrika, Latin-Amerika eller Øst-Europa i tankene når de svarer, uten at dette er sagt i spørsmålet. I instruksjonen til intervjuerne heter det imidlertid at en slik presisering kan opplyses *dersom respondenten ber om det*. Det nye spørsmålet om arbeidsinnvandring åpner for å inkludere også vestlige land utenom Norden i begrepet. For at dette ikke skal påvirke oppfatningen av de øvrige spørsmålene, er spørsmålet om arbeidsinnvandring plassert til slutt i intervjusekvensen.

Tabell 6.6. Holdning til arbeidsinnvandring. 2009. Prosent

År	«Arbeidsinnvandring fra land utenom Norden bidrar for det meste positivt til norsk økonomi.»					
	Alle	Enig	Både og	Uenig	Vet ikke	Antall personer som svarte
2009	100	68	17	14	2	1 101

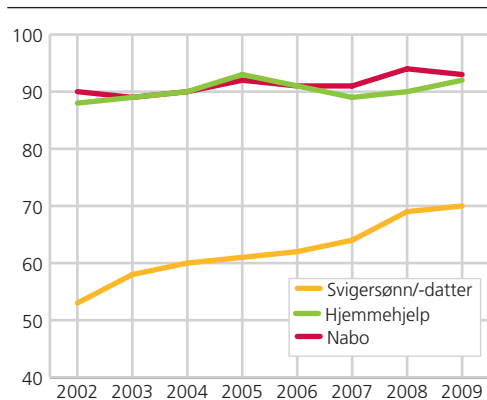
Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

forskjellig at det kan være vanskelig å sammenlikne.

6.7. Ni av ti er positive til innvandrere som hjemmehjelp eller nabo

Rundt ni av ti har ikke noe imot å få en innvandrer som *hjemmehjelp* for en selv eller for andre i den nærmeste familien. I innledningen til spørsmålet blir det presisert at en tenker seg en innvandrer som behersker norsk. Ni av ti har heller ikke noe imot å ha en innvandrer som ny *nabo*. Andelen som inntar disse standpunktene, varierer noe fra år til år. I 2008 var det for eksempel 94 prosent som avviste at det ville være ubehagelig å ha en innvandrer som nabo, mens det «bare» var 88 prosent som fant det greit med en innvandrer som hjemmehjelp. Variasjonen i svarene fra år til år følger tydeligvis ikke noe systematisk mønster.

Figur 6.4. Andel som avviser at det ville være ubehagelig å få en innvandrer som henholdsvis hjemmehjelp, nabo eller svigersønn/-datter. 2002-2009. Prosent

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

At en *sønn eller datter* skulle ønske å gifte seg med en innvandrer, er det imidlertid mindre toleranse for. Her svarer en av fire i 2009 at det ville kunne oppleves som ubehagelig. Sju av ti avviser imidlertid denne holdningen. Når det gjelder dette spørsmålet, er det en klar tendens til endring over tid å spore. I løpet av årene fra 2002 til 2009 har andelen som godtar tanken på å få en innvandrer som svigersønn eller -datter, økt med hele 17 prosentpoeng (figur 6.4).

6.8. Tre av fire har kontakt med innvandrere

Tre av fire blant den voksne befolkningen har kontakt med innvandrere (vedleggstabell 6.1, øvre panel). Andelen har økt nokså jevnt fra 67 til 75 prosent i løpet av årene spørsmålet har vært stilt (2002-2009). I denne perioden har også andelen innvandrere i befolkningen økt fra 5,7 prosent til 8,8 prosent. Regner vi også med norskfødte med innvandrerforeldre, har økningen vært fra 6,9 til 10,6 prosent (Statistisk sentralbyrå 2010). Noe av økningen i andelen med kontakt til innvandrere kan ha sammenheng med at andelen innvandrere har økt, men noe må også skyldes utvidet kontaktflate.

På oppfølgingsspørsmålet om i hvilken sammenheng kontakten forekommer, svarer nå halvparten at det er på jobben (vedleggstabell 6.1, midtre panel). Nærmere fire av ti har dessuten kontakt med innvandrere gjennom venner og kjente, og tre av ti har kontakt i nabolaget.² 14 prosent har likeledes kontakt med inn-

² Det kunne gis flere enn ett svar.

vandrere i nær familie. Både for kontakt på jobben, blant venner/kjente og i nabolaget har økningen vært på 10 prosentpoeng siden 2002. Økningen har vært mindre for kontakt i familien, bare 5 prosentpoeng.

Teller vi sammen antall arenaer som den enkelte oppgir som sted der hun/han møter innvandrere, finner vi – foruten den firedelen som ikke treffer noen innvandrere – en tredel som har én arena de møter innvandrere på og en firedel som møter innvandrere på to arenaer (vedleggstabell 6.1, nedre panel). 12 prosent møter innvandrere på tre arenaer, og de resterende 6 prosent har fire eller fem arenaer. Trenden over tid er her – i tillegg til nedgangen i andelen som ikke møter noen innvandrere – at andelen som møter innvandrere bare på én arena, går ned. I stedet har det vært en oppgang på 14 prosentpoeng siden 2002 i andelen som møter innvandrere på to eller flere arenaer.

Blant dem som har kontakt med innvandrere, er det ganske uvanlig at kontakten bare omfatter én person. Bare 6 prosent er i denne situasjonen (vedleggstabell 6.2, øvre panel). Mer vanlig er det at kontakten gjelder to til fire personer. En av tre blant dem med innvandrerkontakt har kontakt med to til fire innvandrere, mens om lag like mange oppgir å ha kontakt med fem til ti personer. Også her kan det spores en økning i kontaktomfanget over tid. I 2003 hadde halvparten av personene med innvandrerkontakt kontakt med fire eller færre personer.

De siste årene har vi også spurt om hvor hyppig kontakten med innvandrere er, og hvordan den oppleves. Blant dem som har kontakt, er ukentlig og daglig kontakt vanligst (vedleggstabell 6.2, midtre panel). Fire av ti har ukentlig kontakt, og like mange har daglig kontakt. I 2003 da spørsmålet ble stilt for første gang, var daglig

kontakt det vanligste. Når det gjelder *den personlige erfaringen* med kontakten, sier tre av fire at den er hovedsakelig positiv (vedleggstabell 6.2, nedre panel). En av fire har blandede erfaringer, mens nesten ingen vurderer kontakten som hovedsakelig negativ.

6.9. Samfunnsforhold påvirker holdningene ...

Det er selvfølgelig ulike samfunnsforhold som påvirker holdningen til innvandrere og innvandring over tid. Vi har allerede nevnt noen slike faktorer. *Økonomiske oppgangstider* synes å bidra til å liberalisere holdningene, spesielt overfor innvandrere på arbeidsmarkedet. Med vekst i økonomien blir det behov for mer arbeidskraft og lettere for både nye og mer etablerte innvandrere å finne arbeid. At dette kan påvirke holdningene, tyder også andre europeiske studier på (Semyonov, Rajijman og Gorodzeisky 2006). *Store asylsøkertall* virker ventelig også på holdningene. Jo flere asylsøkere, desto mer øker kravet om at myndighetene regulerer og begrenser tilstrømmingen. Flertallet i befolkningen synes å nære en grunnleggende frykt for stor og ukontrollert innvandring.

Selve utformingen av *myndighetenes flyktningpolitikk* synes også å påvirke opinionen. Samtidig som innvandringen bør holdes under kontroll, skal behandlingen av flyktninger og asylsøkere heller ikke framstå som urimelig og inhuman. I motsatt fall kan det utløse krav om en politikk med et mer «menneskelig» ansikt. Det var trolig noe slikt som skjedde midt på 1990-tallet i forbindelse med medias hyp-pige reportasjer om «hjeteløse» avgjørelser i asylsaker, uskyldige barn i kirkeasyl og brutale tilbakesendelser. Vi observerte da en merkbart holdningsendring i «innvandrervennlig» retning fra 1995 til 1996 som muligens kan ha hatt sammenheng med dette (Blom 1996).

Omvendt vil all *kriminalitet* begått av innvandrere bidra til å undergrave «innvandrervennlige» holdninger (Blom 1999). Det gjelder både trusler om terror, gjengslagsmål, «æresdrap», tvangsgifte, økonomiske forbrytelser, narkotikaomsetning og menneskesmugling. Kriminalitet av denne type utført av personer med innvandrerbakgrunn har lett for å stigmatisere hele gruppen. Særlig personer som ikke selv har personlig kontakt med innvandrere, men henter sitt erfaringsmateriale fra media, vil lett kunne få sitt syn på innvandrere ensidig farget av dette.

6.10. ... men også karakteristika ved personene

Makroforhold ved samfunnet spiller sammen med sosiale og demografiske karakteristika ved individene når det gjelder å forme befolkningens holdninger til innvandrere og innvandring.

Personrelaterte faktorer som har vist seg å ha betydning for holdningene, er utdanning, alder, bosted, kontakt med innvandrere og politisk ståsted. Der ikke annet er angitt, er tallmaterialet som refereres nedenfor fra 2009.

Utdanningsnivået er blant enkeltfaktorene som har mest å si. Høyt utdannede er uten unntak mer positive til innvandrere og innvandring enn midlere og lavt utdannede. Mens for eksempel 44 prosent av befolkningen med grunnskole som høyeste utdanning mener at innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet, er andelen med samme oppfatning 38 prosent blant personer med utdanning på videregående nivå og 17 prosent blant universitets- og høyskoleutdannede med lang utdanning (over 4 år). På samme vis synes 8 prosent av de grunnskoleutdannede at en hjemmehjelp med innvandrerbakgrunn vil være ubehagelig, mot 2 prosent blant de høytutdannede.

Den viktigste tendensen i forbindelse med *alder* er at de eldste er minst velvillig innstilt. For eksempel mener 46 prosent av den eldste aldersgruppen (67-79 år) at innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene, mot 25 prosent av den yngste (16-24 år). Vi finner også at 12 prosent av de eldste misliker å ha en innvandrersom nabo, mot 4 prosent av de yngste.

På flere spørsmål kommer likevel de nest yngste (25-44 år) ut som mer liberale enn de yngste. Dette henger trolig sammen med at de ikke har rukket å ta så mye utdanning som de noe eldre. Som eksempel kan nevnes at 36 prosent av 16-24-åringene sier seg enig i at «innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet», mot 28 prosent av 25-44-åringene. Blant de eldste er imidlertid over halvparten av samme oppfatning.

I enkelte spørsmål er imidlertid de yngste mer liberale enn de nest yngste. Det gjelder for eksempel spørsmålet om innvandrere bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig.

6.11. Mindre skepsis i de største byene

Personers *bostedsstrøk* viser seg også å ha betydning for holdningene. Bosatte i tettbygde strøk med over 100 000 innbyggere, det vil si de største byene med omland, har gjennomgående mer liberale eller «innvandrervennlige» holdninger enn personer i mindre urbane strøk av landet. Som eksempel kan nevnes at 11 prosent i tettbygde strøk med over 100 000 bosatte ønsker å gjøre det lettere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge, mot bare 1 prosent i tettbygde strøk med under 2 000 bosatte og 4 prosent i spredtbygde strøk. Vi finner også mindre motstand mot inngifte av innvandrere i familien i de

største byene, og i noen grad også i spredtbygde strøk, enn ellers i landet.

Velviljen til innvandrere og innvandring etter *landsdel* pleier å være størst i Akershus og Oslo. Dette framgår imidlertid mindre tydelig av 2009-dataene enn av tidligere undersøkelser. Det klareste eksempelet er at 12 prosent av befolkningen i Akershus og Oslo ønsker lettelse i adgangen til opphold for flyktninger og asylsøkere, mens maksimalt 6 prosent i de øvrige landsdelene er av samme oppfatning. For øvrig er andelen som har daglig kontakt med innvandrere, høyere i Akershus og Oslo enn ellers i landet, og også andelen som har kontakt med mange (over 10) innvandrere, er større her. Innvandrerandelen er da også høyest her. Overraskende nok er det imidlertid folk i Nord-Norge som i 2009 har minst tro på at innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene.

Det varierer fra spørsmål til spørsmål hvilken landsdel som framstår som minst imøtekomende overfor innvandrere og innvandring. Mulige «kandidater» kan være Hedmark/Oppland, Østlandet ellers (det vil si Østfold, Buskerud, Vestfold og Telemark) eller Agder/Rogaland. Tendensen er ikke særlig tydelig og kan variere fra år til år.

For noen holdningsspørsmål svekkes eller elimineres effekten av landsdel og bostedsstrøk når forskjeller i utdanningsnivå eller grad av kontakt med innvandrere trekkes inn i analysen.

6.12. Fører lite kontakt til mindre velvilje?

Personer som har kontakt med innvandrere, har gjennomgående mer «innvandrervennlige» holdninger enn personer uten slik kontakt. Jo flere arenaer kontakten utspilles på, desto større er velviljen. For eksempel synker andelen som tror

at innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene, fra 40 til 18 prosent fra personer helt uten kontakt med innvandrere til personer som har kontakt med innvandrere på tre eller flere arenaer. Tilsvarende stiger andelen som synes innvandrere flest gjør en nyttig innsats i arbeidslivet, fra 60 prosent blant personer uten innvandrerkontakt til 83 prosent blant personer med kontakt på tre eller flere arenaer. Liknende tendenser kan iaktas når det gjelder betydningen av antall innvandrere som personen har kontakt med og hyppigheten av kontakt. Som regel er holdningene mer positive blant dem som kjenner mange innvandrere, og som omgås dem hyppig (daglig). Om det er kontakt med innvandrere som genererer positive holdninger, eller det er de positive holdningene som genererer kontakt, er uklart. Sannsynligvis er det begge deler.

Etter at våre holdningsspørsmål ble flyttet til Reise- og ferieundersøkelsen 2005, har *politisk tilhørighet* ikke vært med blant tilgjengelige bakgrunnsvariabler. Det foreligger imidlertid data om stemmegivning ved siste stortingsvalg i den norske delen av *Den europeiske samfunnsundersøkelsen* 2008. Dette kan kombineres med et eller flere spørsmål om holdning til innvandrere. Vi har valgt å bruke et spørsmål om innvandrere fra fattige land utenfor Europa bør få komme og bosette seg i Norge, og et spørsmål om det er blitt verre eller bedre å bo i Norge som følge av innvandringen. Med utgangspunkt i svarene på disse to spørsmålene kan vi slå fast at velgere som stemte Rødt (daværende Rød Valgallianse) eller Sosialistisk Venstreparti er de mest «innvandrervennlige», etterfulgt av Venstre og Arbeiderpartiet. På spørsmålet om innvandringens betydning for det å bo i landet, var Venstres velgere enda litt mer positivt innstilt enn SV-velgerne. På de neste plassene fulgte Senterpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti. Også her sprikte

svarene noe etter hvilket spørsmål som ble lagt til grunn. Den nevnte rekkefølgen gjaldt holdningen til å ta imot innvandrere fra fattige land. Til det andre spørsmålet inntok høyrevelgerne et mer «innvandrervennlig» standpunkt enn både SPs og KRFs velgere. Minst positive til innvandrere og innvandring er Fremskrittspartiets velgere.

Kjønn er gjennomgående av liten betydning for holdningen til innvandrere og innvandring, men i noen få spørsmål spiller det en rolle. Det gjelder i synet på innvandreres kulturelle betydning og hvorvidt de bør forsøke å bli så like nordmenn som mulig. Kvinner verdsetter mer innvandrernes kulturelle bidrag og synes i mindre grad at de trenger å likne majoritetsbefolkningen, enn menn. De er også noe mindre opptatt av å begrense flyktninger og asylsøkeres mulighet til å få opphold i landet. På den annen side er menn noe mer tilbøyelige enn kvinner til å verdsette den økonomiske betydningen av arbeidsinnvandringen.

Referanser

Aetat (2001): Månedstatistikk om arbeidsmarkedet, nr. 12/desember 2001.

Blom, S. (1996): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1996, Notater 96/49, Statistisk sentralbyrå.

Blom, S. (1999): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1999, Notater 1999/61, Statistisk sentralbyrå.

Blom, S. (2004): Holdninger til innvandrere og innvandring 2004, Notater 2004/75, Statistisk sentralbyrå.

Blom, S. (2005a): Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002/2003: Svenskene mest positive til innvandrere.

http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2005-03-04-01.html

Blom, S. (2005b): Holdninger til innvandrere og innvandring 2005, Notater 2005/51, Statistisk sentralbyrå.

Blom, S. (2006a): «Holdninger til innvandrere og innvandring», i G. Daugstad (red.): *Innvandring og innvandrere 2006*, Statistiske analyser 83, Statistisk sentralbyrå, s. 129-140.

Blom, S. (2006b): Holdninger til innvandrere og innvandring 2006. Med komparative data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen, Notater 2006/77, Statistisk sentralbyrå.

Blom, S. (2009): *Holdninger til innvandrere og innvandring*, Rapporter 2009/44, Statistisk sentralbyrå.

NAV (2010): Månedstatistikk om arbeidsmarkedet, nr. 5/mai 2010, Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Semyonov, M., R. Rajzman og A. Gorodzeisky (2006): The rise of anti-foreigner sentiment in European societies, 1988-2000, *American Sociological Review*, Vol. 71, s. 426-449.

Statistisk sentralbyrå (2010): Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2010. Vedleggstabell 1 og 6. <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbf/>

UDI (2001): *Årsrapport 2000*, Utlendingsdirektoratet.

UDI (2010): *Årsrapport 2009. Tall og fakta*, Utlendingsdirektoratet

Vedleggstabell 6.1. **Andel med innvandrerkontakt, fordeling på type arenaer og antall arenaer. 2002-2009. Prosent**

År	«Har du selv kontakt med innvandrere som bor i Norge, for eksempel på jobben, i nabolaget, blant venner, familie eller lignende?»			
	Alle	Ja	Nei	Antall personer som svarte
2002	100	67	33	1 408
2003	100	64	36	1 384
2004	100	67	33	1 318
2005	100	66	34	1 286
2006	100	68	32	1 288
2007	100	70	30	1 274
2008	100	74	26	1 111
2009	100	75	25	1 103

År	«Har du selv kontakt med innvandrere som bor i Norge, for eksempel på jobben, i nabolaget, blant venner, familie eller lignende?»								
	Alle	På jobben		Blant venner/kjente		I nabolaget		I nær familie	
		Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei	Ja	Nei
2002	100	41	59	27	73	22	78	9	91
2003	100	40	60	29	71	23	77	9	91
2004	100	39	61	29	71	24	76	9	91
2005	100	42	58	28	72	20	80	9	91
2006	100	41	59	31	69	24	76	10	90
2007	100	45	55	32	68	24	76	11	89
2008	100	48	52	32	68	26	74	13	87
2009	100	50	50	37	63	30	70	14	86

År	«Har du selv kontakt med innvandrere som bor i Norge, for eksempel på jobben, i nabolaget, blant venner, familie eller lignende?»							
	Alle	Antall arenaer						Antall personer som svarte
		0	1	2	3	4	5	
2002	100	33	38	19	6	2	1	1 408
2003	100	36	35	18	8	3	1	1 382
2004	100	33	37	20	7	3	0	1 318
2005	100	34	37	19	6	2	0	1 286
2006	100	32	36	21	7	3	1	1 288
2007	100	30	36	22	8	3	1	1 271
2008	100	26	38	23	8	4	1	1 111
2009	100	25	33	24	12	5	1	1 103

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

Vedleggstabell 6.2. **Kontakt med antall innvandrere, kontakthypighet og erfaring med kontakten. 2003-2009. Prosent**

«Hvor mange innvandrere har du kontakt med?»								
År	Alle	Antall personer					Vet ikke	Antall personer som svarte
		0	1	2-4	5-10	Mer enn 10		
2003	100	36	6	26	19	14	0	1 382
2003 ¹	100	.	9	41	29	22	0	890
2004	100	33	6	27	19	15	0	1 317
2004 ¹	100	.	9	40	29	22	0	886
2005	100	34	6	24	20	15	0	1 286
2005 ¹	100	.	10	37	30	23	0	844
2006	100	32	4	28	21	15	0	1 287
2006 ¹	100	.	5	41	31	22	0	886
2007	100	30	4	27	23	15	0	1 271
2007 ¹	100	.	6	38	33	22	0	894
2008	100	26	5	26	26	18	0	1 111
2008 ¹	100	.	6	35	35	24	0	819
2009	100	25	5	25	27	19	0	1 103
2009 ¹	100	.	6	33	36	25	0	831

«Hvor ofte har du vanligvis kontakt med innvandrere?»							
År	Alle	Aldri	Sjelden	Månedlig	Ukentlig	Daglig	Antall personer som svarte
2003 ¹	100	.	5	14	36	45	890
2007	100	30	4	11	28	28	1 271
2007 ¹	100	.	5	15	40	39	894
2008	100	26	4	10	29	32	1 111
2008 ¹	100	.	5	13	39	43	819
2009	100	25	3	10	31	30	1 103
2009 ¹	100	.	4	14	41	40	831

«Hvordan er din personlige erfaring med denne kontakten?»						
År	Alle	Ingen	Hovedsakelig positiv	Positiv/negativ	Hovedsakelig negativ	Antall personer som svarte
2003 ¹	100	.	69	31	1	889
2007	100	30	51	19	1	1 271
2007 ¹	100	.	72	27	1	894
2008	100	26	58	15	0	1 111
2008 ¹	100	.	78	21	1	819
2009	100	25	56	19	1	1 103
2009 ¹	100	.	74	25	1	831

¹ Bare personer som har kontakt med innvandrere.

Kilde: Holdninger til innvandrere og innvandring (Blom 2009).

Svein Blom

7. Sammenlikning av holdninger i Norge og andre europeiske land

Norge plasserer seg i den liberale eller «innvandringsvennlige» tredelen av deltakerlandene i Den europeiske samfunnsundersøkelsen (ESS). Men vi er ikke helt overbeviste om at innvandrere bidrar mer til samfunnet enn de mottar.

- Blant de seks spørsmålene om innvandring som er stilt i ESS siden 2002, inntar Sverige førsteplassen på hele fire spørsmål og andreplassen på et femte spørsmål i 2008 når landene rangeres etter hvor liberale eller innvandringsvennlige deres befolkninger er.
- Norge er på andreplass i troen på at innvandring er bra for landets økonomi, og på tredjeplass når det gjelder vilje til å ta imot innvandrere fra fattige land utenfor Europa.
- Trolig fordi vi oppfatter våre sosiale velferdsordninger som sjenerøse, rangerer Norge bare midtveis blant landene når det gjelder troen på at innvandrere bidrar mer til samfunnet gjennom skatteseddelen enn de mottar av sosiale ytelser og tjenester.

Den europeiske samfunnsundersøkelsen (se tekstboks) gir en mulighet til å sammenlikne norske holdninger til innvandrere og innvandring med holdningene i en rekke andre europeiske land. Undersøkelsen er til nå gjennomført fire ganger – hver gang med noen spørsmål om innvandrere. Noen temaer gjentas i hver undersøkelse, mens andre skiftes ut.

Data fra andre intervjurunde (i 2004) er gjengitt i Blom 2006b og fra tredje runde (i 2006) i Blom 2008. I det følgende presenteres resultatene fra fjerde intervjurunde som viser hvordan Norge plasserer seg på innvandrerspørsmålene i forhold til de øvrige landene som deltok i undersøkelsen i 2008-2009. Norges plass i tidligere intervjurunder refereres i noen grad i teksten. Vedleggstabellene til slutt i kapitlet viser Norges svarfordeling for de relevante ESS-spørsmålene i hver av de fire rundene.

7.1. Svensker er mest imøtekommende

Vel åtte av ti i Norges (voksne) befolkning vil tillate at *mange eller noen* innvandrere «*av samme rase eller etniske gruppe som de fleste i Norge*» skal få bosette seg her. Det er 10 prosentpoeng flere enn i 2002 (vedleggstabell 7.1). Spørsmålets ordlyd er ikke valgt av Statistisk sentralbyrå, men av planleggere i ESS. Etnisk tilhørighet inngår som kjent ikke i SSBs standard for innvandrergropering, ei heller «rase».

Norge havner på *femteplass* i dette spørsmålet, bak Sverige, Sveits, Tyskland og Danmark, når landene rangeres etter grad av imøtekommenhet (figur 7.1), men avstanden mellom tredje- og femteplass

Den europeiske samfunnsundersøkelsen

Den europeiske samfunnsundersøkelsen (European Social Survey, ESS) er en intervjuundersøkelse som gjennomføres hvert annet år i et tjuetalls europeiske land med sikte på å kartlegge befolkningenes holdninger til politiske, sosiale, moralske og religiøse spørsmål. Prosjektet finansieres av Europakommisjonen, European Science Foundation og nasjonale forskningsråd i deltakerlandene. ESS kjennetegnes av standardisert utvalgsteknikk, lik oversettelse fra samme spørreskjema og lik gjennomføring av feltarbeid og filkonstruksjon i alle deltakerland. I Norge foretas feltarbeidet av Statistisk sentralbyrå. Data er fritt tilgjengelig fra nettsidene til Norsk samfunnsvitenskapelig data-tjeneste (NSD): <http://ess.nsd.uib.no/>. Ringdal og Kleven (2004) gir flere detaljer om undersøkelsen.

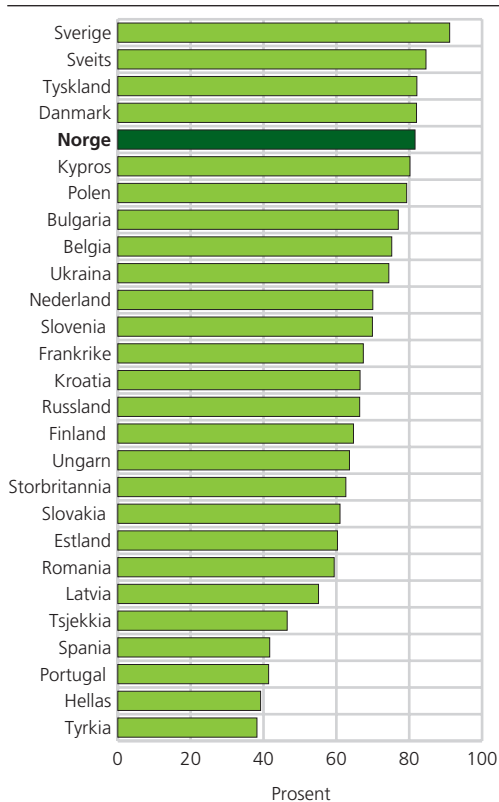
I de fire intervjurundene som hittil er gjennomført, har til sammen 32 land deltatt. Her er listen over disse (antall ganger deltatt i parentes): Belgia (4), Bulgaria (2), Danmark (4), Estland (3), Finland (4), Frankrike (4), Hellas (3), Irland (3), Island (1), Israel (2), Kroatia (1), Kypros (2), Latvia (2), Luxemburg (1), Nederland (4), Norge (4), Polen (4), Portugal (4), Romania (2), Russland (2), Slovakia (3), Slovenia (4), Spania (4), Storbritannia (4), Sveits (4), Sverige (4), Tsjekkia (3), Tyrkia (2), Tyskland (4), Ukraina (3), Ungarn (4), Østerrike (3). I vår presentasjon av resultater har vi sett bort fra Israel, da vi ikke oppfatter det som et europeisk land.

I første intervjurunde i 2002 var en hel spørsmålsbolk viet innvandrings- og asylspørsmål (Blom 2005, 2006a), etterfulgt av bolker om mediebruk og tillit til andre, politisk interesse og deltakelse, trivsel, sosial utestengning, religion og diskriminering. Senere intervjurunder har ikke hatt innvandring som egen spørsmålsbolk. I stedet er seks av spørsmålene fra første runde tatt inn i bolken om politisk interesse og deltakelse, etter bolken om medier og tillit til andre. Vi tror ikke denne endringen har hatt noe å si for svarene som er avgitt. Ny temabolk i fjerde intervjurunde er blant annet holdninger til velferdstilbud, støtteordninger og skattlegging. Her forekommer også noen få spørsmål om innvandrere og innvandring, som vil bli omtalt.

er beskjedent. Dette er samme plassering som i 2006, men da var plassen delt med Ukraina. Sverige rangerte øverst også i 2006. I første og andre intervjurunde inntok Norge en *sjetteplass*. Både Sveits og Tyskland er vant med mange arbeidsinnvandrere. Danmark har en noe lavere innvandrersandel enn Norge (7,5 mot 9,5 prosent) (Danmarks Statistik 2010, Statistisk sentralbyrå 2010), mens Sverige har en noe høyere andel (13,9 prosent) (Statistiska centralbyråen 2010). Av de nordiske landene kommer Finland langt bak i rekken når det gjelder vilje til å ta imot innvandrere med samme etnisitet (16. plass i 2008, som i 2006). Finland er det av de nordiske landene (inkludert Island) som har den laveste andelen utenlandsfødte, 4,4 prosent ved inngangen til 2010 (Statistics Finland 2010).

Det er vel seks av ti i Norge (64 prosent) som sier at de ønsker å ta imot mange eller noen innvandrere med en «*annen rase eller etnisk gruppe enn de fleste i Norge*», 7 prosentpoeng flere enn i 2002. Norge faller dermed ned én plass på listen, til *sjetteplass*, når spørsmålet gjøres om til å gjelde vilje til å ta imot innvandrere med fremmed etnisitet (figur 7.2). Det betyr også at andelen imøtekommende synker med 18 prosentpoeng i forhold til da spørsmålet gjaldt personer med samme etnisitet. Dette er omtrent samme reduksjon som i 2006. Da beholdt imidlertid Norge sin femteplass i forhold til de øvrige landene selv om spørsmålet ble endret. Av en eller annen grunn er befolkningen i utvandringslandene Polen og Bulgaria, i tillegg til Nederland, mer villige til å ta imot innvandrere med en fremmed etnisitet enn Norge. Ved undersøkelsene i 2002 og 2004

Figur 7.1. **Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere av samme rase eller etniske gruppe som majoriteten i landet får bosette seg i landet. 2008. Prosent**

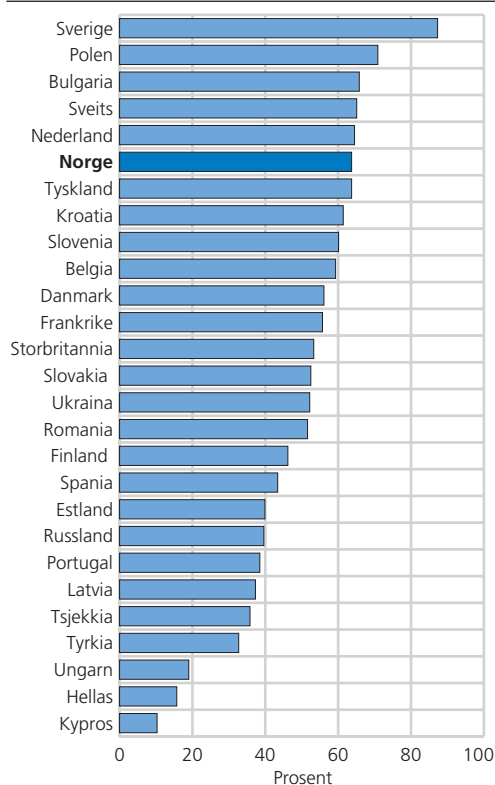
Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

inntok Norge henholdsvis en *sjuendeplass* og en *åttendeplass* på dette spørsmålet.

Vi ser ellers at Sverige beholder førsteplassen på listen i 2008 også når det gjelder å ta imot innvandrere med en annen etnisitet enn majoritetsbefolkningen. Andelen av befolkningen som vil ta imot mange eller noen innvandrere med fremmed etnisitet, er bare 4 prosentpoeng lavere i Sverige enn når spørsmålet gjelder personer med samme etniske bakgrunn som majoriteten.

Danmark synker derimot fra en fjerdeplass til en elleveplass når det blir tale om innvandrere av en annen etnisitet. Andelen i

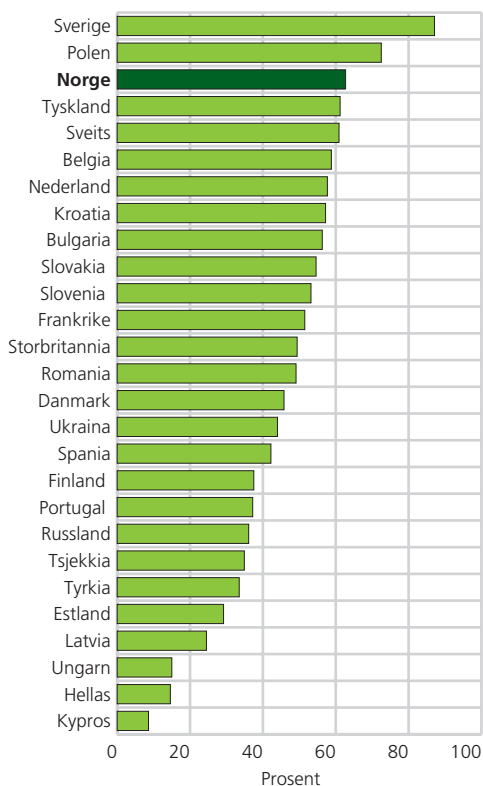
Figur 7.2. **Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere av en annen rase eller etnisk gruppe enn majoriteten i landet får bosette seg i landet. 2008**

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

Danmark som da ønsker å ta imot mange eller noen innvandrere, synker med 26 prosentpoeng (fra 82 til 56 prosent). Mest drastisk er endringen i holdningen til den kypriotiske og ungarske befolkningen i samme anledning. Nedgangen for Kypros er på 70 prosentpoeng og for Ungarn 45 prosentpoeng. Dette er neppe et resultat av tilfeldige dagsaktuelle hendelser ettersom liknende tendenser er observert tidligere. Det er trolig særegne forhold ved disse landenes geopolitiske situasjon som ligger bak slike resultater. Siden 1974 er Kypros som kjent splittet mellom en gresktalende og en tyrkiskokkupert del, og Ungarn har store ungarsktalende minori-

Figur 7.3. **Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere fra fattige land utenfor Europa får bosette seg i landet. 2008. Prosent**

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

teter i nabolandene etter at landet måtte avstå to tredeler av sitt territorium i 1920 som straff for å ha vært på feil side i første verdenskrig.

63 prosent av befolkningen i Norge sier vi bør la mange eller noen fra «*fra fattige land utenfor Europa*» få komme og bosette seg i landet. Det er bare en ubetydelig oppgang fra undersøkelsen i 2002. Tyngden i svarene samler seg klart om det å ta imot *noen* (jmfør vedleggstabell 7.1). Sammenliknet med øvrige land inntar Norge en *tredeplass* når landene rangeres etter hvor villig befolkningen er til å la fattige fra land utenfor Europa få bosette seg her (figur 7.3). Dette er to plasser høyere enn

ved målingen i 2006 og fire plasser høyere enn i 2004. Det er mye som tyder på at de fleste landene ikke oppfatter det som vesensforskjellig å ta imot innvandrere fra fattige land utenfor Europa og å ta imot innvandrere av en annen etnisitet. Rekkefølgen mellom landene i figur 7.2 og 7.3 er i stor grad sammenfallende.

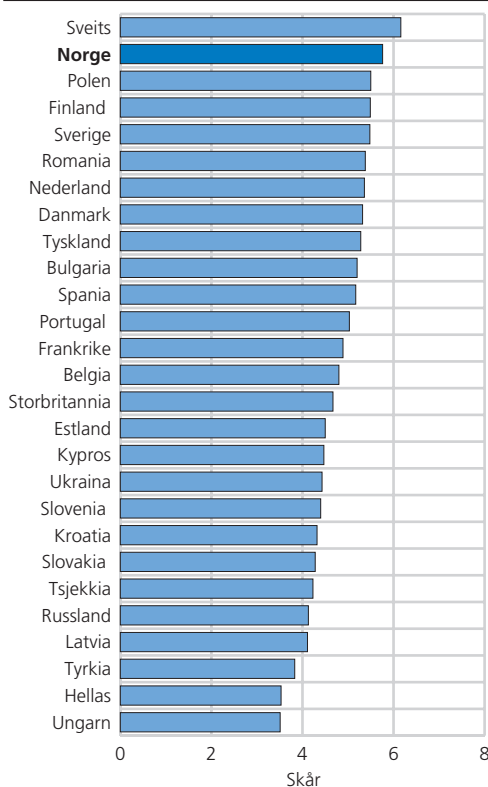
Spørsmålene ovenfor kan ikke uten videre sammenliknes direkte med spørsmålet i vår egen holdningsundersøkelse om å gi opphold til *flyktninger og asylsøkere*. ESS-spørsmålene er mindre presise idet de ikke inneholder noe om oppholdsgrunn, og referansen til etnisitet er også ukjent i vår sammenheng. Spørsmålene henviser heller ikke til et bestemt referansenivå («sammenliknet med i dag»), slik vårt eget holdningsspørsmål gjør. Det er dertil også uklart hvor mange som kan tenkes omfattet av ord som «mange», «noen» og «enkelte».

7.2. Befolkningen i Norge har tro på at innvandring er bra for økonomien

I de tre neste spørsmålene avgis svarene som skårer på en ellevepunkts skala. Skalaens ytterpunkter er tildelt stikkord for motsatte standpunkter. Det første spørsmålet gjelder hvorvidt innvandring er «bra eller dårlig» for landets økonomi. Ytterpunktene er merket henholdsvis «dårlig for økonomien» (0) og «bra for økonomien» (10).

Deles skalaen i tre, rundt verdiene 0-3, 4-6 og 7-10, er det klart at tyngden i de norske svarene faller i den nøytrale midtgruppen («verken eller») og gruppen til høyre («bra for økonomien») (jmfør vedleggstabell 7.2). Siden 2002 er det en økning på 9 prosentpoeng i andelen som skårer i intervallet 7-10.

Figur 7.4. «Vil du si at det, alt i alt, er bra for landets økonomi at folk kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Dårlig for økonomien, 10: Bra for økonomien). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

Hvis landene rangeres etter gjennomsnittsverdien på skalaen, kommer Norge på *andreplass* når det gjelder troen på at innvandring er bra for økonomien (figur 7.4). I 2002 og 2006 var Norge på femteplass blant landene og i 2004 på sjetteplass. Alle de nordiske landenes befolkninger ligger høyt i troen på at innvandring er gunstig for økonomien. Det er for øvrig verdt å merke seg at Norge i dette spørsmålet rangerer over Sverige. Størst tro på innvandringens positive betydning for økonomien har imidlertid befolkningen i Sveits, et land med stor arbeidsinnvandring i årene 2004-2008 og en utenlands-

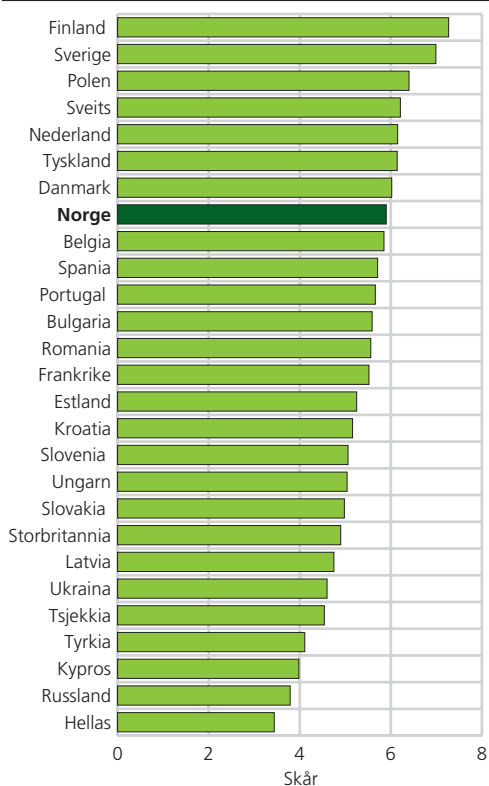
født befolkning på hele 26 prosent i 2008 (Swiss Statistics 2010). Det bør ellers bemerkes at feltarbeidet for undersøkelsen – med noen få lands unntak – foregikk *etter* at finanskrisen var et faktum høsten 2008. I Norge, Tyskland og Sveits startet intervjuingen siste uke i august 2008, etterfulgt av Danmark, Nederland og Spania i første halvdel av september. På datoen for det globale finansieringsselskapet Lehman Brothers' konkurs, 15. september 2008, ble feltarbeidet innledet i Sverige.

7.3. Finland verdsetter innvandrernes kultur

På et tilsvarende spørsmål som økonomispørsmålet om innvandringens betydning for landets *kultur* inntar Norge en *åttendeplass*, som i 2004 og 2006 (figur 7.5). I 2002 delte vi tiendeplassen med Belgia. Spørsmålet gjelder om kulturen blir undergravet eller beriket som følge av innvandringen. Gjennomsnittet på skalaen for Norges vedkommende blir noe høyere for spørsmålet om kultur (5,90) enn for spørsmålet om økonomi (5,76). Likevel kommer Norge lenger ned på listen sammenliknet med de øvrige landene når spørsmålet gjelder innvandringens virkning på kulturen. Det skyldes selvfølgelig at det er flere andre land som skårer høyere på spørsmålet om kultur enn på spørsmålet om virkningen på økonomien. Legg merke til at skalaene i figur 7.4 og 7.5 er forskjellige.

Ifølge figur 7.5 er det befolkningen i Finland og Sverige som i størst grad tror at innvandringen beriker kulturen i landet. Finland og Sverige inntok første- og andreplassen i dette spørsmålet også i 2004 og 2006. Høyere opp på skalaen enn Norge kommer også Polen, Sveits, Nederland, Tyskland og Danmark. For Danmarks og Nederlands vedkommende er dette egnet til å overraske i lys av den mer polariserte offentligheten vis-à-vis islam som antake-

Figur 7.5. «Vil du si at landets kultur stort sett blir undergravet eller beriket av folk som kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Kulturen blir undergravet, 10: Kulturen blir beriket). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala

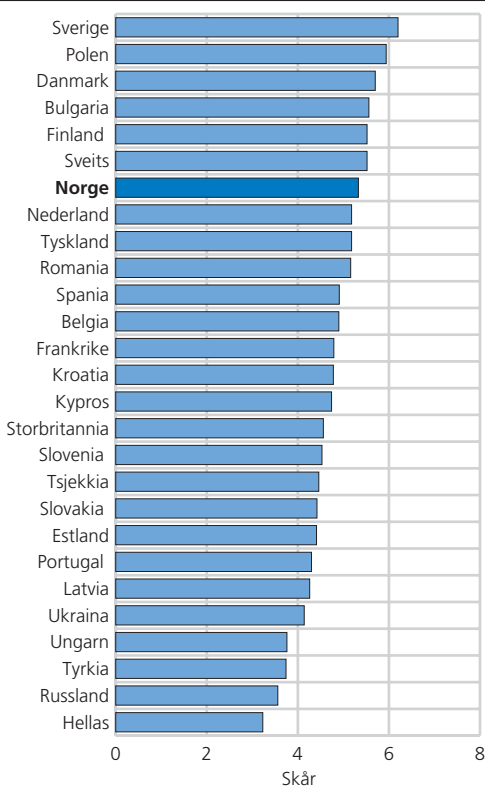
Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

lig råder i disse landene (jamfør karikaturstriden og mordet på filmregissøren Theo van Gogh).

7.4. Gjør innvandringen landet bedre å bo i?

På spørsmålet om det er blitt «verre» eller «bedre» å bo i landet som følge av innvandringen, inntar mellom fem og seks av ti i Norge en overveiende nøytral holdning. Nærmere tre av ti mener innvandringen har gjort landet til et bedre sted å bo, mens 17 prosent mener det motsatte. Andelen som mener innvandringen har gjort landet bedre, har økt med 11 prosentpoeng siden

Figur 7.6. «Er det blitt verre eller bedre å bo i landet på grunn av at folk kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Et verre sted å bo, 10: Et bedre sted å bo). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala

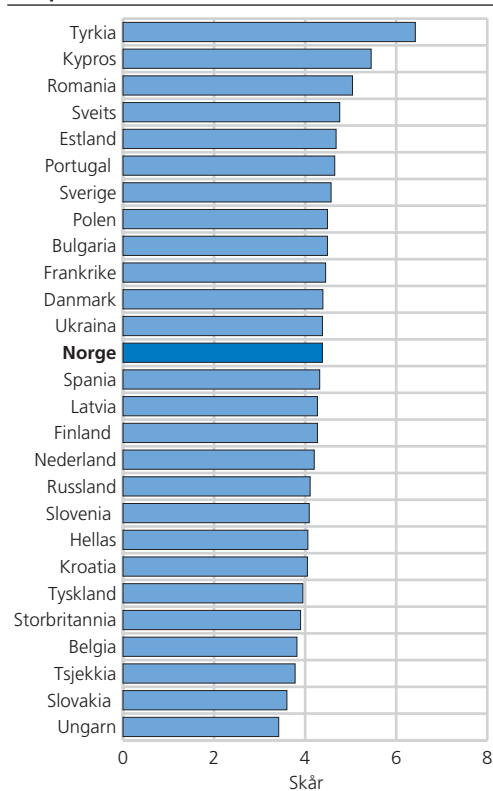
Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

2002 (vedleggstabell 7.2). Dette gir Norge en *sjuendeplass* på listen over landene (figur 7.6), én plass høyere enn i 2006. I 2002 og 2004 fikk Norge henholdsvis en niende- og en ellefteplass på dette spørsmålet. De tre øvrige nordiske landene som var med på undersøkelsen i 2008, ligger alle over Norge i troen på innvandringens gagnlige virkning, og igjen med Sverige på topp. Slik var det også i 2006.

7.5. Innvandring og sosiale velferdsordninger

I fjerde intervjurunde (2008) er det som nevnt med en ny spørsmålsmodul om

Figur 7.7. «Alt i alt, tror du folk som kommer for å bosette seg i [land], mottar mer enn de bidrar med eller bidrar de mer enn de mottar?» (0: Mottar mye mer enn de bidrar, 10: Bidrar mye mer enn de mottar). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

holdninger til sosiale velferdsordninger. Her fins blant annet noen spørsmål som berører innvandrere og innvandring. Et av spørsmålene har følgende ordlyd: «Mange som kommer fra andre land for å bosette seg i [land], betaler skatt og benytter seg av sosiale ytelser og tjenester. Alt i alt, tror du folk som kommer for å bosette seg i [land], mottar mer enn de bidrar med, eller bidrar de mer enn de mottar?» Svaret gis som skår på en ellevepunkts skala der 0 betyr «Mottar mye mer enn de bidrar», og 10 betyr «Bidrar mye mer enn de mottar».

Overraskende nok er det i Norge vel dobbelt så mange som mener at innvandrere mottar mer enn de bidrar med (32 prosent skårer 0-3), enn som mener at de bidrar mer enn de mottar (14 prosent skårer 7-10) (vedleggstabell 7.3). Over halvparten av befolkningen plasserer seg midtveis på skalaen (4-6). Dette gir Norge en trettendeplass blant landene når de rangeres etter graden av tro på at bidraget er større enn mottaket (figur 7.7). På de to øverste plassene troner Tyrkia og Kypros, to av landene som på de øvrige spørsmålene er blant de mest negative til innvandrere og innvandring. Vi er usikre på hvordan dette bør oppfattes, men det kan selvfølgelig ha sammenheng med hvor (lite) sjenerøse de sosiale velferdsordningene er i flere av landene som kommer høyt opp på skalaen.

Det kan også framstå som underlig at sju av ti i Norge mener at arbeidsinnvandringen bidrar positivt til norsk økonomi, og at innvandrere gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv (jmfør kapittel 6), samtidig som det er flere som tror at innvandrere mottar mer enn de bidrar, enn som tror det motsatte.

Nå er det riktignok ikke første gang at befolkningen eller enkeltmennesker har oppfatninger som kan synes å være motstridende (Converse 1964, Festinger 1957), men en mulig forklaring i dette tilfellet kan være at spørsmålet om innvandrernes bidrag til norsk økonomi og arbeidsliv primært gjelder samfunnets produksjon av varer og tjenester, mens spørsmålet om forholdet mellom bidrag og mottak av ytelser er snevrere relatert til statens utgifter og inntekter, slik spørsmålets innledning antyder.

Når det gjelder de to neste spørsmålene under spørsmålsbolken om velferdsordninger, handler det ene om hvor raskt og under hvilke forutsetninger innvandrere

bør få tilgang til sosiale ytelser og tjenester på linje med landets egne statsborgere. Her er det befolkningene i Sverige, Danmark og Norge, som er mest sjenerøse idet de i størst grad er villige til å gi innvandrere tilgang til sosiale ytelser allerede ved ankomst eller senest et år etter ankomst uten krav om at de skal ha vært sysselsatt i landet (figur ikke vist).

Det andre spørsmålet er om tilgangen på sosiale ytelser og tjenester «*oppmuntrer folk fra andre land til å komme og bosette seg her*». Her er det Tyskland, Storbritannia og Frankrike som i størst grad (70-80 prosent) svarer bekreftende. Men Norge kommer overraskende nok på *fjerde plass* etter de nevnte landene (figur ikke vist). Som ved spørsmålet om innvandrere bidrar mer enn de mottar eller omvendt, spiller forestillinger om hvor sjenerøse landets velferdsordninger er, her en rolle. Jo større tro på at ordningene er sjenerøse, desto mer nærliggende er det å svare bekreftende. Spørsmålet er dermed like mye et spørsmål om hvordan velferdsordningene oppfattes, som et spørsmål om holdningen til innvandring.

Referanser

Blom, S. (2005): Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002/2003: Svenskene mest positive til innvandrere. http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2005-03-04-01.html

Blom, S. (2006a): «Holdninger til innvandrere og innvandring», i G. Daugstad (red.): *Innvandring og innvandrere 2006*, Statistiske analyser 83, Statistisk sentralbyrå, s. 129-140.

Blom, S. (2006b): Holdninger til innvandrere og innvandring 2006. Med komparative data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen, Notater 2006/77, Statistisk sentralbyrå.

Blom, S. (2008): «Holdninger til innvandrere og innvandring», i G. Daugstad (red.): *Innvandring og innvandrere 2008*, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå, s. 133-147.

Converse, P.E. (1964): The nature of belief systems in mass publics. I D. E. Apter (red.): *Ideology and Discontent*, The Free Press, New York, s. 206-261.

Danmarks Statistik (2010): Nyt fra Danmarks Statistik, Nr. 58 og 59, 10. og 11. februar 2010.

Festinger, L. (1957): *A theory of cognitive dissonance*, Stanford University Press, Stanford, California.

Ringdal, K. og Ø. Kleven (2004): Den europeiske samfunnsundersøkelsen, *Samfunnsspeilet* 5/2004, Statistisk sentralbyrå.

Statistics Finland (2010): Population Structure 2009 (31.12.).

Statistisk sentralbyrå (2010): Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 1. januar 2010. Vedleggstabell 1 og 6. <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/innvbef/>

Statistiska centralbyrån (2010): *Tabeller över Sveriges befolkning 2009* (31.12.), tabell 1.2.8., kombinert med personlig meddelelse fra Annika Klintefelt, Befolkningsstatistiken, SCB, Örebro.

Swiss Statistics (2010): Population by place of birth, 2008.

Vedleggstabell 7.1. **Holdning til mottak av ulike kategorier innvandrere. Norge. 2002, 2004, 2006, 2008.****Prosent****«I hvilken utstrekning synes du at Norge bør la folk av samme rase eller etniske gruppe som de fleste i Norge, få bosette seg her?»**

År	Alle	La mange bosette seg her	La noen bosette seg her	La enkelte bosette seg her	Ikke la noen bosette seg her	Antall personer som svarte
2002	100	20	52	26	2	2 019
2004	100	21	56	20	2	1 754
2006	100	25	53	20	2	1 739
2008	100	28	54	18	1	1 544

«Hva med folk av en annen rase eller etnisk gruppe enn de fleste i Norge?»

År	Alle	La mange bosette seg her	La noen bosette seg her	La enkelte bosette seg her	Ikke la noen bosette seg her	Antall personer som svarte
2002	100	11	45	38	6	2 018
2004	100	12	46	35	7	1 753
2006	100	14	45	36	6	1 741
2008	100	14	49	33	3	1 540

«Hva med folk fra fattige land utenfor Europa?»

År	Alle	La mange bosette seg her	La noen bosette seg her	La enkelte bosette seg her	Ikke la noen bosette seg her	Antall personer som svarte
2002	100	12	49	34	5	2 019
2004	100	12	47	35	6	1 753
2006	100	14	46	36	6	1 743
2008	100	15	48	33	4	1 543

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

Vedleggstabell 7.2. **Antatte samfunnsmessige konsekvenser av innvandring. Norge. 2002, 2004, 2006, 2008. Prosentfordeling og gjennomsnitt på ellevepunktsskala****«Vil du si at det, alt i alt, er bra for den norske økonomien at folk kommer fra andre land for å bosette seg her? Bruk kortet til å svare»**

År	Alle	Dårlig for økonomien (0-3)	Verken eller (4-6)	Bra for økonomien (7-10)	Gjennomsnitt	Antall personer som svarte
2002	100	17	52	31	5,41	1 994
2004	100	21	50	29	5,16	1 737
2006	100	17	47	36	5,51	1 727
2008	100	14	46	40	5,76	1 534

«Vil du si at norsk kultur stort sett blir undergravet eller beriket av folk som kommer fra andre land for å bosette seg her? Bruk kortet til å svare.»

År	Alle	Norsk kultur blir undergravet (0-3)	Verken eller (4-6)	Norsk kultur blir beriket (7-10)	Gjennomsnitt	Antall personer som svarte
2002	100	16	41	43	5,83	2 019
2004	100	16	40	44	5,84	1 747
2006	100	16	40	45	5,89	1 740
2008	100	16	38	46	5,90	1 542

«Er det blitt verre eller bedre å bo i Norge på grunn av at folk kommer fra andre land for å bosette seg her? Bruk kortet til å svare.»

År	Alle	Et verre sted å bo (0-3)	Verken eller (4-6)	Et bedre sted å bo (7-10)	Gjennomsnitt	Antall personer som svarte
2002	100	21	62	17	4,82	2 022
2004	100	24	56	20	4,84	1 745
2006	100	21	55	24	5,08	1 740
2008	100	17	55	28	5,33	1 539

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2008.

Vedleggstabell 7.3. **Holdning til sammenhenger mellom sosiale ytelser/tjenester og innvandrere og innvandring. Norge. 2008. Prosentfordeling og gjennomsnitt på ellevepunktsskala****«Mange som kommer fra andre land for å bosette seg i Norge, betaler skatt og benytter seg av sosiale ytelser og tjenester. Alt i alt, tror du folk som kommer for å bosette seg i Norge, mottar mer enn de bidrar med, eller bidrar de mer enn de mottar. Bruk kortet til å svare.»**

År	Alle	Mottar mer enn bidrar (0-3)	Verken eller (4-6)	Bidrar mer enn mottar (7-10)	Gjennomsnitt	Antall personer som svarte
2008	100	32	54	14	4,38	1 539

«Hvis du tenker på folk som kommer fra andre land for å bosatte seg i Norge, når synes du de bør få de samme rettighetene til sosiale ytelser og tjenester som norske statsborgere? Bruk kortet til å svare.»

År	Alle	Med en gang de har kommet	Etter å ha bodd i Norge i ett år, enten de har jobbet eller ikke	Bare etter at de har jobbet og betalt skatt i minst ett år	Så snart de har blitt norske statsborgere	De bør aldri få de samme rettighetene
2008	100	13	13	35	37	2

«Hvor enig eller uenig er du i at sosiale ytelser og tjenester i Norge oppmuntrer folk fra andre land til å komme og bosette seg her? Med sosiale ytelser og tjenester mener vi helsetjenester, pensjoner og trygdeytelser.»

År	Alle	Svært enig eller enig	Verken enig eller uenig	Uenig eller svært uenig	Antall personer som svarte
2008	100	71	18	11	1 542

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002, 2004, 2006 og 2008.

Kåre Vassenden

8. Datagrunnlaget

Produksjon av en omfattende og pålitelig innvandrerstatisikk i et land forutsetter at det finnes relevante data, at statistikkbyrået har tilgang til disse dataene, og at de kan bearbeides og legges til rette for statistikkproduksjon.

8.1. Datainnsamlingen

Generelt får Statistisk sentralbyrå (SSB) inn data til produksjonen av personstatistikk fra

- landsomfattende administrative registre
- institusjoner eller etater som hver for seg dekker avgrensede geografiske områder
- direkte innsamling fra informantene i form av intervjuundersøkelser, postale spørreundersøkelser og fulltelling

Datainnsamlingen fra registrene og institusjonene er basert på den rett statistikkloven gir SSB til å utnytte slike datakilder til produksjon av statistikk.

De administrative registerdataene danner trekkegrunnlag for utvalgsundersøkelser, og registerdata blir også koblet på i ettertid for å supplere utvalgsdataene. Tilgangen til gode registerdata er slik sett en grunnforutsetning for all norsk innvandrerstatisikk, også den som er basert på utvalgsundersøkelser.

I tillegg til de dataene som hvert år kommer inn utenfra, sitter SSB på betydelige datamengder fra tidligere innhenting av

data. Også disse dataene utnyttes i statistikkproduksjonen.

Innvandrerrelatert statistikk er i hovedsak basert på telling av personer, eventuelt er telleenheten hendelser (for eksempel flyttinger) eller andre forhold som knytter seg til personer. Så godt som alle tilgjengelige data til slik statistikk er på individnivå, som altså betyr at datasamlingen inneholder informasjon om hver enkelt telleenhet.

8.2. Det norske registersamfunnet er integrert og omfattende

Det som kjennetegner Norge og noen få andre land (først og fremst i Norden) med hensyn til administrative registerkilder, er at de til sammen dekker forholdsvis mye av samfunnslivet, at kvaliteten på dem er relativt god, og at det er kontakt både mellom registreierne og mellom registrene slik at registeropplysningene kan samordnes. Prinsippet er at bare ett register har ansvaret for en viss type opplysning, og at dataene så utveksles mellom de registrene som trenger disse dataene.

Folkeregisteret fungerer som et nav for alle personregistrene. Både Utlendingsdatabasen (UDB) i Utlendingsdirektoratet og adopsjonsregisteret er dataleverandør til

folkeregisteret og samtidig bruker av det. Folkeregistreringssystemet er en del av Skatteetaten, som også har ansvaret for flere registre med tilknytning til skatt. Sist, men ikke minst, har NAV flere store registre for trygd og arbeidslivstilknytning.

8.3. Folkeregisteret har en nøkkelrolle

Folkeregisteret har en nøkkelrolle når det gjelder persondata i Norge. Akkurat som tilsvarende registre i andre land tildeler det norske folkeregisteret id-nummer, og det registrerer sentrale demografiske og juridiske personopplysninger.

Men få land har et så sterkt bostedsbegrep som det Norge har. Det betyr at ikke bare har borgerne plikt til å melde flytting, men også at folkeregisteret utgjør en myndighet som ved hjelp av lovverket avgjør hvem som bor i Norge (og hvor i Norge de skal stå bosatt). Denne defineringen av den bosatte befolkningen må alle andre offentlige etater legge til grunn for sin saksbehandling.

Regelverket for hvor personer skal være registrert som bosatt tar utgangspunkt i hvor de har sin regelmessige døgnhvile, men det finnes flere tilpasninger til og unntak fra denne hovedregelen. Resultatet er at bosattregistreringen ikke avspeiler den faktiske situasjonen i fullt så stor grad som det hadde vært mulig å få til med et annet regelverk.

De største utfordringene er imidlertid knyttet til flyttinger som ikke blir meldt til folkeregisteret, og særlig gjelder dette flytting til utlandet. Det oppdages stadig vekk at noen har forlatt Norge på så varig basis at de skulle vært registrert som utvandret.

8.4. De viktigste id-nummer-seriene

Det meste av individdata som SSB mottar, har fødselsnummer som identifikasjon. Men i en del tilfeller brukes også D-nummer (mer om det nedenfor), og skal en bruke data fra utlendingsforvaltningen, møter en egne nummerserier der.

Folkeregisteret tildeler fødselsnummer og registrerer dem i databasen Det sentrale folkeregister (DSF). Alle som blir født i Norge, også de som kommer til verden på norsk jord uten at foreldrene er bosatt her, får et fødselsnummer. Det samme gjelder for innvandrere som fyller vilkårene for å bli registrert som bosatt her i landet. I tillegg får noen mindre grupper fødselsnummer uten at de har bodd i Norge (for eksempel barn av norske statsborgere i utlandet).

Ved inngangen til 2010 var det vel 7,6 millioner fødselsnummer i DSF, fordelt på 7,4 millioner personer. Differansen på litt mer enn 200 000 nummer skyldes at noen har hatt mer enn ett fødselsnummer i sin levetid. De fleste av fødselsnummerendringene har blitt foretatt for å rette opp fødselsdatoen. Slike rettinger skjedde i særlig grad i de første årene etter opprettelsen av registeret og fødselsnummeret i 1964. Hvert år oppdages det noen få titalls tilfeller av at to gjeldende fødselsnummer står for én og samme person.

Ved samme årsskifte inneholdt DSF 4,9 millioner bosatte, vel 2 millioner døde og 470 000 personer som var utvandret etter 1964.

D-nummeret tildeles personer som ikke kvalifiserer til å få fødselsnummer, men som likevel har en økonomisk kontakt med norske myndigheter. Også dette id-nummeret er det Skatteetaten som er ansvarlig for, og D-nummerregisteret utgjør en

del av DSF-databasen. Vel 1,3 millioner D-nummer er tildelt opp gjennom årene. D-nummer har samme format som fødselsnummer, bortsett fra at fødselsdagen (de to første sifrene) er forhøyet med 40. Hvis en person som bare har D-nummer, innvandrer til Norge (det vil si blir registrert i folkeregisteret som bosatt), blir det opprettet en link fra D-nummeret til det fødselsnummeret som vedkommende får ved innvandringen. På mange måter kan en si at fødselsnummeret og D-nummeret tilhører én og samme id-nummerserie. Det er for øvrig knyttet få opplysninger til D-numrene.

I Utlendingsdirektoratet tildeles det et DUF-nummer til så godt som alle som blir registrert i UDB. For dem som både har et DUF-nummer og et fødselsnummer (eller D-nummer), finnes det ordninger som sørger for at denne forbindelsen blir lagret både i UDB og i DSF. Dekningen av gamle registreringer er imidlertid ikke så god som ønskelig.

8.5. Ulike fagfelters datakilder

De ulike fagfeltene i SSB bruker gjerne én eller noen få hovedkilder, og i tillegg en rekke supplerende og utfyllende kilder.

DSF er den dominerende kilden for befolkningsstatistikken, men data hentet direkte fra Utlendingsdatabasen, fra adopsjonsregisteret og egne historiske data utnyttes også. Det er for eksempel brukt fødelandsdata fra blant annet Folke- og bolig telling 1970 for å supplere opplysningene fra folkeregistreringssystemet. For å kunne lage variabelen innvandringsgrunn brukes data fra Utlendingsdatabasen, i tillegg til egne data.

Utdanningsstatistikken baserer seg dels på administrative systemer, dels på data direkte fra lærestedene og ellers organer som Lånekassen og NAV. Den sistnevnte

etaten er en viktig leverandør også for arbeidsmarkedsstatistikken, som i tillegg også utnytter NAVs arbeidstakerregister, og selvangivelsesregisteret og lønns- og trekkoppgaverregisteret i skatteetaten. Inntektsstatistikken bruker også andre av skatteetatens registre, som for eksempel ligningsregisteret, skattemanntallet og NAVs utbetalingsregister.

De store registerkildene er svært verdifulle for statistikkproduksjonen, men de er sjelden uten mangler eller svakheter, heller ikke sett fra de administrative organene selv. Men noe av det statistikkprodusentene i SSB setter fingeren på, skyldes bare at dataene brukes til saksbehandlingsformål, og dermed har egenskaper som er tilpasset den bruken. I forvaltningen vil man for eksempel nødig registrere inn opplysninger som ikke med stor sikkerhet er riktige, for dataene kan tross alt kunne få konsekvenser for enkeltpersoner ved en seinere korsvei. Dessuten vil det gjerne ikke bli registrert andre opplysninger enn de som trengs til den umiddelbare saksbehandlingen. Statistikkhensyn kan lett bli nedprioritert hvis det ikke settes inn ekstra tiltak.

Nettet av registerdata er forholdsvis finmasket, men en del steder finnes det hull som skaper problemer for dem som skal produsere statistikk. Et av de største problemene er at det ikke eksisterer en fulldekkende ordning i det norske samfunnet for å fange opp den utdanningen som personer har med seg fra utlandet.

8.6. Bearbeiding av data i SSB

Datagrunnlaget for innvandrersstatistikk er normalt bare en del av det datagrunnlaget som brukes til statistikkproduksjonen for befolkningen som helhet, men noen få datakilder er spesielle for personer med bakgrunn fra innvandring.

De administrative dataene SSB mottar, har som nevnt egenskaper som er tilpasset saksbehandlingsbruken. Ved utarbeidelsen av statistikkdata både kan og må man ta andre hensyn enn de administrative. I statistikkproduksjon legges det mer vekt på å få et lavt antall tilfeller med uoppgett informasjon enn at man skal kunne stole på dataene for hver enkelt person. Statistikerne kan vise til de store talls lov som gjør at mindre og usystematiske feil oppveier hverandre, og derfor kan overses.

Når data er mottatt i SSB, må det normalt foretas en til dels omfattende bearbeiding av dataene før de kan benyttes i statistikkproduksjon og/eller som input til annen datautvikling. I denne bearbeidingsfasen blir dataene kontrollert, og eventuelt reparert eller forbedret på ulike måter. Det lages gjerne nye variabler som er mer tilrettelagt for statistikkbruk. Opplysninger fra tidligere utgaver eller andre kilder blir ofte koblet på.

Ved å utnytte data fra flere kilder kan kvaliteten bli bedre, og kobling er også nødvendig når data fra forskjellige kilder skal knyttes sammen. Ved å kombinere data på nye måter kan en få fram ny interessant kunnskap. Omfattende bruk av kobling mellom ulike kilder fører til at det etter bearbeiding ofte er vanskelig å peke ut bare én kilde for en bestemt bearbeidet variabel eller for hele datasett.

Fødselsnummer har vært en nøkkel i norsk personstatistikkproduksjon og -utvikling. Det at denne id-nummerserien finnes i praktisk talt alle aktuelle personregistre som SSB mottar, gjør at det er mulig å foreta koblingene på en enkel og sikker måte.

Resultatet av bearbeidingsprosessen blir gjerne til viktige datasamlinger som får navn som befolkningsstatistikksystemet,

registerbasert sysselsettingsstatistikk, inntektsregisteret o.l. Dette er de *direkte* kildene for innvandrerstatisikken.

8.7. Et system av datafiler

I SSB utarbeides grunnleggende variabler bare ett sted, og så fordeles de til fagområdene som trenger dem til sin statistikkproduksjon. Der kobles variablene på ved hjelp av fødselsnummeret. Hvem som er innvandrere, bestemmes for eksempel bare ett sted, utdanningsnivået fastsettes et annet sted og inntekt et tredje sted.

Systemet er integrert i den forstand at det er teknisk lett å foreta koblinger når det trengs. Men det betyr ikke at det ikke er kontroll på hva som kobles på tvers av fagområdene.

Denne utvekslingen av data mellom fagområder, og i tillegg tilrettelegging av data for forskningsprosjekter, medfører at det i prinsippet er tre formål med dataproduksjonen i SSB: Dataene skal egne seg som grunnlag for den direkte produksjonen av statistikk på eget fagfelt, som input til datautviklingsprosesser på andre statistikkområder; og til interne og eksterne forskningsprosjekter og andre spesialoppdrag.

Før eller siden blir alle data i SSB til ulike former for statistikk (i eller utenfor etaten), men før det skjer, trengs altså dataene som filer på individnivå og med en id-nummerserie som koblingsnøkkel. Hver av disse datafilene har mange bruksområder.

I juridisk forstand blir dataene fra de administrative primærregistrene og fra egen innsamling til *statistiske* registre med en gang de er mottatt i SSB. Det betyr at dataene bare skal brukes til produksjon av statistiske data og statistikk (medregnet

utnyttelse av dataene for statistisk bruk i forskning).

I mer teknisk forstand vil en si at registre eller variabler blir statistiske først etter at de har vært gjennom en bearbeidingsprosess som gjør at de ikke lenger avspeiler de originale, administrative dataene.

8.8. Klassifisering av personer etter innvandringsbakgrunn

Hva som er innvandring, og hvem som er personer med innvandringsbakgrunn, blir i SSB teknisk definert i befolkningsstatistikksystemet. Sentrale innvandrersstatistikkvariabler er statsborgerskap, statsborgerskapsendringer, fødeland, innvandringskategori og landbakgrunn, innvandringsgrunn og første innvandringsdato. Ut fra disse konstrueres nye variabler, slik som for eksempel botid i Norge og alder ved innvandring.

Fra innvandrersstatistikkens «kjerne», representert ved sentrale befolkningsfiler, går det individdata til fagfelter som utdanning, folketelling, helse, trygd, kriminalitet, arbeidsmarked, inntekt, intervjuundersøkelser og så videre, for påkobling til disse fagfeltenes datafiler.

Modellen forutsetter at alle aktuelle fagområder har gode fagspesifikke filer og at det til disse er lett å koble på variabler fra andre fagområder. Når det er tilfelle kan innvandrersdefinisjoner og -opplysninger lages ett sted og deretter kobles på de filene som skal brukes til innvandrersstatistikk.

En oppnår da at *alle* personstatistikker kan fordeles på ulike innvandringsrelevante variabler, noe som ikke er en selvfølge i land med andre statistikkssystemer. I tillegg skjer det at akkurat de samme personene med innvandringsbakgrunn opptrer i de

ulike statistikkene, som dermed blir sammenlignbare på tvers av fagområdene.

8.9. Personvern

Statistisk sentralbyrå har ansvaret for mange statistikkfiler med til dels følsomme opplysninger om hele eller deler av den norske befolkningen. SSBs bruk av registrene styres av statistikkloven og personopplysningsloven. SSB har eget personvernombud som skal påse at behandling av personopplysningene er korrekt, og rutiner som sikrer at opplysninger om enkeltpersoner eller små grupper ikke kompromitteres gjennom publisering av statistikk.

Publiseringsliste

Denne litteraturoversikten omfatter statistikk og artikler om innvandring og innvandrere som er utgitt i SSB, eller utenfor SSB av medarbeidere tilknyttet SSB, i løpet av perioden september 2005-september 2010. For eldre publikasjoner, se Daugstad (red) 2006. Litteraturlisten inneholder en oversikt over statistikk og artikler om innvandring og/eller innvandrere. Artikler utgitt i Samfunnsspeilet av andre enn SSB-ansatte tas i utgangspunktet ikke med her.

Med publisert regnes her noe som tilfredsstillende minst ett av følgende krav: 1) kan skaffes på eller gjennom SSBs bibliotek, 2) blir i litteraturlister ikke referert til som «upublisert», 3) inngår i en publiseringsserie. Internettpubliseringer (løpende statistikk) er ikke tatt med her. En oversikt over slike publiseringer kan fås ved å gå inn på SSBs internettsider, under adresse: <http://www.ssb.no/innvandring/>

Publisering 2009-2010

Befolkning

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2010): *Befolkningsutviklingen, Økonomiske analyser 1/2010*, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/emner/08/05/10/oa/201001/10befolkning.pdf>

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2010): *Befolkningsframskrivninger 2010-2060, Økonomiske analyser 4/2010*, Statistisk sentralbyrå.

<http://www.ssb.no/emner/08/05/10/oa/201004/brunborg.pdf>

Dzamarija, M.T. (2010): «Demografi» i Dzamarija, M.T. (red.): *Barn og unge med innvandrereforeldre – demografi, utdanning, inntekt og arbeidsmarked*, Rapporter 12/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/01/10/rapp_201012/

Henriksen, Kristin (2010): *Familieinnvandring og ekteskapsmønster 1990-2008*, Rapporter 10/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_201010/rapp_201010.pdf

Høydahl, Even (2010): *Monitor for sekundærflytting. Sekundærflytting blant flyktninger bosatt i Norge i 1999-2008*, Rapporter 2010/41, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_monitor_flytting/index.html

Løwe Torkil (2009): Mer «norske» enn eldre innvandrere?, *Samfunnsspeilet* 4/2009, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/>

Pettersen, Silje Vatne (2009): *Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken*, Rapporter 2009/36, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/01/10/rapp_200936/rapp_200936.pdf

Rustad, Øivind og Even Høydahl (2009): *Befolkning: Befolkningsvekst – men ikke overalt, Samfunnsspeilet 2009/5-6*, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/>

SOPEMI Norway (2009): *Trends of Migration to and from Norway and the situation of immigrants in Norway*.

SSB (2010): *Dette er Kari og Ola – kvinner og menn i Norge*, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/ola_kari/innvandre-re_2010.pdf

Aalandslid, Vebjørn (2009): *Innvandrerens demografi og levekår i Groruddalen og Søndre Nordstrand*, Rapport 22/2009, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200922/

Aalandslid, Vebjørn og Kristian Rose Tronstad (2010): *Familieinnvandring, kjønn og sysselsetting*, Rapport 2010/23, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_201023/rapp_201023.pdf

Utdanning

Dzamarija, M.T. (2010): «Utdanning», i Dzamarija, M.T. (red.): *Barn og unge med innvandrereforeldre – demografi, utdanning, inntekt og arbeidsmarked*, Rapport 12/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/01/10/rapp_201012/

Henriksen, Kristin (2010): Barn av innvandrere – ekteskap og utdanning: Flere studenter, færre unge bruder, *Samfunnsspeilet 2/2010*, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/>

Henriksen Kristin (2010): Flere studenter, færre unge bruder, *Samfunnsspeilet 2/2010*, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/>

Henriksen, Kristin og Kari Kraakenes (2010): *Monitor for introduksjonsordningen 2009*, Rapport 2010/7, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/04/02/50/rapp_monitor_introduksjon/rapp_201007/

Hægeland, Kirkebøen og Raaum, (2010): *Skolebidragsindikatorer for videregående skoler i Oslo*, Rapport 2010/36, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/04/02/30/rapp_201036/

Løwe, Torkil (2010): *Unge med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet*, Rapport 2010/21, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_201021/

Olsen, Bjørn (2010): *Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning*, Rapport 2010/09, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_ung_innv/rapp_201009/

Olsen, Bjørn (2009): *Innvandrere ansatt i staten*, Rapport 2009/08, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_200908/

Villund, Ole (2010): *Overkvalifisering blant innvandrere*, Rapport 2010/28, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_201028/

Arbeidsmarked

Berge, Christoffer (2009): *Sysselsatte på korttidsopphold. 4. kvartal 2007*, Rapport 2009/30, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_sys_korttid/rapp_200930/

Berge, Christoffer (2010): *Sysselsatte på korttidsopphold i Norge, 4. kvartal 2008*, Rapport 15/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_

sys_korttid/rapp_201015/rapp_201015.pdf

Dzamarija, M.T. (2010): «Arbeid», i Dzamarija, M.T. (red.): *Barn og unge med innvandrereforeldre – demografi, utdanning, inntekt og arbeidsmarked*, Rapport 12/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/01/10/rapp_201012/

Ekeland, Anders (red.) (2009): Hvordan påvirkes innvandrerne av omslaget i arbeidsmarkedet? Notater 2009/61, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/notat_200961/notat_200961.pdf

Henriksen Kristin (2010): Innvandrerkvinner i jobb er mer likestilte, *Samfunnsspeilet* 1/2010, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/>

Løwe, Torkil (2010): *Unge med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet*, Rapport 21/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_201021/rapp_201021.pdf

OECD (2009): *Jobs for immigrants. Labour market integration in Norway*. Social, Employment and Migration Working Papers No. 94.

Olsen, Bjørn (2009): *Innvandrere ansatt i staten: Hvorfor lavere andel enn i privat sektor?* Rapport 8/2009, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_200908/

Olsen, Bjørn (2010): *Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 2008*, Rapport 2/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/rapp_flyktn_arb/rapp_201002/

Olsen, Bjørn (2010): *Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning*, Rapport 2010/09, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_ung_innv/rapp_201009/rapp_201009.pdf

Pettersen, Silje Vatne (2009): *Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken*, Rapport 2009/36, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/01/10/rapp_200936/rapp_200936.pdf

Tronstad Kristian Rose (2010): Halvparten av kvinnene er i jobb, *Samfunnsspeilet* 3/2010, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/>

Tveter, Eivind (2009): *Arbeidsledighet blant innvandrere – en prognosemodell*, Rapport 2009/51, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/03/rapp_200951/rapp_200951.pdf

Villund, Ole (2010): Overkvalifisering blant innvandrere. En registerbasert undersøkelse for perioden 2007-2009, Rapport 2010/28, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_201028/rapp_201028.pdf

Aalandslid, Vebjørn (2010): *A Comparison of the Labour Market Integration of Immigrants and Refugees in Canada and Norway*, Rapport 31/2009, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_200931/

Aalandslid, Vebjørn og Kristian Tronstad (2010): *Familieinnvandring, kjønn og sysselsetting*, Rapport 2010/23, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/02/20/rapp_201023/rapp_201023.pdf

Inntekt

Bhuller, Manudeep og Rolf Aaberge (2010): *Vedvarende økonomisk fattigdom blant innvandrere. En empirisk analyse for perioden 1993-2007*, Rapport 2010/32, Statistisk sentralbyrå.

http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_201032/rapp_201032.pdf

Enes, A.W. (red.) (2010): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper, 2009*, Rapport 3/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_okonomi_levekaar/rapp_201003/

Epland, J. og Kirkeberg, M.I., i Fløtten, T. (red.) (2009): *Barnefattigdom*, Gyldendal Akademisk, Oslo.

Kirkeberg, M.I. (2010): «Inntekt», i Dzamarija, M.T. (red.): *Barn og unge med innvandrereforeldre – demografi, utdanning, inntekt og arbeidsmarked*, Rapport 12/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/01/10/rapp_201012/

Østby, Lars (2010) *Innvandrere med lavinntekt*, Rapport 2010/5, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_201005/rapp_201005.pdf

Levekår

Blom, Svein (2010): Sysselsetting blant innvandrere: Hvilken betydning har individuelle egenskaper og tilpasningsstrategier? *Søkelys på arbeidslivet*, Volum 27, nr. 1-2 2010, s. 59-76.

Dzamarija, M.T. (red.) (2010): *Barn og unge med innvandrereforeldre – demografi, utdanning, inntekt og arbeidsmarked*, Rapport 12/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/02/01/10/rapp_201012/

Enes, A.W. (red.) (2010): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper, 2009*, Rapport 3/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_okonomi_levekaar/rapp_201003/

Henriksen, Kristin (2010): *Levekår og kjønnsforskjeller blant innvandrere fra ti land*, Rapport 2010/06, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/00/02/rapp_201006/rapp_201006.pdf

Hirsch, Agnes Aaby (2010): *Sosialhjelpsmottakere blant innvandrere 1999-2002, 2005-2008*, Rapport 35/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/03/04/rapp_201035/

Tronstad, Kristian (2010): *Opplevd diskriminering blant innvandrere med bakgrunn fra ti ulike land*, Rapport 47/2009, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200947/

Østby, L. (2010): *Innvandrere med lavinntekt*, Rapport 05/2010, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/05/01/rapp_201005/

Aalandslid, Vebjørn (2009): *Innvandrerens demografi og levekår i Groruddalen og Søndre Nordstrand*, Rapport 22/2009, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200922

Valg

Henriksen, Kristin (2010): *Valgdeltakelsen blant innvandrere ved Stortingsvalget 2009*, Rapport 2010/19, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/00/01/10/rapp_201019/rapp_201019.pdf

Holdninger

Blom, Svein (2009): *Holdninger til innvandrere og innvandring 2009*, Rapport

2009/44, Statistisk sentralbyrå.
http://www.ssb.no/emner/00/01/30/rapp_hold_innv/rapp_200944/

Publisering 2008-2009

Befolkning

Brunborg, Helge: «Svar til Human Rights Service», *Meninger, Dagsavisen* 28.11.2008, side 5.

Brunborg, Helge: «SSB "sminker" ikke innvanderprognosene», *Meninger, Dagsavisen* 20.11.2008, side 5.

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2009): *Befolkningsframskrivninger 2009-2060, Økonomiske analyser 4/2009*, Statistisk sentralbyrå.

Dybendal, Kirsten Enger og Even Høydahl (2008): *Befolkning: Vi blir flere og yngre – av økt innvandring, Samfunnsspeilet* 2008/5-6, Statistisk sentralbyrå.

Høydahl, Even (2009): *Sekundærflytting mellom bydeler i Oslo. Flyktninger bosatt 1997-2007*, Notater 2009/1, Statistisk sentralbyrå.

Høydahl, Even (2009): *Monitor for sekundærflytting. Sekundærflytting blant flyktninger bosatt i Norge i 1998-2007*, Notater 2009/50, Statistisk sentralbyrå.

SOPEMI Norway (2008): *Trends of Migration to and from Norway and the situation of immigrants in Norway*.

Texmon, Inger og Helge Brunborg (2009): *Regional framskriving av innvanderbefolkningen? Notater 2009/14*, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (2009) *Innvandrerens demografi og levekår i Groruddalen og Søndre Nordstrand*, Rapport 2009/22, Statistisk sentralbyrå.

Utdanning

Daugstad, Gunnlaug (2009): *Utdanning. Kapittel 3 i Gunnlaug Daugstad (red.), Innvandring og innvandrere 2008, Statistiske analyser 103*, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2009): *Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning*, Notater 2009/41, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2008): *Innvandrerungdom og etterkommere i arbeid og utdanning*, Rapport 2008/33, Statistisk sentralbyrå.

Steffensen, Kjartan og Salah E. Ziade, (2009): *Skoleresultater 2008. En kartlegging av karakterer fra grunn- og videregående skoler i Norge*, Rapport 2009/23, Statistisk sentralbyrå.

Villund, Ole (2009): *Riktig yrke etter utdanning*, Rapport 2008/37, Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsmarked

Berge, Christoffer (2009): *Sysselsatte på korttidsopphold. 4. kvartal 2007*, Rapport 2009/30, Statistisk sentralbyrå.

Mathisen, Bjørn (2008): *Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere: Springbrett for integrering*, *Samfunnsspeilet* 3/2008, Statistisk sentralbyrå.

Mathisen, Bjørn (2008): *Monitor for introduksjonsordningen 2008*, Rapport 2008/52, Statistisk sentralbyrå.

Nerland, Sølve Mikal (2008): *Ikke-vestlige innvandreres forhold til arbeidsmarkedet, utdanning og velferdsordninger i ulike livsfaser*, Rapport 2008/26, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2007): *Arbeid: «Gode tider på arbeidsmarkedet – også for innvandrere?»*, i Gunnlaug Daugstad (red), *Fakta om*

innvandrere og deres etterkommere 2007, Notater 2007/56, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2008): *Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 2007*, Rapporter 2008/53, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2008): Innvandrerungdom og etterkommere i arbeid og utdanning, Rapporter 2008/33, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2008): Kapittel 4. «Arbeid», i Gunnlaug Daugstad (red.), *Innvandring og innvandrere 2008*, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2009): *Innvandrere ansatt i staten. Hvorfor lavere andel enn i privat sektor?* Rapporter 2009/8, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2009): Unge med innvandrerbakgrunn i arbeid og utdanning 4. kvartal 2007. Hvor forskjellige er de i forhold til majoriteten? Notater 2009/41, Statistisk sentralbyrå.

Tronstad, Kristisan (2009): Innvandrere og deltaking på arbeidsmarkedet i Norge, Valgaktuelt, Statistisk sentralbyrå.

Villund, Ole (2008): *Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn*, Rapporter 2008/37, Statistisk sentralbyrå.

Inntekt

Epland, Jon, Mads Ivar Kirkeberg og Anette Walstad Enes (red.) (2009): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper, 2008*, Rapporter 2009/1, Statistisk sentralbyrå.

Kirkeberg, Mads Ivar (2008): Kapittel 5 «Inntekt», i Gunnlaug Daugstad (red.),

Innvandring og innvandrere 2008, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå.

Levekår

Daugstad, Gunnlaug (2009): *Søker krake make? Ekteskap og pardannelse blant unge med bakgrunn fra Tyrkia, Pakistan og Vietnam*, Rapporter 2009/41, Statistisk sentralbyrå.

Valg

Henriksen, Tor (2009): «Historisk lav valgdeltakelse fire siste valg», Valgaktuelt 2009, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (2008): *Innvandrere og kommunestyrevalget i 2007*, Rapporter 2008/47, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (2008): Kapittel 6. «Politisk deltakelse og representasjon», i Gunnlaug Daugstad (red.), *Innvandring og innvandrere 2008*, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå.

Holdninger

Blom, Svein (2008a): *Holdninger og innvandrere og innvandring 2008*, Rapporter 2008/57, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2008b): «Holdninger til innvandrere og innvandring», i Gunnlaug Daugstad (red.): *Innvandring og innvandrere 2008*, s. 133-147, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2009): «Attitudes towards immigrants and immigration», i Gunnlaug Daugstad (ed.): *Immigration and immigrants 2008*, s. 135-150, Statistiske analyser 104, Statistisk sentralbyrå.

Blandet

Daugstad, Gunnlaug (red.) (2009): *Innvandring og innvandrere 2008*, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå.

- Daugstad, Gunnlaug (red.) (2009): *Immigration and immigrants 2008*, Statistical analysis 104, Statistisk sentralbyrå.
- Daugstad, Gunnlaug og Lars Østby (2009): Det flerkulturelle Norge: Et mangfold av tro og livssyn, *Samfunnsspeilet* 2009/3, Statistisk sentralbyrå.
- Henriksen, Kristin red. (2008): Unge som innvandret før skolealder – hvor like er de norskfødte med innvandrerforeldre? Notater 2009/35, Statistisk sentralbyrå.
- Hirsch, Agnes og Nørgaard, Elisabeth (2008): Færre på krisesentre, flest har innvandrerbakgrunn, *Samfunnsspeilet* 2008/4, Statistisk sentralbyrå.
- Stølen, N.M., I. Texmon, and V.O Nielsen (2009): Higher Immigration – Empirical Analyses of Demographic and Economic Effects for Norway. In A. Zaidi, A. Harding and P. Williamson (Eds.): *New Frontiers in Microsimulation Modelling*, Public Policy and Social Welfare, Vol. 35, Ashgate, 561-594.
- Tronstad, Kristian og Pettersen, Silje V. (2009): «Halve befolkningen går ikke på trygd.» Debatt. Aftenposten. Aftenposten 31. juli 2009.
- Vaage, Odd (2009): *Kultur- og mediebruk blant personer med innvandrerbakgrunn*, Rapporter 2009, Statistisk sentralbyrå.
- Aalandslid, Vebjørn (2009): *A Comparison of the Labour Market Integration of Immigrants and Refugees in Canada and Norway*, Rapporter 2009/31, Statistisk sentralbyrå.
- Aalandslid, Vebjørn og Østby, Lars (2009): Country Report Norway. National Data Collection Systems and Practices. Promin-stat.
- Publisering 2007-2008**
Befolkning
- Andreassen, Kristina Kvarv og Minja Tea Dzamarija (2008): *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre og innvandrere etter innvandringsgrunn 2008*, Statistiske analyser 103, Statistisk sentralbyrå.
- Brunborg, Helge, Inger Texmon og Silje Vatne Pettersen (2008): Nye befolkningsframskrivninger, *iØkonomiske analyser* 3/2008, Statistisk sentralbyrå.
- Daugstad, Gunnlaug (2008): *Ekteskap over landegrensen. Omfang og endring i transnasjonale giftarmål og familieetableringar over grensene i perioden 1990-2007*, Rapporter 2008/41, Statistisk sentralbyrå.
- Daugstad, Gunnlaug (2008): Koner frå Thailand og ektemenn frå Tyrkia, *Samfunnsspeilet* 4/2008, Statistisk sentralbyrå.
- Daugstad, Gunnlaug (2008): «Transnasjonal kjærleik i globaliseringa si tid», i *Integreringskartet 2008*, IMDi-rapporter 6/2008, Statistisk sentralbyrå.
- Dzamarija, Minja Tea (2007): «Ungdom og unge voksne, demografi», i Normann, Tom Morten (red): *Ungdoms levekår*, Statistiske analyser 93/2007, Statistisk sentralbyrå.
- Dzamarija, Minja Tea (2008): Hva skal "innvandreren" hete? *Samfunnsspeilet* 4/2008, Statistisk sentralbyrå.
- Høydahl, Even (2008): Vestlig og ikke-vestlig – ord som ble for store og gikk ut på dato, *Samfunnsspeilet* 4/2008, Statistisk sentralbyrå.
- Høydahl, Even og Oddveig Selboe (2008): Monitor for sekundærflytting. Flyttinger blant flyktninger bosatt i Norge i 1997-2006, Notater 2008/43, Statistisk sentralbyrå.

Pettersen, Silje Vatne (2008): Enslige mindreårige asylsøkere med oppholdstil-
latelse: Foreldre kommer sjelden etter,
Samfunnsspeilet 2/2008, Statistisk sentral-
byrå.

Pettersen, S.V (2007): Enslige mindreårige
asylsøkere og gjenforening med foreldre,
Notater 2007/58, Statistisk sentralbyrå.

SOPEMI Norway (2007): Trends of Migra-
tion to and from Norway and the situation
of immigrants in Norway.

Zhang, Li-Chun (2008): *Developing meth-
ods for determining the numbers of unau-
thorized foreigners in Norway*, Documents
2008/11, Statistisk sentralbyrå.

Utdanning

Henriksen, Kristin (2008): Overkvalifiser-
te innvandrere: Leger på lager, *Samfunns-
speilet* 3/2008, Statistisk sentralbyrå.

Hollås, Hilde, (2007): Kvinner dominerer
på nesten alle nivåer. Sosiale indikato-
rer, *Samfunnsspeilet* 5-6/2007, Statistisk
sentralbyrå.

Gabrielsen, E. (2007): «Blant de fremste,
men likevel grunn til bekymring. Kartleg-
ging av nordmenns lese- og regneferdighe-
ter», i Raabe, Mona (red): *Utdanning 2007
– muligheter mål og mestring*, Statistiske
analyser 2007/90, Statistisk sentralbyrå.

Gravaas, Bente, Torbjørn Hægeland, Lars
J. Kirkebøen og Kjartan Steffensen (2008):
Skoleresultater 2007. En kartlegging av
karakterer fra grunn- og videregående
skoler i Norge, Notater 2008/24, Statistisk
sentralbyrå.

Guldbrandsen, Lars (2007): «Barnehage-
plass – fra unntak til regel», i Raabe, Mona
(red): *Utdanning 2007 – muligheter mål*

og *mestring*, Statistiske analyser 2007/90,
Statistisk sentralbyrå.

Helland H. og Lauglo, J. (2007): «Sosial
segregering i private grunnskoler», i Raa-
be, Mona (red): *Utdanning 2007 – mulig-
heter mål og mestring*, Statistiske analyser
2007/90, Statistisk sentralbyrå.

Langørgen, Audun (2007): «Kommunenes
prioritering av barnehager, grunnskoler
og øvrig utdanning», i Raabe, Mona (red):
*Utdanning 2007 – muligheter mål og mest-
ring*. Statistiske analyser 2007/90, Statis-
tisk sentralbyrå.

Markussen, E., Lødding, B. og Sandberg,
N. (2007): «Bortvalg og kompetanse i
videregående opplæring», i Raabe, Mona
(red): *Utdanning 2007 – muligheter mål og
mestring*,. Statistiske analyser 2007/90,
Statistisk sentralbyrå.

Mathisen, Bjørn (2007): *Monitor for
introduksjonsordningen 2007*, Rapporter
2007/43, Statistisk sentralbyrå.

Mathisen, Bjørn (2008): Introduksjons-
ordningen for nyankomne innvandrere:
Springbrett for integrering, *Samfunnsspei-
let* 3/2008, Statistisk sentralbyrå.

Raabe, Mona (2007): «Hovedtall for
utdanning», i Raabe, Mona (red): *Utdan-
ning 2007 – muligheter mål og mestring*,
Statistiske analyser 2007/90, Statistisk
sentralbyrå.

Arbeidsmarked

Nerland, Sølve Mikal (2008): *Ikke-vestlige
innvandreres forhold til arbeidsmarkedet,
utdanning og velferdsordninger i ulike
livsfaser*, Rapporter 2008/26, Statistisk
sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2008): *Innvandrerungdom og etterkommere i arbeid og utdanning*, Rapporter 2008/33, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2007): «Arbeid: Gode tider på arbeidsmarkedet – også for innvandrere?», i Gunnlaug Daugstad (red), *Fakta om innvandrere og deres etterkommere 2007*, Notater 2007/56, Statistisk sentralbyrå.

Villund, Ole (2008): *Riktig yrke etter utdanning? En registerbasert undersøkelse om kompetanse og arbeidsoppgaver hos ansatte med innvandrerbakgrunn*, Rapporter 2008/37, Statistisk sentralbyrå.

Inntekt

Epland, Jon, Mads Ivar Kirkeberg, Tor Morten Normann, Frøydis Strøm og Anette Walstad Enes (2008): *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2007*, Rapporter 2008/19, Statistisk sentralbyrå.

Kirkeberg, Mads Ivar (2007): «Inntekt: Store forskjeller i inntektsnivået», i Gunnlaug Daugstad (red), *Fakta om innvandrere og deres etterkommere 2007*, Notater 2007/56, Statistisk sentralbyrå.

Levekår

Blom, Svein (2008): *Innvandrerens helse 2005/2006*, Rapporter 2008/35, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein og Kristin Henriksen (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*, Rapporter 2008/5, Statistisk sentralbyrå.

Gulløy, Elisabeth (2008): *Levekår blant innvandrere 2005/2006*. Dokumentasjonsrapport, Notater 2008/5, Statistisk sentralbyrå.

Gulløy, Elisabeth (2008): *Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn 2006*.

Dokumentasjonsrapport, Notater 2008/31, Statistisk sentralbyrå.

Henriksen, Kristin (2008): «Innvandrerens levekår: Nå vet vi mer om innvandrere i Norge», i *Samfunnsspeilet 1/2008*, Statistisk sentralbyrå.

Løwe, Torkil (2008): *Levekår blant unge med innvandrerbakgrunn. Unge oppvokst i Norge med foreldre fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam*, Rapporter 2008/14, Statistisk sentralbyrå.

Valg

Bergh, Johannes, Tor Bjørklund og Vebjørn Aalandslid (2008): «Ikke-vestlige innvandrere og kommunevalget 2007: Stemmer til venstre, men er ikke venstreorientert», i *Samfunnsspeilet 2/2008*, Statistisk sentralbyrå.

Blandet

Allertsen, Linda og Trygve Kalve (2008): «Enslige mindreårige asylsøkere i barnevernet: Tre av ti enslige mindreårige får hjelp», i *Samfunnsspeilet 2/2008*, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug (2008): *Facts on immigrants and their descendants 2007*, Documents 2008/1, Statistics Norway.

Daugstad, Gunnlaug og Toril Sandnes (2008): *Gender and Migration. Similarities and disparities among women and men in the immigrant population*, Rapporter 2008/10, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug og Toril Sandnes (2008): «Kvinner og menn i innvandrerbefolkningen: Litt er likt – mest er ulikt», i *Samfunnsspeilet 2/2008*, Statistisk sentralbyrå.

ECON (2008): *Norge 2040 – konsekvenser av ulike løp for innvandring*, Rapporter 2008-012.

Fredriksen, Dennis, Trude Gunnes og Nils Martin Stølen (2008): Oppdaterte framskrivinger av arbeidsstyrke, pensjonsutgifter og finansieringsbyrde, *Økonomiske analyser* 4/2008, Statistisk sentralbyrå, 36-43.

Henriksen, Kristin og Lars Østby (2008): Somaliere i Norge, kronikk i VG 18. mai 2008.

Henriksen, Kristin (2007): Integreringen går fremover – det sier vi fordi statistikken forteller oss det. Kronikk i *Morgenbladet* 14. desember 2007.

Hirsch, Agnes Aaby og Elisabeth Nørgaard (2008): *Rapportering fra krisesentrene 2007*, Rapporter 2008/34, Statistisk sentralbyrå.

Hirsch, Agnes Aaby og Elisabeth Nørgaard (2008): «Færre på krisesentre – flest med innvandrerbakgrunn», i *Samfunnsspeilet* 4/2008, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2008): Innvandrere fra Kina: Kinesiske innvandrere studerer eller jobber, i *SSBmagasinet*, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars (2008): Mer om hvit angst i Europa. Innlegg i *Morgenbladet* 4. juli 2008.

Aalandslid, Vebjørn (2008): *Overføringsflyktningers integrering i det norske samfunn*, Rapporter 2008/4, Statistisk sentralbyrå.

Publisering 2006-2007 Befolkning

Amlø, Ute Karoline (2006): Befolkning. Vi blir stadig flere, *Samfunnsspeilet* 5-6/2006, Statistisk sentralbyrå.

Brunborg, Helge: «Hvor mange innvandrere?» Innspill, *Fontene* nr. 6, 2007: 50-51. http://multimedia.api.no/www.frifagbevegelse.no/archive/01232/Fontene_nr_6_2007_1232277a.pdf

Brunborg, Helge: «Hvor stor blir innvandrerbefolkningen?» Kronikk, LO-aktuell, nr. 6, 2007: 44-45. http://multimedia.api.no/www.frifagbevegelse.no/archive/01193/LO-Aktuell_nr_6_20_1193595a.pdf

Brunborg, Helge & Texmon, Inger: Hvor stor blir innvandrerbefolkningen framover? *Samfunnsspeilet* 4/2006: 6-16. 6, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/ssp/utg/200604/ssp.pdf>

Daugstad, Gunnlaug (2006): *Familieinnvandring og ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge: Grenseløs kjærlighet?* SSBmagasinet 2006, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug (2006): *Grenseløs kjærlighet? Familieinnvandring og ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge*, Rapporter 2008/39, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug (2006): *Who do immigrants in Norway marry?*, SSBmagasinet 2006, Statistisk sentralbyrå.

Forgaard, Tanja Seland og Minja Tea Dzamarija (2006): «Innvandrerbefolkningen», i *Innvandring og innvandrere 2006*, Statistiske analyser 83, Statistisk sentralbyrå.

Høydahl, Even og Oddveig Selboe (2007): Sekundærflytting og økonomisk selvhjelpenhet. Flykninger bosatt i Norge i

1995-2003, Notater 2007/26, Statistisk sentralbyrå.

Høydahl, Even og Oddveig Selboe (2007): Monitor for sekundærflytting. En deskriptiv analyse om sekundærflyttinger blant flyktninger som ble bosatt i Norge i perioden 1996-2005, Notater 2007/35, Statistisk sentralbyrå.

SOPEMI Norway (2006): Trends of Migration to and from Norway and the situation of immigrants in Norway.

Utdanning

Hollås, Hilde (2006): Sosiale indikatorer, Utdanning: Flere i utdanning – på alle nivå, *Samfunnsspeilet* 5-6/2006, Statistisk sentralbyrå.

Hollås, Hilde (kommende): Sosiale indikatorer, *Samfunnsspeilet* 5-6/2007, Statistisk sentralbyrå.

Hægeland, Torbjørn, Kirkebøen, Lars J. og Raaum, Oddbjørn (2006): *Resultatforskjeller mellom videregående skoler. En analyse basert på karakterdata fra skoleåret 2003*. Rapport 2006/16, Statistisk sentralbyrå.

Hægeland, Torbjørn og Kirkebøen, Lars J. (2007): Skoleresultatet 2006. En kartlegging av karakterer fra grunn- og videregående skoler i Norge, Notater 2007/29, Statistisk sentralbyrå.

Moafi, Hossein (2007): Norske skoler er blitt flerkulturelle – tall fra SSB, *Skolepsykologi* 3/2007.

Raabe, Mona (kommende): *Utdanning 2007 – Muligheter, mål, mestring*, Statistiske analyser, Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsmarked

Berge, Christoffer (2006): Sysselsatte fra nye EU-land: Lave tall, men sterk vekst,

Samfunnsspeilet 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Berge, Christoffer, Helge Næsheim, Inge Aukrust, Ahmed Mohamed og Birgit Østvedt (2007): *Sysselsatte og registrerte arbeidsledige på korttidsopphold i Norge*, Rapport 2007/19, Statistisk sentralbyrå.

Nerland, Sølve Mikal, Statistisk sentralbyrå (kommer i 2008): rapport om innvandrerbefolkningens forhold til arbeidsmarkedet, utdanning og offentlige velferdsordninger (tittel kommer).

Olsen, Bjørn (2006): «Arbeid», i *Innvandring og innvandrere 2006*, Gunnlaug Daugstad (red), Statistiske analyser 83, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2006): Er innvandring ungdom en marginalisert gruppe? – et perspektiv på arbeidsmarkedet, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Olsen, Bjørn (2006): *Faller innvandring ungdom utenfor arbeidsmarkedet?* SSB-magasinet

Olsen, Bjørn (2007): «Manns- og EU-dominert arbeidsinnvandring», i *Integreringskart 2007*, IMDI Rapport 9/2007.

Østby, Lars (2006): *Nye EU-innvandrere og bruken av velferdsordninger: Liten bruk av velferdsordninger blant EU-innvandrere*, SSBmagasinet 2006, Statistisk sentralbyrå.

Inntekt

Epland, Jon, Mads Ivar Kirkeberg, Tor Morten Normann, Frøydis Strøm og Anette Walstad Enes (2007): *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2006*, Rapport 2007/8, Statistisk sentralbyrå.

Epland, Jon og Mads Ivar Kirkeberg (2007): *Barn i lavinntektsfamilier. 1996-*

2004, Rapporter 2007/33, Statistisk sentralbyrå.

Epland, Jon og Mads Ivar Kirkeberg (2007): Barn i familier med lavinntekt: Er effekten av kontantstøtten spist opp av redusert barnetrygd?, *Samfunnsspeilet* 4/2007, Statistisk sentralbyrå.

Kirkeberg, Mads Ivar og Jon Epland (2007): Barn i familier med vedvarende lavinntekt: Hvor bor de?, *Samfunnsspeilet* 4/2007, Statistisk sentralbyrå.

Pedersen, Siv Irene (2006): «Inntekt», i *Innvandring og innvandrere 2006*, Gunnlaug Daugstad (red), Statistiske analyser, Statistisk sentralbyrå.

Holdninger

Blom, Svein (2006): «Holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk», i *Innvandring og innvandrere 2006*, Gunnlaug Daugstad (red), Statistiske analyser 83, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2006): Holdninger og innvandring og innvandrere. Med komparative data fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen, Notater 2006/77, Statistisk sentralbyrå.

Blandet

Allertsen, Linda Kalve, Trygve og Aalandslid, Vebjørn: *Enslige mindreårige asylsøkere i barnevernet*, Rapporter 2007/41, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2006): *Innvandrerens bo- og flyttemønstre I Oslo rundt årtusenskiftet*, Rapporter 2006/33, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2007): Innvandrerens bo- og flyttemønstre i Oslo – Utdrag fra SSBs Rapporter 2006/33, vedlegg 9 til *Hovedstadsmeldingen* («Åpen, trygg og skapende hovedstadsregion»), St.meld.nr. 31 (2006-

2007), Kommunal- og regionaldepartementet, s. 157-159.

Brunborg, Helge, Lars Østby and Kristin Henriksen (2006): *Statistical Patterns and Demographic Change in Norway*. In *Globalization and Intercultural Linkages between Pakistan and Norway*. Workshop organized by The Norwegian National Commission for UNESCO 22. February 2006.

Daugstad, Gunnlaug (2006): *Innvandring og innvandrere 2006: Innvandrerens levekår bedres over tid*. SSBmagasinet 2006, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug og Anja Bredal (2007): *Frivillighet og tvang ved inngåelser av arrangerte ekteskap. Er det mulig å lage en representativ undersøkelse?*, vedlegg til: *Tvangsekteskap i hjelpeapparatet. Omfang og utfordringer*, av Anja Bredal og Lill Salole Skjerven. Rapport, Senter for kvinne og kjønnsforskning.

Henriksen, Kristin (2006): *Innvandrerkvinnene i Norge: Hvem er de og hvordan går det med dem*, SSBmagasinet 2006, Statistisk sentralbyrå.

Henriksen, Kristin og Aalandslid, Vebjørn (2006): *Valg: Innvandring og innvandrere 2006*, i Gunnlaug Daugstad (red), Statistiske analyser 83, Statistisk sentralbyrå.

Henriksen, Kristin (2007): *Fakta om 18 innvandrergrupper i Norge*. Rapporter 2007, Rapporter 2007/29, Statistisk sentralbyrå.

Henriksen, Kristin (2007): *Ingeniører fra India og flyktninger fra Afghanistan: Ny rapport om de største innvandrergruppene*, *Samfunnsspeilet* 4/2007, Statistisk sentralbyrå.

Henriksen, Kristin og Lars Østby (2007): Etterkommerne – integreringens lakmus-test, i *Plan* nr 5/2007.

Kleven, Laila og Sandra Lien (2007): *Rapportering fra krisesentrene 2006*. Rapporter 2007/32, Statistisk sentralbyrå.

Lien, Sandra og Laila Kleven (2006): Sosial trygghet: Fortsatt mange utenfor arbeidslivet. *Samfunnspeilet* 2006/5-6, Statistisk sentralbyrå.

Nørgaard, Elisabeth (2007): Flere innvandrerkvinner på krisesentrene, *Samfunnspeilet* 2007/4, Statistisk sentralbyrå.

Tronstad, Kristian Rose (2006): Ny rapport om fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn: Fremdeles store lønns- og inntektsforskjeller mellom kvinner og menn, *SSBmagasinet* 2006, Statistisk sentralbyrå.

Tronstad, Kristian Rose (2007): *Fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn. Inntekt, sysselsetting og tidsbruk*, Rapporter 2007/1, Statistisk sentralbyrå.

Østby, Lars og Benedicte Lie (2007). Immigrants in Norway and Sweden in a Family Context. Chapter in Bernhardt et al (ed.): *Immigration, Gender, and Family Transition to Adulthood in Sweden*. University Press of America, Lanham, Md.

Aalandslid, Vebjørn (2007): *Innvandrerens demografi og levekår i 12 kommuner i Norge*, Rapporter 2007/24, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn og Lars Østby (2007): Innvandrer mangfold i Kommune-Norge: Store variasjoner i levekår, *Samfunnspeilet* 4/2007, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn og Lars Østby (2007): Innvandrer mangfold i Kommune-Norge: Få har mange, mange har få, *Samfunnspeilet* 4/2007, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (kommende). Overføringsflyktningers integrering i det norske samfunn, Rapporter, Statistisk sentralbyrå.

Publisering 2005-2006 **Befolkning**

Brunborg, Helge og Inger Texmon (2006): «Hvor stor blir innvandrerbefolkningen framover?», i *Samfunnspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Brunborg, Helge and Inger Texmon (2006): *Projecting the immigrant population of Norway by age, sex and country background*, poster, European Population Conference, Liverpool, 21.-24.juni 2006.

Daugstad, Gunnlaug (2006): Hvem gifter innvandrere i Norge seg med? *Samfunnspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Ellingsen, Dag og Hege Fosser Pedersen (2006): Framskrivningen om innvandrerbefolkningen – Det var på tide, *Samfunnspeilet* 1/2006, Statistisk sentralbyrå.

Forgaard, Tanja Seland (2006): Alles flyttinger, også innvandrernes, går mot sentrale strøk, *Samfunnspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Foss, Aslaug Hurlen (2006): 1 av 5 nyfødte har foreldre som har innvandret, *Samfunnspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Høydahl, Even og Oddveig Selboe (2006): Monitor for sekundærflytting. En deskriptiv analyse om sekundærflyttinger blant flyktninger som ble bosatt i Norge i perioden 1995-2004, *Notater* 2006/31, Statistisk sentralbyrå.

SOPEMI Norway 2005 – Trends of migration to and from Norway and the situation of immigrants in Norway.

Statistisk sentralbyrå (2005): Framskrivning av innvandrerbefolkningen, 2005-2060: Venter sterk vekst i innvandrerbefolkningen. <http://www.ssb.no/innvfram/>

Østby, Lars (2006): Hvor stor innvandrerbefolkning har egentlig Norge? *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (2005): Inn- og utvandring blant innvandrere – hvor mange vil flytte i årene framover? *Økonomiske analyser* 6/2005, Statistisk sentralbyrå.

Utdanning

Fjeldseth, Trude og Cassie Trewin (2006): «Utdanning», i *Innvandring og innvandrere 2006*, Gunnlaug Daugstad (red), Statistiske analyser, Statistisk sentralbyrå.

Henriksen, Kristin (2006): Studieveg blant innvandrerbefolkningen – bak apotekdisken, ikke foran tavla, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Hægeland, Torbjørn, Lars J. Kirkebøen og Oddbjørn Raaum (2006): *Resultatforskjeller mellom videregående skoler. En analyse basert på karakterdata fra skoleåret 2003-2004*, Rapport 2006/16, Statistisk sentralbyrå.

Hægeland, Torbjørn, Lars J. Kirkebøen og Oddbjørn Raaum (2006): Skolerresultater 2005. En kartlegging av karakterer fra grunn- og videregående skoler i Norge. Notater 2006/36, Statistisk sentralbyrå.

Nygård, Geir og Gunnlaug Daugstad (2006): Store forskjeller i utdanningsnivået blant innvandrere i Norge, SSBmagasinet, Statistisk sentralbyrå.

Raabe, Mona (2005) (red): *Utdanning 2005 – deltakelse og kompetanse*, Statistiske analyser 74, Statistisk sentralbyrå.

Arbeidsmarked

Berge, Christoffer, Birgit Østvedt og Helge Næsheim (2006): *Sysselsatte og registrerte arbeidsledige på korttidsopphold i Norge*, Rapport 2006/4, Statistisk sentralbyrå.

Berge, Christoffer (2006): Sysselsatte fra nye EU-land: Lave tall, men sterk vekst, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (2006): Grunntabeller. Arbeidsmarkedstatistikk for innvandrere og utenlandske statsborgere. 4. kvartal 2005.

Statistisk sentralbyrå (2006): *Sysselsatte og registrerte arbeidsledige på korttidsopphold i Norge*, Oppdatert versjon av Rapport 2006/4, Utkommer i september/oktober.

Vartdal, Kjersti (2006): Innvandrere i næringslivet: Mange eig foretak, få i styromma, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Inntekt

Epland, Jon, Mads Ivar Kirkeberg, Arne Andersen mfl. (2006): *Økonomi og levekår for ulike grupper, 2005*, Rapport 2006/3, Statistisk sentralbyrå.

Epland, Jon og Mads-Ivar Kirkeberg (2006): Årlig rapport om økonomi og levekår for ulike grupper: et verktøy for å måle utvikling i fattigdom, *Samfunnsspeilet* 2/2006, Statistisk sentralbyrå.

Norges offisielle statistikk (2006): *Inntektsstatistikk for personer og familier 2002-2003*, NOS D 338 (publisert 2006).

Pedersen, Siv Irene (2006): Innvandrere og inntekt: Landbakgrunn og botid viktig, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Kriminalitet

Skarðhamar, Torbjørn (2006): Ikke-vestlige innvandrere og kriminalitet: Like og forskjellige, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Skarðhamar, Torbjørn (2006): Kriminalitet gjennom ungdomstiden blant nordmenn og ikke vestlige innvandrere. En analyse av fødselskullet 1977, Notater 2006/33, Statistisk sentralbyrå.

Skarðhamar, Torbjørn (2006): Ungdomskriminalitet blant nordmenn og ikke-vestlige innvandrere født i 1977: Er unge innvandrere mer kriminelle? SSBmagasinet, Statistisk sentralbyrå.

Stene, Reid Jone (2005): Ung, utsatt og tatt, *Samfunnsspeilet* 4/2005, Statistisk sentralbyrå.

Valg

Aalandslid, Vebjørn (2006): Så er det likevel noe(n) som stemmer – om valgdel-takelsen i den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (2006): *Valgdeltakelsen blant norske statsborgere med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn ved Stortingsvalget 2005*, Rapport 2006/23, Statistisk sentralbyrå.

Sosialhjelp

Dahl, Grete og Sandra Lien (2006): *Uførepensjon og sosialhjelp/introduksjonsstønad blant innvandrere*. Rapport 2006/24, Statistisk sentralbyrå.

Dahl, Grete, Anette Walstad Enes, Tor Jørgensen og Cassie Trewin (2006): *Lang-*

tidsmottakere av økonomisk sosialhjelp, Rapport 2006/13, Statistisk sentralbyrå.

Dahl, Grete, Anette Walstad Enes, Jon Epland, Tor Jørgensen og Cassie Trewin (2006): *Langtidsmottakere av sosialhjelp, Økonomiske analyser* 3/2006, Statistisk sentralbyrå.

Lien, Sandra og Kirsti Gaasø (2005): Sosial trygghet: Flere utenfor arbeidslivet, *Samfunnsspeilet* 2005/4, Statistisk sentralbyrå.

Trygd

Dahl, Grete og Sandra Lien (2006): *Uførepensjon og sosialhjelp/introduksjonsstønad blant innvandrere*, Rapport 2006/24, Statistisk sentralbyrå.

Dahl, Grete, Anette Walstad Enes, Tor Jørgensen og Cassie Trewin (2006): *Langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp*, Rapport 2006/13, Statistisk sentralbyrå.

Lien, Sandra og Kirsti Gaasø (2005): Sosial trygghet: Flere utenfor arbeidslivet, *Samfunnsspeilet* 2005/4, Statistisk sentralbyrå.

Introduksjonsstønad

Grete Dahl og Sandra Lien (2006): *Uførepensjon og sosialhjelp/introduksjonsstønad blant innvandrere*, Rapport 2006/24, Statistisk sentralbyrå.

Krisesentre

Lien, Sandra og Elisabeth Nørgaard (2006): *Rapportering fra krisesentrene 2005*, Rapport 2006/25, Statistisk sentralbyrå.

Barnevern

Allertsen, Linda og Trygve Kalve (2006): *Innvandrerbarn i barnevernet 2004*, Rapport 2006/19, Statistisk sentralbyrå.

Allertsen, Linda og Trygve Kalve (2006): Plasseringer i barneverntjeneste, oftere eller sjeldnere for barn med innvandrerbakgrunn? *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Holdninger

Blom, Svein (2005): Holdninger og innvandring og innvandrere. Notater 2005/51, Statistisk sentralbyrå.

Blandet

Barstad, Anders, Eli Havnen, Torbjørn Skarøhamar og Kjetil Sørli (2006): *Levekår og flyttemønstre i Oslo indre øst*, Rapport 2006/15, Statistisk sentralbyrå.

Beregningsutvalgets sluttrapport 2006. Kartlegging av kommunenes utgifter til integrering og bosetting av flyktninger i 2005. Statistisk sentralbyrå/Utlendingsdirektoratet.

Blom, Svein (2006): Befolkningsutviklingen i Oslo i årene 1998-2003: Flere innvandrere, færre nordmenn, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (2006): Høyest innvandrerandel i Oslo, men større etnisk segregasjon i danske byer, *Samfunnsspeilet* 4/2006, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug (2006): *Flere ikke-vestlige innvandrere bruker kontantstøtte*, SSBmagasinet 2006, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug (2006): *Omfang av bruk av kontantstøtte blant barn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn*, Rapport 2006/26, Statistisk sentralbyrå.

Daugstad, Gunnlaug og Kristin Henriksen (2006): «Aleneboendes levekår», i Eiliv Mørk (red) Statistiske analyser 81, Statistisk sentralbyrå.

Sandnes, Toril (2005): *Fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn. Inntekt, sysselsetting og tidsbruk*, Rapport 2005/35, Statistisk sentralbyrå.

Tronstad, Kristian Rose, Gunnlaug Daugstad, Vebjørn Aalandslid og Lars Østby (2006): «Integrering i et nøtteskall», i: H.C. Kavli, A.B. Djuve og M. Lund (red) *Integreringskart 2006*, IMDi Rapport 1/2006.

Tronstad, Kristian Rose og Lars Østby (2005): Measuring discrimination in Norway. Kap 2 I: E. Olli og B. Kofod Olsen (ed.): *Towards Common Measures for Discrimination*. SMED, Oslo.

Østby, Lars (2005) Myter og virkelighet om innvandring og integrering, i *Plan* nr. 6/2005.

Østby, Lars (2006): Demografisk grunnlag for framtidens pensjonssystem – problemer og løsninger. Side 342-359 i Det Norske Videnskaps-Akademi *Årbok 2003*. Novus.

Østby, Lars (2006): «Innenlandske flyttinger og inn- og utvandring i Norge på 1960-tallet», side 120-138, i Rahikainen, M. (red): *Lokala perspektiv på 1960-talet*. Studier i stads- og kommunhistoria nr. 28. Stads- og kommunhistoriska instituttet, Stockholms universitet.

Østby, Lars (2006): «Innvandrere og boligmarkedet», side 64-67, i Ruden, A. og J. F. Nystad (red): *Husbanken 60 år*. Husbanken, Oslo.

Østby, Lars (2006): *Utfordringer til IMDi fra SSB*. Side 104 i Djuve, A.B., H.C. Kavli og M. Lund (red): *Integreringskart 2006*, i H.C. Kavli, A.B. Djuve og M. Lund (red) *Integreringskart 2006*, IMDi Rapport 1/2006.

Figurregister

2. Befolkning

2.1.1. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. 1970-2010. Absolutte tall	16
2.1.2. De 20 største gruppene blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. 1. januar 2010. Absolutte tall	16
2.1.3. Hele befolkningen og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og alder. 1. januar 2010. Prosent.....	17
2.1.4. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og alder. 1. januar 2010. Prosent.....	18
2.1.5. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn, alder og kjønn. 1. januar 2010. Prosent	18
2.1.6. Innvandrere, etter tid bosatt i Norge og landbakgrunn. 2010. Prosent	19
2.1.7. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Asia, Afrika, Europa utenom EU/EØS og Oseania utenom Australia og New Zealand, i prosent av folkemengden 1. januar 2010	20
2.2.1. Innvandring og utvandring. 1972-2009. Absolutte tall	26
2.2.2. De ti største gruppene med overgang til norsk statsborgerskap, etter tidligere statsborgerskap. 2009	26
2.2.3. Overgang til norsk statsborgerskap. 1977-2009. Absolutte tall	27
2.2.4. Andel gifte blant personer 18-23 år, etter innvandringskategori, alder og kjønn. 1. januar 2010. Prosent	28
2.3.1. Innvandringer fra land utenom Norden, etter innvandringsgrunn og innvandringsår. 1990-2009	35
2.3.2. Innvandrere fra land utenom Norden som har fått opphold på grunn av familiegjenforening eller medfølgning, og familieetableringer, de ti største gruppene. 1990-2009.....	36
2.3.3. Familieetableringer, etter herboendes innvandringskategori. 1990-2009	37
2.3.4. Innvandrere fra land utenom Norden som har fått opphold på grunn av arbeid. De seks største gruppene. 1990-2009	37
2.3.5. Innvandrere fra land utenom Norden som har fått opphold på grunnlag av flukt. 1990-2009. Ti største grupper	38
2.3.6. Andel bosatte per 1. januar 2010, etter innvandringsgrunn og innvandringsår. 1990-2009. Prosent.....	38

3. Utdanning

3.1. Barn i alderen 1-5 år i barnehage. 2005-2009. Prosent	48
3.2. Gjennomsnittlige grunnskolepoeng, etter innvandringskategori og landbakgrunn. 2009.....	51
3.3. Andel elever og lærlinger 16-18 år i videregående opplæring, etter landbakgrunn og innvandringskategori per 1. oktober 2009	52
3.4. Elever og lærlinger i videregående opplæring, etter studieretning og innvandringskategori. 2009	53
3.5. Elever som startet i videregående opplæring for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå etter fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent.....	54
3.6. Studenter i høyere utdanning i prosent av registrerte årskull 19-24 år. 1999-2009. Prosent	56
3.7. Norskfødte med innvandrerforeldre 19-24 år, andel i høyere utdanning. Kjønn og landbakgrunn. 2009	57

4. Arbeid

4.1. Sysselsatte, etter verdensregion. I prosent av personer i alt (15)16-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2001-2009	82
4.2. Sysselsatte, etter verdensregion og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	83
4.3. Sysselsatte innvandrere, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	84
4.4. Sysselsatte med 30 timer eller mer per uke, etter kjønn og verdensregion. I prosent av sysselsatte i alt i hver gruppe. 4. kvartal 2009	86
4.5. Sysselsatte med 30 timer og mer per uke, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av sysselsatte i alt i hver gruppe. 4. kvartal 2009	87
4.6. Selvstendig næringsdrivende, etter verdensregion og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	89
4.7. Innvandrere som er selvstendig næringsdrivende, etter botid og verdensregion (todelt). I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	90
4.8. Selvstendig næringsdrivende, etter verdensregion og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	91
4.9. Selvstendig næringsdrivende, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	92

5. Inntekt

5.1. Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median for innvandrere. 2006 og 2008. Hele befolkningen=100	106
5.2. Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median. 2008. Hele befolkningen=100	107
5.3. Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 25-39 år. Befolkningen 25-39 år=100	108
5.4. Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent	109
5.5. Ulike overføringer som andel av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent	110
5.6. Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere, etter landgruppering og botid. 2008. Prosent	111
5.7. Ulike overføringer som andel av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere, etter landgruppering og botid. 2008. Prosent	112
5.8. Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 25-39 år. Landgruppering 2008. Prosent	113
5.9. Ulike overføringer som andel av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 25-39 år, etter landgruppering. 2008. Prosent	114
5.10. Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere, etter landgruppering og botid. 2008. Prosent	118
5.11. Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 25-39 år. Landgrupper. 2008. Prosent	119

6. Holdninger til innvandrere og innvandring

6.1. Holdning til innvandreres arbeidsinnsats og andel registrerte arbeidsledige. 2002-2009. Prosent	134
6.2. Holdning til likebehandling av innvandrere på arbeidsmarkedet og andel registrerte arbeidsledige. 1993-2009. Prosent	136

6.3.	Holdning til å motta flyktninger og asylsøkere («i minst samme omfang som i dag») og antall ankomne asylsøkere. 1993-2009. Prosent	139
6.4.	Andel som aviser at det ville være ubehagelig å få en innvandrersom henholdsvis hjemmehjelp, nabo eller svigersønn/-datter. 2002-2009. Prosent	141
7.	Sammenlikning av holdninger i Norge og andre europeiske land	
7.1.	Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere av samme rase eller etniske gruppe som majoriteten i landet får bosette seg i landet. 2008. Prosent	151
7.2.	Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere av en annen rase eller etnisk gruppe enn majoriteten i landet får bosette seg i landet. 2008	151
7.3.	Andel som vil tillate at mange eller noen innvandrere fra fattige land utenfor Europa får bosette seg i landet. 2008. Prosent	152
7.4.	«Vil du si at det, alt i alt, er bra for landets økonomi at folk kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Dårlig for økonomien, 10: Bra for økonomien). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala	153
7.5.	«Vil du si at landets kultur stort sett blir undergravet eller beriket av folk som kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Kulturen blir undergravet, 10: Kulturen blir beriket). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala	154
7.6.	«Er det blitt verre eller bedre å bo i landet på grunn av at folk kommer fra andre land for å bosette seg her?» (0: Et verre sted å bo, 10: Et bedre sted å bo). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala	154
7.7.	«Alt i alt, tror du folk som kommer for å bosette seg i [land], <i>mottar</i> mer enn de bidrar med eller <i>bidrar</i> de mer enn de mottar?» (0: Mottar mye mer enn de bidrar, 10: Bidrar mye mer enn de mottar). 2008. Gjennomsnitt på ellevepunktsskala	155

Tabellregister

1. Et viktig statistikkfelt

1.1. Ulike avgrensninger av personer, etter innvandringsbakgrunn og statsborgerskap. 1. januar 2010.....	10
--	----

2. Befolkning

2.1.1. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Innvandringskategori og landbakgrunn. 1. januar 2010.....	21
2.1.2. Innvandringskategori, fødeland og statsborgerskap, etter landbakgrunn og kjønn. 1. januar 2010.....	22
2.1.3. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn. Fylke. 1. januar 2010.....	23
2.2.1. Folkemengde 1. januar 2005 og 2010 og endringene i perioden 2005-2010, etter innvandringskategori og landbakgrunn. Absolutte tall.....	30
2.2.2. Folkemengde 1. januar 2009 og 2010 og endringene i 2009, etter innvandringskategori og landbakgrunn. Absolutte tall.....	31
2.2.3. Inngåtte ekteskap, etter kvinnens og mennens landbakgrunn. 2009.....	32
2.2.4. Sivilstand, etter kjønn og landbakgrunn. 18-23 år. 1. januar 2010. Prosent.....	33
2.2.5. Skilsmisser, etter mennens og kvinnens landbakgrunn. 2009.....	34
2.2.6. Samlet fruktbarhetstall, etter landbakgrunn. 1998-2009.....	34
2.3.1. Innvandring, etter innvandringsgrunn og innvandringsår. 1990-2009.....	40
2.3.2. Innvandring, etter innvandringsgrunn og statsborgerskap. 1990-2009.....	42
2.3.3. Familieinnvandring, etter familieforeningstype, herboendes innvandringskategori og statsborgerskap. 2009 og 1990-2009.....	43
2.3.4. Innvandring etter innvandringsgrunn, innvandringsår og hvor mange av innvandrerne som fremdeles var bosatt per 1. januar 2010. 1990-2009. Absolutte tall og prosent.....	44

5. Inntekt

5.1. Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent.....	115
5.2. Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt ¹ . EU-skala. 2005-2007 og 2006-2008.....	117

6. Holdninger til innvandrere og innvandring

6.1. Holdning til to påstander om innvandreres arbeidsinnsats og kulturelle bidrag. 2002-2009. Prosent.....	135
6.2. Holdning til en påstand om innvandreres mulighet til arbeid. 2002-2009. Prosent.....	135
6.3. Holdning til to påstander om innvandreres misbruk av velferd og deres bidrag til samfunnsmessig utrygghet. 2002-2009. Prosent.....	137
6.4. Holdning til en påstand om at innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig. 2003-2009. Prosent.....	138
6.5. Holdning til en påstand om innvandreres adgang til opphold i Norge. 2002-2009. Prosent.....	138
6.6. Holdning til arbeidsinnvandring. 2009. Prosent.....	141

Vedleggstabeller

3. Utdanning

3.1. Minoritetsspråklige barn i barnehage. 2000-2009. Absolutte tall og prosent.....	63
3.2. Minoritetsspråklige barn i barnehage, etter barnehagens eierforhold. 2000-2009.....	63
3.3. Barn i barnehage. Antall minoritetsspråklige barn og antall som får tospråklig assistanse, etter fylke. 2009.....	64
3.4. Overgang fra grunnskole til videregående utdanning og folkehøgskoler, etter kjønn og innvandringskategori. 2009. Absolutte tall og prosent.....	65
3.5. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i videregående opplæring i prosent av registrert årskull 16-18 år, etter kjønn. 2000-2009.....	65
3.6. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 16-18 år i videregående opplæring i prosent av registrert årskull 16-18 år, etter landbakgrunn. 2009.....	66
3.7. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 19-21 år i videregående opplæring i prosent av registrert årskull 19-21 år, etter landbakgrunn. 2009.....	67
3.8. Elever i videregående opplæring, etter landbakgrunn og innvandringskategori. 1. oktober 2005, 2007 og 2009.....	68
3.9. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i videregående opplæring, etter alder og kjønn. 1. oktober 2009.....	69
3.10. Andel i videregående opplæring, etter innvandringskategori, kjønn og alder. 1. oktober 2009. Prosent.....	70
3.11. Innvandrere som startet i grunnkurs for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent.....	71
3.12. Norskfødte med innvandrerforeldre, som startet i grunnkurs for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent.....	71
3.13. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, som startet videregående opplæring for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter fem år, studieretning og kjønn. Prosent.....	72
3.14. Overgang fra videregående utdanning, etter innvandringsbakgrunn og kjønn. Ny utdanningsaktivitet høsten 2009. Absolutte tall og prosent.....	73
3.15. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i høyere utdanning i prosent av registrert årskull (19-24 år), etter kjønn. 1999-2009.....	73
3.16. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i høyere utdanning ¹ i prosent av registrert årskull (25-29 år), etter kjønn. 1999-2009.....	74
3.17. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 19-24 år i høyere utdanning, etter landbakgrunn og kjønn. 2009. Absolutte tall og prosent.....	75
3.18. Befolkningen 16 år og over, etter utdanningsnivå og landbakgrunn, gruppert etter verdensregioninndeling. 2009. Prosent.....	76
3.19. Innvandrere 16 år og over, etter utdanningsnivå og landbakgrunn, gruppert etter verdensregioninndeling. 2009. Prosent.....	76
3.20. Norskfødte med innvandrerforeldre 16 år og over, etter utdanningsnivå og landbakgrunn, gruppert etter verdensregioninndeling. 2009. Prosent.....	77

4. Arbeid

4.1.	Sysselsatte, etter landbakgrunn (verdensregion). I prosent av personer i alt (15) 16-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2001-2009	95
4.2.	Befolkningen 15-74 år og innvandrerbefolkningen, etter landbakgrunn (verdens-region). 4. kvartal 2008-2009	95
4.3.	Sysselsatte, etter landbakgrunn (verdensregion) og kjønn. Absolutte tall og i prosent av personer 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2008 og 2009	96
4.4.	Sysselsatte innvandrere, etter landbakgrunn og kjønn. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	97
4.5.	Sysselsatte i alderen 15-74 år, etter kjønn, avtalt arbeidstid per uke og landbakgrunn (verdensregion). Absolutte tall og prosent. 4. kvartal 2009	98
4.6.	Sysselsatte med 30 timer og mer per uke, etter kjønn og landbakgrunn i prosent av sysselsatte i alt i hver gruppe. 4. kvartal 2009	99
4.7.	Sysselsatte, etter landbakgrunn (verdensregion), kjønn og sysselsettingsstatus. Absolutte tall og i prosent av personer 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	100
4.8.	Innvandrere som er selvstendig næringsdrivende, etter botid og todelt landbakgrunn. Absolutte tall og i prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	101
4.9.	Sysselsatte, etter landbakgrunn, kjønn og sysselsettingsstatus. I prosent av personer i alt 15-74 år i hver gruppe. 4. kvartal 2009	102
4.10.	Selvstendig næringsdrivende, etter næringsgruppe og todelt landbakgrunn. 4. kvartal 2009. Prosent	103
4.11.	Selvstendig næringsdrivende i alt, etter næringsgruppe og prosentandel innvandrere i hver av disse. 4. kvartal 2009	104

5. Inntekt

5.1.	Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median for innvandrere. 2006 og 2008. Hele befolkningen ¹ =100	121
5.2.	Inntekt etter skatt per forbruksenhet. Median. Barn 0-17 år. Alle barn og barn med innvandrerbakgrunn. Utvalgte enkeltland og husholdningstyper. 2008	122
5.3.	Sammensetning av husholdningens samlede inntekt og husholdningsstørrelse, etter botid. Gjennomsnitt for innvandrere. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent	123
5.4.	Ulike overføringer som andel av husholdningens samlede inntekt, etter botid. Gjennomsnitt for innvandrere. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent	126
5.5.	Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent	129
5.6.	Desilfordelt inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Innvandrere, etter botid. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent	130

6. Holdninger til innvandrere og innvandring

6.1.	Andel med innvandrerkontakt, fordeling på type arenaer og antall arenaer. 2002-2009. Prosent	146
6.2.	Kontakt med antall innvandrere, kontakthypighet og erfaring med kontakten. 2003-2009. Prosent	147

7. Sammenlikning av holdninger i Norge og andre europeiske land

- 7.1. Holdning til mottak av ulike kategorier innvandrere. Norge. 2002, 2004, 2006, 2008.
Prosent 157
- 7.2. Antatte samfunnsmessige konsekvenser av innvandring. Norge. 2002, 2004, 2006, 2008.
Prosentfordeling og gjennomsnitt på ellevepunktsskala..... 158
- 7.3. Holdning til sammenhenger mellom sosiale ytelser/tjenester og innvandrere og
innvandring. Norge. 2008. Prosentfordeling og gjennomsnitt på ellevepunktsskala 158